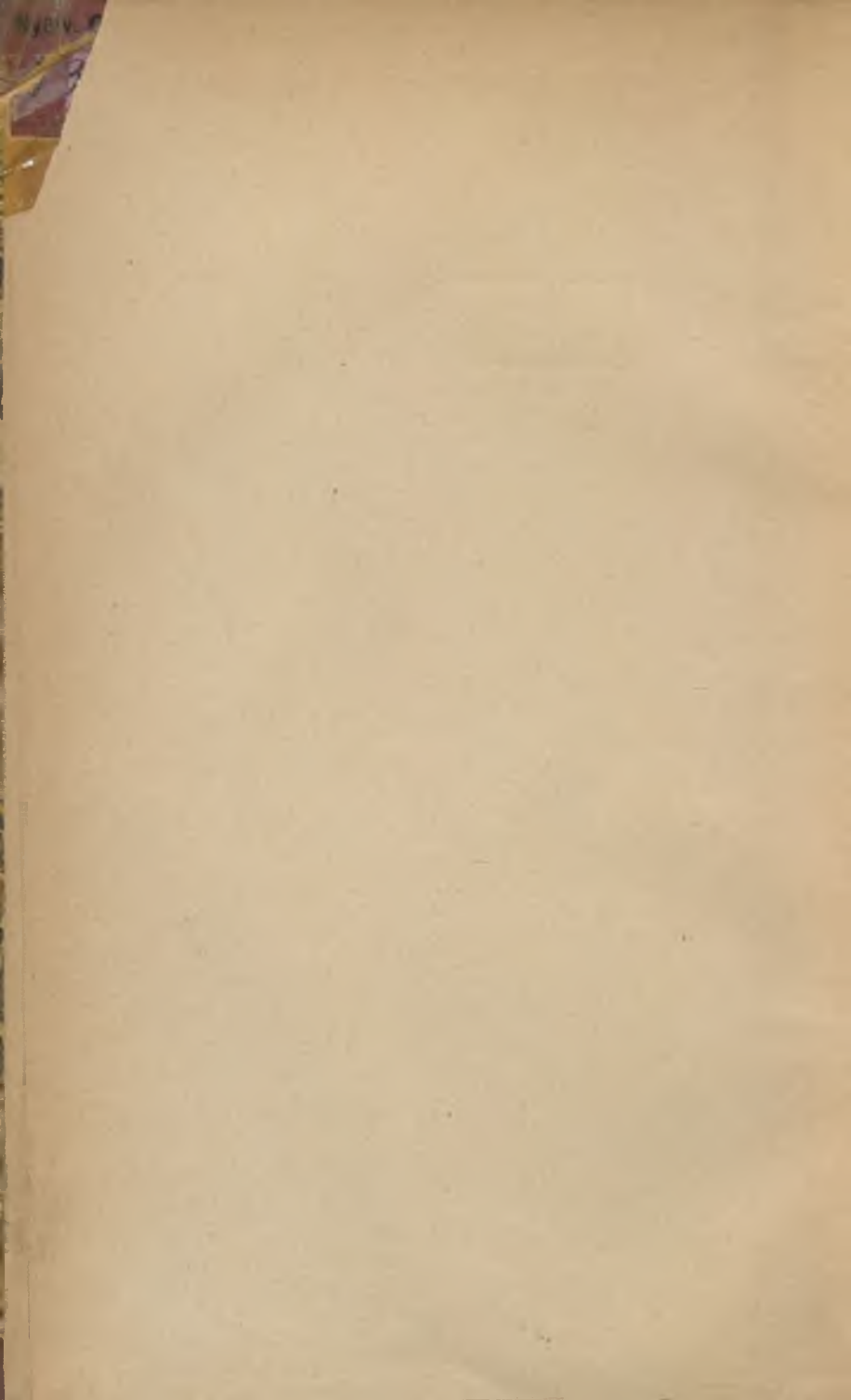

MSIV. 6
303

706.358.

5

426155

A HÉBER NYELV
ELEMI TANKÖNYVE.

ÍRTA

Dr. BALLAGI MÓR

A BIBLIANAGYARÁZAT B. TANÁRA.

MÁSODIK ÁTDOLGOZOTT KIADÁSÁT ESZKÖZÖLTE

Dr. GOLDZIJER IGNÁCZ

EGYETEMI MAGÁNTANÁR.

MTAK

PEST, 1872.

KIADJA PETRIK GÉZA

706358

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Pozsony 1872.

Társasági-könyvnyomda, elébb Sieber örökösei, Pozsonyban.

ELŐSZÓ.

Mint e munka első kiadása (megjelent 1856-ban), úgy a második is főképen tanodai használatra van irányozva, és az egyes tanár kiegészítő értelmezését tételezi fel. Mindamellett a nyelvtani anyag legnagyobb része bővitve és a rendszer tekintetében némileg módosítva lép tanár és tanuló elé. A gyakorlatokat illetőleg annyiban tértem el az első kiadástól, a mennyiben a példákat többnyire magából a bibliából kölcsönöztem, azon meggyőződésből indulván ki, hogy ez által legsikeresebben érhető el azon cél, melyet Ballagi tanár ur az első kiadáshoz irt előszavában tűzött ki.

Jónak láttam, hogy a tanuló a héber nyelv elsajátításának elejétől fogva a bibliai nyelvezet szellemébe és fordultatainak sajátlagosságába vezetessék be. Paedagogiai tapintatlanság jeléül fog tekintetni, hogy a gyakorlatokban néha néha rendhagyó alakok is lépnek fel; de midőn ezeket felhoztam, arra számítottam, hogy a jártas tanár ez alkalommal bemutatja növendékeinek a nyelv szabadabb képzéseit is, melyek megmagyarázása nem tartozott egy elemi tankönyv keretébe.

Mi az olvasókönyvet illeti: szándékom eleinte az volt, hogy a Tólédóth Jisráél helyébe egy jegyzetekkel ellátott oly chrestomathiát tegyek, melyben a próphetai könyvek legfontosabb darabjai czélszerű elrendezésben foglaltatnának. Mert bajosan lehetne a bibliai történelemből, különösen a pentateuchusból, egy oly kivonatot készíteni, mely az ujkori bibliai tudománynak megfelelné. Más részről a héber történeti irány oly sok jellemző sajátságossággal bír, hogy az egyes történeteket nem lehet kurtítani anélkül, hogy az előadás szelleme és saját szerűsége elvevesszen. Mert épen ezen történeti irány jellem-

vonásait — minők a prózai parallelismus, a direct elbeszélés által keletkező és az előadást oly kitünő módon elevenítő ismétlések s a t. — kénytelen az ember elhanyagolni, ha a bibliai történetet a biblia kifejezéseivel kivonatban akarja összefoglalni. Csak Ballagi tanár ar különös kívánatára hagytam meg mindazonáltal az első kiadás olvasó könyvét, mert mint a nagytiszteletű tanár ur sokévi tanári működése alkalmával tapasztalta, fiataljaink számára ez olvasókönyv igen czélszerűnek bizonyult. A mit rajta változtattam, az a dolog lényegét nem illeti. Meglehet, hogy a chrestomathiát még külön bocsátom közre, a mely alkalommal a nyelvtannak még ezen kiadásában sem a legkönnyebben kezelhető paradigmáin is segíteni akarok¹. A 86—7 lapon található paradigma Land jeles nyelvtana szerint vagyon rendezve².

Még csak azon megjegyzést akarom előre bocsátani, hogy a nyelvtanból nem küszöböltem ki egészen mindazon műszókat, melyek nem illenek tökéletesen a héber nyelvre. Fő tekintettel voltam ilyenkor arra, hogy a szokatlan terminologia által ne nehezitem a kezdőnek a nyelvnek amugy is elég fáradságos elsajátítását.

Pesten 1872-iki május 16-án.

Goldzher.

¹Használat előtt a 112 lapon levő paradigmában a következő hibák javítandók még ki: a 12 és 13 sorban פעלכם, פעלי helyett helyesen olvasandó: פעלכם, פעלי; az 53. lapon (3. sor alúlr.) olv. העמדך.

²Hebreeuwsche grammatica ten dienste van het hooger onderwijs . . . Amsterdam 1869 (O l s h a u s e n rendszere alapján dolgozott kézi könyv.)

Bevezetés.

§ 1. A héber nyelv azon nyelvosztályba tartozik, melyet rendszeresen sémi-nek szoktunk nevezni. Ezen nyelven vagyon írva az Ó Test. legnagyobb része; csak Dániél és Ezra könyvének tetemes része vagyon chaldaeus nyelven szerkesztve.

§ 2. A sémi nyelvek három főrésztre oszthatók:
a) Az éjszak-sémi v. aramaeus nyelvek. Ezek legrégebbi maradványai az úgynevezett harmadik osztályú ékiratok, melyek ily éjszaksémi dialectuson írvák; továbbá ezen nyelvek közé tartozik a syr nyelv, mely mint ujsyr még mai napság is él, ugyszintén a chaldaeus nyelv, mely az Ó T. említett részei valamint a targum irodalom által vagyon képviselve, és a samaritán nyelv, melyet a samaritán biblia fordításból és egy fölötté sovány liturgiai irodalomból ismerünk.

b) A dél-sémi nyelvek, melyek közt a legelőkelőbb a dúsgazdag arab nyelv. Ide tartozik azon kívül az aethióp és több afrikai nyelv, mely utóbbiak még csak a legújabb időben vétettek tudományos tárgyalás alá.

c) A k ő z é p - s é m i v. K^e n a ' a n i nyelvek, melyek főképviseelője a h é b e r. Közéjük tartozik még a p h o e n i k i a i nyelv, mely a héberrel ugyan nem egészen azonos, de vele feltűnő hasonlóságot mutat, úgy hogy maradványai a héberből legbiztosabban magyarázhatók. Ide tartoztak még a héber nép lakhelyeivel határos néptörzsek nyelvei mint, az edómi, 'ammóui, móábi s a t., de melyek irodalmi vagy egyéb emlékeket (egy pár tulajdonneven kívül) nem hagytak hátra. Csak legujabb időben találtatott fel egy móábi emlék (Mésá király diadaloszlopa), melynek nyelve alig nevezhető a hébertől különbözőnek.

§ 3. A h é b e r nyelv magában Ó T.-ban שפת קנען = K^e n a ' a n nyelvének, vagy יהודית z s i d ó - n a k nevezetik; csak későbbi korban jutnak érvényre a לשון עברית h é b e r nyelv és לשון הקדש a s z e n t s é g nyelv e-féle elnevezések.

§ 4. A héber nyelv, a mint az Ó. T.-ban vagyon képviselve, különböző tájak és idők irodalmi maradványait nyújtja eléuk. Ennélfogva feltehető, hogy egyes darabjainak nyelvezete, grammatikai alakjait tekintve, eredetileg sokkal eltérőbb volt egymástól, mint a jelenleg használt szövegben, melynek magánhangzói egy nyelvtani rendszerhez vannak alkalmazva az Ó. T. majd minden darabjaiban. Mindamellet — különösen szófüzési és szótári, de itt-ott alaktani tekintetben is — sokszor világosan lehet észlelni az éjszaki és déli nyelvjárás különféleségeit. Azonkívül az időben előbbre haladva a szófüzés gyöngébbé válik, az előadás tömörségét veszti.

§ 5. Az Ó. T.-on kívül még vannak későbbkori irodalomdarabjai a héber nyelvnek, de ezek valamennyien u j h é b e r irodalom névvel szoktak neveztetni. Legelső helyet foglalnak el ebben a m i s n á régiebb részei, melyeknek némely szavai kiegészítését nyújtják az Ó. T.-ból ismert ó-héber szókincsnek és kétségkívül a régiebb nyelvkorszakban is használtattak.

ELSŐ RÉSZ.

Elem tan.

§ 1. (A betűk.) Betűjelekkel a héber nyelvben csak a más-salhangzók bírnak. Az önhangzók a betűk fölibe vagy azoknak alája irt pontok vagy vonások által jelöltetnek, melyek a VII. században Kr. u. találtattak fel, és pontoknak mondatnak.

Az írás és olvasás jobbról balra esik.

§ 2. (A betűsorzat.) A héber nyelv írására eredetileg az ugynevezett ó-héber betűk használtattak, melyek a makka-häusok korából származó pénzdarabokon láthatók és a phoenikiai ugy mint a samaritan betűkkel legnagyobb hasonlatossággal bírnak. Csak későbbben fejlődött ki belőlük a négyszögű vagy assyriai írásmód. Ennek még most is használatban lévő írásjegyei, melyek egyszersmind számjegyekül is szolgálnak, ily rendben következnek:

Alakjuk	Nevük	Kiejtésük, illetőleg átírásuk	Szám értékük
א	Áleph	Enyhe hehezet	1
ב, בּ	Béth	b, (a pontozatlan בּ, v hez közelálló hanggal ejtetik átírva bh)	2
ג, גּ	Gímel	g (a pontozatlan גּ hebezetes kiejtését meghatározni nem lehet; átírva gh)	3
ד, דּ	Dáleth	d, (a hebezetes דּ kiejtése szintén nem határozható megbiztosan)	4

Alakjuk	Nevük	Kiejtésük, illetőleg átírásuk	Szám értékük
ה	Hé	h	5
ו	Váv	v	6
ז	Zajin	z	7
ח	Chéth	ch, erős torokbetű	8
ט	Téth	t, (az iny legalsó részén képződő emphaticus t hang)	9
י	Jod		10
כ, כּ szó végén	Kaf	k, a כּ hehezetes hang ch ejtéssel, átírva kh	20
ל	Lámed	l	30
מ szó végén	Mém	m	40
נ szó végén	Nún	n	50
ס	Számekh	sz	60
ע	Ájin	sajátságos erős torokhang; átíratik az önhangzó fölé irt kemény hehezetjel által	70
פ, פּ szó v.	Pé	p, (פּ=f hanggal, átírva pb)	80
צ szó végén	Száde	Az iny hátsó részén képződő erős sz-hang átírva Sz.	90
ק	Kof	Az iny legalsó részén képződő erős k hang = k	100
ר	Rés	r	200
ש	Szín	sz	300
שׁ	Sín	s	
ת, תּ	Táv	t, a pont nélküli hehezettel ejtendő körülbelül mint az angol t ^h , átírva th	400

Jegyz. 1. א̣ és ל̣ néha összehuzva így iratnak אֱלֹהִים pl. (olv. elóhím) Isten; יְהוָה (olv. Jehóváh) rendszeren rövidítve iratik így יְ.

Jegyz. 2. כּמנפצ betük alakja a szó végén némileg módosítva

iratik, ilyformán: **דָּסָרָיִן**; ezek végbetűknek (literae finales) mondatnak.

Jegyz. 3. A szókat a sor végén megszakasztani a héber írásban nem szokás. Hogy tehát a sor végén netalán támadható hézag betöltessék, **אֱהָלְתֶם** megnyujtva így iratnak: **אֱהָלְתֶם־** s ezért megnyujtható betűknek (literae dilatabiles) mondatnak.

Jegyz. 4. A betűk számjelekül is szolgálnak. א-tól י-ig vannak az egyesek, י-től ק-ig a tizedek, azután következnek a százások 400-ig, 500 már összetétel által fejeztetik ki, így: 500 **תק**; 600 **תר** stb. Az ezrek jelölésére a sorzat első betűi szolgálnak, de akkor nagyobb alakban iratnak s felül két ponttal jelöltetnek. Az idei zsinagogai évszám például így iratik **ה'תרל"ב** azaz 5632. — A bevett rendtől eltérőleg írják a 15 számot. Ennek ugyanis **יה**-vel kellene iratnia, de minthogy ez Jehová nevének rövidítése, az isten neve iránti tiszteletből nem használtatik számjegyül és ez okból 10 és 5 helyett 9 és 6-ot irnak, így **טו**.

§ 3. (A mássalhangzók felosztása.) E hangok azon szervekhez képest, melyek segítségével ejtetnek 1. torokhangok: **אָהָחֵחֵ**, 2. inyhangok; **בִּיבֶבֶק**, 3. nyelvhangok: **דָּדָלָלָלָ**, 4. ajakhangok: **פּוּפּוּ**. 5. foghangok: **זִסִצִשִשִ**. — Az **ך**-hang sajátképeni kiejtése szerint az 1 és 5 osztály között foglal helyet.

A hang erejéhez képest, melylyel ejtetnek, azok:

1. Némák, a mássalhangzók legszilárdabbjai, melyek kiejtésénél a beszédszervek legtöbb erőt fejtenek ki: **בְּגֶגֶפֶת** **קַט**. Ezen nyolcz mássalhangzó közül az első hatnak azon sajátlagossága vagyon, hogy némely esetben hehezetesen ejtetik. Az írásban a hehezet nélküli kiejtés úgy jelöltetik, hogy az illető betűk középebe egy pontot (dages) tesznek. 2) Sziszegők: **צִסִשִשִ** és **ת** (dages nélküli), mely hehezetes ejtése mellett még némi sziszegéssel ejtetik. 3) Folyékonyak: **לִמֶמֶר**. 4) Hehentősek **עֵהֵהֵה**; végre 5) Félhangzók: **יֵי**,

melyek egyrészt az i és u hangzók szilárdulása által keletkeznek, másrészt könnyen ezen önhangzókká lágyulnak és így átmenetet képeznek az önhangzók és mássalhangzók között.

Jegyz. Az ugyanazon osztályba tartozó hangok egymással igen gyakran váltakoznak, így פתאם és פתעם hirtelen; סָבַר és סָבַר bezárt; נָסַח és לָסַח sürgetett, szoritott; נָב and גָּב hát; עָק and עָקָא kiáltott. Azon gyököknél, melyekben a rokon hangok ilyen váltakozása előfordul, a jelentményre nézve is rokonságot tételhetünk fel.

§ 4. (A pontok.) Az önhangzókat jelölő pontok a következők:

Kiejtésük	Alakjuk	Neveik
1.		
Hosszúk.		
á	(ֿ)	קָמֵז kámesz
é	(ֿ)	צֵרֵז szérê
i	(ֿ)	חֵרֵק גָּדוֹל chîrek gádól
ó	(ֿ)	חֹלֵם chõlem
ú	(ֿ)	שׁוֹרֵק sùrek
2.		
Rövidék.		
a	(ֿ)	פָּתַח pãthach
e	(ֿ)	סֵגוֹל segól
i	(ֿ)	חֵרֵק קָטוֹן chîrek kãtón
o	(ֿ)	קָמֵז חָטוּף kámesz chãtûf
u	(ֿ)	קִבּוּז kibbûsz

E pontok által jelölt hangzók mindig közvetlen azon betűk után ejtendők, melyek alatt vagy melyek fölibe irvák, mint שָׁמַש (olv. semes) n a p , גָּחַש (olv. nãchãs) k i g y ó , מֵים

(olv. mâjím) v í z. A betű előtt, mely alatt áll, csak a pâthach ejtetik azon egyetlen esetben, ha a szó végén torokbetű alatt áll, a mikor is a pâthach b e c s u s z t a t o t t-nak (patach furtivum) mondatik, amennyiben az, csak a torokhang könnyebb kihangoztatására szolgál, mint: רוּחַ (olv. rûach és nem rûcha) s z é l, s z e l l ő, s z e l l e m, יָרַח (olv. járê-ach) h o l d.

A felsorolt pontokon kívül a betűk alatt még ily jegy is látható (◌), mely שָׁא v. שָׁא S v á n a k (= nyugjegy) mondatik és

a) zárbetű alatt a hangzó teljes híját jelöli, midőn svá quiescens, nyugvó svának neveztetik, mint מְנַחֵל (olv. mig-dál) t o r o n y, תִּקְוָה (olv. tik-vá) r e m é n y, גִּבְהָה (olv. gibh-á) h a l o m. A szó végén azonban e jel elmarad, mint אֵוֶר v i l á g o s s á g, kivéven ha ך a zárbetű, vagy két teljes önhangzó nélküli mássalhangzón végződik a szó p. הַלְבָּתָּה m e n t é l (nőn.) אַתָּה t e (nőn.)

b) Nyitbetű alatt igen rövid határozatlan hangzót jelöl (körülbelül e v. ö-t) és m o z g ó s v á l a k (s. mobile) mondatik, mint: בְּהֵמָה (b^ehêmâ) b a r o m. A mozgó svá által kifejezett rövid önhangzó leghatározottabban tűnik elő a

c) t o r o k h a n g o k k a l, melyekkel, mivel hangzó nélkül alig ejthetők, a mozgó S v á határozottabb hangot vált, mely írásban is kifejeztetik az ugynevezett ö s s z e t e t t svá által. Ez abban áll, hogy a svá mellé még azon önhangzó is iratik, melyet a svá csak homályosan képviselne. Ily hangzók kiejtésük gyorsasága miatt s z a p o r á k n a k (חֲטִימִים) mondatnak, még pedig châtêph pâthach (◌◌), châtêph szegöl (◌◌◌), châtêph kâmesz (◌◌◌) p. אֲדָמָה f ő l d, אֱלֹהִים i s t e n, חֲלִי b e t e g s é g.

Jegyzet. A ch. pat. és ch. kâm. nem csak torokhangokkal járnak, hanem néha, nevezetesen ◌◌, az alakváltozat következtében kizzo-

rult ő helyén más nemű hangokkal is, mint יִרְדָּפָה ü l d ö z t é g e d, יִרְדָּף-ból, הַקְּדוּשִׁים a s z e n t s é g e k קֹדֶשׁ-ből; vagy oly esetekben midőn a szövegponozók a svának mozgó voltát és a megelőző szótag különválasztását kiemelendőknek vélték, különösen köt- א̄ és ׀ hangzó után p. הַזֶּהב̄ és arany הַתְּמַלֵּךְ valjon uralkodni f o g s z - e, ritkábban egyéb különösen hosszú hangzók után.

1. Olvasási gyakorlat.

אָבִי אִם אִישׁ אִשָּׁה אֹר חֲשָׁף אִשׁ מִים אָרְץ
 נְשִׁים שָׁמַשׁ פּוֹכֵב סֶבֶה בֵּית חַיִּים מוֹת נְוִי גֹר
 אֲנִי אִמַּת מְהַרְהָ עוֹר חֲרַשׁ פֶּתַח בְּרִיחַ גְּבוּהַ
 שָׁפַל מְדוּעַ עוֹף זֶהב כֶּסֶף נְחֹשֶׁת בְּרֹזַל שַׁעַר
 צֶמֶר מִזְבֵּי רַע

¹atya, ²anya, ³férfi, ⁴nő, asszony, ⁵setétség, ⁶tűz, ⁷víz, ⁸föld, ⁹ég ¹⁰csillag, ¹¹gunyhó, sátor, ¹²ház, ¹³élet, ¹⁴halál, ¹⁵nép, ¹⁶hát, ¹⁷én, ¹⁸igazság, hűség, ¹⁹tisztaság, tisztulás, ²⁰vak, ²¹siket, ²²ajtó, ²³retesz, ²⁴magas, ²⁵alacsony, ²⁶mért? ²⁷madár, ²⁸arany, ²⁹ezüst, ³⁰réz, ³¹vas ³²szőr, ³³gyapjú, ³⁴jó, ³⁵rosz.

§ 5. (Nyugvó betűk.) Az önhangzóknak pontok általi jelölése későbbkori találmány. Míg a nyelv élt, az írásban a rövid hangzókat épen nem, a hosszúkat pedig אֶהֱי betűkkel jelölték, úgy hogy א̄ és ה̄ á-nak, י̄ í-nek s ē-nek, ׀ ó-nak és ū-nak jelölésére szolgált, s így e betűk mint a latinban l és V majd mássalhangzók majd önhangzók gyanánt szolgáltak. Később a pontok jöven használatba, a nevezett betűk, ott hol azelőtt használták, tovább is fennmaradtak és azon esetekben, midőn nem ejtetnek azokat n y u g v ó k n a k (quiescentes נְחִיָּם) nevezték megkülönböztetésül a m o z g ó k t ó l, (mobiles), azaz a mássalhangzós ejtésű אֶהֱי-től. A nyugvó betűket önhangzót jelölő szerepüknél fogva a régi nyelvtanárok o l v a s á s i a n y á k n a k (אֲמוֹת הַקְּרִיאָה) matres lectio-

nis) nevezték. Ha az é, i, ú, ó-t jelölő pontokon kívül még a megfelelő nyugvó betű is kiíratik: akkor ez teljes írásnak (scriptio plena מלא) mondatik pl. הוציא kihozott ellenben az említett hangzóknak pusztá pont általi jelölése hiányos írásnak (scriptio defectiva חסר) neveztetik pl. קלת hangok. A szó végen minden hosszú hangzó teljesen íratik.

§ 6. (A szótag) háromféle: nyílt mely önhangzón végződik, mint מלאכה (mélá-khá) munka, dolog, hol a két utolsó szótag nyílt; zárt, mely mássalhangzón végződik p. חול homok; félszótag mely határozatlan önhangzón (svá mobile) végződik, mint a מלאכה szóban az első szótag. A nyílt szótag rendesen hosszú hangzóval bir, melynél a hang mintegy megnyugszik, ellenben a zárt szótagban, minthogy a kiejtés a mássalhangzó felé siet, csak rövid önhangzónak lehet helye. Ezen állandó a kiejtés természetén alapuló törvényen csak a hangsúly befolyása változtat, úgy hogy a hangsúly folytán a nyílt szótag rövid, a zárt szótag pedig hosszú hangzóval és ejtethetik. A zárt szótag rendszerint csak egy mássalhangzón végződik, csak נרד nardus és קשת ígázság valamint egynehány igealak, melynek eredeti alakja a véghang elvetése által rövidült meg, tesznek kivételt, mint: כתבת irtál (nőn.) e. h. כתבתי, ויכר sira e. h. ויבנה.

A mondottakból a helyes olvasásra nézve következő szabályok vonhatók le:

1. A hosszú hangzó, ha hangsúlytalan, mindig nyílt szótagot képez s így az utána következő svá mint mozgó svá ejtendő pl. שמרים örök olv. sô-mérím.

2. Minthogy a hosszú á és rövid o jelölésére egyforma jegy ם használtatik, legtöbb esetben a szótag minősége ha-

tározza meg annak kiejtését. Ha ugyanis e jegy hangsúlytalan zártszótagban áll, okvetlen rövidnek kell lennie és így ó-nak ejtetnie, míg nyílt szótagban hosszú hangzónak lévén helye, á-nak kell olvastatnia; e szóban tehát חֲכָמָה bölcse sé g az első ח̄-^o-nak lesz olvasandó így: c h o k h m á, ellenben e szóban חֶכֶם bölc s, hol az első ח̄ nyílt szótag végén van, a szó c h á - k h á m-nak lesz olvasandó.

Jegyz. Az ח̄-^o-nak olvasandó még a következő esetekben: a) ha ח̄ előtt áll טַהָרָה toh^orá, b) midőn az eredeti hosszú ó az ejtegetésben megrövidül mint קֹדֶשׁ s z e n t s é g-ből קִדְשִׁי (olv. kod-si) s z e n t s é g e m, חֹדֶשׁ hónap חֹדְשִׁי (olv. chod-si) h ó n a p o m, c) az egyszerű igető infinitivusának személyragozásában שָׁמַר ő r i z n i, בְּשָׁמַר (olv. b^esom-rô) ő r i z t é b e n, d) a mivellető igető szenvedőjét képző ה-^o-ban p. הַמֶּלֶךְ hom-lakh királyly á t é t e t e t t.

2. gyakorlat.

A melléknév, ha mint jelző szerepel, a főnévnek mindig utána tétetik.

זָקֵב טָהוֹר. לֵב² טָהוֹר. אִישׁ טוֹב. אִישׁ רַע. וְיָקֵם³ מִשָּׁה¹.
 כָּל־הָעַם⁵. אֲזִין⁶. אֲזַנִּים⁷. שָׁחַר⁸. בֶּקָר⁹ וְעֶרֶב¹⁰ וְצִהָרִים¹¹.
 הָאָרֶץ¹² לְחֶרְבָה¹³ תִּהְיֶה¹⁴. חֶרְבָה¹⁵ הָאָדָמָה. אִשׁ אֲכָלָה¹⁶.
 לֹא¹⁷ יִכְלֹתִי¹⁸ לְרֹאוֹת¹⁹. וְיִכְלֹת²⁰ עַמּוֹד²¹ גִּבְעָה גְבָהָה. יִי
 נָתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה²². מוֹת וְהַיִּים. הוּא²³ הוֹצִיא לָחֶם²⁴
 וַיִּזֶן²⁵.

¹tiszta, ²sziv ³és felkelt, ⁴Mózes, ⁴az egész nép, ⁶fül, ⁷fülek, ⁸hajnal, ⁹reggel, ¹⁰est ¹¹s dél, ¹¹a föld, ¹³sivataggá, ¹⁴teszen, ¹⁵megszáradt, ¹⁶emésztő, ¹⁷nem, ¹⁸birtam, ¹⁹látni, nézni ²⁰és birni fogsz, ²¹állani ²²Salamonnak, ²³ő, ²⁴kenyeret ²⁵és bort.

§ 7. (A dâges és a mappik.) Dâgesnek nevezzük a betű kö-

zépébe helyezett pontot. E pont kétféle: e r ő s d á g e s (dâges forte דָּגֵשׁ הַזָּק), ha a mássalhangzónak, melybe helyeztetik, kettős kiejtését jelöli p. o. יָמִים (jam-mîm) t e n g e r e k ; e n y h e d á g e s (dâges lene דָּגֵשׁ קָל) midőn a hehezetes כַּת כַּגֵּד (l. § 3.) szilárdabb, azaz hehezet nélküli kiejtésére mutat, mint כֶּבֶד n e h é z, hol a כֶּ ily enyhe d.-sel van el látva, ellenben ugyanazon szóban a כֵּ hehezetesen ejtendő, mire a dages hiánya mutat; ily esetben a betű רָפָה azaz: gyen gének neveztetik. Az enyhe dâgesnek csak akkor van helye a nevezett betűkben, ha azokat sem önhangzó sem mozgó sva nem előzi meg. Ha tehát e betűkben önhangzó után dâgest lá tunk: ugy a mondottak szerint azonnal reáismerhetünk, hogy az dâges forte, mely természeténél fogva csak önhangzó után következhetik. p. הַבְּגֵד a r u h a (olv. hab-beged) ellenben דָּרְכָם (dar-kâm) a z ö u t j u k.

A torokhangok és az ך soha sem kettőztethetnek meg, miért is, ha a dagesnek egyiküknél helye volna, a אֶעֱרֵךְ-t megelőző szótag rövid önhangzója hosszuvá változik pl. הָאָרֶץ helyett הָאֶרֶץ a föld, הָעֵץ helyett הָעֵץ a f a, הָרָשָׁע helyett הָרָשָׁע a g o n o s z t e v ő; csak a ך kettőzése fordul elő egypár példában.

A dâgestől megkülönböztetendő a ך betűben néha látható pont, melynek rendeltetése a többnyire kiejtetlen és nyugvó ך ez esetbeni hallhatóságát jelölni, miért is e pont מַפְּיֵךְ (kiejtő) nak neveztetik; mint: אִישָׁה a z ö f é r j e, ellenben אִשָּׁה a s s z o n y.

Jegyz. A szó elején és végén kettőztető dages soha sem fordulhat elő. Némely esetben azonban egy önhangzón végződő rövid szócska a széphangzat kedvéért a következő szóval egybeforr, és ekkor a második szó kezdőbetűje erős dâgessel láttatik el, mely dâges aztán

dâges euphonicum-nak nevezetik p. מה זֶה = mi ez; némelykor a מה szóból a ה elvettetik és a מ a következő szóval külsőleg is egybeforr p. מִהּ mi ez? (= מה זֶה). Ugyanezen dâges euphonicum fordul elő gyakran a szó közepében is, hol annak a széphangzaton kívül más oka nincsen p. עֲנִי שׁוֹלֵי פִּוֹתֵי, יְחִלֵּי v á r t a k.

3. gyakorlat.

1) A határozó névmutató a héberben ה utána következő ket-tőtlető dâgessel, (mert a névmutató eredetileg הֵל) torokhangok előtt ה utána következő dâges nélkül ה vagy végre ה.

2) Az és kötszónak a héberben a szó elibe ragasztandó ו felel meg, mely ajakhangok és svával járó hang előtt ו-vá változik.

3) A fő- vagy melléknévből álló állitmány szintugy, mint a magyarban, kötige nélkül járul az alapszóhoz, mint הָאִישׁ גְּדוֹל a férfi nagy.

הַזֶּהב יָקָר. בֵּן² וּבַת³. הַבֵּן וְהַבַּת, הַיָּם גְּדוֹל, שָׁם⁵ רָמַשׁ⁶
 אֵין⁷ מִסְפָּר. הָעֵץ⁹ יָתוֹן¹⁰ פָּרִי. מִדּוּעַ לֹא שָׁמַעְתִּי בְּקוֹלֵי.¹¹
 אָבִיךָ¹³ טוֹב. הָעִיר¹⁴ הַזֹּאת¹⁵. הָעִיר הַגְּדוֹלָה. הָעִיר גְּדוֹלָה.
 הָעִיר מְלֵאָה¹⁶ אֲנָשִׁים¹⁷. הַבַּיִת מְלֵא אֲנָשִׁים וְנָשִׁים¹⁸.
 צְדִיק¹⁹ יִי. מִהַיָּקָר הָאוֹר. הָאִישׁ הַהֶכֶם. בֵּן חָכָם יִשְׁמַח²⁰
 אָב. הָעֶפֶר²¹ עוֹלָה²². מוֹת וְחַיִּים בְּיַד אֱלֹהִים²³. מִה־טוֹב
 וּמִה־נָּעִים²⁴.

¹becses, ²fiú, ³leány, ⁴tenger, ⁵ott, ⁶csúsúzómászó, ⁷nem, niucs,
⁸szám ⁹fa, ¹⁰ád, hoz, ¹¹hallgattál, ¹²szavamra, ¹³atyád, ¹⁴város,
¹⁵ez, ¹⁶tele, ¹⁷emberek, ¹⁸nők, ¹⁹igazságos, ²⁰örvendezett, ²¹por,
²²felszáll, ²³isten kezében, ²⁴kedves.

§ 8. (Hangsúlyozás.) A kiejtés természetében fekszik, hogy midőn akármely nyelvben a szótagok szóegységgé alakúlnak, azok közül egy, mely mintegy töve és központja az egész-

nek, emelkedettebb hanggal ejtetik, minek folytán a szomszéd szótagok hangoztatása gyöngébb, alantabb hangú lesz.

A dolog természete azt hozza magával, hogy a szónak azon része emeltessék ki, melyen a főértmény fekszik, valamint a mondatban is különösen azt a szót emeljük ki, amelyre ki-válólag érteményi nyomatékok akarunk tenni.

A héber szók eredeti hangsúlyozását, a mint az a héber nép ajkán élt, ma már nem bírjuk; csak azon időkből bírjuk azt, midőn a bibliai szöveg mint még mai napság is, bizonyos hangicsálással és énekelgetéssel olvastatott fel a zsinagógákban. Ezen hangicsálásnál fogva a szóejtés némileg a zene törvényei szerint kénytelenítetik idomulni úgy, hogy a hangsúly többnyire az utolsó szótagra esik, mint בְּנֵה ^{בְּנֵה} é p i t e t t, לָקַח ^{לָקַח} v e t t, és ekkor מֵלֶרֶע ^{מֵלֶרֶע} (alulról)-nak neveztetik; ritkábban veszi fel a végelőtti szótag a hangsúlyt, mint וְרַע ^{וְרַע} m a g, és ezen esetekben מֵלְעִיל ^{מֵלְעִיל} (f e l ü l r ő l)-nek mondatik.

Mint hogy pedig emelkedés az ellenkező alábbszállás fogalma nélkül nem gondolható, a hangsúlyos szótagot megelőző szótagnak természetesen alantabb, nyomottabb hanggal kell ejtetnie. E törvény annyira terjed, hogy ha a hangsúlyos szótag elibe teljes hangzó helyett csak svá mobile-vel ejtendő más-salhangzónak kellene jőni, ez esetben a svá helyébe alábbszállási hangzó tétetik, mint לֵתָת ^{לֵתָת} a d n i לֵתָת ^{לֵתָת} helyett, מוֹב ^{מוֹב} וְרַע ^{וְרַע} j ó é s r o s z מוֹב ^{מוֹב} וְרַע ^{וְרַע} helyett.

Ellenben a hangsúly előtti második szótag a hangarány törvénye szerint ismét némi emelkedéssel ejtendő. E melléksúly jelének (◌̄) neve a héber nyelvészeknél מֵתָג ^{מֵתָג} (zabla) M e t h e g, vagy מֵאֲרִיד ^{מֵאֲרִיד} (uyujtó), mely szabály szerint a vége-lőttest megelőző szótagra esik, ha a végső szótag viszi a főhang-súlyt, כּוֹכְבִים ^{כּוֹכְבִים} c s i l l a g o k. A metheg juthat akár hosszú akár rövid önhangzóhoz, sőt még mozgó svához is, mely

utóbbi esetben némelyek által גַּעֲיָא-nak neveztetik p. o. הָיִיתָם és le sz t e k. Hosszabb szóknál kettős melléksúly is fordul elő t. i. a hangsúlyos szótagot megelőző második és negyedik szótagon, mint לִישׁוּעָתְךָ הָאֲשֶׁר־אֵלֶיךָ s e g i t s é g e d - n e k.

A hosszabb, két hangsúlylyal bíró szók ellenében vannak oly rövid, jelentéktelen részecskék is, melyek ámbár önálló szócskák, mégis a beszédben csak más szó járulékaik gyanánt szerepelnek és nyomaték nélkül ejtendők. Az ilyen szócskákat a héberben a nyomatékkal bíró szóhoz ragasztják és ezt k a p o c s j e l l e l מִקֶּרֶף (-) jelelik, p. o. עַל־הָאָרֶץ a f ő l d ő n. Ennek aztán természetes következése az, hogy a hangsúlytalanná lett szó lehető röviden ejtendő, így בַּל אָדָם m i n d e n e m b e r - b ől makkéf-fel בַּל־אָדָם. Ime egy példa, hol n é g y rövid szócska forr egygyé: Gen. 25. 5. אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לִי m i n d e n , m i n e k i v o l t , hol אֶת e. h. אֶת Azou szó, mely a makkéf által a következővel hangsúly tekiütetésben szorosán egybeforr, gyakran melléksúlylyal bír, mint גּוֹיִם־רַבִּים s o k n é p, sőt közvetlenül a hangsúlyosat megelőző szótag előtt is, mint גַּרְשָׁם o t t l a k i k.

Jegyz. A metheg féle melléksúly zártszótagon nem nyugszik. Ha a szó természeténél fogva a melléksúly ily szótagra jutna, az a melléksúly ereje által nyilttá válik, p. עֲרֹבָת (olv. a-r^ebóth) m e z ő - s é g e k , a mi azonban csak a szó legelső szótagjánál lehetséges. Különben a melléksúly kerüli a zártszótagokat és az őket megelőző, vagy ha ez is zárt, a szó végétől számítva a negyedik szótagon állapodik meg, mint. מֵרֶחֱתָנֶיךָ m e z ő s é g e k t ől מֵעֲרֹבָת a z a l s ó k t ől.

4. gyakorlat.

A viszonyszók közül jegyezzük meg egyelőre a következőket. A dativust és irányviszonyt לִּי vagy אֵלַי, az accusativust אֶת vagy makkéffel אֶת jelöl a távolodás viszonya מִן szócskával vagy מִ-vel utána következő dágessel, a benlétel בְּ-vel, az egyenlőség, hasonlóság viszonya בְּ-vel jelöltetik. Ha aztán לְּ בְּ előszócskák, ugy szintén a kötváv ׀ a névmutató הֵן elibe jönnek, akkor a הֵן kilöketik és annak hangzója az előragra megy át.

אֱלֹהִים בָּנָה אֶת־הַצֵּלֵעַ אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה.
 הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה אָבִי. אָבִי עֹזֵבֵד בַּשָּׂדֶה. וְלֹא קָרַב
 אֶל הַבַּיִת. אָבִי יָצָא מִן הַבַּיִת אֶל הַשָּׂדֶה. אֱלֹהִים שָׁם
 חוֹל גָּבוֹל לַיָּם. הַבַּל הָיָה מִן הָעֶפֶר, וְהַבַּל שָׁבִי אֶל
 הָעֶפֶר. יִצְבֹּר׃ כְּעֶפֶר כֶּסֶף. כֶּסֶף הַרְבֵּה בַּחוּל. מִכָּבֵל
 יִצְאָה הַרְעָה׃. אֱלֹהִים בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
 אֶת הַשָּׁמַשׁ אֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים.

¹oldalborda, ²melyet, ³szerzett, vett, ⁴dolgozik, ⁵közeledett, ⁶tett, helyezett, ⁷határ, ⁸minden, ⁹lett, ¹⁰visszatér, ¹¹felhalmoz, ¹²szerencsétlenség.

Ki (מִי) építette ezt (הַזֶּה) a házat? — Ki építette ezt (הַזֶּה) a várost? A tengerben, ott vannak halak (הַדָּגִים) szám nélkül. — Atyám a mezőről jött (בָּא). — Hová (אָנָּה) ment atyám? A gunyhóba. — A vak nem látja (יִרְאֶה) a világosságot. — A siket nem hallja (יִשְׁמַע) a hangot (הַקֹּל). — Ki hozta (הַבִּיא) az aranyat az atyámnak? — Isten adott az embernek ismeretet (דַּעַת) és bölcseséget. — Magas mint a torony. — Erős (עִז), mint az oroszlán (אָרִי), édes (מֵתוֹק), mint a méz (דְּבֵשׁ).

§ 9. (Hangjelelők.) A jelek, melyek a hangsúly helyét mutatják, egyszersmind arra is szolgálnak, hogy a mondatré-

szek tagozatát szem elibe állítsák. A hangjelelők ugyanis különböző minőségűek: a) e l v á l a s z t ó v. s z a k j e l e k (accentus disjunctivi), melyek a mondatszakok végszavai mellé tétetvén, a mondatok befejezését jelentik; b) ö s s z e k ö t ő v. k ö t j e l e k (accentus conjunctivi), melyek ellenkezőleg azt jelentik, hogy a szó, mely mellé tétetnek, a következőhöz kapcsolandó.

A héberben minden valamennyire hosszabb mondat két fő-részre oszlik. A mondat utolsó szava kapja a fősúlyt, s ez S z i l l ú k-kal ($\bar{\quad}$) jelöltetik, mely alakjára nézve egyenlő a metheg jelével. De a mondat első felének végén, hol szinte az értelem némileg befejezve lévén a beszéd perciglen megállapodhatik, alsóbb rendű szakjel A t h n á c h ($\bar{\quad}$) alkalmaztatik. A mondat e két főrésze ismét kisebb ízekre szakadhat, melyek csekélyebb szünet értékű accentusokkal jelöltetnek. Ezek közt legerősebb szétválasztó értékkel bír a z á k é p h k á t ô n ($\underline{\quad}$), z á k é p h g á d ô l ($\underline{\quad}$) és s z e g ô l t h á ($\underline{\quad}$) mely, mindig a szó utolsó betűje fölé tétetik. Rangra nézve utánuk következnek r e b í á ($\underline{\quad}$) t e b h í r ($\bar{\quad}$) j e t h í b h ($\bar{\quad}$) mely mindig a szó első betűje alatt áll, p a s t á ($\underline{\quad}$) és z a r k á ($\underline{\quad}$), melyek a szó utolsó betűje fölé tétetnek. Továbbá: p á z ê r ($\underline{\quad}$) k a r n ê p á r á ($\underline{\quad}$) g ê r ê s ($\underline{\quad}$) és ennek megkettőztetése g e r á s á j í m ($\underline{\quad}$) t e l í s á g e d ô l á ($\underline{\quad}$) a szó első betűje fölött, és p e s í k ($\underline{\quad}$) az egymástól elválasztott két szó között.

Ezek ellenében az együvé tartozó szók kötjelekkel láttatnak el. A legnevezetesebbek: m ê r k h á ($\bar{\quad}$) és ennek megkettőztetése m e r. k e p h ú l á ($\bar{\quad}$) d a r g á ($\bar{\quad}$) m û n a c h ($\bar{\quad}$) k a d m á ($\underline{\quad}$) m a h p a k h ($\bar{\quad}$) j e r a c h ($\bar{\quad}$) és a szó utolsó betűje fölött álló t e l í s á k e t a n n á ($\underline{\quad}$).

Igy lesz a héberben a mondat egész tagozata szorosan

meghatározva, mint (Genes. 6, 14) עֲשֵׂה לְךָ תֵבָה עֲצֵי-גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר
csinálj | magadnak b á r k á t g ó f e r f á b ó l ||
rekeszekkel | csináljad a b á r k á t ||| és
szurkoz d m e g a z t | b e l ű l é s k i v ű l | s z u -
r o k k a l |||. A magyar szók közé helyezett függőleges vo-
nalok a hangjelek által történt elválasztást és annak viszony-
lagos mekkoraságát jelölik.

Job könyvében, a példabeszédekben és a zsoltárokban egyéb, a többi könyvekben elő nem forduló hangjelelők vannak használatban.

Vers vagy nagyobb versszakasz végén lévő szótagnál történő megállapodás mondatik u y u g - n a k v. s z ű n e t - n e k (pausa), és a szillák v. athnach-chal jelölt hangzóról azt mondják, hogy nyugban v. szünetben áll.

A szünet hangtani hatásai: 1) hogy a hangzó, a melyre esik, ha eredetileg rövid volt, meghosszabbúl, mint דָּרָךְ ú t (eredetileg דֶּרֶךְ), nyugban דָּרָךְ; vagy אָמַר m o u d o t t, nyugban אָמַר; אָתָּה t e (himn.) nyugban אָתָּה; דִּבֶּר b e - s z é l t n y. דִּבֶּר; az állandó kivételek közül megjegyzendők: מֶלֶךְ k i r á l y é s צֶדֶק i g a z s á g, melyek a szünetben sohasem hangzanak מֶלֶךְ és צֶדֶק - n e k. Egy esetben a rövid a szünetben nem mint rendszeren ט - v á, hanem ו - v é v á l t o - z i k, t. i. a bibliában gyakori szólásmódban עוֹלָם וָעֶד (ebből עֶד) ö r ö k k é ö r ö k r e, a sok hosszú á által támadó roszhangzat (-lám váád): kikerülése vegett. 2) Gyakran a hosszú hangzó a nyugok észrevehetővé tétele kedvéért rövidde változik, mint בָּהֶם m i n t a z o k nyugban בָּהֶם. 3) Az utolsó előtti félszótag, melynek mozgó svája teljes hangzóból rövidült, ismét felveszi eredeti teljességét p. o. יִסְפְּרוּ e l b e -

s z é l-nek (ebből: יִסְפֵּר elbeszél) lesz: יִסְפְּרוּ-וְ, יִבְלוּ b i r-
n a k (ebből יִבּוּל) nyugban ismét יִבְלוּ. 4) Különben is
a mozgó svá teljes önhangzóvá változik p. בִּיתָךְ h á z a d
nyugban בִּיתְךָ, פָּרִי g y ü m ö l e s nyugban פָּרִי. 5) A hang-
súly az utolsó szótagról az utolsó előttire vonatik vissza, minek
leginkább vagon helye a 3) és 4) alatt említett alakoknál.
אֲתָה nyugban אַתָּה visszavont hangsúlylyal.

Egyéb, ritkábban előforduló alakváltozásokra, mint a
mássalhangzó megkettőzése, a hangsúlynak előrehaladása az
utolsóelőtti szótagról az utolsóra — a bibliai könyvek olvasója
azonnal réa ismer.

§ 10. (A hangsúly helye.) A hangsúly rendes helye,
amint már feljebb mondva volt, a szó utolsó tagján van.
Ha a szó ejtegetési u. n. e r ö s ragok által öregbedik, a hang-
súly a rag hosszóságához képest egy vagy két taggal előbbre
tolul, mint דָּבָר szó, d o l o g, דְּבָרִים szó k, d o l g o k,
דְּבָרֵיכֶם s z a v a i t o k, d o l g a i t o k.

A végelőtti szótagra esik a hangsúly különösen akkor,
ha az utolsó szótag csak segédhangzóval ejtetik, vagy ha oly
rag képezi az utolsó szótagot, mely eredetileg önálló szó volt,
és raggá váltával hangsúlyát is a megelőző szónak adta
át, mint מֶלֶךְ (t. k. מֶלֶךְ) k i r á l y, כִּתְבָתָּה i r t á l.

A végelőtti szótagra esik a hangsúly még e következő
esetekben:

a) ha az utolsó szótagot elválasztható tárgyrag képezi,
mint וַיִּהְיֶה וְ, é s m e g ű l é ő t;

b) ha az utolsó hangzó oly toldás következtében támadt,
mely a szó sajátosságos jelentésére nem foly be, mint הָמָּה ő k
הֵם helyett;

c) az imperfectumban, ha az u. n. váv consecutivum vagy **ל** lép az ige elibe, mint: **יאמר** m o n d, **ויאמר** é s m o n d á, **אל-תזקין** n e f o l y t a s d;

d) ha a végelőtti szótagban nyug miatt változott hangzó van, mint **הארץ** a f ö l d **הָאָרֶץ** helyett;

e) ha két hangsúlyozott szótag közvetlen összeütköznek, mint **קרא לילה** n e v e z é é j n e k **קרא לילה** helyett.

5. gyakorlat.

Nem- és számjelek a héberben a következők:

	Him.	Nő.
Egyes —		ת, ה
Többes ים—		ות—
Kettős ים—		תים—

A melléknév nemre és számra nézve a főnévvel egyező alakban ennek utána tételik. Ha a főnév névmutatóval bir, a melléknév elé is névmutató járul, mint: **היום הגדול והנורא** a n a g y é s f é l e l m e s n a p. Ha azonban a melléknév mint állítmány járul a főnévhez, a melléknév névmutató nélkül marad, mint: **היום גדול** a n a p n a g y. Kettős számban álló főnév mellé a melléknév többesben jó.

יום ראשון. יום אחרון² היום הראשון. היום האחרון.
 השנה³ הראשונה. היום קצר⁴. העיר הזאת קרובה. עוד⁵
 היום גדול. הצרה⁶ קרובה. יי עזר⁷ בצרה. דבר גדול
 או⁸ דבר קטן⁹. מקטן ועד¹⁰ גדול. הקטנים עם¹¹ הגדולים.
 חיה קטנה. חיות קטנות עם גדולות. עינים¹¹ רכות¹¹.
 הימים¹¹ המזכים. עץ יבש¹¹. עצים יבשים. יבש היה
 בעץ. בימים המזכים אל¹¹ תשבח¹¹ את הימים הרעים.
 שלום¹¹ לרחוק¹¹ ולקרוב.

¹első, ²utolsó, ³év, esztendő, ⁴rövid, ⁵még, ⁶szükség, szorultság, baj, ⁷segítség, ⁸vagy, ⁹kicsiny, ¹⁰-ig, ¹¹-val, -vel, együtt,

'szemek, 'gyöngye, 'napok, 'száraz, 'ne, 'felejtsd el, 'béke,
'távol, távoli.

A első napon (ban) teremté isten a világosságot. A bölcsesség becses. Mily (מֵדָה) becses a bölcsesség. A nap rövid és a munka sok. Bölcs leány örvendezteti (תִּשְׂמַח) az anyát. A város közel van. Közeli és távoli városok (עָרִים nőnemű). A jó férfiak és a jó nők. Az utolsó nap a hétben (שְׁבוּעַת). Az utolsó napok az esztendőben. Magas halom. Magas hegy (הַר), Magas hegyek (הַרְיִים). A hegyek magasak. A halom magas. A napok gonoszak. A fák szárazak.

§ 10. (Hangkellem.) A szók nyelvtani alakulása következtében, azok eredeti hanganyagához új részek járulnak, melyek az előbbire hangtani befolyást gyakorolnak és ezáltal a szó eredeti alakján változtatnak. Nyilvánul pedig ezen változás: a) hangcserében, b) hangkilökésben, c) egybeolvadásban, d) segédhangzóknak, e) hanghasonításban.

A. Ami a hangcserét illeti, itt csak az önhangzók változatairól lehet szó, mert a mássalhangzók folytonosan alá vannak ugyan vetve hangtani változásnak aszerint, a mint egyéb mássalhangzókkal ütköznek össze, de ezen változások a helyesírás inkább mechanikus mint szerves volta következtében az írott nyelvben észrevehetőkké nem válnak.

A hangzók közül is csak az egyneműek váltakoznak. A hébernek ugyanis tulajdonképpen csak három alaphangzója van: i, a, u. Az a-nak i-vel való összeköttetéséből előáll ai=é, szintúgy az a-nak u-vel való összeköttetéséből au=ó úgy hogy az é-ről és ó-ról el lehet mondani, hogy azok mindig aj és au összevonása által keletkeztek a héberben. Lesz e szerint aztán a hangzóknak 3 osztálya: 1-ső az a hangosztály, 2-ik az e és i hangosztály és végre 3-ik az o és u hangosztály. A csere tehát megtörténhetik nemcsak úgy, hogy vala-

mely rövid hangzó hosszúvá válik és megfordítva, hanem úgy is, hogy az ugyanazon hangosztályúak váltakoznak, ugyanis az é rövidülve lesz i-vé és megfordítva az i hosszabbítva lesz é-vé; szintígy az ó rövidülve lesz u-vá és megfordítva az u hosszabbítva lesz ó-vá.

Elő kell pedig a hosszabbításnak állania, a) mikor a zárt szótag ejtegetési hang hozzájárulása által nyílttá válik, mint יִסֵּד alapított, יִסְדּוּ alapította azt; b) ha a szó valamely hangjának dágés által meg kellene kettőztetnie, azonban az, torokbetű vagy ר lévén, dágést föl nem vehet; ekkor az elmaradó kettőztetés pótlására a megelőző rövid hangzó meghosszabbúl, így lesz העִם helyett העָם és גֵּרָשׁ helyett גֵּרָשֹּׁׁ elűzött.

Megfordítva hosszú hangzónak röviddé kell válnia:

a) Ha egy zárt, hangsúlyozott végszótag a hangsúlyt elveszti, mi pl. Makkéf által történik, mint a tárgy-esetet jelelő אֵת, ha a hangsúlyt elveszti, lesz אֶת, pl. בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֵת kezdetben teremté Isten az eget és a földet; ellenben וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָרֶץ és látá Isten a világosságot. b) Ha a nyílt szótag hajtogatás által zárttá lesz, pl. סֵפֶר könyv, סֵפְרִי az én könyvem, חֹדֶשׁ hónap, חֹדְשׁוֹ az ő hónapja, vagy dágés által אִם anya, אִמִּי anyám, חֵק törvény, חֻקּוֹ az ő törvénye.

Jegyz. Bizonyos esetekben a hangzók változhatlanok, így a) a hosszú hangzók, ha teljesen irvák, mint מְשִׁיחַ fölkent, messiás, הַיְכָל palota, סוֹם ló, קוֹל hang; b) rövid hangzók, ha utánok dágés forte következik, mint גָּנַב tolvaj, vagy másféle zárt szótagban is, ha a hangsúly az azután következő szótagon nyugszik, mint מְלַבָּשׁ öltözet, מְלַמֵּד tanuló.

6. gyakorlat.

Névnek név általi meghatározatása (genitivusi viszony) a héberben úgy jelöltetik, hogy a határozott név (nomen rectum) maga súlyát a következő határozó névre (nomen regens) ruházza át, minek következtében a nomen rectum végtagja lehelőleg megrövidül, s akkor azt mondjuk róla, hogy status constructus-ban áll. A status constructusban tehát a névszó hangoztatása többnyire úgy változik, hogy a nőnemet mutató ה־ lesz ת־, a többes végzete ים־ lesz י־, a nőnemű többes ות־ változatlan marad.

חֲתוּרָהּ אֲשֶׁר צִוְּהָ² לָנוּ³ אֱלֹהִים תּוֹרַת אֲמַת הָיָא⁴. זֹאת
הַמִּצְוָה⁵ אֲשֶׁר צִוְּהָ אֱלֹהִים אֶתָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל⁶. שְׁמֹר⁷ בְּנֵי⁸
מִצְוֹת אֲבִיךָ. וּנְתַתֶּם⁹ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כְּבוֹד¹⁰. הַשָּׁמַיִם
מִסְפָּרִים¹¹ כְּבוֹד אֵל. אֱלֹהִים בָּרָא הַפְּכָכִים לְאוֹר לִילָה.
כְּכִי הַשָּׁמַיִם יְאִירוּ¹² בְּלִילָה. בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁי¹³ נִבְרָאוּ¹⁴
הַדְּגָיִם. דְּגֵי הַיָּם וְעוֹפֹת הַשָּׁמַיִם. מֹשֶׁה¹⁵ הִקְהִיל¹⁶ אֶת־
הַקְּהָלִי¹⁷. וּבְכַרְדֵּי¹⁸ מֹשֶׁה אֶת פְּלִקְהַל יִשְׂרָאֵל. עֵינֵי יְיָ¹⁹
רוֹאוֹת²⁰ אֶזְנֵי יְיָ שֹׁמְעוֹת²¹. אֱלֹהֵי²² הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי²³
שָׁמַע בְּנֵי דְבָרֵי מוֹרֵךְ²⁴. אֱלֹהֵי²⁵ הֵם²⁶
מַעֲדֵי²⁷ יְיָ

¹törvény, ²parancsolt, ³nekünk, ⁴az (nőnemű), ⁵parancs.
⁶Izrael, ⁷tartsd meg, ⁸fiam, ⁹és adjatok, ¹⁰tisztelet, dicsőség,
¹¹beszélők, beszélnek, ¹²világítanak, ¹³ötödik, ¹⁴teremtettek, ¹⁵Mózes,
¹⁶összegyűjtött, ¹⁷gyülekezett, ¹⁸és megáldá, ¹⁹látók, látnak,
²⁰hallók, hallanak, ²¹ezek, ²²szóltam, ²³tanítóid, ²⁴seregek, ²⁵ezek,
²⁶szem., név., himn., több. sz., 3. szem., ²⁷ünnepek.

Tartsd meg az Isten parancsát. — Hallgass fiam atyád parancsára. — A jó napokban ne felejtse a gonosznak (רָעָה) napjait. — Nagy lesz (יְהִיָּה) az első ház tisztelete. — Isten szolgája (עֶבֶד) vagy te. — Láttam (רָאִיתִי) testvérem (אָחִי) szorultságát és megszántam őt (וַתְּמַלְתִּי עָלָיו). — Az em-

ber bölcsesége becses mint az arany. — Isten félelme (יִרְאָה) a bölcsesség kezdete (רֵאשִׁית) — A népek istene. — A mező minden állata. — A mező minden állatával. A mező állatai teremtettek a hatodik (שְׁשִׁי) napon.

§ 11. (Hangkellem. Folytatás.) B. A h a n g k i l ö k é s. Ennek helye van: a) ha valamely változó hangzó az által, hogy a szó hangsúlyos raggal lett meghosszabbítva, a hangsúly előtti harmadik helyre jutna, mint יְחִידֵךְ egyetlenn, יְחִידָהֶּךָ egyetlenn (nőnemű) יְחִידָהֶּךָ helyett, יְחִידֵיךְֶם egyetlennek יְחִידֵיךְֶם helyett, פֶּתַחֶךָ félelem פֶּתַחֶיךְֶם. Ily esetben csak az *o* hang tesz kivételt, mely ekkor nem félhangzóvá hanem rövid *o*-vá változik, mint קֹדֶשֶׁךָ, קֹדֶשֶׁיךְֶם (olv. kōdásim); b) a szó közepében is történik hangkilökés, ha erős rag járul hozzá, mint פֶּתַחֶךָ-ból lesz פֶּתְכוֹךָ i r t a k; az elveszett hosszú hangzó azonban mint feljebb láttuk (§ 8.) nyugban ismét viszzatér mint פֶּתְכוֹךָ.

C. Hangok egybeolvadása különösen *y* folyékony mássalhangzóknál szokott előállani. E hangok ugyanis tulajdonképen nem egyebek, mint *i* és *u* hangzók szilárdulásai (mint a magyarban is *d a r v a k* nem egyéb mint keményebben ejtett *d a r u - a k*, *g y ű j t*, *g y ü - í t*), s így e hangok igen könnyen változnak bizonyos haugtani körülmények között önhangzókká. Ez megtörténik, ha az önhangzólan *y* elib. mássalhangzó járulván, azok zárhangokká válnak, midőn aztán az előtte álló *i*-be olvadva lesz *i + j = i*, *á*-val találkozva lesz *a + j = é*, *v* az előtte álló *a*-val ad *a + v = ô - t*; előtte való *o*-val lesz *o + v = û*, így lesz יִרְשָׁתְּךָ örökolt imperfectumban יִרְשָׁתְּךָ olv. j i r a s יִרְשָׁתְּךָ olv. j i j r a s helyett; szintugy הִלְדָּתְּךָ szült-ből lesz הִלְדֵּךָ u e m z e t t הִלְדֵּךָ helyett és ennek szenvedője lesz הִלְדֵּךָ helyett הִוְלָדְךָ.

Jegyz. A γ szók elején — de gyakran szó közepén is — a γ fölött oly annyira túlsúlyra jutott, hogy ezt rendszeren helyéből kiszorítja, úgy hogy a γ kötszócskán kívül alig jelenik meg a v hang a szók elején egynehány példában (minő e szó η h o r o g η j a j !)

Igy a γ mellett γ jutott túlsúlyra, a η a d n i-t η szorította ki. (A köt-vavnak γ -vá való változásáról l. a jövő czikkelyt.)

\aleph is, midőn szótag végén áll, az előtte való hangzóval egybeolvad s azt meghosszabbítja, így lesz \aleph helyett \aleph és \aleph helyett \aleph . Sőt szótagot megnyitó \aleph is, midőn hangzója az előtte való hasonhangzásu rövid hangzóval egybeolvad, nyugvóvá válik, mint \aleph k i m e n i \aleph helyett, \aleph m o n d a n i \aleph helyett.

D. A segédhangzók a kiejtés könnyebbitésére szolgálnak: a) Ha a szó elején két svás hang kerül egymás mellé, ami a kiejtést nagyon nehezítené: akkor az első svá rövid i-vé lesz, mint \aleph s z ö v e t s é g \aleph előraggal adna \aleph ami nehéz kiejtésű lenne, s azért mondjuk: \aleph . — Ha a második svá összetett svá (\aleph), akkor az első svá helyébe a compositummal hasonnemű rövid hangzó tétetik, mint \aleph áll a n i-ből \aleph áll. Ha a compositum után ismét svának kellene következnie, akkor a compositum a maga sváját elveti és teljes rövid hangzóvá válik, mint \aleph áll a n a k \aleph helyett. Csak a köt η az, mely svá meg ajakbetű előtt γ -vá válik, mint \aleph és i m á d s á g, \aleph k e n y é r é s h ú s. b) Az ugynevezett s z e g ő l a t a l a k o k n á l, azaz oly kéttagu főneveknél, melyek eredetileg egytaguak, és kéttaguakká csak azáltal lesznek, hogy a nyugvó svával ellátott második gyökhang önhangzót uyer, mely alkalommal az első gyökhang önhangzója is változik. A mint a főnév személy — vagy egyéb ragok által bővül, a segédhangzó

hozzájárulásának oka — tudniillik azon aránytalanság, mely a hanganyag és az egytaguság között létezik — megszűnt és a rag a főnév eredeti alakjához járulhat, p. o. אֶרֶץ-ből lesz אֶרֶץ föld, de raggal ismét אֶרְצִי földem; עֵגֶל b o r j ú-ból lesz: עֵגֶל de עֵגְלָה borjúd. Csak a többesszám van itt külön hangtörvényeknek alávetve, mint אֶרְצוֹת f ö l d e k, עֵגְלִים borjúk s a t. A szegölatalakoknál, mint egyébütt is a torokhangok előtt, többnyire a hangzó használtatik mint segédhang, p. וְרַע v e t ő m a g, נַעַר f i u; c) A p á t h a c h f u r t i v u m. Ha a szó torokhangon (א kivételével) végződik, melyet ó, ú v. í (némelykor é) előz meg, akkor a hosszú hangzó és a végmássalhangzó között egy rövid א lesz hallhatóvá, mely p á t h a c h f u r t i v u m n a k (פֶּתַח גְּנוּזָה) neveztetik, pl. רוּחַ s z e l l ő, רַע תָּרַס, גְּבוּזָה m a g a s. Ezen segédhangzó ámbár a torokhangot megelőzi, mégis ez alá iratik.

E. Hasonítás történik, midőn két rokon mássalhangzó közvetlen találkozáván, dages által egyfélékké válnak, mint הַזְּכוּ (olv. הַזְּכוּ), t i s z t u l j a t o k הַתְּזָכוּ helyett, hol tehát א az utána következő ה-vel egyfélévé vált. — Szintúgy hasonlítatik az öuhangzótlan מ mindig a következő mássalhangzóval p. אֲשֶׁן a d o k אֲשֶׁן helyett אֲשֶׁן-ből, továbbá הַלְּ נֶעְמֻטָּהban és לֶקַח igében a ל, mint יִפְּל (olv. יִפְּפַל) e s i k יִפְּל helyett יִפְּל-ből. יִקַּח v e s z יִלְקַח helyett, הַשְּׁלַג a h ő הַלְּשַׁלַּג helyett.

7. gyakorlat.

A fokozás a héberben úgy történik, hogy a hasonlított tárgy elé מ-t t ó l, t ő l (v. a ה-t dages által hasonlítva מ-t utána következő dagesselel, torokhangok és ה előtt מ-t) tesznek a comparativusban; a superlativus körülírására vagy a status constructus, vagy a melléknév elé tett névmutató (körülbelül mint a francziában) használ-

tatik s ez utóbbi néha úgy, hogy a hasonlított főnév elé ב előljáró tétetik.

טוֹבָה חֲכָמָה מִגְּבוּרָה. מֵה־מְתוֹק² מִדְּבַשׁ³ וּמֵה עֵז⁴ מֵאָרִי⁵.
הָאָרִי הוּא הָעֵז בְּחַיּוֹת. מֵה־יִקָּר מִחֲכָמָה וּמֵה־טוֹב
מִתְּבוּנָה⁶. טוֹב אֶרֶץ אֲפִים⁷ מִגְּבוּר⁸ וּמִשָּׁל⁹ בְּרוּחוֹ מִלְכָד¹⁰
עִיר. שְׂאֵלֹי לְאִישׁ מִי נִבְחַר¹ הַחֲכָם אוֹ הָעֹשִׂיר¹¹, וַיֹּאמֶר:
הַחֲכָם. אָמְרוּ לֹי אִם¹² כֵּן¹³, מִדַּע יִשְׁקְדוּ¹⁴ הַחֲכָמִים
עַל־דִּלְתוֹת¹⁵ הָעֹשִׂירִים וְלֹא יִשְׁקְדוּ הָעֹשִׂירִים עַל־דִּלְתוֹת
הַחֲכָמִים. וַיֹּאמְרוּ: כִּי הַחֲכָמִים יִדְעוּ¹⁶ יִתְרוֹן¹⁷ הָעֹשֶׂר¹⁸,
וְלֹא יִדְעוּ הָעֹשִׂירִים יִתְרוֹן הַחֲכָמָה. אַרְוֹר¹⁹ כִּנְעַן עֶבֶד²⁰
עֲבָדִים יִהְיֶה²¹ לְאִזְוִיו²². קָדַשׁ קִדְשִׁים הוּא לִי. הִיפָה
בְּנָשִׁים. לֹא נִשְׂאָר²³ לוֹ²⁴ בֶן כִּי אִם²⁵ יְהוֹאֲחָז קָמִץ²⁶ בְּנֵיו²⁷.

¹erő, ²édes, ³méz, ⁴erős, ⁵oroszlán, ⁶értelem, belátás, ⁷hosszútűrő,
⁸hős, ⁹uralkodó, ¹⁰hódító, ¹¹kérdeztek, ¹²becsesebb, ¹³gazdag, ¹⁴mondák,
¹⁵neki, ¹⁶ha, ¹⁷így (van), ¹⁸sürögnek, ¹⁹ejteni, ²⁰tudják,
ismerik, ²¹előny, ²²gazdagság, ²³átkozott, ²⁴szolga, ²⁵legyen,
²⁶fivéreinek, ²⁷maradt, ²⁸neki, ²⁹csak, ³⁰kicsiny, ³¹fiai.

Gonosz asszony keserűbb (מַר nōn) a halálnál. — Jobb a tolvaj, mint a hazug ember (אִישׁ בָּזֵב). — Szavaid (דְּבָרֶיךָ) kívánatosabbak (נְחָמָד) az aranynál. — Kevesebbek napjaim (יָמַי) és gonoszabbak, miut atyáim napjai (יָמֵי אֲבוֹתַי). — Közel szomszéd (שָׁכֵן) becsesebb a távollévő testvérnél (אָח). — Ki bölcsőbb Salamonnál (שְׁלֹמֹה) és ki nagyobb Mózesnél (מֹשֶׁה)?

MÁSODIK RÉSZ.

A beszédrészek.

§. 12. (A gyökök és azoknak fokai.) Ugyanazon fogalom különféle módozatainak kifejezésére szolgáló szók, a mennyiben azokban ugyanazon hanganyag van felhasználva, bizonyos g y ö k ö k r e vezethetők vissza, melyek körül csoportosulnak a módozatok kifejezésére szolgáló elő-, utó- és belragok (prae-fixa, suffixa, infixia). A gyököknél, melyek a nyelvben élő használatban nem fordulnak elő, hanem csak a nyelvtudomány levonásai közé tartoznak, három fok különböztetendő meg.

1) Az elsőn azaz legalsóbban állanak az é r z e l e m g y ö k ö k, melyek pusztán érzés közvetlen kifejezésére szolgálnak és melyek az i n d u l a t s z ó k n a k, azaz az indulatok kifakadása hallható jeleinek, szolgálnak alapul. Ilyen indulatszócskák a héberben יהה, אהה vagy nyomatekkal אהה, אהה, אהה ó h! הוי, אוי, אבוי, הי, אי אלהי j a j! פי, אבי בי, אלהים pszt! mely a későbbi héberségben többes számban אלהים nagyobb közönség megszólítására.

2) Ezeknél magasabb fokon állanak a m u t a t ó - g y ö k ö k, melyek a tárgyat meg nem nevezik, hanem rámutatnak vagy reá utalnak, mint a n é v m á s o k (pronomina), és né-mely k ö t s z ó k (conjunctiones).

3) A fejlettség legfelsőbb fokán állnak a f o g a l o m - g y ö k ö k vagy leíró gyökök, melyek oly szóknak szolgálnak

alapul, melyek által a nyelv a tárgyak lényegét és fogalmát nevezi meg a tárgyak valamely szembeötlő oldalából kiindulva, vagy cselekedeteket és állapotokat ír le. Ezekre vezetnek vissza a nevek és igék és e szerint vagy névgyökök vagy pedig ige-gyökök.

§ 13. (Névmások, Pronomina.)

A héber nyelv háromféle névmással bír: melyek

1) mutató névmások; **זֶה** ez, az (ritkán **זֵה**) nőn. **זֵאת** (ritkábban a **ת** elgyengülésével: **זֵה** v. **זֵה** többesszám **אֵלֶּה** vagy rövidítve **אֵל**). Mindezen mutató szócskák összeköthetők a névmutatóval **הַ**, mely mint névmutató a határozatlan nevet, mely elé függesztetik, határozottá változtatja és mint ilyen a mutató névmások közé sorozandó, **הַאָדָם** f. i. (**אָדָם** e m b e r-ből) tulajdonképen az az (bizonyos a hallgató által már ismert) ember. Mint névmutató a **ל**-et elveszti, mely a következő mássalhangzóba olvad dâges általi kettőztetés által. A kettőztetést fel nem vevő **אֲהַחֲזֵר** betűkkel a **ה** rövid a-ja hosszúvá válik (l. f. 10. §) mint **הַאִישׁ**, **הַאִשָּׁה** a k ö, **הַרְוּעָה** a p á s z t o r. Kâmesszel hangoztatott **ה** és **ע** előtt azonban csak ha azok hangsúlyosok, áll **הַ**, ellenkező esetben **הֶ**, mint **הַעֵם**, **הַהָר**, ellenben **הַהָרִים**, **הַעֲוֹן** a b ű n s ú l y. Kâmeszes v. châtéf-kâmeszes **ה** előtt a hangsúlyra való tekintet nélkül a névmutató mindég **הַ**, mint **הַחֲצֵר** a z u d v a r **הַחַג** a z ü n n e p, **הַחֵלִי**. Ha a **ה** más önhangzóval bír, a hangzó hosszabbítása egészen elmarad, mint **הַחֲדָשׁ**. A mutató névmások elé függesztve azok: **הַזֶּה**, **הַזֵּאת**, **הַאֵלֶּה**. A névmutató teljes alakja is szokott a **זֶה** elé tétetui, és ekkor ez ily alakban jelenik meg: **הַלְלוּהָ** (himn.) rövidítve **הַלְלוּ** (mindkét nemre) **הַלְלוּ** (nőn.) — Említsük e helyütt mindjárt azon szót is, mely a héberben hiányzó v i s s z a t é r ő n é v m á s

helyét foglalja el és tulajdonképen a névmási osztályba nem tartoznék; **אשר** rövidítve **ש** utána következő dages forte-val a hasonított **ר** helyett, mint **אשר לו=שלו** mely neki.

Jegyz. Némely szóra az eléje tett névmutató azon befolyással bír, hogy annak rövid hangzója **ר**-vá nyúlik meg a szüneten kívül is, mint **הארץ** a föld e. h. **הָאָרֶץ**; **העם** a nép **עַם**-ből sat.

2. A kérdő névmások személyeknél **מי** kicsoda? **מה** micsoda? milyen? tárgyaknál (rövidítve a még előforduló **מִן**-ből) **מֶה**; szorosabb, makkéffel jelelt kapcsolatban hosszú hangzóját megrövidíti páthachchá s akkor az utána következő szó kezdő mássalhangzója dages által megkettőztetik, mint **מה-נוֹרָא** mily félelemes. Ha a következő szó torokhanggal vagy **ר**-sel kezdődik, akkor **מה** hangoztatására nézve azon törvény áll, melyet a névmutatónál láttunk, mint **מה-אֲנוֹשׁ** micsoda az ember? **מה-עֲשִׂיתָ** mit csináltál?

3. A személyes névmások, melyek külön mutató gyökökből származnak és melyekben nem és szám egész tisztán vannak megkülönböztetve:

Sing.

Plur.

3 p. m. **הוא** ő**הֵם** v. **הֵמָּה** ők— f. **היא** ő**הֵן** v. **הֵנָּה** ők2 p. m. **אתה** te**אתם** ti— f. **את** te**אתן** ti1 p. m. és f. **אנכי** v. **אני** én**אנחנו** v. **נחנו** mi

Jegyz. 1. Némely szövegdarabokban a nőnemű egyessz. 3. szem. névmás még **הוא** alakban fordul elő.

2. A kötszókról ezen rész végén szólnunk.

9. gyakorlat.

מִי־אָמַר אֵלָיו² מֵהִתְעַשֶׂה³. מִי־אָמַר לְךָ זֹאת. מִהֵרָא
 אָמַר לְךָ אֱלִישֶׁע⁵. בַּת־מִי אַתָּה. בַּת בְּתוּאֵל אֲנֹכִי. אֲנַחְנוּ
 שָׁכַחְנוּ⁶ אֶת־אֲשֶׁר אָמַרְתָּם⁷ אִתָּם. מִי־הָאִישׁ הַחֲפִיץ⁸ חַיִּים,
 יָסוּר⁹ מֵרַע וַיַּעֲשֶׂה¹⁰ טוֹב. מֵהִנּוּרָא הַמְּקוֹם¹¹ הַזֶּה, אִינּוּן זֶה
 כִּי אִם¹² בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר¹³ הַשָּׁמַיִם. אֲבָן יִשְׂרָאֵל
 בַּמְּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי¹⁴. אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר¹⁵
 מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל. וְזֹאת הַתּוֹרָה¹⁷ אֲשֶׁר שָׁם¹⁸ מֹשֶׁה
 לְפָנָי²⁰ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה
 אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה. וַיֹּאמֶר אֵל הָעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלֵּזָה
 וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדָנִי. מִי הַגִּיד²¹ לְךָ כִּי²² עָרוֹם²³ אַתָּה.
 מִי כַמוֹד²⁴ בְּאֱלֹים²⁵.

mondja, ²neki, ³csinálsz, ⁴neked, ⁵Elizeus, ⁶elfelejtettük, ⁷mond-
 tatok, ⁸kiván, óhajt, ⁹távozzék, ¹⁰tegyen, ¹¹hely, ¹²hacsak nem,
¹³kapu, ¹⁴van, ¹⁵tudtam, ¹⁶szólott, ¹⁷tanítás, ¹⁸tenni, helyezni, ¹⁹Mó-
 zes, ²⁰élé, ²¹megmondta, ²²hogy, ²³mezitlen, ²⁴olyan mint te, ²⁵a
 hatalmak között.

Mind ezeket megkísértettem (נִסִּיתִי) és többet láttam
 mind ezeknél. — Ki számlálta meg (מָנָה) a tenger fővenyét?
 — Áldott (בָּרַךְ) az ember, aki bizik (יָבִטַח) Istenben. —
 Áldott vagy te. — En vagyok első és én vagyok utolsó,
 mondja az Isten. — Mi és szüleink (אֲבוֹתֵינוּ) vétkeztünk
 (חָטָאנוּ). Ti láttátok (רָאִיתֶם), mit csináltam (עָשִׂיתִי). —
 Ez a törvény, melyet parancsolt nekünk Isten. — Ő mondta,
 és meglett (וַיְהִי). — Mi vétkeztünk és ti viselitek (תִּשְׂאוּ)
 a véték súlyát (חֲטֵאתֵנוּ).

§ 14. (Leirógyökök.) A héberben valamint a többi sémi
 nyelvben a leiró gyökök többnyire két szótagúak (azaz három
 mássalhangzóból állók) mint קָטַל ö lt; vannak azonban egy
 szótagból állók is, de melyeket a grammaticusok úgy magya-

ráltak, mintha azok kétszótagúakból gyengültek volna egytagúakká, ámbár valószínűbb, hogy az egytagúság tünteti fel a gyökök eredeti stadiumát, mint **קם** felkelt. Ezen egytagú gyökök a kéttagúságra hajlandó héber nyelvben toldás és bővülés által igen gyakran kéttagúakká válnak. — A gyökök vagy erősek, azaz olyanok, melyeknek mindhárom gyökmássalhangzója a ragozás alkalmával épen megmarad, mint **גנב** lopni, **שמר** őrizni és egyikük sem torokhang sem félhangzó, v. gyengék, azaz olyanok, melyeknek ragozása alkalmával a hanghasonítás jut érvényre (p. **נתן** adni) vagy melyek egyike torokhang v. félhangzó, úgy szintén az egytagú gyökök.

Hogy a hárommássalhangzóju gyök egyes részeit röviden jelöljék, a zsidó nyelvtanárok az arabok mintájára a **פעל** cselekedett (egszersmind az ige nevezete a grammaticusoknál) igét vették fel mintaszóul. Ehezképest elnevezték a gyök első betűjét **פ**-nek, a másodikat **ע**-nak, a harmadikat **ל**-nek, s e szerint pl. **ישב** ült igéről azt mondják, hogy **פ"י** (pé-jod) gyökű azaz oly ige, melynek első gyökhangja jód **בנה** épített pedig **ל"ה** (lámed-hé) gyökű, azaz oly ige, melynek harmadik gyökhangja h é.

A gyökökből ige- és névtörzsek alakulnak: 1) belső képzés, azaz a) a sémi nyelvek azon sajátága által, miszerint a gyökmássalhangzóknak külön-különféle hangzó általi hangoztatása által, a jelentménynek másmás kategoriái nyernek kifejezést, mint: **גדל** nagygyá lett, **גדל** nőtt, **גדל** nagy, **גדל** nagyság, **אכל** evett, **אכל** eledel. b) a középső gyökmássalhangzó kettőztetése által, mint **גדל** nagygyá tett, növesztett, **גנב** tolvaj (ebből **גנב** lopott), 2) külső képzés által, azaz az által, hogy a gyökhöz elől vagy hátul rag járul (megtoldott törzsek), mint **הגדיל** **גדל**-ből

וּשְׁמָתִי אֶת־דְּבָרֵי בְּפִיךָ²⁰ וְהִגַּדְתָּ לָהֶם²¹ מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי.
 בְּנֵי²² בְּכֹרִי²³ יִשְׂרָאֵל. אַתֶּם עַדִּי²⁴ נָאִם²⁵ יִי יִי יִשְׁמֹר²⁶
 צִאתְךָ וּבִאֲדָרְךָ²⁷ אֲבִיתִיכֶם חֲטָאוּ²⁸ וְאִינָם²⁹. אֲבִיךָ הִרְאֶשׁוּן
 חֲטָא וּמְלִיצִיד³⁰ פָּשְׁעוּ בִּי³¹. אֲנַחְנוּ עֹנֵתֵיהֶם³² סָבְלָנוּ.
 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.

יְמִין jobb kéz, ²ra- re, ³bal kéz, ⁵kar; עֵזֶר segítség, ⁶azért,
⁷bizom, ⁸benne, ⁹ajánlom, ¹⁰s evék, ¹¹és ada, ¹²is, ¹³és mene,
¹⁴és elaluvék, ¹⁵sok, nagy, ¹⁶kiszélesített, ¹⁷elbocsátod, ¹⁸megél,
¹⁹minden test, ²⁰פֶּה száj, ²¹nekik. ²²בֵּין, ²³első szülött, ²⁴עַד
 tanu, ²⁵szólás, ²⁶örzi, ²⁷jövésed. ²⁸vétkeztek, ²⁹és nincsenek,
³⁰szószóló מְלִיצִין, ³¹hütlenek voltak irántam, ³²עֹזֶן véték.

Jobbomat tettem (שְׁמָתִי) fejére, és balkezemet karjára.

— Segítséünk istentől van, ezért bizunk (נִבְטַחָה) benne és
 ajánljuk (נִפְקִיד) lelkünket kezébe. — Hangodat hallottam a
 kertben és elbújtam (וְאַחֲבֵא). — Nagyobb a te határod az
 én határomnál. — Isten kiszélesítette határodát. — Izrael fiai
 (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) elhagyták (עֲזָבוּ) szövetségöket. — Tanod
 lesz (תְּהִיָה) szövétnekem (נִרְ) és utaim (נְתִיבָה) világos-
 sága. Zión! (nőn.) ifjaid (בְּחֹר) hangkilökéssel) és szüzeid
 (בְּתוּלָה) kard által esnek el, (בְּחֶרֶב יְפוּלוּ) asszonyaid
 (בְּשָׁבִי a rendes נָשִׁים helyett) fogságba mennek (תִּלְכְּנָה).

A z i g e.

A. Erős gyökű igék.

§ 15. (Egyszerű igetörzsek.) Ismerve az egyszerű, קל
 k ö n n y ũ-nek nevezett igetörzsnak az, hogy benne a 3 gyök-
 mássalhangzó változatlan marad, és hogy azokhoz a szám- és
 személyragokon kívül egyéb mássalhangzóju képző elemek nem

járulnak. Hangoztatását ez alakok adják: **פֵּעַל, פִּעַל, פְּעַל**. A hangsúly mindig a második szótagra esik, holott, az egyszerű névtörzsekben az első szótagot illeti, **הִרְג** megölt, **הִרְג** ölé s, g y i l k o l á s, **סִתַּר** elrejtett, **סִתַּר** rejté k. Jelentése az egyszerű gyökfogalommal összeesik.

Jegyz. Mint ige-*gyök* mindig a perfectum himnemü egyes harmadik személye idéztetik, mert ez adja a törzset legtisztábban, mint **שָׁכַב** f e k ü d n i (tk. feküdt).

§ 16. (Intensiv ige-törzsek.) A kettőztető v. hatályosító, a zsidó nyelvtanároknál **פִּעַל** Piel nevezetű ige-törzs ismerve, hogy a második gyökmássalhangzó (az *y*) dages forte által megkettőztetik. Ami jelentését illeti, e törzs, alakulásával egyezően általában az alapfogalom fokozott, erősített értelmét adja, s képez eszerint a) g y a k o r i t ó i g é k e t (verba frequentativa), mint **פָּוַר** szórni, **פָּוַר** szórogatni; b) á t h a t ó é s m í v e l t e t ő i g é k e t, mint **נָבַר** erős lenni, **נָבַר** erősíteni; **פָּלַט** menekülni, **פָּלַט** menekvést eszközölni, megmenteni. c) Szolgál továbbá ez alak arra is, hogy főnevekből u. n. verba denominatívákat képezzen, mint **כַּהֵן** paposkodni **כַּהֵן** pap névből.

Ide tartoznak az n. u. hangismétlő ige-törzsek is, melyekben a gyökfogalom intensivitása egy vagy két gyökmássalhangzónak dages által nem hasonlítható ismétlése által fejeztetik ki, p. **רָעַנַן** virulni, **שָׁאֲנַן** nyugodt lenni, **סָלַסַל** magasra emelni, **צָפַצַף** csiripolni, valamint egyéb négybetűs gyökök (quadrilitera). Különösen kiemelendő még a **פִּוּעַל**-féle intensív alak, mint **עוּלַל**. A **פִּעַל**-nek megfelel e s z e u v e d ő igeidom: **פָּעַל**, hol mint a héber nyelv szenvedő jelentésü

alakjaiban rendszeren szokott lenni, a cselekvő i hangját a homályosabb és nehezebb u váltja fel, p. קָשַׁל, פָּקַד.

§ 17. Míveltető igetörzs. הִפְעִיל Hiph'il. Ismerve ה előrag és a második gyökmássalhangzó után becsúsztatott (ִ), mint הִכְבִּיר nehezíteni. A míveltető jelentés úgy értendő, hogy a) ha az ige a kalban benmaradó, a hiph'ilben kihatóvá válik, mint הִוִּידֵעַ tudósítani, הִוִּידַע tudni-ből, הִשְׁכִּיב fektetni, הִשְׁכַּב feküdni-ből; b) ha az ige már a kalban kiható értelmű, akkor a hiph'ilben míveltető értelmet vált és kettős accusativust kíván mint הִנְחִיל örököltetni, הִנְחַל örökölni.

Ez alak is szolgál az u. n. verba denominativa képzésére, még pedig azon különös sajátsággal, hogy a míveltető értelem az alanyra vonatkozik, mint הִצְדִּיק állítani, itélni hogy valaki igazságos ebből: הִצְדִּיק igazságos vagy הִצְדִּיק igazság. Ezen denominatív képzések különösen akkor használatnak, ha azt akarom kifejezni: valamely színt öltetni, valamely tárgyat előhozni, valamely időben tenni valamit pl. הִלְבִּין nem: fehérré tenni hanem: fehérré lenni (לָבֵן fehér), הִשְׁרִישׁ gyökere-t hajtani (שָׁרֵשׁ gyökér); épen úgy: a test valamely tagjával tenni valamit pl. הִאֲזִין füllelni (אָזֵן fül), הִלְשִׁין rágalmazni (לָשׁוֹן nyelv). — Megfelel a hiph'ilnek a הִפְעַל (hophal) szenvedő igeidom, pl. הִנְחַל tulajdonk. örököltetés tárgyává tettett, örökségül adatott neki valami mások által.

§ 18. Visszaható igetörzs. הִפְעַל Niph'al, הִנְ רővidítve הִנְ előrag által alakul, mint הִנְקַטַר elrejtőzni, הִנְקַטַר elrejtteni-ből. Jelentése mindenekelőtt reflexiv mint הִנְשַׁמַר

őrizkedni (שָׁמַר őrizni), aztán kölcsönös (reciprocum) mint נִשְׁפַּח perlekedni (שָׁפַח itélni) cselekvő, de azon feltétellel, hogy a cselekvő alany részére történik a cselekvés p. נִשְׁאַל saját maga számára kérni valamit, végre szenvedő mint נִרְדָּף üldöztetni. — Van nyoma a niphál alaknak megfelelő szenvedő igeidomnak is e példában: נִגְאָל bemocsoltatni, de gyakori használatú alakká a nyelv nem fejtette ki.

§ 19. Visszaható intensív ige-törzs. הִתְפַּעֵל Hithpá'él, mely הִתְּ előrag és a második gyökbetűnek dágés általi kettőztetése által képeztetik. E törzs a Niphál hatályos értelmével a Pi'él intensivitását is fejezi ki, mint הִתְכַּסֶּה takaródzani, betakarni magát, כָּסָה betakarni, befedni igéből, הִתְנַדֵּל magát nagyra tenni, nagyot játszani, גָּדַל nagygyálenni-ből.

Megjegyzendő a hithpá'élnek használata annak kifejezésére, hogy valaki valaminek tettei v. képzei magát, mint הִתְעַשֵּׂר gazdagnak tettetni magát, הִתְחַכֵּם okosnak tartani magát, továbbá ezen ige-törzs használata a kölcsönös cselekvés kifejezésére הִתְרַאָה egymást kölcsönösen megnézni.

Jegyz. 1. Ha az első gyökmássalhangzó sziszegő, könnyebb kiejtés tekintetéből hangáttétel történik, és a הִתְ előragnak ת hangja a sziszegőnek utána tétetik, mint הִשְׁתַּמֵּר őrizkedni הִשְׁמַר helyett שָׁמַר-ból. Azon esetben, ha az első gyökmássalhangzó צ, a ת még túlfelől ט-té is változik, mint הִצְטַדֵּק magát igazolni הִצְדַּק helyett צִדַּק-ból. Ha az első gyökmássalhangzó ד, ט vagy ת, akkor hasonítás történik, mint הִטְהַר tisztulni, magát tisztítani הִתְהַר helyett טְהַר tisztának lenni igéből.

2. A hithpá'élből is előfordul egynehány szenvedő

igetörzsü példa mint התפקד megszámoltatni (hoth-p á'él törzsből.)

10. gyakorlat.

A leggyakrabban előforduló előljárók a fentebb (4. gyak.) említettekén kívül: אחר v. אחרי után, אצל mellett, בין között, לפני előtt, על-ig, על-on-en, -ra, -re, עם-val, -vel, תחת alatt, helyett. ל birtokragosan így hangzik: לי nekem, לך neked (m.) לך neked (f.), לו ueki (m.) לה neki (f.), לנו nekünk לכם nektek (m.), לכן nektek (f.), להם nekik (m.), להן nekik (f.). Szintígy ragoztatik ב-ban, -ben. Az accusativus jelelője את ragozva így lesz: אתי engem, אתך téged (m.) אתך téged (f.), אתו őt (m.) אתה őt (f.) אתנו minket, אתכם titeket (m.) אתכן titeket (f.), אתם őket (m.) אתן őket (f.)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ עֲשֵׂה לְךָ תֵּבָה² וּבָאתָ³ בָּהּ אִתָּהּ וּבְנֵיךָ⁴ וְאִשְׁתְּךָ⁵ כִּי רֶק⁶ אֲתָכֶם אֲצִיל⁷. וַיְהִי אַחֵר הַמַּבּוּל⁸ וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיִּתֵּן⁹ לָהֶם אֶת-הַקֶּשֶׁת¹⁰ לְאוֹת¹¹ בַּשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר זֹאת תְּהִיָּה לָכֶם אוֹת הַבְּרִית. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אֲבִרְהָם בַּח¹² אֶת-בְּנֵיךָ¹³ אֶת-יְחִידֶךָ יַעֲלֶה אִתּוֹ לִי לְעוֹלָה¹⁴, וַיִּקַּח אֲבִרְהָם אֶת-בְּנוֹ וַיִּשֶׂם¹⁵ אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ¹⁶ לְשַׁחֵט¹⁷ אֹתוֹ וַיִּקְרָא¹⁸ אֵלָיו¹⁹ מֵלֶאֱדָם אֱלֹהִים מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֶל תִּשְׁלַח²⁰ יָדְךָ אֶל בְּנֶךָ וְאֶל תַּעֲשֵׂי לּוֹ מְאוּמָה²². וַיִּבְרָא²³ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ²¹ בְּצַלְם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר²⁵ וּנְקֵבָה²⁶ בָּרָא אֹתָם. וַיִּקַּח אֶחָת²⁷ מִצִּלְעֹתָיו²⁸ וַיִּסְגַּר בְּשָׂר²⁹ תַּחְתֶּיהָ. אֵת הָיָא בִּנְיָ וּבִנְיָקָם.

¹és szóla, ²bárka, ³és menj be, ⁴fiad, ⁵nő, ⁶csak, ⁷szabadítok meg, ⁸vizözön, ⁹és ada, ¹⁰ív, szivárvány, ¹¹jel, ¹²vedd, ¹³fiad, ¹⁴égő áldozat, ¹⁵és tevé, ¹⁶oltár, ¹⁷levágni, hogy levágja, ¹⁸és kiálta, ¹⁹neki, ²⁰nyujtsd ki ²¹tégy, ²²semmi, ²³és teremte, ²⁴hasonkép, ²⁵him, ²⁶nő, ²⁷egyét, nőni, ²⁸oldalborda, ²⁹hus.

Tégy mindent, amit parancsolt neked. — Fivérem elbeszélte nekem mind a dolgokat. — Láttam a házat és mindent, ami benne van. — És megáldotta őket isten, és szóla nekik: ez a szövetség jele isten között és a föld között — És szóla hozzám: ki vagy? és én mondám (יֵאָמֵר): fivéred vagyok én. — Nem birtalak meglátni. — Isten teremtette az eget és a földet és mindent, ami bennök van. — Indulj (הִתְהַלֵּךְ) előttem és légy tökéletes (תָּמִים). — A kert (הַגֵּן) mely a ház mellett van.

§ 20. Benmaradó igetörzsek. Mint a 16—19 §§-ban láttuk, a cselekvő igetörzsekben az *a* és *i* magánhangzók, a szenvedőkben a setétebb *ü* és *ö* uralkodnak. A benmaradó igetörzsekben is az igének ezen természete megfelelő hangzók által nyer kifejezést; itt pedig az *ê* és *ô* magánhangzók jutnak érvényre. Minthogy pedig a benmaradás természetében fekszik, hogy az sem intensív sem míveltető, sem kölcsönös: a benmaradó igék csak az egyszerű kal igetörzsből alakulnak; így יָקַן öreg lenni, קָטַן kicsiny lenni.

Az összes igetörzsek tehát egybeállítva e következők:

Kal trans. Kal intr. Pi'él Pual Hithpá'él Niph'al Hiph'il Hoph'al.

הִכְתַּב הִכְתִּיב גָּתַב גָּתַבְתָּ הִתְתַּבְתָּ פָּתַב פָּתַבְתָּ קָטַן קָטַןְתָּ גָּדַל גָּדַלְתָּ.

§ 21. Igeidők és módok. Minden cselekvényt vagy eseményt a héber úgy mint a többi sémi nyelv vagy mint befejezettet azaz olyat, mely valóban végbement, vagy pedig mint benemfejezettet, tehát olyat, mely csak képzeletben, akaratban, kívánságban létezik, fog fel. Ezen szempontból kiindulva a nyelvben a cselekvésnek egyedül befejezett vagy befejezetlen volta (perfectum és imperfectum) nyer kifejezést, emez előragos, amaz utóragos formával.

A befejezett úgy mint a befejezetlen cselekvés v. esemény egyiránt múltban, jelenben és jövőben gondolható, s a két formula tulajdonképen viszonylagos (relatív) időkörökre vonatkozik. Azonban a befejezett és befejezetlen cselekvés természetéből folyik, hogy az első különösen m ű l t a t, a második, a befejezetlen cselekvés, legtermészetesebben jelent és különösen j ö v e n d ő t kifejezni alkalmas.

Az utóbbi időviszony jelölésére használt igealak fog aztán természetesen használtatni a szándék, parancs és buzdítás kifejezésére is (v o l u n t a t i v u s, i m p e r a t i v u s és c o h o r t a t i v u s), melyek miután mind a hárman befejezetlen cselekvésre vonatkoznak, az imperfectum körébe tartoznak.

§ 22. (Névi alakok.) Az igének van két alakja, melyek névi természetűek ugyan, de szókötésileg igei erőt mutatnak, ugyanis a határozatlan alak (infinitivus), és az igeuév (participium), mely az ige által kifejezett cselekvést, szenvedést vagy állapotot miut az alanynyal ideiglenesen vagy állandóan összefüggőt jelöli. Az infinitivussal az idő fogalma nincsen összekötve, minthogy az a cselekvést, szenvedést v. állapotot minden körülménytől elvontan fejezi ki; a participium vonatkozik mind a jelenre, mind a múltra és jövőre p. o. **גֹּנֵב** olyan ember ki most lop, vagy ki már lopott, vagy lopni fog.

11. gyakorlat.

Ha a létezés vagy nem létezés fogalma az állítmány, akkor **יֵשׁ** létezik, van, **אֵין** nem létezik, nincs szócskák használatnak. Ugyan e szócskák reájuk következő **לְ** viszonyjelölővel szolgálnak a **h a b e r e** és **n o n h a b e r e** fogalmak kifejezésére mint pl. **יֵשׁ לָנוּ** van nekünk, **אֵין לָכֶם** nincs nektek sat. **מָרְעָה אֵין לָהֶם. אֵין אָדָם צָדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא**

יִחְטָא³. אֲדַנִּי שְׁאַלִי אֶת־עַבְדִּי לֵאמֹר⁵ הֵישׁ־לָכֶם אָב אוֹ
 אַח. וַנֹּאמֶר⁷ אֶל־אֲדָנִי יֵשׁ לָנוּ אֲבִיזְקֹן⁶ וַיֵּלֶךְ קָטָן עִמּוֹ⁹.
 אֵין חֲדָשׁ¹⁰ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. יֵשׁ דְּבַר שִׂיאֹמֵר¹¹ רֵאָה¹² זֶה
 חֲדָשׁ הוּא, כְּבָר¹³ הָיָה. יֵשׁ אַחַד¹⁴ וְאֵין שְׁנַי¹⁵ גַּם בֵּן וְאָח
 אֵין לוֹ. אֲכֹן¹⁶ יֵשׁ יְיָ בְּמָקוֹם הַזֶּה. יֵשׁ אֱלֹהִים שׁוֹפְטִים¹⁷
 בְּאַרְצָן. אֵין שָׁלוֹם¹⁸ יֵאמֵר יְיָ לְרָשָׁעִים.

¹legelő, ²cselekszik, ³vétkezik, ⁴kérdezte, ⁵mondván, ⁶הַ valjon,
⁷és mondók, ⁸öreg, vén, ⁹vele, ¹⁰új, ¹¹amelyről mondanád,
¹²lásd, ¹³régen, ¹⁴egy, ¹⁵második, ¹⁶valóban, ¹⁷ítélők, ¹⁸békesség.

§ 22. (A határozatlanok és igenevek alakulása). A határozatlannak két alakja van: az önálló (infinitivus absolutus) mely alakilag teljesebb s a cselekvést, szenvedést és állapotot mint ilyent egyszerűen megnevezi anélkül, hogy igei vonzerőt gyakorolna a névre p. הָלֹךְ menni; és a vonzatos (infinitivus constructus), mely alakilag rövidebb és igei vonzerővel bír a névre p. דְּבָרֵי רָשָׁעִים אֲרַבְּדֵם gonoszok beszédei: vér után (t. k. vért) leselkedni.

A. A vonzatos határozatlan a hét ige-törzsben így hangzik:

Kal	Pi'el	Pual	Hithpá'el	Niphal	Hiph'il	Hophal
הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח

Az önálló határozatlan:

Kal	Pi'el	Pual	Hithpá'el	Niphal	Hiph'il	Hophal
הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח	הִתְבַּחַח

Jegyz. A vonzatos határozatlan gyakran az elvont nevek jelölésére rendszeresen használt nőnemű névalakot veszi fel, mint קָרְבָה közeledni קָרַב helyett, אָהַב szeretni אָהַב helyett.

B. Az igenevek. A káltörzsnek kétféle igeneve van; egy cselekvő, mint פָּתַח író, és egy szenvedő פָּתוּחַ

irott. A benmaradó igéknél az igenév megegyezik a perfectum himnemü egyes harmadik személyének alakjával, mint יקן öreg lenni és öreg, קטן kicsiny lenni és kicsiny.

A Niphal igeneve נכתב.

A többi törzsekben az igenév a vonzatos infinitivusból מ előrag által képeztetik, csakhogy a szenvedőben a páthach meghosszabbítatik kámesszé. A ה-vel kezdődő törzsekben a מ a ה hangzóját veszi fel és a ה kilöketik.

A Kal és Niphal igenevein kívül tehát a többi öt törzsnek igenevei így hangzanak:

Pi.	Pu.	Hithpa.	Hiph.	Hoph.
מכתב	מכתב	מתכתב	מכתיב	מכתב

12. gyakorlat.

A vonzatos határozatlan elé ל̄ előljáró tétetik a czélzás kifejezésére.

A tagadó אין nincs az alanyt birtokragok alakjában tünteti föl, ilyenképen איןני én nem vagyok, איןך (m.) איןך (f.) te nem vagy, איןנו (m.) איןנה (f.) ő nincs; איןנו mi nem vagyunk, איןכם (m.) איןכן (f.) ti nem vagytok, איןם (m.) איןן (f.) ők nincsenek. Az אין t. i. (st. cstr. ebből: אין) név, mely annyit jelent: „nem létezés” איןני = az én nem létezésem, איןך = a te nem létezésed, איןך יודע = a te nem létezésed mint tudó azaz: nem tudsz.

אלהים נתן לי לחם לאכלו ובגדו ללבושי. — בנינו זה סוררי ומרהי איןנו שמע⁶ בקולנו⁷ — איןני סגרו⁸ את־הדלת⁹ בי־אם¹⁰ בלילה ואינני פתח אתה בי־אם בבקר.

— ברוך אתה יי מלביש ערומים. — אָז׳ הוּחַל׳ לְקַרְא׳
 בְּשֵׁם׳ יי. הִנֵּה׳ לֹא יִדְעֵתִי דְבַר׳ כִּי גַעַר׳ אֲנֹכִי. אֵינְנִי
 מְדַבֵּר. אֵינְכֶם מְדַבְּרִים. הָרָשָׁע חוֹשֵׁב׳ לַעֲשׂוֹת׳ לְרַעִיהוּי׳
 רָעָה. הַמֵּן׳ בִּקְשׁ׳ לְהַשְׁמִיד׳ לְהַרְגִי׳ וְלֹא אָבַר׳ אֶת־כָּל
 הַיְהוּדִים׳ וְלֹא אָבָה׳ יי לְהַסְגִיר׳ עִמּוֹ בְּיַד הָאוֹיֵב הָרָע
 הַזֶּה. הֵם חֹשְׁבִים לַעֲשׂוֹת לִי רָעָה וְאֲנִי מְשַׁלֵּם׳ טוֹבָה
 תַּחַת רָעָה.

'enni, 'ruha, öltözet, ³felöltetni, liu, ⁴engedetlen. ⁵ellenszegülő,
⁶hallgató, ⁷hang, szó, ⁸bezárni, ⁹ajtó, ¹⁰csak, ¹¹akkor ¹²kezdeni,
¹³nevezni, híni, ¹⁴név ¹⁵ime, ¹⁶szólani, ¹⁷ifjanc, ¹⁸gondol, szán-
 dékozik, ¹⁹עֲשׂוֹתִי tenni, ²⁰רַעִי felebarát, ²¹Hámán, ²²akart, töre-
 kedett, ²³kiirtani, ²⁴megölni, ²⁵tönkre tenni, ²⁶zsidók, ²⁷akarni,
²⁸átszolgáltatni, ²⁹megfizetek.

Éjjel nem akarta bezárni az ajtót és reggel nem akarta
 kinyitni. — Ki a böles? A (ki) minden embertől tanul (tanuló).
 — Van nekem aranyom és ezüstöm, de nincs nekem nyugal-
 mam (מְנוּחָה). — Nincs nekem semmim (מֵאוּמָה). —
 Nem akarta kinyitni az ajtót. — Nem akarta bezárni a bár-
 kát. — Jobb bizni Istenben, mint bizni emberben. — Nem
 gondolok (nem vagyok gondoló) rosszat felebarátomra.

§ 24. (Személy-, nem- és számragok.) A perfectumban a
 személy, him és nőnem (egyes és többes szám megkülönböz-
 tetésével) az igető végéhez ragasztott rövidült személyes név-
 mások által fejeztetik ki, kivévéu az egyes szám himnemü
 3-dik személyét, melyet a tiszta igető képez.

A perfectum utóragjai összesen ezek:

	<i>Egyes.</i>		<i>Többes.</i>	
	him	nő	him	nő
3. sz.	—	הַ־	וּ	
2. sz.	תְּ	תְּ	תֵם	תֵן
1. sz.	תִי		נִי	

Az imperfectum személyjegyei előragokképen járulnak az igetőhöz; azonban a nem és szám megkülönböztetése némely személyeknél utórag által történik.

Az imperfectum ragjai összesen ezek:

Egyes.

Többes.

	him	nő	him	nő
3. sz.	י	ת	י...י	ת...ת
2. sz.	ת	ת	ת...ת	ת...ת
1. sz.	א		נ	

§ 25. (Folytatás.) Az utóragok súlyukat, vagy az igetőre való befolyásukat tekintve 3 félék:

1. g y ö n g é k v. mássalhangzón kezdődő hangsúlytalan ragok, mint ת, ת, תי, נו, נה. Ezek előtt az igető egyes szótagjai, úgyszintén a hangsúly változatlanul maradnak, kivéven, hogy a második gyök-mássalhangzónak széré v. chirek hangja pathachhá változik, mint כתב hiph'il törzséből הכתיב de הכתבנו הכתבת. — נה utórag azonban a legtöbb igetőkben az előző hangzót változatlan hagyja, csak a hiph'ilben lesz chirekből széré, mint כתבתנה, וכתיב.

2. e r ő s e k v. önhangzón kezdődő nyomatékos ragok, minők: ה, ו, ו. Ezek előtt az utolsó szótag kilöki önhangzóját, kivéven a hiph'ilben, hol a chirek megmarad és a nyomatékos is magára vonja, mint כתבו, כתבה, כתב, ellenben הכתיבו, הכתיבה, הכתיב.

3. s ú l y o s a k v. mássalhangzón kezdődő hangnyomatékos ragok תם, תן, melyek előtt az utolsó szótag hangzója mindig a és a kalban az első szótag kámesze kiesik, így lesz כתבתם, כתבתן.

§ 26. (A perfectum mutatványalakjai.)

K a l.

3. sz. him. פָּתַב ׀ irt. n. פְּתַבָּה ׀ irt. פְּתַבוּ ׀ k irt a k.

2. sz. „ פְּתַבְתָּ te irtál. n. פְּתַבְתִּי te irtál. h. פְּתַבְתֶּם
ti irtatok. n. פְּתַבְתֶּן ti irtatok.

1. sz. פְּתַבְתִּי é n irt a m. פְּתַבְנוּ mi irt u n k.
Benható igék.

3. sz. פְּבַדְתָּם, פְּבַדְתָּ, פְּבַדְתִּי, פְּבַדְתֶּן, פְּבַדְתֶּם, פְּבַדְתִּי. 2. sz. פְּבַדְתָּ, פְּבַדְתִּי, פְּבַדְתֶּם, פְּבַדְתֶּן. 1. sz. פְּבַדְנוּ, פְּבַדְתִּי.

3. sz. קָמַנְתָּם, קָמַנְתָּ, קָמַנְתִּי, קָמַנְתֶּן, קָמַנְתֶּם, קָמַנְתִּי. 2. sz. קָמַנְתָּ, קָמַנְתִּי, קָמַנְתֶּם, קָמַנְתֶּן. 1. sz. קָמַנְנוּ, קָמַנְתִּי.

P i ' é l.

3. sz. פְּתַבְתָּ, פְּתַבְתִּי, פְּתַבְתֶּם, פְּתַבְתֶּן. 2. sz. פְּתַבְתָּ, פְּתַבְתִּי, פְּתַבְתֶּם, פְּתַבְתֶּן. 1. sz. פְּתַבְנוּ, פְּתַבְתִּי.

P u a l.

3. sz. פְּתַבְתָּ, פְּתַבְתִּי, פְּתַבְתֶּם, פְּתַבְתֶּן. 2. sz. פְּתַבְתָּ, פְּתַבְתִּי, פְּתַבְתֶּם, פְּתַבְתֶּן. 1. sz. פְּתַבְנוּ, פְּתַבְתִּי.

H i t h p á ' é l.

3. sz. הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבָה, הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ. 2. sz. הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ. 1. sz. הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ, הִתְפַּתְּבוּ.

N i p h a l.

3. sz. נִכְתַּבְתָּ, נִכְתַּבְתִּי, נִכְתַּבְתֶּם, נִכְתַּבְתֶּן. 2. sz. נִכְתַּבְתָּ, נִכְתַּבְתִּי, נִכְתַּבְתֶּם, נִכְתַּבְתֶּן. 1. sz. נִכְתַּבְנוּ, נִכְתַּבְתִּי.

H i p h ' i l.

3. sz. הִכְתַּבְתָּ, הִכְתַּבְתִּי, הִכְתַּבְתֶּם, הִכְתַּבְתֶּן. 2. sz. הִכְתַּבְתָּ, הִכְתַּבְתִּי, הִכְתַּבְתֶּם, הִכְתַּבְתֶּן. 1. sz. הִכְתַּבְנוּ, הִכְתַּבְתִּי.

H o p h á l.

3. sz. הִכְתַּבְתָּ, הִכְתַּבְתִּי, הִכְתַּבְתֶּם, הִכְתַּבְתֶּן. 2. sz. הִכְתַּבְתָּ, הִכְתַּבְתִּי, הִכְתַּבְתֶּם, הִכְתַּבְתֶּן. 1. sz. הִכְתַּבְנוּ, הִכְתַּבְתִּי.

Jegyz. Oly igék, melyeknek harmadik gyökmássalhangzója ת, azt a ragbéli ת-vel dâges által egybeolvasztják, mint **כָּרַת** vágni, lesz **כָּרַתְתָּ** t e v á g t á l **כָּרַתְתָּ** helyett.

§ 26. (Folytatás.)

Az imperfectum előragainak eredetileg mindig svâ mobilevel kellene hangoztatniok, azonban az igető alakja az előragok hangoztatását rendszeren módosítja. Az imperfectum igetője ugyanis az infinitivus constructus lévén, a) a kalban, miután az igető svâ mobilevel kezdődik, a szó elején összeütköző két svâ kikerülése végett, az első chirekké változik (l. felj. § 11. D), így lesz **יִכְתֹּב** helyett **יִכְתֹּב**; b) a ה-vel kezdődő igetőknél a ה kilöketik és hangzóját az előrag veszi fel, így lesz **יִהְיֶה** helyett **יִהְיֶה**, **יִהְיֶה** helyett **יִהְיֶה**; c) az egy. l sz. előragja א, mint torokhang az egyszerű svâ helyett châtéf-pâthach-chal ejtendő, ahol pedig a többi előragokkal összhangzólag í hangzóval volna ejtendő, mely helyett szegölt vesz fel.

Az imperfectum mutatványalakjai,

K a l.

3. sz. him. **יִכְתֹּב** **תִּכְתֹּב** ir, h. **יִכְתְּבוּ** n. **תִּכְתְּבוּ** irnak.
 2. sz. „ **יִכְתֹּב** n. **תִּכְתְּבוּ** irsz, h. **יִכְתְּבוּ** n. **תִּכְתְּבוּ** irtok.
 1. sz. him és n. **אֲכַתֵּב** irok, **נִכְתֵּב** irunk.

P i 'è l.

3. sz. **יִכְתֹּב** **תִּכְתֹּב**, **יִכְתְּבוּ** **תִּכְתְּבוּ**. 2. sz. **יִכְתֹּב** **תִּכְתֹּב**, **יִכְתְּבוּ** **תִּכְתְּבוּ**. 1. sz. **אֲכַתֵּב** **נִכְתֵּב**.

P u a l.

3. sz. **יִכְתֹּב** **תִּכְתֹּב**, **יִכְתְּבוּ** **תִּכְתְּבוּ**. 2. sz. **יִכְתֹּב** **תִּכְתֹּב**, **יִכְתְּבוּ** **תִּכְתְּבוּ**. 1. sz. **אֲכַתֵּב** **נִכְתֵּב**.

H i t h p á ' é l.

3. sz. תִּתְּפַתְּכֶנָּה יִתְּפַתְּכוּ, תִּתְּפַתְּכֶם יִתְּפַתְּכֶם. 2. sz. אֲתִפְּתֶכֶם. 1. sz. תִּתְּפַתְּכֶם, תִּתְּפַתְּכֶם, תִּתְּפַתְּכֶם.

N i p h á l.

3. sz. תִּפְּתַתְּכֶנָּה יִפְּתַתְּכוּ, תִּפְּתַתְּכֶם יִפְּתַתְּכֶם. 2. sz. תִּפְּתַתְּכֶם. 1. sz. נִפְּתַתְּכֶם, תִּפְּתַתְּכֶם, תִּפְּתַתְּכֶם.

H i p h ' í l.

3. sz. תִּכְּתַתְּכֶנָּה יִכְּתַתְּכוּ, תִּכְּתַתְּכֶם יִכְּתַתְּכֶם. 2. sz. תִּכְּתַתְּכֶם. 1. sz. נִכְּתַתְּכֶם, תִּכְּתַתְּכֶם, תִּכְּתַתְּכֶם.

H o p h á l

3. sz. תִּפְּתַתְּכֶנָּה יִפְּתַתְּכוּ, תִּכְּתַתְּכֶם יִכְּתַתְּכוּ. 2. sz. תִּכְּתַתְּכֶם. 1. sz. נִכְּתַתְּכֶם, תִּכְּתַתְּכֶם, תִּכְּתַתְּכֶם.

Jegyz. Amely igék harmadik mássalhangzója נ, ezt a נה raggal dâges által hasonítják, mint שָׁבַן nyugodni, lakni, lesz תִּשְׁכַּבְּנָה helyett תִּשְׁכַּבְּנָה.

§ 27. (Meghagyó, parancsoló, buzdító mód.)

1. A m e g h a g y ó m ó d (Jussivus), mely többnyire csak 3-ik, ritkábban a 2-ik személyben jön elő, és ohajtást, sürgetést fejez ki, alakjára nézve az imperfectumtól csak rövidebb (sürgöb) kiejtése által különbözik, mi azóban az erős igetörzseknél kevésbé tűnik elő, mert azon egyetlen igetörzsben, hol a meghagyó mód alakja a jeleutó módétől különbözik t. i. a hiph'ílben, ezen alakváltozás csak annyiban áll, hogy a jeleutó mód hosszú í-je a meghagyó módban szintén hosszú é-vé változik, míg a többi törzsek az írásban változatlanul maradnak, ámbar feltehetjük, hogy a nyelv élő használata alkalmával egyéb igetörzsekben is megkülönböztette kiejtésileg, mint יִפְּקֹד rendel és יִפְּקֹד יִישׁ עַל הָעֵדָה rendeljen

Jehova férfit a gyülekezet felett; de híphílben יִפְקֹד mig a jelentő mód: יִפְקִיד. Sokkal inkább van az irott nyelvben is keresztülvíve a meghagyó mód megkülönböztetése a gyenge gyökű igékben, melyekről alantabb szólunk.

2. A p a r a n c s o l ó m ó d (Imperativus), mely nem egyéb, mint a jussivusnak hatályosbítása, csak 2-ik személyben használtatik és egyenesen az imperfectumból, tulajdonképen jussivusból képeztetik olyképen, hogy az előragokat elvetvén, azon igetőkben, hol a személyragok a ה előragot kitolták, az ismét visszavétetik, és hol az imperfectum előragainak elvétele által két svá nyitná meg a szót, azok elseje teljes rövid önhangzóvá változik.

	Kal	Niphal	Pi'él	Hiph'il	Hithpá'él
Egy. h.	פָּתַב	הִפְתַּב	פָּתַב	הִפְתַּב	הִתְפַּתַּב
" n.	פָּתְבִי	הִפְתְּבִי	פָּתְבִי	הִפְתְּבִי	הִתְפַּתְּבִי
Több. h.	פָּתְבוּ	הִפְתְּבוּ	פָּתְבוּ	הִפְתְּבוּ	הִתְפַּתְּבוּ
Több. n.	פָּתְבֶנָּה	הִפְתְּבֶנָּה	פָּתְבֶנָּה	הִפְתְּבֶנָּה	הִתְפַּתְּבֶנָּה

A tisztán szenvedő igetörzsekből hiányzik a parancsoló mód.

3. A b u z d i t ó m ó d (Cohortativus) az önbátorítás kifejezésére szolgálván, különösen csak első személyben használtatik és az imperf. első személyéből ה־ végrag által képeztetik, mely végrag az igető hangoztatására oly befolyással van, mint a minót az erős utóragok rendszeren gyakorolnak (l. § 25. 2), mint אֲלַמְּדֶנָּה tanulni fogok, אֲלַמְּדֶנָּה hadd tanuljak, אֲזַמְּרֶנָּה énekelni fogok, אֲזַמְּרֶנָּה hadd énekeljek.

A parancs. m. a buzdító jelentésű ה־ ragot csak egyes számban veszi fel, ami aztán a kifejezésnek különös nyomatékot ad, mint סִפְּרֶנָּה ugyan beszéld el. A Kalban,

hol az egyessz. parancsoló mód az erős gyököknél svával járó mássalhangzón kezdődik, ezen svâ önhangzóvá változik mint: **שָׁב** f e k ü d j e l **שָׁבָה** k ö z e l e d j e l **קָרְבָה**.

13. gyakorlat.

A 27 §-ban előadott igemódok vagy oly szók után, melyek ezen igemódok jelentésével rokon értemény kifejezésére szolgálnak, gyakran még **נָא** (kérő v. buzdító) kötszó áll, mely az előtte álló szóval néha egygyé olvad, gyakrabban pedig vele makképh által költetik össze.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף אֶל הַשָּׂדֶה לְרִאוֹת אֶת שְׁלוֹם אָחָיו³ וַיְהִי עוֹד⁵ לֹא קָרַב אֵלֵיהֶם⁶ וַיֹּאמְרוּ לְכוּ נִתְרַגְּמָה נָא אִתּוֹ וּנְשַׁלַּח אִתּוֹ אֶל הַבּוֹר. וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם רְאוּבֵן אֶל תִּשְׁפְּכוּ דָם כִּי שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם⁸ דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ, אֲךְ הַשְׁלִיכוּ אִתּוֹ אֶל הַבּוֹר אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וְיָד אֶל תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ, וַיֹּאמֶר יְהוֹיָדָה נִמְכַר אִתּוֹ לְסַחְרִים⁹ וְאֵל גַּעֲשׂוּ¹⁰ לוֹ מְאוּמָה. וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת¹¹ יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ¹² מְאֹד כִּי אָמְרוּ עוֹד לֹא שָׁבַח יוֹסֵף אֶת אֲשֶׁר פָּעַלְנִי בּוֹ. וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ אֲדַבְּרָה-נָא אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹלִי¹³ אֲמַצָּא¹⁴ חֵן¹⁵ בְּעֵינָיו. יִדְבֹר-נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי וַעֲשִׂיתָ נָא עִמִּי חֶסֶד¹⁶ וְאֱמֶת¹⁷ אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה¹⁸ נָא אָנָּה יְיָ הַצְּלִיחָה¹⁹ נָא. שְׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חֶסֶד²⁰ אָנִי.

¹küldeni, ²béke, jólét, hogylét, ³fivérei, ⁴és lön, ⁵még, ⁶hozzájuk, ⁷nosza! ⁸ember által, ⁹kereskedő, ¹⁰tegyünk, ¹¹halála után, ¹²féltek, ¹³talán, ¹⁴találok, ¹⁵kegy, tetszés, ¹⁶kegyelem, ¹⁷igazság, hűség, ¹⁸segíteni, ¹⁹sikert előmozdítani, ²⁰jámbor, kegyeletes.

Tiszteld atyádat (**אָבִיךָ**) és anyádat (**אִמְךָ** nyugban), hogy meghosszabítsa (**אָרְךָ** hiph'ilben) isten életed (**חַיִּים**) napjait. — A fiu tiszteli (**כִּבְדָּךְ** particip.) atyját, a szolga urát: ha atya vagyok, hol (**אֵינָה**) (van) tiszteletem, ha ur vagyok,

hol félelmem? — Isten küldendi angyalait (מַלְאָכָיו) s ezek meg fognak őrizni titeket, és meg fogtok menekülni minden rossztól.

§ 28. (A Váv consecutivum.) A fejtegetett két időalaknak egyike sem bir határozottan körülvonalozott időkörrrel, ámbár annyi áll, hogy az utóragos alak leginkább azt jelöli, a mit mi múltuak nevezünk, az előragos alak pedig inkább a jövődönök jelölésére használtatik, és pedig nem mindig a feltétlen múltnak és jövőnek, hanem igen gyakran a viszonylagosnak is, a mennyiben t. i. képzelhetek a jövődöt illetőleg bevégzett eselekvényt és megforditva. Az általános és viszonylagos időkörökön kívül a héber nyelv az idő kategóriájának még egy másik oldalát is szokta alakilag megkülönböztetni: a z i d ő b e n v a l ó e g y m á s u t á n k ö v e t k e z é s t. Ennek kifejezésére a héber nyelv egy igen finom eszközzel él, azzal t. i. hogy, hol a beszéd elején perfectum alkalmaztatott, az imperfectummal folytatódik és megforditva. Az időalakok ezen váltakozásán a cselekményeknek egymás után való következése az által jelöltetik, hogy a váltakozás beálltával az illető igealakok elé ׀ kötszócska tétetik, mely aztán Váv consecutivum-nak neveztetik. Hol tehát imperfectum előtt ily vávot látunk, ott viszonylagos múlt idővel van dolgunk, míg viszonylagos jövővel ott, hol a váv consecutivum a múlt idő alakjai elé lüggeresztetett. Például: **כִּי תבֹּא אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ גִּחְלָה וִירֵשֶׁתָּהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ. וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁית פְּרִי הָאָדָמָה.** „Ha eljősz azon országba, melyet Jehova a te istened néked birtokul ad és meghódítod azt és lakol abban: úgy végy a föld mindeu termékének zsengejéből s a t. (Deuteron XXVI. v. 1 és kk.), hol az első ige תבוא imperfectumi alakkal bir, és a beszéd ily vávval járó perfect alakokkal folytatódik egészen a 6. versig.

Ellenben (Exodus XV v. 19): **כִּי בָּא סוּם פָּרְעָה בְּרִכְבּוֹ**: „Midōn bēmentek Pháraó lovai minden szekereivel és lovagaival a tengerbe: Jehova reájuk borította a tenger vizét.“ A történeti elbeszélés azonban fölötte sokszor egyenesen vāv consecutivum-mal ellátott imperfectummal kezdődik, p. **וַיְהִי** v a l a, **וַיִּסְעוּ** u t a z t a k. Rosszúl cselekszik tehát a fordító, ha ily esetben a ך-ot és -sel értelmezi.

§ 29. a) A ך consecutivum imperfecti páthachchal hangoztatik és a következő mássalhangzót dâges forte által megkettőzteti; az egyes első személyben, az א torokhang miatt, mely megkettőztetésre nem alkalmas, a ך rövid önhangzója ם-vá hosszabbodik. Ahol lehet a végszótagot megrövidíti, egyszersmind a hangsúlyt a végtagról az előtte valóra szokta húzni mint **וַיַּגְרֵשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁבֶּן מִקְדָּם לְגִדְעוֹן אֶת־הַכְּרוֹבִים** és kiüzé az embert és helyezé ketén az Eden kertnek a kerúbokat; itt **וַיַּגְרֵשׁ** vāv consecutivum nélkül hangzik **וַיַּגְרֵשׁ** szintúgy **וַיִּשְׁבֶּן** vāv consecutivum nélkül **וַיִּשְׁבֶּן**, hol a hosszú í összehúzódott évé, azonban a hangsúly visszahúzódása ez esetben meg nem történhetett, mert a hosszú önhangzóju zárt szótag mindig hangsúlylyal jár.

b) A ך cousecutivum perfecti félhangzóval hangoztatik, és a hangsúlyt inkább a szó vége féle tolja, p. o. **כְּתָבְךָ**-ból **וּכְתָבְךָ**.

§ 30. Az erős igetők ragozási mintája következő:

Ragozási minta.

K a l.

Inf. abs. **כָּתַב**

Perf. 3. sz. **כָּתַבְךָ** **כָּתַבְתָּהּ** **כָּתַבְתִּי**. 2. sz. **כָּתַבְתְּ** **כָּתַבְתְּ**

פִּתְּבֹתֶיךָ פִּתְּבֹתֶיךָ.

1. sz. פִּתְּבֹנוּ פִּתְּבֹתֵי

3. sz. גִּדְּלוּ, גִּדְּלָהּ, גִּדְּלוּ.

2. sz. גִּדְּלֵת stb.

3. sz. קִטְּנוּ, קִטְּנָה, קִטְּנוּ.

2. sz. קִטְּנֵת, קִטְּנֵת.

קִטְּנֵתֶיךָ קִטְּנֵתֶיךָ.

1. sz. קִטְּנוּ קִטְּנֵתֵי

Part. Act. כּוֹתְבוֹת פּוֹתְבִים פּוֹתְבֵה פּוֹתְבֵה

Part. pass. פְּתוּבוֹת פְּתוּבִים, פְּתוּבָה פְּתוּב

Inf. constr. מִפְּתוּב פְּתוּב לְפְתוּב לְכַתֵּב כַּתֵּב

Imp. 3. sz. תִּכְתְּבֵנָה יִכְתְּבוּ, תִּפְתְּבוּ יִכְתְּבוּ 2. sz. תִּכְתְּבֵב

נִכְתְּבוּ, אִכְתְּבוּ 1. sz. תִּכְתְּבֵנָה תִּכְתְּבוּ, תִּכְתְּבוּ

3. sz. תִּגְדְּלֵנָה יִגְדְּלוּ, תִּגְדְּלוּ יִגְדְּלוּ stb.

Imp. 2. sz. פְּתְּבֵנָה פְּתְּבוּ, פְּתְּבוּ פְּתְּבוּ.

P i 'é l.

Inf. abs. כַּתֵּב

Perf. 3. sz. כָּתַב, כָּתְבוּ, כָּתְבוּ, כָּתְבוּ.

2. sz. כָּתַבְתָּ, כָּתַבְתָּ.

כָּתַבְתֶּיךָ, כָּתַבְתֶּיךָ.

1. sz. כָּתַבְנוּ, כָּתַבְתֵּי

Inf. constr. לְכַתֵּב כַּתֵּב stb.

Part. מִכְּתֵב מִכְּתֵבָה stb.

Imp. 3. sz. תִּכְתְּבֵנָה יִכְתְּבוּ, תִּכְתְּבוּ יִכְתְּבוּ 2. sz. תִּכְתְּבֵב

נִכְתְּבוּ, אִכְתְּבוּ 1. sz. תִּכְתְּבֵנָה תִּכְתְּבוּ, תִּכְתְּבוּ

Imp. 2. sz. פְּתְּבֵנָה פְּתְּבוּ, פְּתְּבוּ פְּתְּבוּ.

P u a l.

Inf. abs. כַּתֵּב

Perf. 3. sz. כָּתַב, כָּתְבוּ, כָּתְבוּ, כָּתְבוּ 2. sz. כָּתַבְתָּ, כָּתַבְתָּ.

כָּתַבְתֶּיךָ, כָּתַבְתֶּיךָ 1. sz. כָּתַבְנוּ, כָּתַבְתֵּי

Part. מִכְּתֵב מִכְּתֵבָה stb.

Imp. 3. sz. תִּכְתְּבֵנָה יִכְתְּבוּ, תִּכְתְּבוּ יִכְתְּבוּ 2. sz. תִּכְתְּבֵב

נִכְתְּבוּ, אִכְתְּבוּ 1. sz. תִּכְתְּבֵנָה תִּכְתְּבוּ, תִּכְתְּבוּ

H i t h p á 'é l.

Perf. 3. sz. הִתְּכַתְּבוּ, הִתְּכַתְּבוּ 2. sz. הִתְּכַתְּבְתָּ, הִתְּכַתְּבְתָּ.

- הַתַּפְתְּכֵנּוּ הַתַּפְתְּכֵתִי 1. sz. הַתַּפְתְּכֵתִי הַתַּפְתְּכֵתִי
 Part. מִתַּפְתְּכָה מִתַּפְתְּכָב stb.
 Inf. constr. בְּהַתַּפְתְּכָב הַתַּפְתְּכָב stb.
 Imp. 3. sz. תַּתַּפְתְּכֵנָה יַתַּפְתְּכֵוּ תַתַּפְתְּכֵב יַתַּפְתְּכֵב 2. sz. תַתַּפְתְּכָב
 נַתַּפְתְּכָב אַתַּפְתְּכָב 1. sz. תַתַּפְתְּכֵנָה תַתַּפְתְּכֵוּ תַתַּפְתְּכֵב יַתַּפְתְּכֵב
 Imp. 2. sz. הַתַּפְתְּכֵנָה הַתַּפְתְּכֵוּ הַתַּפְתְּכֵי הַתַּפְתְּכָב .

N i p h a l .

- Inf. abs. נִכְתָּב
 Perf. 3. sz. נִכְתְּבָה נִכְתְּבוּ נִכְתְּבוּ 2. sz. נִכְתְּבָה נִכְתְּבוּ
 נִכְתְּבוּ נִכְתְּבוּ 1. sz. נִכְתְּבוּ נִכְתְּבוּ
 Part. נִכְתְּבָה נִכְתְּבָב stb.
 Inf. constr. מִהִכְתָּב לְהִכְתָּב הִכְתָּב stb. מִהִכְתָּב
 Imp. 3. sz. תִּכְתָּב תִּכְתְּבֵנָה יִכְתְּבוּ תִכְתְּבוּ יִכְתְּבוּ 2. sz. תִּכְתָּב
 יִכְתְּבוּ אִכְתָּב 1. sz. תִּכְתְּבוּ תִכְתְּבוּ יִכְתְּבוּ תִכְתְּבוּ
 Imp. 2. sz. הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ הִכְתָּב .

H i p h a l .

- Inf. abs. הִכְתִּיב
 Perf. 3. sz. הִכְתְּבָה הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ 2. sz. הִכְתְּבָה הִכְתְּבוּ
 הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ 1. sz. הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ
 Inf. constr. מִהִכְתִּיב לְהִכְתִּיב הִכְתִּיב stb; מִהִכְתִּיב
 Part. מִהִכְתִּיב מִהִכְתִּיב stb.
 Imp. 3. sz. תִּכְתִּיב תִּכְתְּבֵנָה יִכְתִּיבוּ תִכְתִּיבוּ יִכְתִּיבוּ 2. sz. תִּכְתִּיב
 יִכְתִּיבוּ אִכְתִּיב 1. sz. תִּכְתְּבוּ תִכְתְּבוּ יִכְתִּיבוּ תִכְתִּיבוּ
 Juss. תִּכְתָּב תִּכְתְּבֵנָה יִכְתִּיבוּ תִכְתִּיבוּ 2. sz. תִּכְתָּב
 יִכְתִּיבוּ אִכְתִּיב 1. sz. תִּכְתְּבוּ תִכְתְּבוּ יִכְתִּיבוּ תִכְתִּיבוּ
 Imp. 2. sz. הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ הִכְתָּב .

H o p h a l .

- Inf. abs. הִכְתָּב
 Perf. 3. sz. הִכְתְּבָה הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ 2. sz. הִכְתְּבָה הִכְתְּבוּ
 הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ 1. sz. הִכְתְּבוּ הִכְתְּבוּ

Part. מִכְתָּבָה מְכַתֵּב stb.

Inf. constr. הִכְתָּב stb.

Imp. 3. sz. תִּכְתְּבֵנָה יִכְתְּבוּ, תִּכְתֵּב יִכְתֵּב 2. sz. תִּכְתֵּב
 וְנִכְתֵּב אֶכְתֵּב 1. sz. תִּכְתְּבֵנָה תִּכְתְּבוּ, תִּכְתֵּבִי

B. Gyöngé gyökű igék.

§ 30. (Gyöngé gyökökből alakult igetők.) Gyöngé gyököknek, mint főlebb § 14 láttuk, mondatnak az egytaguakon kívül olyanok, melyekben a három gyökbetű egyike vagy torokhangot v. félhangzót fejez ki, vagy a ragozás alkalmával hanghasonulásnak van alá vetve.

A gyöngé gyökök e szerint 4 osztályba sorozhatók:

1. T o r o k h a n g u a k, melyekben a 3 gyökmássalhangzó közül valamelyik torokhang; vannak e szerint:

a) Primae gutturalis, mint עֵמַד állani;

b) Secundae gutturalis, mint יָעַם haragudni;

c) Tertiae gutturalis, mint שָׁלַח küldeni.

2. H a n g h a s o n í t ó gyökök, melyekben a három gyökmássalhangzó elseje vagy utolsója a ragozás alkalmával egy szomszéd mássalhangzóba olvad; és pedig:

a) Primae נ (נ"ן) mint נָפַל esni;

b) Mediae geminatae (ע"ע) mint סָבַב körülvenni,
 k ö r n y e z n i.

3. E g y t a g u g y ö k ö k, melyek aszerint, a mint a ragozás alkalmával ך vagy ם tolul a két mássalhangzó közé vagy:

a) Mediae ך mint קָם felkelni; vagy

b) Mediae ם mint בָּן megérteni.

4. F é l h a n g z ó s gyökök, mely osztályba sorozzuk még azon gyököket is, melyek vég betűje oly ם v. ך, mely nem torokhangot képvisel. Ezen osztályba tartoznak eszerint:

a) Tertiae הָ mint הָלָה n y i l v á n u l n i,

b) Tertiae נָ mint נָתַן h i n i.

c) Primae יָ mint יָצָא k i m e n n i.

§ 31. (Torokhangú igék.) A torokhangú igék sajátosságos képződései nem egyebek, mint a torokhangok már fent említett sajátosságainak eredményei, a mennyiben azok a ragozásra módosítólag befolyanak.

A) Verba primae gutturalis עָמַד állani.

Ha az ige első mássalhangzója torokhang, a rendes hajlítás következőkben következőkép módosul:

1. Azon alakokban, hol az ige első mássalhangzója mozgó svával ejtendő, az egyszerű svá helyébe lép chátéf-páthach (az נ néha chátéf-szegőlt vesz fel). E szerint lesz עָמַד állani v. állj és עָמַדְתָּm ti álltatok.

2. Ha előragok után a torokhang szótagot bezár, következő eltérések történnek:

a) Általában a torokhang (főképen הָ és עָ, kevésbé נָ és הָ, melyek előtt szegől is gyakori) maga előtt leginkább a páthachot szereti; a hophal rövid o-ja megmarad;

b) A torokhang svája az előtte való hangzóval társul és lesz chátéf-hangúvá, עָמַד-ból tehát a kal imperfectumában nem lesz יַעֲמַד, hanem יַעֲמַד, a biph'il perfectumában pedig nem lesz הַיַּעֲמִיד, hanem הַיַּעֲמִיד.

c) Amely alakokban a chátéfhang után ismét svá jőne, a chátéfhang a megfelelő teljes hangzóvá válik; így lesz יַעֲמַד helyett יַעֲמַד (l. 11 § D).

3. A niphal imperfectumában a torokhangnak dâges forte általi kettőztetése meg nem történhetvén, e hiány az elő-

rag rövid hangjának meghosszabbítása által pótoltatik (l. feljebb 10 § b), így lesz **יֹאמֶר** helyett **יֵאמֶר**.

Jegyz. 1. A torokhangok az őket előző szegölt nem kerülnek annyira mint a chireket, az e-vel ennél fogva gyakrabban találkozhatunk, különösen az egyes első személyben valamint ה massalhangzó előtt és leggyakrabban a niphál perfectumában és a benmaradó igékkel törzsü imperfectumában mint **תֵּעָשֶׂה** m e g g a z d a g o d o l.

Az **א** massalhangzóra nézve jegyezzük meg, hogy előtte akkor gyakoribb a szegöl, ha a hangsúly a gyökön nyugszik; a mint az a ragig halad előre, az **א**-t ismét páthach szokta megelőzni, p. **יֹאמֶר** k ö t, de **יֵאמֶר** k ö t n e k; az infinit. constr.-ban és parancsolóban szintén szegöl előzi meg az **א**-t mint **אֲזַיֵּךְ** ö v e d z e n i.

Jegyz. 2. A torokhang svája némelykor, mint az erős igékben, nyugvó svá marad, de ezen esetben is az őt megelőző előrag önhangzója az a) alatt említett módon alakul, p. o. **יְחַקֵּר** ö n y o m o z helyett mondhatni **יְחַקֵּר** t i ü z t ö k helyett.

Ragozási minta **עָמַד** állani.

K a l.

Perf.	עָמַדְתָּן עָמַדְתָּם stb. עָמַדְתָּ
Part. pass.	עֹמֵדָה עֹמֵד stb.
Inf. constr.	לְעָמֵד עָמֵד stb. מְעָמֵד
Imperf.	תֵּעָמֵד . תֵּעָמְדָנָה יֵעָמְדוּ תֵעָמְדוּ יֵעָמְדוּ תֵעָמְדוּ . תֵּעָמְדָנָה תֵּעָמְדוּ תֵעָמְדוּ
Imp.	עָמְדִי עָמֵד .

H i p h ' l.

Perf.	הֵעָמַדְתָּ . הֵעָמַדְתָּ הֵעָמַדְתָּ הֵעָמַדְתָּ stb. י consecutivuminal
	וְהֵעָמַדְתָּ וְהֵעָמַדְתָּ וְהֵעָמַדְתָּ וְהֵעָמַדְתָּ

וְהֵעֵמְדוּנִי וְהֵעֵמְדוּן וְהֵעֵמְדוּתָם

Part. מֵעֵמִיד stb.

Inf. constr. לְהֵעֵמִיד הֵעֵמִיד stb.

Imperf. תֵּעֵמִיד יֵעֵמִיד stb.

Imp. הֵעֵמִידוּ הֵעֵמִידוּ stb.

H o p h a l.

Perf. הֵעֵמְדָה הֵעֵמְדוּ הֵעֵמְדָה הֵעֵמְדָה stb.

Imperf. תֵּעֵמְדְנָה יֵעֵמְדוּ תֵּעֵמְדוּ יֵעֵמְדוּ stb.

N i p h a l.

Perf. נֵעֵמְדָה נֵעֵמְדוּ נֵעֵמְדוּ נֵעֵמְדוּ. נֵעֵמְדָה נֵעֵמְדוּ. נֵעֵמְדוּ נֵעֵמְדוּ. נֵעֵמְדוּ נֵעֵמְדוּ.

Part. נֵעֵמְדָה נֵעֵמְדוּ stb.

Inf. constr. לְנֵעֵמְדוּ הֵעֵמְדוּ stb.

Imperf. תֵּנֵעֵמְדוּ יֵנֵעֵמְדוּ stb.

Imp. הֵנֵעֵמְדוּ stb.

B) Verba secundae gutt. זַעַךְ *kiállani*, זַעַם *haragudni*.

Itt is a torokhanggal járó svá mindig összetetté válik, mely azonban tiszta páthachchá lesz, ha utána még egy svá jó.

A pi'él, pual és hithpá'élben, hol a második gyökmássalhangzót meg kellene kettőztetni, e kettőztetés vagy kereken elmarad, vagy — s ez rendszeren א-el és ר-sel történik — az előtte való hangzó az ide vágó szabályok szerint meghosszabbítatik és lesz chirckből széré, kibbúszból chólem, páthachból kámesz, így lesz מֵאֵן v o n a k o d o t t מֵאֵן helyett יִבְרַךְ áldani fog יִבְרַךְ helyett, és בִּרְךָ áldatott בִּרְךָ helyett. ה, ה és ע-nál többnyire pótolatlan marad a dages mint לֹבַגְתִּי l o b o g t a t n i, כָּחַד m e g t a g a d n i, בְּעַרְתִּי b e l é g e t t e m, רַחַמְתִּי k ö n y ö r ű l t e m.

További eltérés történik a Kal imperfectumában és az imperativusban, hol az átható igékben is a páthach használata túlnyomó, mint **יִבְחַר** választ, **בְּחַר** válassz. A Piél perfectumában is a szeré helyett páthach fordul elő legtöbbször, mint **נָהַם** vigasztalódott, megbánt.

C) Verba tertiae gutt. **שָׁלַח** küldeni, **שָׁבַע** jól lakni.

Ezek az erős igéktől három esetben térnek el:

1. Ha a torokhangot svá illeti, ez a mássalhangzón kezdődő személyragok előtt egyszerű marad, mint **שָׁלַחְתָּ**. Ellenben ugyancsak mássalhangzón kezdődő tárgyat jelölő utórag előtt chátéf-páthachchá változik, mint: **אֶשְׁלַחְךָ** küldelek téged.

2. A perfectum nőnemű egyes második személyében, hol a szó végén két svá jó össze, a torokbetű alatti svá páthachchá válik, mely páthach azonban nem hátrálja, hogy a ת a dages lenet meg ne tartsa, így lesz **שָׁלַחְתָּ** helyett **שִׁלַּחְתָּ**.

3. Az utolsó szótag, ha lehet, páthachchal hangoztatik, vagy ha az eredeti hangzót ki nem szoríthatni, mint az infinitivusban és a participiumokban, valamint mindenütt, hol a torokhangot a hosszú i, ó, ú hangzók előzik meg — (kivéven az imperfectum hosszú ó-ját) —: akkor a torokhang páthach furtivummal ejtetik, így lesz: **יִשְׁרַח** helyett **יִשְׁלַח**; ellenben **פָּתַח** nyitni, **שָׁלַח** küldött, **הִשְׁמִיעַ** hallatott. — Ha a torokhangot ê magánhangzó előzi meg, akkor némely esetben ezen é megmarad és utána páthach furtivum következik, máskor az é elmarad és helyét páthach foglalja el mint **שָׁלַח** és **שִׁלַּח** küldeni.

פָּתַח *kinjiti*.

K a l.

- Inf. abs. פָּתַח *kinjiti*.
 Perf. פָּתַח פָּתַח stb. פָּתַח פָּתַח stb.
 Part. act. פֹּתַח פֹּתַח pass. פְּתוּחַ פְּתוּחַ stb.
 Inf. constr. לְפָתַח פְּתוּחַ stb.
 Imperf. תִּפְתַּחְנָה יִפְתַּחוּ תִפְתַּח יִפְתַּח stb. Nyugban
 יִפְתַּח תִּפְתַּח stb.
 Imp. פָּתַח stb. Nyugban פְּתַחֵי פְּתַחֵי stb.

P i 'è l.

- Perf. פָּתַח פָּתַח, פָּתַח, פָּתַח stb. Nyugban
 פָּתַח פָּתַח stb. פָּתַח stb.
 Inf. לְפָתַח פְּתוּחַ stb. Nyugban לְפָתַח פְּתוּחַ stb.
 Imperf. תִּפְתַּחְנָה יִפְתַּחוּ תִפְתַּח יִפְתַּח stb. Nyug. יִפְתַּח stb.

H i t h p à 'è l.

- Perf. תִּפְתַּחְתָּ תִפְתַּחְתָּ stb. תִּפְתַּחְתָּ תִפְתַּחְתָּ stb. Nyugban
 תִּפְתַּחְתָּ תִפְתַּחְתָּ stb. תִּפְתַּחְתָּ stb.

N i p h a l.

- Perf. גִּפְתַּחְתָּ גִּפְתַּחְתָּ stb. גִּפְתַּחְתָּ
 Part. גִּפְתַּח
 Inf. constr. לְגִפְתַּח גִּפְתַּח stb. Nyugban לְגִפְתַּח גִּפְתַּח stb.
 Imperf. תִּגְפַּחְנָה יִגְפַּחוּ תִגְפַּח יִגְפַּח stb. Nyugban יִגְפַּח
 Imp. גִּפְתַּחֵי גִפְתַּחֵי Nyugban גִּפְתַּחֵי גִפְתַּחֵי

H i p h 'i l.

- Perf. הִפְתַּחְתָּ הִפְתַּחְתָּ; הִפְתַּיְחוּ, הִפְתַּיְחָה הִפְתַּיְחָה stb.
 Inf. לְהִפְתִּיחַ הִפְתַּיְחָה stb.
 Imperf. תִּפְתַּחְנָה יִפְתַּחוּ, תִפְתַּיְחוּ תִפְתַּיְחָה stb.
 ו consecutiveummal וְיִפְתַּח וְיִפְתַּח stb.

14. gyakorlat.

והַמְדִינִים¹ צָרְרוּ² אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּמְשְׁלוּ³ בָּם וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁלַח יי' לָהֶם אֶת גְּדֵעֹן, וַיֹּאסֶף⁴
 גְּדֵעֹן עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לֹא אֱלֹהִים רַב הָעַם הַזֶּה
 אֲשֶׁר אַתָּה לֵךְ הוֹרֵד⁵ אִתָּם אֶל הַמַּיִם וְהִיָּה⁶ כַּל אֲשֶׁר־
 יִכְרַע⁷ עַל־בְּרַכְיֹו לְשִׁתּוֹת⁸ תִּשְׁלַחְנוּ לְבֵיתוֹ⁹. וַיּוֹתֵרוּ¹⁰
 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת¹¹ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא פָּרְעוּ עַל־בְּרִכְיָהֶם לְשִׁתּוֹת
 וְאֲשֶׁר שָׂאֲבוּ¹² מִיָּם מִן הַנַּחַל¹³ בְּיָרֵם. וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל גְּדֵעֹן אֶל תִּירָא¹⁴ וְאֵל תַּחַת¹⁵ כִּי נִתְתִּי
 בַּיַּדְךָ אֶת־מִדְיָן וְכַל־סִילוֹ¹⁶ וְכַל־צַבְאָיו¹⁷ רַד¹⁸ אֶל מַחֲנֵה¹⁹
 מִדְיָן וְאוֹשִׁיעַ²⁰ אֶתְכֶם מִיָּדָם, וַיִּרֶד²¹ גְּדֵעֹן וַיִּתְקַע²²
 בַּשּׁוֹפָרוֹת²³ וַיַּהַרְגַּ עִם רַב מִמְדְיָן, וַיַּהַרְגוּ אוֹיְבָיו²⁴ יִשְׂרָאֵל
 כִּי נֶאֱצַו²⁵ אֶת אֱלֹהִים וַיִּכְרַךְ אֱלֹהִים אֶת עַמּוֹ בַּשְּׁלוֹם.
²⁶

¹a Midjániták, ²szorongatni, ³uralkodni, ⁴összegyűjteni, ⁵menj,
⁶vezesd le, ⁷és lesz. ⁸meghajlani, ⁹térdein, ¹⁰inni, ¹¹terd, ¹²inni,
¹³házához, haza, ¹⁴és maradtak, ¹⁵százak, ¹⁶meríteni. ¹⁷patak.
¹⁸félj, ¹⁹rettegj, ²⁰had, ²¹seregek, ²²menj le, ²³ábor, ²⁴meg-
 segítlek, ²⁵és leméne, ²⁶és fűtt, ²⁷trombitákba, ²⁸ellenségek,
²⁹hosszantani, ingerelni.

§ 32. (Hanghasonító igék.) a) (Verba primae 3
 vagy פִּן, mint נָגַשׁ k ö z e l e d n i, נָפַל e s u i). — Mind-
 azon alakokban, melyekben előrag hozzájárulása által a hang-
 zótlan 3 a szótag végére esnek, az a második gyökbetűvel
 hasonlítatik, mint יִתָּן helyett יָפַל, יִתָּן helyett יִתָּן, יִתָּן
 helyett יִתָּן; a hophal perfectumában és imperfectumában a hanghasonítás
 alkalmával a הָ képző rövid o-ja e-re változik mint הִנָּשׁ
 יִתָּן helyett יִתָּן.

Magától érthető, hogy a második gyökmássalhangzót ket-

tőzötté intensív igetörzsekben az első gyökmássalhangzónak assimilatiója meg nem eshetik, s így Pi'él, Puál és Hithpá'élben a פֿ igék ragozása az erős igékétől semmiben el nem tér.

Ahol a ה hangzó nélkül a szót megnyitná, mint az infinitivus constructus és a Kal imperativusában, ott azon igéknél, melyek a Kal imperfectumát a-val képezik, a ה egészen elesik (aphaeresis), s az infinitivus akkor állandóan a nőnemű ה־ vagy ה־ végzetet veszi fel (l. 20. § 2. jegyz.), mint ה־שֶׁבֶת közeledjél, ה־שֶׁבֶת teljesebben ejtve ה־שֶׁבֶת közeledni.

Ha a ה után kettőztetésre nem alkalmas mássalhangzó következik, a hasonításnak természetesen el kell maradnia, és aphaeresisnak az imperativus és infinitivus constructusban sem lehet helye, mint ה־הִגֵּד vezetni, imperf. ה־הִגֵּד inf. constr. ה־הִגֵּד; a ה megmarad azonban oly igéknél is, hol elvetése lehetséges volna p. ה־הִגֵּד illetni, érinteni; ה־הִתְחַבֵּל elrombolni, valamint a hasonítás is némelykor elhanyagoltatik hol szabály szerint helye volna p. ה־הִתְחַבֵּל e. h. ה־הִתְחַבֵּל őriz.

Jegyz. ה־הִתְחַבֵּל egyetlen ה-dal kezdődő ige, melynek kezdő hangja a פֿ igék módjára hasonlítatik, mint ה־הִתְחַבֵּל helyett ה־הִתְחַבֵּל, imp ה־הִתְחַבֵּל infu. constr. ה־הִתְחַבֵּל. A ה־הִתְחַבֵּל adni igében a hasonítás kétfelé történik, a kezdő és vég ה-nal, p. ה־הִתְחַבֵּל adtam e. h. ה־הִתְחַבֵּל adtam; infu. ה־הִתְחַבֵּל adni helyett. ה־הִתְחַבֵּל adok ה־הִתְחַבֵּל helyett.

Ragozási minta.

Kal.

Inf. abs.	ה־הִתְחַבֵּל közeledni, ה־הִתְחַבֵּל esni.
Perf.	ה־הִתְחַבֵּל stb. Part. act. ה־הִתְחַבֵּל stb. Part. pass. ה־הִתְחַבֵּל stb.
Inf. constr.	ה־הִתְחַבֵּל stb. ה־הִתְחַבֵּל stb.
Imperf.	ה־הִתְחַבֵּל stb. ה־הִתְחַבֵּל stb. ה־הִתְחַבֵּל stb.
	ה־הִתְחַבֵּל stb. ה־הִתְחַבֵּל stb.

Imp. נִשְׁנָה נָשׂוּ, נִשְׂוִי (נָשׂוּ) נָשׂוּ.

Niph'al.

Perf. נִשְׁנֶה נָשׂוּ, נִשְׁנֶה נָשׂוּ stb.

Part. נִשְׁנֹת נִשְׂוִים, נִשְׁנֹת נָשׂוּ

Inf. לְהִנָּשׂוּ הִנָּשׂוּ stb.

Imperf. יִנָּשׂוּ יִנָּשׂוּ, יִנָּשׂוּ יִנָּשׂוּ stb.

Imp. הִנָּשְׂנָה הִנָּשְׂוּ, הִנָּשְׂוִי הִנָּשְׂוּ.

Hiph'il.

Perf. הִנָּשֶׂה נָשׂוּ, הִנָּשֶׂה הִנָּשׂוּ stb.

Inf. בְּהִנָּשׂוּ הִנָּשׂוּ stb.

Part. מִנָּשׂוֹת מִנָּשְׂוִים, מִנָּשׂוֹת מִנָּשׂוּ

Imp. תִּנָּשְׂנָה יִנָּשׂוּ, תִּנָּשׂוּ יִנָּשׂוּ stb.

Juss. הִנָּשְׂוִי הִנָּשׂוּ stb. Imp. תִּנָּשׂוּ יִנָּשׂוּ stb.

Hoph'al.

Perf. הִנָּשַׁתְּ הִנָּשְׂוּ, הִנָּשַׁתְּ הִנָּשׂוּ stb.

Inf. מִנָּשָׁה מִנָּשׂוּ, הִנָּשׂוּ stb.

Imperf. תִּנָּשְׂנָה יִנָּשׂוּ, תִּנָּשׂוּ יִנָּשׂוּ stb.

15. gyakorlat.

נָשׂוּ Kal n. h. Hiph'il הִנָּשֶׂה szemlélni. — נָשׂוּ Kal n. h. Hiph'il הִנָּשֶׂה jelenteni, elbeszélteni. נָשׂוּ meg-örizni, megtartani; kül. haragot tartani. נָשׂוּ elhagyni, magától ellökni. נָשׂוּ odább kelni, elköltözni. נָשׂוּ (tk. יִנָּשׂוּ) Hiph'il הִנָּשֶׂה odaállítani. נָשׂוּ Hiph'il הִנָּשֶׂה megszabadítani, megmenteni. נָשׂוּ magát megboszólni. נָשׂוּ fölemelni. נָשׂוּ Hiph'il הִנָּשֶׂה elérni, utólérni, נָשׂוּ fogadást tenni. וְיִהְיֶה כְּאֲשֶׁר הִגִּידוּ לְיַעֲקֹב בְּיַעֲקֹב עוֹד² יוֹסֵף בְּנֵוֹ חַי וְנִפְתָּח

אֶת־כָּל אֲשֶׁר לֹא וַיִּסַּע לַמִּצְרַיִם. וַיֵּשֶׂא יוֹסֵף אֶת עֵינָיו
וַיֵּרָא אֶת אָבִיו אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ לְקִרְאָתוֹ¹ וַיִּפֹּל עַל צְוֹאֲרָיו
וַיִּנְשָׁקוּהוּ² וַיִּצַּג יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו לִפְנֵי פְרַעֲהוּ.
וַיִּגַּד יַעֲקֹב לְפְרַעֲהוּ כַּמָּה שָׁנִי³ חַיִּיו וְאֵת אֲשֶׁר לֹא הִשְׁגִּינוּ
אֶת שְׁנֵי חַיֵּי אֲבוֹתָיו. וַיִּתֵּן יוֹסֵף לְאָבִיו וּלְאֶחָיו אֶת אֲרָזִן
גֹּשֶׁן כַּאֲשֶׁר צִוָּה לֹא פְרַעֲהוּ. הַבְּיֹטִי וּרְאוּ⁴ כִּי טוֹב יִי כִּי
לֹא יִטַּשׁ יִי אֶת עַמּוֹ וְלֹא יִתֵּן אֶת יַעֲקֹב בְּיַד אֹיְבָיו וְדָם
עַבְדָּיו יִקּוּם. לֹא תִקַּם וְלֹא תִטַּר אֶת בְּנֵי עַמִּיךָ. בְּשֵׁשׁ⁵
צְרוּת יִצְיָלְךָ⁶ וּבְשֵׁבַע⁷ לֹא יֵעַ בְּךָ רָע. וַיִּדַּר יַעֲקֹב
גִּדְר לַיִּי.

¹amint, ²még, ³elibe, ⁴nyakába, ⁵és megesókolá őt, ⁶évei, ⁷élete,
⁸látásokat, ⁹hat, ¹⁰megment téged, ¹¹hét.

§ 33. (Folytatás.) b) *Verba mediae geminatae*, (verba ע"ע) mint סָבַב körülvenni, környezni. Az ע"ע igegyökök az egyszótagu gyökből reduplicatio (kettőzés), mint a gyökbővülés egyik módja által keletkeztek. A ragozás folyamában ezen egytaguság némelykor ismét helyre áll, máskor pedig a két azonos gyökhang hasonítás által egygyé olvad, mely egybeolvadás dages forte által jelöltetik, végre néhány alakban mindkét azonos mássalhangzó megmarad úgy mint az erős igegyöknél.

A ragozás részleteit illetőleg a következők jegyzendők meg:

1. Az utóragok előtt mind a perfectumban mind az imperfectumban a második gyökmássalhangzó dages forte által kettőztetendő, mint סָבַב סָבַבֵּה helyett, סָבַב סָבַבֵּי helyett; mint látjuk, a hasonított mássalhangzók előtti hosszú önhangzó röviddé válik. Hogy pedig a kettőztetés mássalhangzón kezdődő ragok előtt is hallható legyen, köthangzó szúratik közbe, a perfectumban ך, az imperfectumban ךֿ, mint סָבַבֵּה, סָבַבֵּתֵךְ.

2. A köthangzó mindig hangsúlyos, s így a törzshangzónak a súlytalan zárt szótagban meg kell rövidülnie, az előragnak pedig, mint a hangsúlyról másodhelyre esőnek, teljes magánhangzóját el kell vesztenie és svával kell beérnie. Így lesz **הִסְבֹּתִי**, hiph'il **הִסַּבְתִּי**.

3. A Kal imperfectumában a fentebbiek szerint először **יִסְבֹּב** helyett lenne **יִסַּב**; de miután az ó hangsúlyosan ejtendő, előtte ellensúlyozás végett az előző szótagban hosszú á hangzik, tehát **יִסַּב** is gyakran használtatik. Ha azonban a törzshangzó nem ó, hanem a, (a benmaradó s a torokhangu igéknél), akkor az előrag ellensúlyozási hangzóul nem á-t hanem é-t vesz fel, mint **מָרַר** keserünek lenni-ből **מָרַרְתִּי** k ö n n y ü nek lenni-ből **רָעַע** vissza tetszésel lenni v m i i r á n t, h a r a g u d n i-ből **רָעַעְתִּי**.

4. Ha az utórag oly természetű, hogy a hangsúly az első gyökelemről a másodikra halad: akkor az előrag svával hangoztatik p. **תִּסְבִּינָה** (de **תִּסַּבְתִּי**).

Jegyz. Némelykor a dages általi kettőztetés nem a második hanem az első gyökmássalhangzón megy végbe, így **דַּמַּם** ny u g o d n i, h a l l g a t n i **דַּמַּם**, **יָדַם** sőt arra is van példa, hegy a dages forte mind az első mind a második gyökbetűt illeti p. **יָדַם**-ből **יָדַם** elmúlnak, m e g s z ü n n e k. Ezek ellenében némely **ע"ע** gyök az imperfectumot az erős ige-gyökök mintájára képezi p. **חָנַן**-ből **יִחַנֵּן** m e g k ö n y ö r ü l.

Ragozási minta **סַבַּב**

K a l.

Inf. abs. **סַבַּב**

Perf. **סַבַּבְתִּי**, **סַבַּבְתָּ**, **סַבַּבְתֶּם**, **סַבַּבְתִּים**, **סַבַּבְתֶּם**, **סַבַּבְתֶּם**, **סַבַּבְתֶּם**

Part. act. **סַבַּבְתָּ** v. **סַבַּבְתֶּם** stb.

Part. pass.	סָבוּנָה סָבוּב stb.
Inf. constr.	מִסָּב בָּסָב לָסָב סָב
Imperf.	יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב stb. E mellett: יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב stb. γ consecutivummal יִסָּב יִסָּב stb.
Juss.	יִסָּב יִסָּב יִסָּב stb.
Imp.	סָבִי סָבִי סָבִי סָבִי סָבִי סָבִי

Pi'él v. inkább Pó'el.

Perf.	סָבָה סָבָה סָבָה סָבָה סָבָה stb.
Inf.	לְסָב stb. Part. מְסָבֵה stb.
Imperf.	יִסָּבֵה יִסָּבֵה יִסָּבֵה יִסָּבֵה יִסָּבֵה stb.
Imp.	סָבֵה סָבֵה סָבֵה סָבֵה סָבֵה

Pual v. Pó'al.

Perf.	סָבָה סָבָה סָבָה סָבָה סָבָה stb. סָבָתֶם stb.
Inf.	לְסָבֵה stb. Part. מְסָבֵה
Imperf.	יִסָּבֵה יִסָּבֵה יִסָּבֵה יִסָּבֵה יִסָּבֵה stb.

Hithpa'el.

Perf.	הִסָּבֵה הִסָּבֵה הִסָּבֵה הִסָּבֵה הִסָּבֵה stb.
Inf.	לְהִסָּבֵה Part. מְסָבֵב
Imperf.	יִסָּבֵב יִסָּבֵב יִסָּבֵב יִסָּבֵב יִסָּבֵב stb.
Imp.	הִסָּבֵב הִסָּבֵב הִסָּבֵב

Niph'al.

Perf.	נָסַב נָסַב נָסַב נָסַב נָסַב stb.
Inf.	לְנָסַב stb. Part. נָסֵב
Inf.	יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב יִסָּב stb.
Imp.	הִסָּבֵה הִסָּבֵה הִסָּבֵה

H i p h á l.

Perf.	הִסְבֵּתָן הִסְבַּתְתֶּם, הִסְבַּתְתָּ הִסְבַּתְתִּי, הִסְבַּתְתָּ הִסְבַּתְתִּי
Inf.	מְסַבֵּת מְסַבֵּתִים, מְסַבֵּת מְסַבֵּתִי stb. Part. לְהִסְבֵּת הִסְבֵּת
Imperf.	וַיִּסְבֵּת וַיִּסְבֵּתֶיךָ, וַיִּסְבֵּתֶיךָ וַיִּסְבֵּתֶיךָ, וַיִּסְבֵּתֶיךָ וַיִּסְבֵּתֶיךָ
Imp.	וַיִּסְבֵּתֶיךָ וַיִּסְבֵּתֶיךָ, וַיִּסְבֵּתֶיךָ וַיִּסְבֵּתֶיךָ.

H o p h á l.

Perf.	הִוֵּסְבַתְתָּם, הִוֵּסְבַתְתָּם, הִוֵּסְבַתְתָּם stb.
Inf.	מְוִסְבֵּת מְוִסְבֵּתִי Part. הִוֵּסְבַת
Imperf.	וַיִּוִּסְבֵּת וַיִּוִּסְבֵּתֶיךָ, וַיִּוִּסְבֵּתֶיךָ וַיִּוִּסְבֵּתֶיךָ.

Ide tartozó igék gyakorlatul: בָּזַז prédálni, ragadmányulnyerni. דָּמַם (יָדַם) veszteg lenni, hallgatni. הִלַּל, Piélsen הִלַּל dicsérni. חָלַל, Hiph. הִחַל kezdeni. חָנַן kegyes v. kegyelmes lenni valaki iránt: Hithp. הִתְחַנַּן könyörögni. חָמַם meleg lenni, melegedni. מָסַם olvadni. בָּקַק üressé tenni, שָׂרַר zsákmányolni, pusztítani, חָתַת megtöretni, megijedni. שָׂמַם pusztának lenni átv. ért. eliszonyodni.

16. gyakorlat.

אַרְחִץ בְּנִקְיוֹן² בְּפִי וְאִסְכָּבָה אֶת מִזְבֵּחַ³ יְיָ לְשִׁמְעֵי בְּקוֹל תּוֹרָה⁵ וְלִסְפָּר כָּל גִּפְלֹאוֹתֶיהָ⁶. וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָבָה⁷ וְהִשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם⁸ וְלֹא אֲרִיחֶ⁹ בְּרִיחֵי גִיחֲהֶכֶם¹ וְהִשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׂמְמוּ עָלֶיהָ אוֹיְבֵיכֶם הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ. יִשְׁמוּ יִשְׂרָאֵל עַל זֹאת וְנִקְיִי עַל חֲנֻתִי יִתְעוֹרְרִי. וַיִּלְקַטִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמָּזֵן בְּבִקְרָב בְּבִקְרָב אִישׁ כְּפִי אֶכְלֹ¹ וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַם. יָחַם וַיֹּאמֶר הָאֵל חֲמוֹתִי רְאִיתִי אוֹר²⁰. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה אֲנִי אֶעְבִּיר³ כָּל

טובי על פניך וחנתי את־אשר אחז ורחמתי את־אשר
 ארחם. הנה²² כעיני עבדים אליד אדוניהם²³ כעיני
 שפחה²⁴ אליד גברתה²⁵ כן²⁶ עינינו אליהוה אלהינו
 עד שיחננו הננו יי חננו פי רב²⁷ שבענו ביו²⁸. למואב²⁹
 פה אמר יי הוי אל נבו³⁰ פי שפדה, הזבישה³¹, גלפדה³²
 קריתים³³ הזבישה המשגב³⁴ וחתה גם מדמן³⁵ תדמי
 אחריך פלך חרב. חפז חפז הארץ והפוז תפוז פי יי
 דבר את־הדבר הזה:

¹mosni, ²tisztaság ³oltár, ⁴e. h. להשמיע, ⁵hála, ⁶csodatett,
⁷pusztaság, ⁸szentély, ⁹szagolok ¹⁰szag, ¹¹kellemes, ¹²becsülete-
 sek, ¹³tiszta, erényes, ¹⁴képmutató, gonosztevő, ¹⁵buzdulni,
¹⁶gyűjteni, ¹⁷Mauna, ¹⁸szerint, ¹⁹evés, étel, ²⁰tűz, ²¹arra ve-
 zetni, ²²íme, ²³אדון úr, ²⁴szolganő, ²⁵urnő, ²⁶úgy, ²⁷sok,
²⁸szégyen, ²⁹Móab, ³⁰egy hegynek és bálványának neve, ³¹יבש
 kiszáradni, ³²bevenni, ³³város neve, ³⁴erőd, ³⁵város neve.

§. 34. Egytagu igegyökök (ע"י és ע"ו).

A héber nyelv is bír oly igegyökökkel, melyek nem fej-
 lődtek egészen a kéttaguságig; pl. בין, קום s a t. A nyelv-
 tanárok az irott nyelvből indulván ki, a két gyökmássalhangzó
 között helyt foglaló hosszú magánhangzót ך (ú) י־ (i) tekin-
 tik a gyök második mássalhangzó elemének, és ezen szem-
 pontból kiindulva neveztetnek az ide tartozó gyöngé igegyökök
 m e d i a e ך és m e d i a e י- nek.

Jegyz. Az egytagu igetők néha reduplicatió által kéttaguakká
 válnak pl. סב-בól, lesz סבב: az ily bővült igetők már a h a s o n i t ó
 igék fejezete alatt tárgyaltak.

(§. Verba mediae ך.) Ezek a ragozás alkalmával vagy
 r ö v i d, vagy h o s s z ú tőmagánhangzóval bírnak.

a) Ha az igealak mássalhangzóval kezdődő raggal jár: a tő
 magánhangzója rövid ä; pl. הושבתי, קמת s a t.

b) Ha az igealak magánhangzón kezdődő raggal jár vagy semmi utóraggal nem bír: a tő magánhangzója h o s z s z ú és pedig **û, ô, î, ê** vagy **â**.

α) Az **û** uralkodik; 1) a **K a l b a n**, az imperfectum infinitivus és parancsoló mód alakjaiban. 2) a niphál perfectumának mindkét számu első és második személyében.

β) Az **ô** uralkodik: 1) a niphál minden egyéb alakjaiban. 2) azon hatályozott alakokban (Pílél, Púal), melyekben az igető reduplicatió által kéttaguvá lesz.

γ) Az **î** uralkodik a hiph'íl legtöbb alakjában.

δ) Az **ê** uralkodik: 1. a hiph'íl infinit. absolutusában, 2) ugyanazon igető parancsoló módjának egyessz. him — és többessz. nőnemében. 3) a benható igék (pl. **מת** m e g h a l t) kal perfect. egy. és több. 3. személyében valamint ugyanazon tő részesülőjében.

ε) Az **â** uralkodik: 1) a **K a l** perfectumának mindkét számu 3. személyében és a vele azonos hangzásu cselekvő részesülőben. 2) a hophál részesülőjében.

c) Némely alakban a hangsúly befolyása által, mássalhangzón kezdődő rag előtt hosszú tőhangzónak van helye, pl. **תִּקְמֶנָּה**.

d) Más esetekben a hosszú tőhangzó csak úgy tartathatik fenn, hogy a mássalhangzón kezdődő rag segédhangzó közvetítése által járul az igetőhöz pl. **תִּקְמֶנָּה, הִקְמֹתִי**, mely esetekben mindig ezen segédhangzó viszi a szó hangsúlyát.

e) Ezen egytagu igetőkön a hatályozás nem jelöltetik b e n s ô, hanem k ü l s ô bővülés által; a Píél és Púal helyett Pílél és Púal tők képeztetnek, mely reduplicatió által az igető kéttaguvá lesz. A cselekvő igetőben (Pílél) a második szótag túlnyomóan é magánhangzóval jár, míg a szenvedőben

Imperf. תְּקוּמְמָנָה וְתִקְוֹמְמוּ, תִּקְוֹמִים יִקְוִים stb.

P u a l (Pô'âl).

Perf. קוּמְמַתָּ, קוּמְמוּ, קוּמְמָה קוּמִים stb.

Inf. קוּמִים stb.

Part. מְקוּמְמוֹת מְקוּמְמִים, מְקוּמְמָה מְקוּמִים.

Imperf. תִּקְוֹמִים יִקְוִים stb.

H i t h p a 'è l.

Perf. הִתְקוּמִים stb. Inf. הִתְקוּמִים. Part. מִתְקוּמִים.
Imperf. יִתְקוּמִים stb.

N i p h a l.

Perf. נִקְוִימְתָּם, נִקְוִימְתָּ נִקְוִימֵי, נִקְוִימוּ, נִקְוִימָה נִקְוִים
נִקְוִימְנִי נִקְוִימְתִּי, נִקְוִימְתִּי.

Part. נִקְוִימוֹת נִקְוִימִים, נִקְוִימָה נִקְוִים.

Inf. לְהִקְוֹם הִקְוִים stb.

Imperf. תִּקְוִימְנָה יִקְוִימוּ, תִּקְוִים יִקְוִים stb.

H i p h a l.

Inf. abs. הִקְוִים

Perf. הִקְוִימְתָּם, הִקְוִימְתָּ הִקְוִימֵי, הִקְוִימוּ, הִקְוִימָה הִקְוִים
הִקְוִימְנִי הִקְוִימְתִּי, הִקְוִימְתִּי.

Inf. constr. לְהִקְוִים הִקְוִים stb.

Part. מְהִקְוִימָה מְהִקְוִים stb.

Imperf. תִּקְוִימוּ, תִּקְוִימֵי תִקְוִים, תִּקְוִימְנָה יִקְוִימוּ, תִּקְוִים יִקְוִים
נִקְוִים אִקְוִים, תִּקְוִימְנָה.

Juss. תִּקְוִימְנָה יִקְוִימוּ תִקְוִים יִקְוִים, וְ consecutivevummal
וְיִקְוִימוּ, וְתִקְוִים וְיִקְוִים stb.

Imp. הִקְוִימְנָה הִקְוִימוּ, הִקְוִימֵי הִקְוִים.

H o p h a l.

Perf. הִוְקַמְתָּ, הִוְקַמוּ, הִוְקַמְתָּ הִוְקַמֵּי stb.

Inf. מוקמה מוקם Part. הוקם

Imperf. תוקמנה יוקמו, תוקם יוקם stb.

Ide tarozó igék gyakorlatul: נור tartózkodni. ווי idegen lenni. ניש ingadozni. שוב vissza-
térni. נוח tenni, helyezni. קום felkelni. נוח
nyugodni. נוס futni, szökni. סור eltérni.
צור alakítani. שום tenni. שיר énekelni. רום
hiph. emelni. נוף hiph. lebegtetni. מוש távozni,
odább menni. לין éjjelezni. נום aludni. קיץ
hiph. felébredni. עור niph. ugyanaz.

17. gyakorlat.

על הר גשפה שאו גס² הרימו קל להם הניפו יד ויבאו
פתחי נדיבים³. יי מלך ירגזו⁴ עמים ישב פרוכים⁵ תנוט
הארץ אתה פוננת⁶ מישרים⁷ משפט וצדקה ביעקב אתה
עשית רוממו יי אלהינו והשתחוה להר קדשו כי קדוש
יי אלהינו. ובא לציון גואל⁸ ולשבי פשע ביעקב נאם יי
ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך ודברי
אשר שמתי בפיה לא ימוש מפיה ומפי זרע ומפי זרע
זרע מעתה ועד עולם. כה אמר יי השם חול גבול
לים אני יי מקים דבר עבדו ועצת¹³ מלאכיו ישלים
האמר לירושלם תושב ולערי יהודה תבנינה¹⁴ וחרבתיה
אקומם. הנה לא יגום ולא יישן שמר ישראל. והי
בנסע הארץ ויאמר משה קומה יי ופצו אויביך ויגוסו
משנאיך¹⁹ מפניה ובנחה²⁰ יאמר שובה יי רבבותי אלפי²²
ישראל. וילן שם פי בא השמש ויקח מאבני המקום
וישם מראשותיו²³ וישכב במקום ההוא. איש שכב ולא
יקום עד בקתי שמים²⁴ לא יקצו ולא יעזו משנתם²⁵. והיה
פי תשמע בקל יי אלהיך ולא תסור מן הדרך אשר אמר
לך ימין ושמאל והגית יי לך מבל אויביך מסביב²⁶ והסיר

יי מִמֶּךָ כָּל הַזֹּלִי²⁷ וְכָל מְרוּה²⁸ מִנְּרִים הָרָעִים לֹא יִשִּׁימֶם
 בְּךָ וּנְתַנֵּם בְּכָל שְׁנֵאֵיךָ. יי כְּנִפְוֹר יֵצֵא בְּאִישׁ מִלְּחֻמֹּת
 יַעִיר הַנָּאָה²⁹ יִרְעֶה³⁰ אֶת יִצְרֵיחֵי³¹ עַל אֲזִיבֵי יִתְגַּבֵּר³².
 וְהִרְעֵתֶם תְּרוּעָה.

¹kimagasló, ²zászló v. egyéb jel, ³nemesek, ⁴rettegni, ⁵Kerubok
⁶alapítani, ⁷becsületesség, ⁸megváltó, ⁹frigy, ¹⁰mostantól, ¹¹örök-
 ké, ¹²igye, ¹³tanács, ¹⁴beteljesít, ¹⁵felépítenének, ¹⁶szunnyadozni,
¹⁷szekrény, ¹⁸szétszórni, ¹⁹ellenség, gyűlölő, ²⁰e. h. **וּבְנֵיחֵי**
²¹tizezer, ²²ezer, ²³feje alá, ²⁴azon időig, midőn nem lesz ég
 azaz: örökké, ²⁵álom, ²⁶köröskörül, ²⁷betegség, ²⁸fájdalom, csa-
 pás, ²⁹irigység. ³⁰kiált, ³¹kiabál, ³²erőt vesz, győzedelmeskedik.

Félhangzós ige-gyökök.

§ 36. (Verba לְהַ, לְהַ). Az ide tartozó igék harmadik gyök-
 mássalhangzóját eredetileg ה vagy ו képezte, mely később ele-
 nyészett, úgy hogy ezen igék hosszú magánhangzón végződnek.
 Ez utóbbi mellett az írásban még egy ה-t látunk mint nyug-
 vó betűt, (l. § 5.) minél fogva ezen igéket nem lehet a tertiae
 gutturalis igék rovatába helyezni. Ezen gyöngye ige-gyökök
 ragozására nézve a következőket kell megjegyeznünk:

1) A ragozás alkalmával a második gyökyszótag **â** hang-
 zója, mely csak a múlt idők egyessz. 3. személyeiben marad
 meg, azon igealakokban, melyek utóraggal nem bírnak, vagy
 ֿ-vé válik (az imperfectumokban és részesülőkben) vagy
 ֿ-vé, (a parancsoló mód alakjaiban és a hiph'il-hophal in-
 finit. absolutusában) vagy ה-**vá** (minden egyéb infinit. abso-
 lutusban). Mindezen esetekben az igealakot bezáró hosszú szó-
 tag az írásban ה-vel toldatik meg, p. **גַּלְהַ, אָגַלְהַ, נִגַּלְהַ**.

2) Mássalhangzón kezdődő utóragok előtt a gyök második
 mássalhangzója vagy ה magánhangzóval jár (a Kal perfectu-

P i ' e l.

Inf. abs.	גלה
Perf.	גלה גלות (גלית) גלות. גלו, גלתה גלה stb.
Inf.	לגלות גלות stb.
Part.	מגלה מגלה stb.
Imperf.	תגלו, תגלי תגלה. תגלינה יגלו, תגלה יגלה גלה אנלה תגלינה
Juss.	תגל יגל stb.
Imp.	גלינה גלו גלי גלה.

P u a l.

Inf. abs.	גלה
Perf.	גליתז גליתם, גלית גלית. גלו גלתה גלה. גלינו גליתו
Part.	מגלות מגלים מגלה מגלה
Inf. constr.	גלות.
Imperf.	תגלינה יגלו, תגלה יגלה stb.

H i t h p a ' e l.

Inf. abs.	התגלה
Perf.	התגלית. התגלו, התגלתה התגלה stb.
Part.	מתגלה מתגלה stb.
Imperf.	תתגלי תתגלה, תתגלינה יתגלו, תתגלה יתגלה stb.
Juss.	תתגל יתגל stb.
Imp.	התגלינה התגלו, התגלי התגלה v. התגל
Inf. constr.	התגלות stb.

N i p h a l.

Inf. abs.	נגלה
Perf.	נגלתם, נגלית נגלית. נגלו, נגלתה נגלה stb. (a לִי helyett לִי is fordul elő)
Part.	נגלות נגלים, נגלה נגלה

Imperf.	תִּגְלֵי תִּגְלָהּ. תִּגְלִינָה יִגְלוּ, תִּגְלָהּ יִגְלֶה stb.
Juss.	תִּגְלֵינָה יִגְלוּ, תִּגְלֵי יִגְלֵ stb.
Imp.	הִגְלִינָה הִגְלוּ, הִגְלֵי הִגְלֶה
Inf. constr.	לְהִגְלוֹת, הִגְלוֹת stb. מֵהִגְלוֹת.

Hiph'il.

Inf. abs.	הִגְלָה
Perf.	הִגְלִית הִגְלִיתָ. הִגְלוּ, הִגְלַתְהוּ (הִגְלָה) הִגְלָה
Part.	מִגְלוֹת מְגַלִּים, מִגְלָה מְגַלֶּה
Imperf.	תִּגְלֵי תִּגְלָהּ. תִּגְלִינָה יִגְלוּ, תִּגְלָהּ יִגְלֶה stb.
Juss.	נִגְלֵ אֲגַלֶּה stb. יִגְלוּ, תִּגְלֵ יִגְלֵ
Imp.	הִגְלִינָה הִגְלוּ, הִגְלֵי הִגְלֶה
Inf. constr.	לְהִגְלוֹת, הִגְלוֹת stb.

Hoph'al.

Inf. abs.	הִגְלָה
Perf.	הִגְלִיתָ stb. הִגְלִיתָ הִגְלָהּ
Part.	מִגְלוֹת מְגַלִּים, מִגְלָה מְגַלֶּה
Imperf.	תִּגְלֵי תִּגְלָהּ. תִּגְלִינָה יִגְלוּ, תִּגְלָהּ יִגְלֶה stb.
Inf. constr.	הִגְלוֹת stb.

Ide tartozó igék gyakorlatul: בָּנָה megvetni. בָּנָה sírni. בָּנָה építeni. דָּלָה meritni. חָנָה letelepedni, táborozni. מָנָה számlálni, rendelni. פָּדָה megváltani. פָּנָה fordulni, irányulni. תָּלָה felakasztani. עָלָה felszállni. רָבָה sokasodni. בָּרָה ásni, עָנָה felelni, חָיָה élni. נָחָה vezérelni. תָּעָה tévedni. קָוָה bizni. (többny. Pi'él.)

Az **ס** ezen igékben szintén csak nyugvó betű és csak helyesírási jelentéssel bír. A ragozásban következő sajátosságokat mutat:

1) Oly igealakokban, melyek utóraggal nem járnak, a gyök második szótagja ugyanazon magánhangzókkal jár, melyek az erős igeragozásnál fordulnak elő az illető helyen.

2) Mássalhangzón kezdődő utóragok előtt nyugszik az **ס** a Kal perfectumában $\bar{\tau}$ után (kivéven a benmaradó igéket, melyeknél itt is az \bar{e} hang uralkodik); pl. תָּצַחְתָּ t a l á l t á l, צִמְצַחְתָּ s z o m j ú z t á l; a többi igezők perfectumában $\bar{\tau}$ után pl, נִמְצַחְתָּ ; az imperfectumban $\bar{\tau}$ után pl. תִּמְצַחְתָּ . Hasonlóképen a után nyugszik az **ס** a perfectum egyes harmadik személyében ott, hol az erős ige ragozása szabályai szerint a második gyökszótag a-val járna, mely a ez esetben megnyújtatik p. מִצָּח .

3) Az önhangzókkal kezdődő ragok előtt az **ס** mássalhangzóképp tárgyaltatik és hallhatóvá válik pl. מִצָּח .

Ragozási minta.

K a l.

Inf. abs.	מִצָּח
Perf.	מִצָּחָה , מִצָּחָה , מִצָּחָה , מִצָּחָת , מִצָּחָת , מִצָּחָת , מִצָּחָת , מִצָּחָת , מִצָּחָת
Part. act.	מִצָּחָה stb. Part. pass. מִצָּחָה stb.
Inf. constr.	מִצָּח stb.
Imperf.	מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח stb.
Imp.	מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח , מִצָּח

P i ' e l.

Inf. abs. מִצָּח

Perf. מְצַאתֶם, מְצַאת מְצֹאת stb. מְצֹאוּ מְצֹאוּ מְצֹא

Part. מְצַאֵה מְצַאֵה מְצַא

Inf. constr. לְמְצֹא מְצֹא stb.

Imperf. תְּמַצְאוּנָה יְמַצְאוּ, תְּמַצְאוּ יְמַצְאוּ stb.

P u a l.

Perf. מְצַאתֶם, מְצַאת מְצֹאת, מְצֹאוּ, מְצַאֵה מְצֹא
מְצַאתֶן stb.

Inf. מְצֹא

Imperf. תְּמַצְאוּנָה יְמַצְאוּ, תְּמַצְאוּ יְמַצְאוּ stb.

H i t h p á 'è l.

Perf. הִתְמַצֵּא stb. mint a Pi'él a jellemző előrag hozzá-
tételével.

N i p h a l.

Inf. abs. נִמְצֵא

Perf. נִמְצַאתֶם, נִמְצַאת נִמְצֹאת, נִמְצֹאוּ, נִמְצַאֵה נִמְצֹא
נִמְצֹאוּנִי נִמְצֹאתִי, נִמְצֹאתֶן

Part. נִמְצַאֵה נִמְצֹא stb.

Inf. constr. בְּהִמְצֵא הִמְצֵא stb.

Imperf. תִּמְצְאוּנָה יִמְצְאוּ, תִּמְצְאוּ יִמְצְאוּ stb.

Imp. הִמְצֵאנָה הִמְצְאוּ הִמְצְאוּ הִמְצֵא

H i p h 'î l.

Inf. abs. הִמְצֵא

Perf. הִמְצַאתֶם, הִמְצַאת הִמְצֹאת, הִמְצֹאוּ, הִמְצַאֵה הִמְצֹא stb.

Inf. constr. מִמְצֵאֵה מִמְצֵא stb. Part. לְהִמְצֵא הִמְצֵא stb.

Imperf. תִּמְצְאוּנָה יִמְצְאוּ, תִּמְצְאוּ יִמְצְאוּ stb.

Juss. הִמְצֵא stb. Imp. הִמְצֵאִי הִמְצֵא stb.

H o p h a l.

Perf. הִמְצַאתֶם, הִמְצַאת הִמְצֹאת stb.

Inf. מִמְצָאָה מִמְצָא Part. הַמְצָא
Imperf. תִּמְצָאנָה יִמְצְאוּ, תִּמְצָא יִמְצָא stb.

Ide tartozó igék gyakorlatul: קָרָא híui, שָׁנָא gy ü-
ölni, רָכַב (Pi. Niph.) sujtani, szétzúzni, רָפָא
gyógyítani, בָּרָא teremteni.

18. gyakorlat.

וַיַּעַל יִצְחָק מִגֵּרָר' בְּאֵר שֶׁבַע.² וַיֵּרָא אֱלֹהֵי י" בְּלִילָה הַהוּא
וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם אֲבִיךָ אֵל תִּירָא³ כִּי אֲתִיב
אֲנֹכִי וּבִרְכַתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת זְרַעֲךָ בְּעֵבוֹר⁵ אֲבֹרָהִם עִבְדֵי
וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם י" וַיִּמַּט⁶ שָׁם אֶהְלוּ וַיְכִרּוּ שָׁב
עִבְדֵי יִצְחָק בְּאֵר⁷. וַאֲבִימֶלֶךְ הִלֵּךְ אֵלָיו מִגֵּרָר עִם רַעֲיוֹ
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יִצְחָק מֵדֹנֵעַ⁹ בְּאֵתֶם אֵלָי וְאַתֶּם שָׁנֵאתֶם
אֹתִי וַתִּשְׁלַחְנִי מֵאֵתְכֶם. וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רֵאִינוּ כִּי הִיָּה י"
עִמָּךְ וַנֹּאמֶר תְּהִי¹ נָא אֱלֹהֵי בִינֵינוּ וּבִינֵיךָ וּנְכַרְתֶּהּ
בְּרִית עִמָּךְ. וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְכַרְזוּ יִצְחָק עִם אֲבִימֶלֶךְ
בְּרִית וַיִּשְׁלַחֵם בְּעֵלוֹת הַשָּׁחַר¹¹. כֹּה אָמַר י" שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט
וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי-קְרוּבָה¹² יִשׁוּעַתִּי לְבוֹא וְצִדְקַתִּי לְהַגְלוֹת.
אֲשֶׁר¹³ אֲנֹשֵׁי יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק¹⁴ כֹּה שְׁמַר
שֶׁבֶת מִחֲלָלוֹ וְשְׁמַר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כְּלִרְעָ. אֲנִי י" עֲגִינוּ
בְּיוֹם קְרָאנוּ. דְּרָשׁוּ²⁰ י" בְּהַמְצָאוֹ קְרָאוּהוּ בַּהֲיוֹתוֹ²¹ קְרוֹב.
וּמְנִיתִי אֶתְכֶם לַחֲרֵב יַעַן קְרָאתִי וְלֹא עֲנִיתֶם דְּבַרְתִּי וְלֹא
שָׁמַעְתֶּם. כִּי כֹה אָמַר י" רֵם וּנְשָׂא²² שִׁכְנוֹ²³ עַד וְקִדּוּשׁ
שְׁמוֹ לְהַהֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים²⁴ וְלַהֲחַיֹּת לֵב גְּדַבְּאִים. דְּרָכֵינוּ
רֵאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וְאַשְׁלֵם²⁵ נַחֲוִים²⁶ לוֹ וְלֹאֲכַלְיוֹ²⁷
זֶה סִפְרוֹ²⁸ תּוֹלְדוֹת²⁹ אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת³⁰
אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ. זָכַר³¹ וּנְקָבָה³² בְּרָאִם וַיְכַרֵּךְ אֹתֶם
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם³³ אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאִם. כְּלָנוּ²⁴ כְּצֹאן³⁵
תְּעִינוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ פְּנִינוּ. וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם י"

נִקְרָא עֲלֶיךָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ³⁶. עַל נִהְרֹת³⁷ בְּבֵל³⁸ שֵׁם יִשְׁבְּנוּ³⁹
 בְּסִפְּנוֹ בְּזִכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן. עַל עֲרָבִים⁴⁰ בְּתוֹכָהּ תִּלְּנוּ
 כַּנְּרוֹתֵינוּ⁴¹. לָכֵן הִכְהַנִּים בְּיוֹי שְׁמִי וְאָמַרְתֶּם בְּמֵה בְּזִנוּ
 אֶת שְׁמִי מִנִּישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִנְאֶל⁴² וְאָמַרְתֶּם בְּמֵה
 גָּאֻלְנוֹךָ בְּאִמְרָכֶם⁴³ שְׁלַחֵן⁴⁴ יִי נִבְּרָה הוּא.

¹és ²helynevek, ³félj (ירא), ⁴áldani, ⁵ért, miatt, ⁶kiterjeszteni, ⁷sátrat feszíteni, ⁸kut ⁸társai, ⁹miért, ¹⁰legyen, ¹¹eskü, ¹²met-
 szeni, szétvágni (frigyét kötni), ¹³hajnal, ¹⁴közel, ¹⁵segítség,
¹⁶boldogság, ¹⁷ember, ¹⁸szilárdul vmi mellett lenni, valamit
 erővel megfogni, ¹⁹hogy ne szentségtelenítse, gyalázza azt.
²⁰keresni, ²¹midőn ő — van, ²²magasztos, ²³lakni, ²⁴alacsony,
 alázatos, ²⁵szolgáltatni, teljessé tenni, fizetui, ²⁶vigasz, ²⁷gyá-
 szolói, ²⁸könyv, ²⁹származás, ³⁰ábrázat, kép, ³¹himn, ³²uő, ³³ne-
 viük, ³⁴mindnyájunk, ³⁵juh, ³⁶tőled, ³⁷folyók, ³⁸országnev, ³⁹ülni,
⁴⁰fiizfa, ⁴¹hárfa, ⁴²utálatos, tisztátalan, ⁴³midőn mondjátok,
⁴⁴asztal.

§ 38. (Verba פ"י.) Már fentebb mondva volt, hogy a héber
 igegyökök elején a ך fölött leggyakrabban túlsúlyra jutott a י
 Eszerint eredetileg ך-val kezdődő igegyökökkel is vagy on dol-
 gunk a gyöngé igék פ"י osztályában. Ily igék ragozás köz-
 ben az eredeti ך-ot még némely esetben feltüntetik, különösen
 a) ott, hol előrag után kettőztetésnek van helye, p. הַיְוָסְרִי e.
 h. הַתְּוָסְרִי vagy הַנְּוָסְרִי o k ú l j a t o k ebből יִסְרֵר eredetileg
 יִסְרֵר o k t a t n i; b) megelőző u önhangzóval ך-vá egybeol-
 vadva, így a hophal igetörzs alakjaiban p. הַיְוָלְדֵר s z ü l e-
 t e t t (l. 11 §. C.)

§ 39. Az ide tartozó igék ragozása alkalomával a hangok
 egybeolvadásának törvényei szerint az eredetileg ך-os gyökök
 (פ"י) némileg különböznek a tulajdonképeni פ"י gyökű igéktől;
 és pedig:

1) A Kal imperfectuma a פ"י igéknél kettős alakkal bir. Némelyek az előragban é önhangzóval, mások י־vel birnak; a פ"י igéknél csupán csak az י־ fordul elő ezen alakokban.

2) Ugyanazon igetörzs vonzatos határozatlan alakja és parancsolója is kettős alakkal bir a פ"י igéknél; ugyanis egy teljesessel, mint יִסְוֹר o k t a t n i, יִרְשׁ ö r ö k ö l j, és egy hiányossal, mely az első gyökhangot elveti mint יִרְעֵ is m e r j, יִרְעֵת is m e r n i; az utóbbi alak, mint a példán láthatni a nőnemü raggal van ellátva, mely csak igen ritkán marad el. A tulajdonképeni פ"י igék csak a teljes alakokkal birnak.

3) A hiph'il valamennyi alakjainak előragjaiban a פ"י igékben az ö önhangzó, a tulajdonképeni פ"י igékben é ural kodik, mint הִוְתִיר h á t r a h a g y o t t, אִוְתִיר de הִיטִיב j ö t t e t t v k i v e l אִיטִיב (amott a + v = ó; itt a + j = é).

Jegyz. A Kal perfectuma rendesen az erős igék mintájára ragoztatik; csak egynehány esetben gyöngül az a magánhangzó é-vé vagy i-vé, mint יִלְדֵתִיהוּ s z ű l t e m ő t, יִרְשֻׁהָ b i r t o k o l t á k a z t.

§ 40. הִלְךְ m e n n i יִלְךְ képzelt gyök szerint ragoztatik, és némely alak kivételével, hol הֵ kezd a szót és annak megmaradása természetes, tökéletesen a tulajdonképen פ"י mintájára tárgyalatik.

Jegyz. A hithpá'élnek alakjaiban az előragnak mássalhangzóval (ת) végződő szótagja után, az eredeti hang megóvatik. Valamint a פ"י igék eredeti י־ja úgy tűnik elő ezen alakokban a הִלְךְ igének הֵ je, mint אִתְּנֵנִי, אִתְּנֵנִי.

§ 41. Ezen osztályba tartozó igék sok tekintetben a פ"נ igék mintájára ragoztatnak. A Kal infinitivusának és parancsoló módjának rövidült alakjainál már észrevettük ezen sa-

játságukat (דַּע és דַּעַת v. ö. נַע és נַעַת). Különösen tűnik elő ezen hasonlatosság némely פ"י és פ"י igék ragozása alkalmával, melyek az előragos igetörzsekben a helyett, hogy a י illetőleg י-ot az előrag önhangzójával egygyé olvaszszák, azokat a második gyökmássalhangzóval kettőzés által egyesítik. Ily ige יַצַּת elégetni, melyből הִיַצִּית helyett הִיַצִּית-t יַצַּע teríteni melyből יוַצַּע helyett יוַצַּע-t mondunk.

Jegyz. Az említett igék valamennyi alakon keresztül csakis az említett sajátlagosságot mutatják; mások mind a rendes mind a kettőztető alakkal bírnak, mint יַצַּר képezni, יַצַּק önteni, יַשַּׁר egyenesnek lenni. .

Ragozási minta. .

K a l.

Inf. abs. יָלַד szülni, יָנַן szopni, יָרַשׁ birtokba venni.

Inf. constr. יָלַד בִּילְדָא v. בִּילְדָתָא v. בִּילְדָתָא v. יָרַשׁ stb.

Imperf. יֹלֵד תִּלְדֵּנָה יֹלְדוּ תִלְדוּן stb.

יֹרֵשׁ תִּירְשֵׁנָה יֹרְשׁוּ תִירְשׁוּן stb.

Imp. יִנְקֵן יִנְקֵן יִנְקֵן יִנְקֵן stb. יִרְשֵׁן יִרְשֵׁן יִרְשֵׁן יִרְשֵׁן stb.

Niphal

Perf. נִוְלַדְתָּם־תָּן, נִוְלַדְתָּ נִוְלַדְתָּ, נִוְלְדוּ נִוְלַדְתָּ, נִוְלַדְתָּ נִוְלַדְתָּ stb.

Inf. לְוֹלְדָא, לְוֹלְדָא stb.

Imperf. תִּוְלַדְנָה, תִּוְלַדְנָה, תִּוְלַדְנָה stb.

Hiph'il

Inf. abs. הוֹלִיד

Perf. הוֹלִידְתָּ הוֹלִידְתָּ, הוֹלִידְתָּ הוֹלִידְתָּ stb.

הוֹרִישָׁה הוֹרִישָׁה stb.

הוֹרִישָׁה הוֹרִישָׁה, הוֹרִישָׁה הוֹרִישָׁה stb.

Inf. constr. להיניק היניק stb. להוליד הוליד stb.

Part. מיניק מזוליד

Imperf. תולידנה יולידו, תוליד יוליד stb.

יניקו, יניק

H o p h a l.

Perf. הולדה הולדו, הולדה הולד stb.

Part. מולדה מולד stb.

Inf. הולד

Imperf. יולדו תולד יולד stb.

פ"ו osztályba tartozó igék gyakorlatul: ישב ülni, lakni, ידה hip. הודה bálát adni. ידע tudni. יחל hip. הוחיל várakozni, remélni. יכח hip. הזכיה feddeni. יסד alapítani. יסף szaporítani, folytatni. יעל hip. הועיל használni. יצא ki-menni. ירד lemenni. ישע hip. הושיע segíteni. יתר hip. הותר hátrahagyni. יבש száradni. יגע fáradni. יעף ugyanaz. יקר becsesnek lenni. פ"י igék: יטב jóllenni. ילל hip. jajgatni. יצר alakítani, alkotni. יקיץ hip. fölébredni. ירא félni.

19. gyakorlat.

ויהי דבר יי אל אליהו לאמר, לך מזה ופנית לך קדמה² ונסתרת בנחל³ כרית אשר על פני הירדן⁴, והיה מהנחל תשתה ואת הערבים⁵ צויתי לבלבלך⁶ שם, וילך ויעש כדבר יי וישב בנחל כרית אשר על פני הירדן, והערבים מביאים לו לחם ובשר⁷ בבקר ולחם ובשר בערב ומן הנחל ישתה, ויהי מקץ⁸ ימים⁹ ויבש הנחל כי לא חיה גשם¹¹ בארץ. טוב שם משמן טוב ויום המות¹² מיום הולדו, אל תירא כי¹³ יעשיר¹⁴ איש כי ירבה כבוד¹⁵ ביתו, כי לא במזתו יקה הבל לא ירד אחריו כבודו.

הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם יי בורא קצות¹⁰
 הארץ לא יערף ולא ייגע אין חקר¹⁷ לתבונתו¹⁸, נותן
 ליעף פח¹⁹ ולאין אזנים²⁰ עצמה²¹ ירבה, ויעפו נעים
 ויגעו ובחורים²² בשל²³ יבשלו, וקוי²⁴ יי יחליפו²⁵ כח
 יעלו אבר²⁶ פנשרים²⁷ ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו.
 יוסר לץ²⁶ לקח לו קלון²⁹ ומזכית לרשע מימו³⁰. אל
 תזכח לץ פן ישנאך³¹ הזכח לחכם ויאבהך. פן לחכם
 ויחכם עוד³² הזדע לצדיק ויוסף לקח³³. תחלת³⁴ חכמה
 יראת יי ודעת קדושים בינה³⁵. כיכי ירבו ימך ויוסיפו
 לך שנות חיים. ועתה לכי איעצך³⁶ נא עצה ומלמי
 את נפשך ואת נפש בנהך. בדרך טובים תלך וארחות³⁷
 צדיקים תשמור, כי ישרים ישבנו ארץ ותמימים יותרו
 בה. לא יועילו אוצרות³⁸ רשע וצדקה תציל ממות.

¹személyen., ²kelet felé, ³patak ⁴—⁵tn., ⁶veréb, ⁷étplálni, 2. sz. tárgyraggal, ⁸hús, ⁹vége, utolja vmiuek, ¹⁰יום nap, ¹¹eső, ¹²halál, ¹³ha, ¹⁴meggazdagodni, ¹⁵tisztelet ¹⁶széle vmiuek, ¹⁷kutatás, ¹⁸ész, ¹⁹erő, ²⁰tehetség, ²¹hatalom, ²²ifjak, ²³megbotolni, ²⁴bizni, ²⁵megújítani, ²⁶szárny, ²⁷sas, ²⁸gúnyoló, ²⁹szégyen, ³⁰hiba, ³¹2. szem. tárgy., ³²mig, ³³tan, ³⁴kezdet, ³⁵bölcsesség, ³⁶nón. 2. sz. tárgy., ³⁷megmenteni, ³⁸ut, ³⁹kincs.

§ 42. (Rövidülő igealakok.) Már fenutebb (§ 27. 1 és § 28) mutattunk reá, hogy a meghagyó mód és a vāv consecutiv, imperf. vel ellátott igealakok végszótagja, különösen a gyöngé ige-gyököknél rövidülésnek van alávetve. Ez abban áll, hogy a végszótag hosszú önhangzója megrövidül (az élesebb **i** a meghagyó módban **ê**-vé, a vāv consecutivummal sokszor **ë**-ve gyengül), a **לה** igéknél pedig a vég **ה** a megelőző önhangzóval együtt elvettetik, és nehogy két svâ-s hang kerüljön össze, mi a kiejtést nehezíti, rövid segédhangzó szúratik az első és második gyökmássalhangzó közé.

E szerint a rövidült alakok ilyképen mutatkoznak:

Torokbangu és פֿין igék a hiph.-ben: יַעֲמֹד (ebből יַעֲמִיד),

יָגֵשׁ (יָגִישׁ), יִשְׁלַח (יִשְׁלִיחַ) e. h. יִשְׁלַח a következő torokhang maga előtt a-t szeretvén).

ע"ע Igék: וַיִּסַּב (יִסַּב), וַיִּסַּב (יִסַּב).

ל"ה Igék: יִגָּל (יִגְלֶה), יִגָּל (יִגְלֶה), יִפֹּן (יִפְנֶה), (יִתְגַּל (יִגְלֶה).

Jegyz. Megjegyzendő, hogy יִכְבֶּה-ből lesz: יִכְבֶּד (יִכְבֶּה) e. h.

יִכְבֶּד-ből יִכְבֶּד (יִכְבֶּה), יִכְבֶּד-ből יִכְבֶּד (יִכְבֶּה) e. h. יִכְבֶּד-ből יִכְבֶּד (יִכְבֶּה).

ל"א Igék: וַיִּמְצֵא (יִמְצֵא) a többi törzsekben a vég-szótag változatlan marad.

ע"י és ע"ו Igék ezen alakokban nagyobb változatosságot mutatnak:

יָקָם (יָקוּם), וַיָּקָם (יָקָם) (olv. vajjákom) v. וַיָּקָם (יָקָם), וַיָּקָם (יָקָם).

פ"ו és פ"י Igék: וַיֵּשֶׁב (יֵשֶׁב), וַיֵּלֶךְ (יֵלֶךְ),

וַיֵּשֶׁב (יֵשֶׁב), וַיֵּצֵר (יֵצֵר), וַיֵּצֵר (יֵצֵר), hol az előrag magánhangzója változásnak van alá vetve.

§ 43. (Kétszeresen gyöngye gyökű igék) olyanok, melyeknek gyöke két oly elemmel bir, mely által az ige a gyöngye ragozásnak van alávetve. Ilyenek:

a) Egyfelől hanghasonító másielől félhangzós igék:

α) verba פֿ"נ" és ל"ה, mint נָטָה kinyujtani, נָטָה hiph. hinteni, fecskendeni, נָטָה hiph. ütni, csapni; agyonütni; megverni (ellenséget).

Kal imperf. תִּטָּה יִטָּה és ׀ consecutivummal וַיִּטָּה.

Hiph'il perf. הִכָּה הִכָּה, inf. הִטָּה הִטָּה, part. מִכָּה מִכָּה imperf. יִכָּה יִכָּה és ׀ consecutiv. וַיִּכָּה, וַיִּכָּה.

imp. הִטָּה הִטָּה v. הִטָּה, הִטָּה.

Hoph. perf. הִכָּה, imperf. יִכָּה.

β) verba פ"נ és ל"א, mint נשא fölvenni, fölemelni. Kal imperf. ישא inf. constr. שאת. בשאת, לשאת stb. imp. שא.

b) Egytagu igék, melyeknek végmássalhangzója א, mint באו jönni.

Kal perf. באת בא stb. imperf. יבוא.

Hiph. perf. הביא imperf. יביא.

Hoph. perf. הובא imperf. יובא.

c) Verba פ"י (illetőleg פ"ה) és ל"א v. ל"ה mint היה lenni, יצא kimenni.

היה Kal imperf. יהיה, juss. יהי יהי stb. inf. constr. יהיה. בהיות, היות stb. imp. יהיה.

Niph. perf. נהיתה נהיה.

יצא Kal imperf. יצא, imp. יצא, inf. צאת.

Hiph. perf. הוציא, imperf. יוציא, imp. הוציא.

Hoph. perf. הוצא, part. מוצא.

Jegyz. Ide tartozó példák már az eddigi gyakorlatokban többszörösen fordultak elő.

§ 44. (Verba plurilittera.) Valamint az egytagu (azaz két mássalhangzóból álló) gyökök nagy része a kéttagúsáig fejlődött, épen úgy bővült sok kéttagú ige-gyök a többtagúsáig az által, hogy eredeti hanganyagához új mássalhangzó elemek járultak, mint פרשו kiterjeszteni, כרבל körülvédeni. Azon hangbővülés, mely által a több betűs igék létre jönnek, az egyszerű ige jelentését hatályosítja és így ezen igék már magukban véve intenzív természetűek. A dolog természetéből folyik tehát, hogy ragozásuk a Pi'él ige-törzs szerint indul, mely hanganyagát tekintve maga is mindig quadriliterum (פקד = פקדן). Minthogy azonban ezen igék intenzív törzse nem valamely gyökbetű kettőzése által keletkezett, a hanghasonításnak ezen pi'élragozásban helye nincsen.

Jegyz. 1. Némi tekintetben a § 16-ban említett hangismétlő igeörzsek is ide tartoznak.

2. Csak az egy שמאל ragoztatik a hiph'il szerint: שמאל-
fele megyek.

§ 45. (Tárgyragok az igén.) Valamint a cselekvény alanya az igén ragoikká rövidült személyes névmások által fejeztetik ki: úgy a cselekvés tárgya is, ha az személyragok által jut külső kifejezésre. Ezen tárgyragok a következők:

Egyes.

Többes.

3. sz. h.	את, (י), אתְ, אתְךָ, אתְךָ	} ő t		ם, םְךָ, םְךָ	} ő k e t
" " n.	יְ, יְךָ, יְךָ			יְ, יְךָ, יְךָ	
2. sz. h.	א nyugb. אְךָ	} t e g e d		םְךָ, םְךָ	} t i t e k e t
" " n.	יְ, יְךָ, יְךָ			יְךָ, יְךָ	
1. sz. h. n.	ני, נִי, נִי	נִי e n g e m		נִי, נִיךָ, נִיךָ	} m i n k e t

A köthangzó nélküli ragok különösen a magánhangzón végződő igealakokhoz, a köthangzókkal ellátottak pedig különösen a mássalhangzón végződő igealakokhoz járulnak, és pedig az első helyeken említettek a perfectum, az utolsón említettek az imperfectum alakjaiboz. בְּךָ, םְךָ-t kivéve a tárgyragok mind hangsúlytanok; segédhangzó hozzájárulása esetében mindig rajta nyugszik a szó hangsúlya.

§ 46. (Segédmássalhangzók a tárgyragok előtt.)

1. ת. A perfectum egyes 3. személyében a ה-
vagy gyengült eredeti ת ismét előttünik és hozzá járulnak a tárgyragok részint köthangzóval részint a nélkül. Az ת után álló tárgyragok a következőképen járulnak az igeörzhez:

Egyes.

Többes.

3. sz. h.	אתְךָ v. אתְךָ	םְךָ
" " n.	יְךָ	יְךָ

Egyes.

Többes.

2. sz. h. תָּתִי

תַּתְּכֶם

r. n. n. תָּתִי

תַּתְּכֶן

l. sz. h. n. תָּתִי

תַּתְּנֶן

2. נ epentheticum. A ת azon esetben, melyet az rímént említettünk, r e n d e s e n járul az igeigetőhöz. Ennek ellenében a rendszerint képezett tárgyragos alakokon kívül, néha néha oly alak is fordul elő, melyben az igeigető és תָּתִי, תָּתִי, תָּתִי, תָּתִי, תָּתִי, tárgyragok közé, az úgynevezett n ū n e p e n t h e t i c u m szúratik, mely aztán az említett tárgyragokkal hasonítás által egyesíttetik; ezen hasonítás azonban sok esetben mellőzöttetik. A n ū n epentheticummal a nevezett tárgyragok ily alakot nyerneek: תָּתִי v. תָּתִי, תָּתִי, תָּתִי (תָּתִי), תָּתִי, תָּתִי.

§ 47. (Az igeigető változása a tárgyragok előtt.) A tárgyragok az igeigető hangsúlyára némi befolyást gyakorolnak és azt sok esetben változtatják. Ezen változás legnevezetesebbjei a következők

1. Az első szótag teljes magánhangzója sváva rövidül, mint תָּתִי.

2. Az utolsó szótagban a hangzéváltozás a tárgyragok minősége szerint különböző:

a) közhangzós tárgyragok előtt az utolsó szótag hangzója rendszeren kitolatik, mint יִכְתֹּב, יִכְתְּבוּ, יִכְתְּבוּ; פִּתְּכֶם, פִּתְּכֶם; vannak azonban esetek, hol a hangzó megmarad.

b) A hangsúlyos כֶּם, כֵּן tárgyragok előtt az utolsó szótag hosszú hangzója mindig röviddé válik, mint יִכְתֹּב, יִכְתְּבוּ; פִּתְּכֶם, פִּתְּכֶם. A hiph'ıl hosszú i-je azonban kivételt képez, mert az mindig hosszú marad הִפְקִידְכֶם.

c) תָּתִי igeigelő előtt vagy a) a תָּתִי svája mozgó sváva lévén, az utolsó szótag hangzója, minthogy nyílt szótagot képez, hosszúin hangoztatik, p. פִּתְּכֶם, פִּתְּכֶם vagy β) a hangzó

rövidülvén a svá zársvává válik, mely esetnek helye van közönségesen hol é és mindig hol ô az utolsó szótag hangzója, mint כָּתַב, כָּתְבָה; יָכַתַב, יָכְתְּבָה.

Jegyz. Az infin. constr. és a részesülők, mint sajátképi nevek rendszerint névragokkal köttetnek össze.

Az igezőnek tárgyragok előtti változásait legjobban fogja szemünk elé tárni a következő ragozási minta:

Tárgyragozási

Tárgyrag	Egyes 1. sz.	2. hn.	2. nön.	3. hn.
Egyes Parancsoló m.	פְּקַדְנִי			פְּקַדְנָהוּ
”				
Imperf. Egy. 3. hn.	יִפְקַדְנִי	יִפְקַדְנֶךָ		יִפְקַדְנֵנוּ
”	יִפְקַדְנִי	יִפְקַדְנֶהָ	יִפְקַדְנָהּ	יִפְקַדְנֵהוּ
”				
Több. 3. hn.	יִפְקַדְנֵנִי	יִפְקַדְנֵיךָ	יִפְקַדְנֵיהָ	יִפְקַדְנֵיהֶם
Perf. Egy. 1. hn.		פְּקַדְתִּיךָ	פְּקַדְתִּיךָ	פְּקַדְתִּי
2. h.	פְּקַדְתִּנִּי			פְּקַדְתָּהוּ
”				פְּקַדְתָּם
2. n.	פְּקַדְתִּינִי			פְּקַדְתִּיהוּ
”				פְּקַדְתִּי
3. h.	פְּקַדְנִי	פְּקַדְנֶךָ	פְּקַדְנָהּ	פְּקַדְנֵהוּ
”				פְּקַדְנֵם
3. n.	פְּקַדְתִּנִּי	פְּקַדְתֶּךָ	פְּקַדְתָּהּ	פְּקַדְתֵּהוּ
”				פְּקַדְתֵּם
Több. 1. hn.		פְּקַדְנֵיךָ	פְּקַדְנֵיהָ	פְּקַדְנֵיהֶם
2. h.	פְּקַדְתֵּנִי			פְּקַדְתֵּהוּ
3. hn.	פְּקַדְנֵי	פְּקַדְנֵיךָ	פְּקַדְנֵיהָ	פְּקַדְנֵיהֶם
Pi'el Pf. Egy. 3. h.	פִּקְדַנִּי	פִּקְדֹנֶךָ	פִּקְדָנָהּ	פִּקְדֹנֵהוּ
Hiph'il Pf. Egy. 3. h.	הִפְקִידְנִי	וַהֲפִקְדֶךָ	הִפְקִידָהּ	הִפְקִידֵהוּ

mintá

3. nön.	Többes 1. sz.	2. hn	3. hn.	3. nön.
פְּקֻדָּה	פְּקֻדָּנוּ		פְּקֻדָּם	פְּקֻדָּן
פְּקֻדָּה				
יְפֻקְדָּנָה	יְפֻקְדָּנוּ			
יְפֻקְדָּה	יְפֻקְדָּנוּ	יְפֻקְדָּכֶם	יְפֻקְדָּם	יְפֻקְדָּן
יְפֻקְדָּה				
יְפֻקְדֵיהָ	יְפֻקְדֵינוּ	יְפֻקְדֵיכֶם	יְפֻקְדֵיהֶם	יְפֻקְדֵין
פְּקֻדָּתֶיהָ		פְּקֻדָּתֵיכֶם	פְּקֻדָּתֵיהֶם	פְּקֻדָּתֵין
פְּקֻדָּתָהּ	פְּקֻדָּתֵנוּ		פְּקֻדָּתָם	פְּקֻדָּתָן
פְּקֻדָּתֶיהָ	פְּקֻדָּתֵינוּ		פְּקֻדָּתֵיהֶם	פְּקֻדָּתֵין
פְּקֻדָּה	פְּקֻדָּנוּ	פְּקֻדָּכֶם	פְּקֻדָּם	פְּקֻדָּן
	פְּקֻדָּתֵנוּ		פְּקֻדָּתָם	פְּקֻדָּתָן
פְּקֻדָּתָהּ				
פְּקֻדָּנוּהָ		פְּקֻדָּנוּכֶם	פְּקֻדָּנוּם	פְּקֻדָּנוּן
פְּקֻדָּתוֹהָ	פְּקֻדָּתוֹנוּ		פְּקֻדָּתוֹם	פְּקֻדָּתוֹן
פְּקֻדָּוֶיהָ	פְּקֻדָּוֵינוּ		פְּקֻדָּוֵיהֶם	פְּקֻדָּוֵין
פְּקֻדָּה	פְּקֻדָּנוּ	פְּקֻדָּכֶם	פְּקֻדָּם	פְּקֻדָּן
הַפְּקֻדָּה	הַפְּקֻדָּנוּ		הַפְּקֻדָּם	הַפְּקֻדָּן

Névképződés.

I. Tőalakulás.

§ 49. A névszóknál épen úgy mint az igéknél az alapfogalom módosulásának a hanganyag módosulása felel meg. A gyökből e szerint vagy a) egyszerű névtők, azaz olyanok alakulnak, melyek képzésére pusztán csak a gyök mássalhangzói használtattak, vagy b) hatályozott tők, azaz olyanok, melyeknél a gyök mássalhangzóanyaga kettőztetés vagy más belső gyarapodás által változik, vagy végre c) külsőleg toldott tők, melyek alakulására a gyök hanganyagához vagy elül vagy hátul járuló képző elemek használtak. A tők mássalhangzóanyaga képezi a szó szilárd, változhatlan alkatrészeit, míg a vele járó önhangzók változékonyak és a fogalom minemősége szerint más másfélék.

Az egyszerű névtők különböző hangoztatásuk szerint 3-félék: másodsúlyosak, mint אֱדָרָק igazság; végsúlyosak, mint דְּבַר־דּוֹלֵךְ dolog, és változhatlan hangvak, mint פְּוֶרֶם vincellér.

§ 50. (Másodsúlyos névtők.) Ezek eredetileg egytaguak voltak és így hangzottak: פְּתָב (ä), פְּתָב (i), פְּתָב (ö). Könnyebb kiejtés kedvéért azonban a második gyökmássalhangzó segédszegőlt kapott, mi aztán az első eredeti hangzóra módosítólag hatott és lett פְּתָב helyett פְּתָב, פְּתָב helyett פְּתָב, פְּתָב helyett פְּתָב. Látni voló, hogy az így alakult névtőkben vagy mindkét szótag rövid önhangzóval bir, vagy pe-

dig az egyik — és ekkor mindig az első — hosszúval, a másik röviddel. E névtők, melyek a mondott segédszegőltől nomina segolata nevet nyertek, rag hozzájárultával eredeti alakukat azonnal visszaveszik, így lesz מִלְכּוֹ k i r á l y-ból מִלְךְ ritkábban סֵפֶר k ö n y v סֵפֶר. בֶּפֶר v á l t s á g בְּפִרְוֹ.

Ide tartozó némely névtöknél az eredeti forma megmaradt, mint נָרְדֻס n a r d u s, קֶשֶׁטִי g a z s á g, némelyeknél meg a tőhangzó és vele a hangsúly az utolsó szótagra húzódott, ilyenek: אֲנָם m o c s á r (t. אֲנָמִים ennek st. constr. אֲנָמִי), מֶדֶבֶשׁ m é z (ragozva דְּבִשׁוֹ), שָׁבֵם v á l l (ragozva שְׁבִמּוֹ).

Az idetartozó gyöngye gyökök ezen alakokat következőleg módosítják:

a) T o r o k h a n g u gyököknél a torokhangoknak az a hangzó iránti rokouszenve jut érvényre, így alakulnak פֶּתַח a j t ó, מִצַּח h o m l o k, נִבְחָה á t e l l e n e s, שַׁעַר k a p u, פִּעֵל c s e l e k e d e t, גִּבְהָה m a g a s s á g.

b) Az ע"ו és ע"י gyökökből képződő névtők a ך és ם-ot vagy m á s s a l h a n g z ó i e r ő v e l tartják meg, mely esetben a tő kéttagu lesz, és a ך és ם e illetőleg i segédhangzót nyer, míg az első szótag az ע"ו gyököknél hosszú, az ע"י gyököknél rövid a-t vesz fel (mint מוֹתָּהּ h a l á l ebből מוֹתָּהּ; מוֹתָּהּ k ö z é p e. h. מוֹתָּהּ ragozva מוֹתָּהּ); vagy pedig a ך és ם-t a rokon ó á, í v. é magánhangzói alakban bírják, mely esetben egytaguak mint, קוֹל h a n g, סוֹף v é g, חֵיק ö l, חֵיק h i ú s á g, שׁוּק u t c z a, טוֹב j ó s á g. Az é és ő ezen esetekben mindig kettőshangzóból (au) és (aj) támadt, úgy hogy קוֹל ered. kaul, חֵיק ered. chajk s a t. — Azon szók közül, melyeknél a ך mint mássalhangzó lép fel,

csak az egyetlen רוח kiterjedés bir e hangzót az első szótagban.

c) Nomina ע"ע. — Az idetartozó névtők: α) az első v. a-baugu alakban גלל helyett גל h a l o m, h u l l á m, rag. גלו hallható kettőztetéssel; β) a második v. i-hangu alakban קצץ helyett קץ v é g, rag. קצו; אש t ü z, rag. אשו; חץ n y i l, rag. חצו; γ) a harmadik v. ô-hangu alakban חקק helyett חק t ö r v é n y, rag. חקו.

Ide tartoznak az ע"ע-féle névtők is, minők אף (אנף helyett) o r r, rag. אפו; חף (חנף helyett) i n y, rag. חפו.

d) Nomina ל"ה. A ה mint harmadik gyökhang a mennyire a rokon nyelvekből következtethetni, rendesen eredti ה vagy ו-ból támadt. Ezen eredeti gyökhangok a névtőképzésénél ismét elötünnek, úgy hogy a név ה-ba vagy ו-be végződik, mint תהו ובהו p u s z t a és ü r e s, פתי e g y ü g y ü; az ו-be végződők legnagyobb része azonban másfélszótagu, és kéttagúságát csak a nyugban nyeri vissza, mint פרי g y ü m ö l e s, nyugban פרי; חצי fél, חצי; פלי e d é n y, פלי (rag. פרו, חציו, פליו); az eredeti ו gyökhang visszaállításával. A ל"ה gyökökből vagy egytagu tők képződnek mint גיא v ö l g y, חטא b ü n, vagy oly sególat tők, melyek mindkét szótagban e-vel hangoztatnak, mint טנא k o s á r, פלא e s o d a t e t t (rag. טנאף, פלאף).

Némely ל"ה névtő a ה-t egészen elveszti, mint בן fi ú, שם n é v, עץ f a, אל i s t e n, יד k é z.

21. gyakorlat.

ואנכי השמדתי את האמרי¹ מפניהם אשר פנכה ארזים² נבהו. אזכר מעללי³ יהוה⁴ כי אזכרה מקדם⁵ פלאף והגיתי⁶ בכל-פעלף. ואשבר⁷ עליו חקי ואמר עד-פה' תבא ולא

תֹּסִיף וּפֵא יֵשִׁית בְּגֵאוֹן גְּלִידָה. מִה־כָּחִי כִּי אֵיחָל וּמִה־
 קָצִי כִּי אֲאָרֶךְ נִפְשִׁי אִסְכַּח אֲבָנִים כָּחִי אִם בְּשָׂרִי
 גַּחֲוֹשׁ'. וְלֹא כַחֲדָתִי חֲסִדָּה וְאַמְתָּה לְקַהֲלִי רַב. מִדַּעַתִּי
 כִּי קָשָׁה אַתָּה וְנִידִי בְרָזַל עָרְפָּה¹ וּמִצַּתָּה גַחֲוֹשָׁה.

¹Emoräus, ²cédrus fa, ³művelet, tett, ⁴isten, ⁵ősrégi idő, ⁶el-
 mélnkedni valami fölött, ⁷törni, v. ö. e magyar szóval törvény,
⁸eddig, ⁹büszkeség, ¹⁰kinyujtani, ¹¹érczből való, ¹²eltagadni,
¹³gyülekezet, ¹⁴ín, ¹⁵uyak.

§ 50. (Végsúlyos névtök.) Mig az előbbi osztályba tar-
 tozó névtök מִלְעָל hangsúlyja azoknak merev névi természe-
 tére mutat: addig a végsúlyos névtök már hangsúlyuk által
 is az ige felé való hajlásukra mutatnak. Csakugyan az ide
 tartozó nevek, részint elvont főnevek, és mint ilyenek
 az infinit. absolut. fogalmával függnek össze, részint mellék-
 nevek, és mint ilyenek az igenévvel rokonok, sokszor vele
 azonosak.

A végsúlyos névtöknek az ö hangzó szerint öt alap-
 alakja van:

1. á-féle alak még pedig: a) melléknevek יֵשֶׁר egye-
 nes, igazságos, סָבֵל botor, bolond, רָשָׁע gon-
 nosz, יָשָׁן régi, ó, חָדָשׁ uj (a megfelelő főnevek má-
 sodsúlyosan ejtetnek, mint יֵשֶׁר egyenesség, סָבֵל
 batorság, רָשָׁע gonosszág); b) főnevek: דָּבָר
 szó, beszéd, צָמָא szomj, אָשָׁם büü.

2. é-féle alak leginkább benható igéknek felel meg, mint
 צָמָא szomjas, זָקֵן öreg, אָשָׁם büñös, עָצֵל rest,
 כָּבֵד nehéz, יָגַע fáradt.

3. ú-féle alak szenvedő jelentésű és a קָל szenvedő ige-
 nevének képezésére használtatik mint כָּתוּב írott; e mellett

képeztetik beuható igékből is, mint **שָׁלוֹם** b é k é s, és ekkor visszabató jelentéssel is bírhat, **בְּטוּחַ** b i z a k o d ó. Az ű-hangu alaknak egyik mellékalakja

4. az i-féle alak, mely azonban az ű-alak melléknévi természetete ellenében már tiszta főnév pl. **נְשִׂיא** f e j e d e l e m (míg **נָשָׂא** f e l e m e l k e d ő). Mellékalakja ezen i-alak még az é alaknak is, mint **פָּלִיט** m e n e k ü l t **פְּלִיט** mellett. A i alak használtatik bizonyos évszakoknak azon mezei munkaák után való megnevezésére, melyekkel a gazda épen akkor szokott foglalkozni, vagy más a mezőgazdasági étellel összefüggő mozzanatok után mint **קָצִיר** a r a t á s i i d é n y, **זְמִיר** é n e k l é s i i d é n y (tavasz) **אָסִיף** b e t a k a r i t á s i i d ő (ősz).

5. ó-féle alak vagy teljes ó hangú, mely a ragozásban változatlan marad, vagy nem teljes ó hangú, melyben a ragozás alkalmával, az ó rövid ű-vá változik, és az utána következő hang megkettőztetik. Az ó-alakok beuható igékből képeztetnek még pedig: a) melléknevek, melyek a tárggyal maradandó összefüggésben levő tulajdonságok megjelölésére szolgálnak **גָּדוֹל** n a g y (ragozva **גְּדוּלִים**), **קָטוֹן** k i c s i n y, **קָדוֹשׁ** s z e n t **עָגָל** k e r e k (rag. **עָגָלִים**), **עֵמֶק** m é l y (**עֵמָקִים**); b) főnevek: **כְּבוֹד** t i s z t e l e t, **שָׁלוֹם** b é k e.

Az idetartozó gyöngé gyökök ezen alakokat következőképen módosítják.

a) Nomina **עוֹ**. Ezek az előhangot elvetvén, a hangsúlyos hangzót úgy alkalmazzák, hogy a ך vagy ם ismert módon nyugvóvá váljék. A fentebbi 5 alak tehát itt így lesz: 1) **קָם** á l l ó, 2) **דּוֹד** d ö l y f ö s, 3) **צִיר** k ö v e t, 4) **טוֹב** j ó, 5) **סוֹר** f é l r e t é r t.

b) Nomina **לוֹ**. Itt az á, é, ó alak összevág, mert mind

a háromban a ה e után nyugvóvá lesz, mint יִסָּה s z é p. Ellenben ű és í alakokban az eredeti ך és ם ismét előtérbe lép mint עֲשֵׂי es in ált, עֲנֵי s z e g é n y, נִקִּי t i s z t a, csak ritkán találkozunk külön a alakkal mint שְׂדֵי e. h. שְׂדֵה m e z ő, még ritkábban a ך mássalhangzói végzettel mint עֲנֵי s z e r é n y. Némely ל"ה névtőben a harmadik gyökmássalhangzó elvettetik, mint אֶחָ f i v é r, אֶחָ i p, אֶחָ a t y a.

c) Nomina ע"ע. Az í és ú alakokon kívül, melyek rendszeren képződnek, a harmadik gyökmássalhangzó mint a másodsúlyos nevekben elvettetik, pl. דֶּרֶק (תָּמָם helyett) לֵב s z i v (לֵבֵב mellett).

Jegyz. Néhány á-alaku főnévben az első szótag a helyett é-vel hangoztatik mint שְׂכָרִי r é s z e g i t ő i t a l, צַלָּע o l d a l b o r d a, לֵבֵב s z i v.

§ 52. (Változhatlan hangú névtők) E névtőknek megkülönböztető ismerve az, hogy két gyökmássalhangzójuk közé változhatlan hosszú hangzó van szúrva, az ezen hosszú hangzót megelőző szótag vagy épen hangzó nélkül vagy csak változó-, segéd hangzóval ejtetik.

Ezen osztálynál különösen két alak különböztetendő meg:

1. Az első szótagot hosszú ó-val hangoztató névtők; ezen osztályba sorozandók a Kal cselekvő igenevei, melyek a második szótagban ét bírnak, továbbá sok főnév, melynek második szótagja á-val hangoztatik mint שׁוֹפָר k ü r t, אֹצֵר k i n e s, גֹּזֶל s o i s.

2. A második szótagot változhatlan hosszú hangzóval hangoztató névtők, különösen elvont főnevek képzésére.

1. á-val = בָּתֵב i r á s, קָרֵב h á b o r ú.

2. ó-val = יָלָל j a j g a t á s, רָתַת r e m o g é s.

3. i-vel = ברית szövetség, ברית retesz.

4. ó-val = הלום álom, בכור elsőszülött.

Az ó-alakuakhoz sorolandó még sok név, mely az első szótagban á-val bir, és a Kál cselekvő igenevével hasonjelen-tésü és tőle csak abban különbözik, hogy az illető cselekvést az alanynak nem mint ideiglenes és mulékony fogtalkozást, ha-nem mint állandó és vele szorosan összefüggő sajátságot tulaj-donitja, p. בחון vizsgáló, עשוק zsarnok.

5. ú-val = גבול határ, לבוש ruházat.

De minthogy a héberben az elvont nevek képzésére külö-nösen a nőnemű és a him többes végzet szolgál, a most neve-zett alakok nagy része ה- nőnemvégzettel, részint ים- többes raggal használtatik. A nőnemvégzet előtt a 3. gyökmássalhangzó némelykor megkettőztetik mint גדולה v. גדלה nagyság, גבורה hősiesség, ירשה örökség, קהלה gyüle-kezet. Ide tartozó nomina ע"ו דומה vesztegség, קימה fölkelés. Többesraggal: זקונים vénség, öreg-ség, נערים ifjúság, בתולים szüzesség.

§ 53. A négy betűs gyökök vagy 1) kéttagu név-töket képeznek és pedig a-val mint חשמן nemes, á-val עקרב scorprió; ó-val קרדם ásó; ú-val גלמוד elha-gyott; e-vel גרזן fejsze, é-vel הרמש sarló; i-vel שרביט királyi pálcza; vagy 2) háromtagu a-kat mint חלמיש kovakő. — Ötbetűs gyökök igen rit-kák p. צפרדע béka.

22. gyakorlat.

רחש¹ לבי דבר טוב אומר אני מעשי² למלך לשוני³
עט סופרי⁴ מהיר⁵. לא תקח שחר⁶ כי השחר יעור⁷ עיני
חכמים ויסלף⁸ דברי צדיקים. ונתן עליו מים חיים אל

כָּלִי. טוֹב רָשׁ הוֹלֵךְ בְּתַמוּ מַעֲקָשׁ שִׁפְתָיו וְהוּא בְּסִילִי.
 וְאַרְבַּת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל
 מְאֹדְךָ. צֶדֶק לְבַשְׁתִּי וְלִבִּישְׁנִי כַּמְעִילִי וְצַנְחָה מִשִּׁפְטֵי.
 וַיָּקָם אֵיזֵב וַיִּקְרַע־ אֶת־מְעִילוֹ וַיִּגְזֵר אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּפֹּל
 אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶי וַיֹּאמֶר עֲרִים יִצְאֵתִי מִבְּטֶן אִמִּי וְעַרְם
 אָשׁוּב שָׁמַח²⁰ יי נָתַן וַיִּי לָקַח יְהִי שֵׁם יי מְבָרָךְ. שֵׁם
 רְשָׁעִים חֲדָלִי רִגְזִי²² וְשֵׁם יְנוּחִי יִגְיַעִי כַּח יַחַד־ אֲסִירִים²⁴
 שְׂאֲנָנוּ²⁵ וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל נֹגֵשׁ²⁶.

¹buzog, ²tetteim, ³nyelv, ⁴író, ⁵ügyes, ⁶vesztegetés, ⁷vakítani,
⁸elferdíteni, ⁹szegény, ¹⁰ferde (gonosz), ¹¹bolond, ¹²erő, ¹³felső
 ruha, ¹⁴főveg, ¹⁵szétszakítani, ¹⁶ה— irányrag, ¹⁷földre borulni,
¹⁸has, test, ²⁰oda, ²¹felhagyni vmivel, megszünni, ²²dühöngés,
²³együtt, ²⁴fogoly, ²⁵nyugton lenni, ²⁶zaklató.

§ 54. (Hatályozott névtők.) A hatályozott névtők vagy a második gyökmássalhangzónak dages általi kettőztetése, vagy akármely gyökmássalhangzó valóságos ismételtetése által képeztetnek. E névtők mind kiállalakjukat mind jelentésüket tekintve a végsúlyos egyszerű névtökhöz hasonlítanak. Ezen névtők használatnak a tulajdonságoknak hatályozott megjelölésére, a mennyiben azok az alany állandó sajátságát képezik vagy benne nagyobb mérvben vannak meg mintsem azt az egyszerű névtő jelölvé **נֹגֵשׁ** például annyi mint **לֹפֹּ**, de **נֹגֵשׁ** **לֹפֹּ** v a j. A hatályozott névtők melléknevekül és elvont főnevekül szolgálnak, mely utóbbiak itt is a nőnemű végzettel vagy többhesraggal láttathatnak el.

a) Hatályozott névtők dages általi megkettőztetéssel. Itt is 5 alak különböztethető meg a második szótag hangzása szerint:

1. á-val, mint חֶלֶשׁ igen gyöngye, מְלַח bünbocsátó, אֶבֶר földműves, אָפֶר fogadás.

2. é-vel, mint אֵלֵם néma, עֵיִר vak, דְּבַר beszéd.

3. í-vel, mint צְדִיק igazságos, אֲדִיר hatalmas, אָסִיר fogoly.

4. ó-vel, mint גִּבּוֹר hős, שְׂפּוֹר részeg, יָסוּר gáncsoló, בְּקָרָת fenyítés.

5. û-vel, mint שְׂבוּל gyermekeit vesztő anya, חֲנוּן irgalmas, עֵוִו fölötte hatalmas, מְלוּא töltés, נְחוּמִים vigasztalás.

Hatályozott névtők néhány gyökmássalhangzók ismételtetése által; pl. שָׁאֵן nyugodt, רַעֲנָן virító melléknevek, és בְּבִנָּן púposodás, חֲבִלִיל pirosság elvont nevek, יִפְהָ פִידִה igenszép, חֲלֻקֻלֻק síkos, עֲמֻלְקֻלֻק kacskarinós, אֲדַמְדַם eleven piros, יִרְקֻרֻק zöldes melléknevek, és אֲסַפְסוּף gyülelész nép elvont név. Látnivaló, hogy itt a kettőztetés a megvetés vagy kicsinylés hatályosításának kifejezésére is használtatik.

Az ע"ע és ע"ו gyökök a két erős gyökelemet ismétlik, mint גָּלָל hengergetni-ből lesz גִּלְגָּל kerek, henger, גִּלְגָּלֶת koponya, שׁוֹר sorozni, fűzni-ből lesz שְׁרָשְׁרָה fűzér, láncolat.

§ 55. (Toldott névtők.) A névképződés harmadik módja: a gyöknek eredetileg önálló és mutató szókból rövidült mássalhangzókkal való megtoldása. Ezen mássalhangzók vagy elötoldást vagy végtoldást eszközölnek.

1) Az elötoldások a következő mutató gyökmaradékokból állanak:

a) מ, mely l hangzóval azon helynek kifejezésére szol-

gál, melyen a névnek megfelelő ige által jelölt cselekvés végbe megy p. **מָרַעָה** legelő, **מִזְבֵּחַ** oltár (hely, hol az állat öletik); a hangzóval azon eszközt jelöli, mely által az ige által kifejezett cselekvés végeztetik, pl. **מַפְתָּח** kulcs (ebből: **פָּתַח** kinyitni), ugyan csak a-val, de egyéb hangzóval is járó **מ** előtoldás használtatik az ige által kifejezett cselekvés tárgyának jelölésére (**מ** objecti) pl. **מְלָכָה** zsákmanya, a mit elvesznek, **מִרְמָס** a mit eltipornak, **מִתְּנָה** ajándék (נתן-ból.)

Alakjukra nézve a végtag hangzója szerint, mely mindig hosszú, míg a **מ**-rövid változhatlan i v. a-val ejtetik, 5 alakot lehet megkülönböztetni: á-val **מִבְּתָב** irás, ê-vel **מִזְבֵּחַ** oltár, î-vel **מִשְׁחִית** vész, veszedelem; ô-vel **מְלָכָה** zsákmanya, û-vel **מִלְבוּשׁ** ruházat. A **מ** előtoldással képezett nevekhez járulhat még a nőnemvégzet is, ámbár e nevek többnyire összerü fogalmakat jelölnek még akkor is, ha látszólag elvont fogalmat fejeznek ki pl. **מִמְשָׁלָה** uralom (az, a mi fölött uralkodik valaki) **מִהִפְכָּה** zavar, felfordulás, elpusztultság (de tulajdonképen: az a mi fel van zavarva),

A gyöngye gyökökből az igetőket illető tanból ismert szabályok szerint képeztetnek a névtők, névszerint

פ"י gyökökből, mint **יָשַׁב** = **וּשַׁב** lakni-ból lesz **מוֹשֵׁב** lak hely **מוֹשֵׁב** helyett; **יָשַׁר** egyenes lenni-ből lesz **מִישָׁר** egyenesség **מִישָׁר** helyett (vagy **מִישׁוֹר**).

ע"ו gyökökből, mint **מָקוֹם** hely **קוֹם**-ból; **מָבֹוא** beemenet **בֹּוא**-ból.

ע"ע gyökökből, mint **גָּנַן** beföldni-ből **גָּנַן** fedező valami, paizs; **סָבַד** fedni-ből **מִסָּבֵד** szőnyeg;

עז erősnek lenni-ből **מעז** erőde, erősség.

Jegyz. Már az igetanból tudjuk, hogy a **מ** a **ל** és **נ**phal kívüli igetörzsek igeneveit képezi.

b) **ת** többnyire tárgyneveket képez (pl. **תַּגְמוּל** jutalom, **תַּלְמִיד** tanítvány, nőnemvégzettel **תַּלְבוּשֶׁת** ruházat, többesraggal **תַּמְרוּרִים** keserűség, keserv), még pedig különösen gyöngé gyökökből, u. m.

פ és **פ״ו** gyökökből, mint **תּוֹרָה** tan, tanítás, **תּוֹדָה** hála, **תּוֹנָה** aggodalom, **תִּירוּשׁ** must.

ו״ו gyökökből, mint **תְּשׁוּבָה** visszatérés (**שׁוּב** visszatérni-ből.)

ע״ע gyökökből, mint **תַּפְּלָה** imádság (פל-ből).

c) **י** mint **יָקוּם** lény, **יַלְקוּט** táská, **יֶצֶר** olaj.

d) **א** mint melléknév képző, pl. **אַבְזָב** hazug, **אַזְרָח** bennszülött, vagy mint főnévképző pl. **אַזְכָּרָה** megemlékezés, **אַשְׁמֶרֶת** éjjeli örvirradat.

(I A végtoldások különösen nevekből képeznek új neveket (nomina denominativa), még pedig

a) **ו״ו** és **ו״ו** végtoldások, melyek nem csak elsöleges névtöket képeznek a gyökből, hanem már meglevő nevtökhöz járulván, új nevek képzésére is szolgálnak, mint **אַדְמָן** özvegy, **קְדָמוֹן** előlső (קָדַם elől-ből), **תְּיָכוֹן** közép-ső (תָּכַן közép-ből), **רֵאשִׁיֹן** első (רֵאשׁ fejből), **נְהַשְׁתָּן** ércből való (נָהַשׁ érc-ből); vagy magából a gyökből származók, mint **עֲלִיזָן** igen magas (עָלָה-ből), **אַבְיּוֹן** szűkölködő (אַבָּה-ből) **עַוְרוֹן** vakság (עוּר vak-ből) **וְעֵבּוֹן** v. **רַעְבוֹן** éhség (רָעַב éhség-ből), **קַנְיָן** szerzemény. Ezen alakokban a második gyökmássalhangzó néha dages által kettőzve fordul elő, mely kettőzés a ragozás-

kor ismét elvész, mint זְכָרֹן emlékezet (זָכַר-ból), חֲזִיוֹן látvány (חָזַן-ból).

Az הֵן deminutivum megjelölésére is függesztetik a névhez mint: שְׁהָרֹן holdacska (fényüzési cikk), אִישׁוֹן emberke (a személy).

Az ע"ו gyököknél e képzés alkalmával a gyök egytagúsága lép ismét érvényre mint לְצוֹן gúnny; a ל"ה gyököknél az eredeti י gyökmássalhangzó tér vissza p. הַרְיוֹן viselősség, vagy pedig az ע"ו gyökök módjára képeztetik a névtő, mint קָלוֹן szégyen (gyök. קָלָה); az ע"ע gyökök a két végső gyökmássalhangzót egybevonják, minek folytán az első szótag rövid magánhangzóval jár, mint סָלַם lajtortorja.

b) י־ végtoldás akármely névből képez melléknevet, mely mindig a valamihez való tartozás, reá való vonatkozás fogalmával bir, különösen tulajdonnevekből képez nemzetiséget, származást jelölő mellékneveket, mint רַגְלִי gyalogos (רָגַל-ból), עֵתִי ideai (עָתָה idő-ből), יְהוּדִי judaei, zsidó, (יְהוּדָה Judá-ból), מִצְרַיִם egyiptomi; sőt még melléknevekhez is járul ezen melléknév képző rag, mint אֲבִירִי kegyetlen ebből אֲבִיר mi magában véve ugyanannyit jelent.

E végtoldás nőnemű alakja יָה־ vagy יָת־ képez elvont neveket, mint פְּלִילִיָה itélet (פְּלִילִי bíróhoz tartozó), רֵאשִׁית kezdet, eleje valaminek (רֵאשׁ fej),

c) Még gyakrabban képeztetnek elvont nevek וְת־ végtoldással, mint מְלָכוּת királyság (מֶלֶךְ király), כְּבִדּוּת nehézség (כָּבַד nehéz).

23. gyakorlat.

לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹלֵי אֲבִלִי יְחִיד

עָשִׂי לָךְ מִסְפָּד³ תְּמַרְוִרִים כִּי פִתְאֵם יָבֹא הַשֶּׁרֶד⁴ עָלֵינוּ.
 בְּחֹזֶן^{*} נְתִיתִךָ בְּעַמִּי מִבְּצָר⁵ וְתִדַּע וּבְחִנֹּת אֶת דְּרָכָם.
 וְרֵאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן⁶ לַחֲכָמָה מִן הַסְּכָלוֹת⁷ בֵּית־רוֹן
 הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ. הֵייתְפָאֵר⁸ הַגְּרוֹן עַל הַחוּצָב⁹ בּוֹ אֵם
 יִתְגַּדֵּל הַמְשׁוֹר¹⁰ עַל מְנִיפּוֹ¹¹ לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל¹² בְּמִשְׁפַּט
 בְּמִדָּה¹³ בְּמִשְׁקָל¹⁴ וּבְמִשׁוֹרָה¹⁵. וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי
 כָּלֹו בְּאֶדְרֵת¹⁶ שְׁעָרֵי¹⁷ וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֲשׂוֹ. אֵל תְּרֵאוֹנִי
 שְׂאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת¹⁸ שְׁשׂוּפְתַי¹⁹ הַשָּׁמֶשׁ.

¹szel megbotolni, ²gyász, ³ספד gyászolni ⁴zsaroló, pusztító,
 *) vizsgálni, ⁵erőditeni, ⁶előny, előbbrevalóság, ⁷ostobaság, ⁸dicse-
 kedni, ⁹metszeni, vágni, ¹⁰fűrész, ¹¹forгатni, ¹²jogtalanság,
¹³hosszmérték, ¹⁴súlymérték, ¹⁵ürmérték, ¹⁶köpeny, ¹⁷szőr, ¹⁸feke-
 tés, ¹⁹reám süttött (a nap).

II. A névtő változása.

§ 56. (A nevek nemi megkülönböztetése.) Mint minden nyelvben, mely a nemi különbséget külsőleg is megjelöli, úgy a héberben is, kétféle nemi különbséget veszünk észre. Ezek elseje a természetes, azaz az élő lényekre vonatkozó nemi megkülönböztetés, mely részint úgy jelöltetik, hogy minden nemhez tartozó egyéu egy-egy külön elnevezéssel bír, mint חֲמֹר s z a m á r (him), אֲתוֹן n ő s t é n y s z a m á r, részint úgy, hogy a nőnemhez tartozót a himnemü nevéhez járuló rag által különböztetik meg, mint אִישׁ férfi, אִשָּׁה a s s z o n y, míg sok névnel ugyanazon alak szolgál mindkét nem megjelölésére mint מֶדְוֶה, חֲסִידָה g ó l y a. De a nyelvet alkotó szellem nemesak az élő lényeket tekinté a nemi különbség szempontja alatt, hanem átvitte azt az élettelen természetre is, más-más tárgyakat him- vagy nőneműnek képzelvén és jelölvén a nyelvben. A himnemét maga

a névtő jelöli, a nőnemet jelölő rag eredetileg egy mutató szócskából rövidült ת volt, mely még sok szóban fennmaradt, különféle magánhangzók által megelőzve mint הַתְּמַת e himnemü alak mellett הַתְּמַת p e c s é t, אַחֹת n ő v é r (אָח f i v é r). Legtöbb esetben azonban ezen th elveszett és a nőnemet egy abból gyengült הַ— jelöli, mint מֶלֶךְ k i r á l y, מַלְכָּה k i r á l y n é.

§, 57. (Folytatás) Sok nőnemü névnel magában a névtő minden rag nélkül jelöli a nőnemet. Jegyezzük meg ezek közül a legfőbb eseteket; ide tartoznak ugyanis:

1) Ily fogalmakat: föld, ország, haza, hely, világtáj, nép, néptömeg s a t. jelölő szók, mint תְּבֵלָה v i l á g, עִיר v á r o s, עַם n é p, גַּיָּא v ö l g y, בַּיִת h á z, אֲרֶץ f ö l d, צַפּוֹן é j s z a k, תֵּימָן d é l, אֹהֶל s á t o r, רְחוֹב o r s z á g u t.

2) Némely testrészek nevei, de különösen olyaké, melyek párosan fordulnak elő, p. יָד k é z, רֶגֶל l á b, בֶּטֶן h a s, עֵין s z e m, אָזֶן f ü l, שֵׁן f o g, קָרֵן s z a r v, לָשׁוֹן n y e l v.

3) Mindenféle ruha, házi holmi nevei, mint בְּגָד r u h a, בּוֹם s e r l e g, חֶרֶב k a r d, גַּעַל s a r u, עֶרֶשׂ n y u g á g y,

4) Láthatlan és kézzel nem fogható dolgok nevei, mint נְפֶשׁ l é l e k, רוּחַ s z e l l ő, s z e l l e m, כְּבוֹד b e c s ü l e t, אֵשׁ t ű z, אֹרֶךְ v i l á g o s s á g, שֶׁמֶשׁ n a p.

A mint ezen szabályok a neveknek csak nagy részére vonatkoznak, és majdnem minden pont egyik másik kivételnek enged helyet: úgy találkoznak főnevek, melyek közösneműek, így az 1)-ből חֶצֶר u d v a r, אֲרֶץ f ö l d; 2)-ből כְּנָף s z á r n y; 3)-ből כְּלִי e d é n y, סִיר f a z é k; 4)-ből עֵבֶל f e l h ő; (a hold יָרֵחַ mindig himneműnek képeltetik.)

§ 58. (Folytatás.) Elvont- és gyűfoglalmak a nőnem végzettel láttatnak el és mint nőneműek tárgyalat-

nak, mint: נִכְלָה alávalóság, צְדָקָה igazságosság, דְּמָעָה könnyek, אֹרְחָה karaván, יוֹשְׁבֵת lakosság, עֲנָנָה fellegzet; míg ellenkezőleg sokszor az ה־ a gyűfogalom ellenében az egyes fogalmat emeli ki (nomen unitatis), שְׁעָרָה egy szál haj, שְׁעָרַי hajzat, גִּנְיָה egy virág, גִּנְיֵי virágzat.

§ 59. (A számnak megkülönböztetése.) A héberben kétféle szám jelöltetik a neveken: a kettős- és a többes szám. Az egyesszámot maga a névtő fejezi ki, a kettőst e rag יִם, a többest יָם a himnemben, תִּי a nőnemben jelöli.

A kettősszám megjelölése a nevek legnagyobb részénél korán kiveszett és csak néhány oly szónál maradt szokásban, melyek önmagukban véve párosak mint מִסְפָּרִים beretva (két részből áll), מְאֻזְנִים mérleg (két csésze), רַחִים malom (két kő), מְלֻקְחִים csipővas (két ág), אֲזָנִים fülek, שְׁנַיִם fogak (két sor), רַגְלִים lábak, עֵינַיִם szemek, מְתַנִּים ágyékok, גַּעְלִים sarúk, מִצְרַיִם Aegyptom (felső és alsó); továbbá még egynehány számnál és számegységnél, mint מֵאָתַיִם kétszáz (ebből מֵאָה), אֲלָפִים kétezer (ebből אֶלֶף), שְׁבַעִים két hét (ebből שְׁבוּעַ), פְּעָמִים két lépés vagy kétszer (ebből פֶּעַם).

§ 60. (Polytatás.) Az יִם többesrag igen gyakran járul nőnemű nevekhez, épen úgy az תִּי gyakran használtatik himnemű neveknel אָב atya אֲבוֹת atyák és szülők; קַל hang қл; קָלוֹת; שֵׁם név שְׁמוֹת; דְּבוּרִים méh דְּבוּרֵיהֶם. Más neveknel mindkét többesrag használatos pl. אֲשֵׁרָה A s é r á istennő és a neki szentelt oszlopok אֲשֵׁרִים és אֲשֵׁרוֹת; שְׁבוּעַ hét שְׁבַעִים (csak a kérőbbi Hebraismusban) és שְׁבַעוֹת; תְּנִית לán d z s a תְּנִיתִים és תְּנִיתוֹת.

A többesrag elvont fogalmak megjelölésére is használtatik.

§ 61. (A névtő változása a szám- és nemrag előtt.) a) A többesrag mint láttuk, mindig hosszú önhangzóval járó zárt szótag, mint ilyen a hangsúlyt mindig magára vonja. Ezen véghangsúly befolyással van ismét az előtte álló szótagokra, mire nézve a következőket szükséges megjegyeznünk:

1) A hangsúlyozott többesragot két szótaggal megelőző és nyílt szótagot képező hosszú hangzó, mozgó svává gyengül p. פֶּכֶד n e h é z; többes: פְּכֵדִים miből lesz פְּכֵדִים nőn. פְּכֵדוֹת.

2) A szegélátalakokban a segédhangzó á-vá nyúlik, ellenben az első szótag törzshangzója svává gyengül p. רַגֵּל l á b többes: רַגְלִים; אָהֶל s á t o r אָהֶלִים.

3) Ha a névtő első szótagja változhatlan hosszú hangzóval bir, és a második szintén hosszúval, de mely eredetileg rövidebből keletkezett, tehát nem változhatlan: ez utóbbi svává gyengül p. זֹכֶר e m l é k e z ő (ered. זֹכֶר) זֹכְרִים. A névtőt bezáró szótag é-je egyáltalában elvész mint מִזְבַּח több; מִזְבְּחוֹת; עוֹר több: עוֹרִים.

4) ע"י gyökökből származó nevek részint az első szótag teljes hangzójának kilökése után a második szótagban hosszú á-t vesznek fel p. חֵיל-ből חֵילִים, שׁוֹק-ből שׁוֹקִים; részint a st. constr. tőjét veszik fel, p. לִילוֹת, רוּחוֹת.

5) ע"ע gyökökből származó nevek végmássalhangzója megkettőztetik, עַם n é p-ből עַמִּי, עַמִּים, שֵׁן f o g-ból שְׁנַי, שְׁנַיִם, חֵק t ö r v é n y-ből חֻקִּים, חֻקִּים.

6) ל"ה. Ezeknél vagy a második gyökmássalhangzó hangoztatik á-val, vagy pedig az első szótag ê-vel p. גְּדִי g ö d ö l y e גְּדִיִּים, גְּדִיִּי; חֲלִי b e t e g s é g-ből lesz חֲלָאִים; de כְּלִי (nyugjellel כְּלִי) e d é n y-ből lesz כְּלִים, כְּלִי, mint a ה-t

teljesen elvesztő névgyököknél, hol שם n ě v-ből lesz שמות
és בן fi ú-ból בנים, בני.

Jegyz. 1, Sajátságos képzések בית h á z többes: בתים (bottim)
עיר v á r o s ערים; יום n a p ימים.

2. A nemzetiséget jelölő _végü nevek -ja a többesrag előtt
megkettőztetik עברי héber עבריים, miből aztán többnyire עברים lesz.

b) A nőnemvégzet legtöbbszörre vagy a többesszám vagy
a stat. constr. (l. § 63) tőjéhez járul; csak annyit kell az a)
alattiak fonalán megjegyezni, hogy az 1) alattiak nőneme
כַּבְדָּה; a 2) alattiaké: מַלְכָּה; 3) זֹכְרָה; 4) יְצִידָה, לַיְלָה;
5) חֻקָּה.

24. gyakorlat.

חֲטֵאתִי יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט² בְּרוֹל בְּצַפּוֹרֵן³ שְׁמוֹרִי⁴ חֲרוּשָׁה⁵
עַל-לוּחֵי⁶ לֶבֶם וְלִקְרָנוֹת מְזֻבְחוֹתֵיכֶם בְּזִכֹּר בְּנֵיהֶם מְזֻבְחוֹתֵם
וְאֲשֵׁרֵיהֶם עַל עֵץ רַעֲנָן עַל גְּבְעוֹת הַגְּבֻדוֹת. וְהָיְתָה
בְּאַחֲרֵיתֵי⁷ הַיָּמִים וְהִלְכּוּ עִמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכֵן וְנַעֲלָה
אֵל הַר יְיָ אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרִינוּ⁸ מִדְּרָבּוֹ⁹ וְנִלְכָּה
בְּאַדְחָתוֹ¹⁰ כִּי מְצִיּוֹן¹¹ תֵּצֵא תוֹרָה וְדַבְרֵי מִירוּשָׁלַם
וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹפִיחַ¹² לְעַמִּים רַבִּים וְכַתְּוֹ¹³ חֲרָבוֹתֵם
לְאֲתִים¹⁴ וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת¹⁵ לְאִישָׁא¹⁶ גּוֹי אֵל גּוֹי
הָרֵב וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה. הֲלֹא¹⁷ רַעַתְךָ¹⁸ רָבָה וְאֵיךְ
קָץ¹⁹ לְעוֹנֵתֶיךָ כִּי תַחְבֹּל²⁰ אַחֲיֶיךָ חָנָם²¹ וּבְגָדֵי עֲרוֹמִים
תִּפְשִׁיט²².

¹bűn, ²iróvessző, ³köröm, itt: hegye valaminek, ⁴kemény kő,
⁵bevésni, ⁶ábla, ⁷vége, utója vminek, ⁸mutatni, tanítani, ⁹ut,
¹⁰ösvény, ¹¹Ziön, ¹²utba igazítani, ¹³megfeddeni, ¹⁴kovácsolui,
¹⁵ekevas, ¹⁶sarló, ¹⁷vinni, emelni, ¹⁸nemde, ¹⁹roszaság,
gonosztett, ²⁰vég, ²¹zálogot venni, ²²méltatlanul, hiába, ingyen,
lehúzni.

§ 62. (A nevek viszonya egymáshoz.) A név vagy egy már magában véve önálló fogalmat fejez ki, vagy pedig más nevekkal összekötve kisebb nagyobb névláncolatban lép fel, melynek egyik tagja függ a másiktól és önállósággal nem bír. Az első esetben mondjuk, hogy a név *status absolutus* ban van, a második viszonyt nevezzük *status constructus* nak.

Azon függési viszony, mely a *st. constr.*-ban egymáshoz kapcsolt nevek között létezik, külsőleg az által nyer kifejezést, hogy a függő név, mely azt, a melytől függ, megelőzi, megrövidül és ezen rövidülés által simul az utána következő névhez. Hogy a két név oly szoros együvértartozása külsőleg is kifejeztessék, a hangoztatás a vonzó szón *sietve* mintegy végig surran, hogy egész nyomatékával a szorosán hozzá tartozó vonzott szón megnyugodjék, minek az a következése, hogy eltérve más nyelvektől nem a vonzott, hanem a vonzó szó szenved némi hangoztatási változást.

Az egymással *stat. constructus*ban egybekapcsolt nevek között rendszeren *birtokviszony* áll feun; a birtok neve mindig megelőzi a birtokosét, mely mint az alapfogalom kifejezője változatlan marad, míg amaz mint a határozó fogalom jelölője van alávetve azon rövidülésnek, mely a függési viszonynak felel meg p. **בית פרעה** *Par'ò h háza*. **גדול** *nagyja* a **קטן** *könyörületnek* azaz: nagy a könyörületre nézve, nagy könyörületű.

§ 63. (A névtő alakja a *status constructus*ban.) A *status constructus* külismerve az, hogy a név tője lehetőleg megrövidíttetik; ezen rövidülés vagy abban áll, hogy az első szótag teljes önhangzója svává gyengül, vagy hogy a végszótag változó hosszú önhangzója megrövidül, a mely rövidülések részletesen a következőkben nyilvánulnak:

1. A szególátalaku erős névtők tovább nem rövidítettnek, és így a status constructus alakja ugyanaz mely a status absolutusé, pl. מֶלֶךְ király és מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל Izráel királya; סֵפֶר könyv, סֵפֶר הַבְּרִית a szövetség könyve; קֹדֶשׁ szentség, קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים a szentségek szentsége, szentek szentje; csak némely különösen torokhangú végmássalhangzóval bíró nevek rövidíthetik az első szótag önhangzóját svává, mely esetben a második szótag mindig a-val jár mint זֶרַע-בֹּל גֵּר זֶרַע k o r i a n d r o m m a g v a.

A gyönge névtők közül azon ע״ו nevek, melyek a status absolutusban erős ejtésű ך-vel vagy ך׃-al bírnak, melyeket a vagy á önhangzó előzi meg, úgy hogy -áv vagy -aj hangzik: a fémássalhangzókat a megelőző önhangzókkal ó illetőleg é hangzókká vonják össze; így lesz מוֹת halál-בֹּל מוֹת; בֵּית ház-בֹּל בֵּית אֱלֹהִים istenháza; גַּיָּא völgy גַּיָּא בֵּית הַנֶּחֱם Ben Hinnom völgye.

2. Oly kéttagu nevekben, melyek mindkét szótagban hosszú hangzóval bírnak, az első szótag hangzója svává gyengül, a másodikban á és é, a-vá rövidül; a többi hangzók a második szótagban változatlanul megmaradnak, csak ó-ból lesz makképh előtt rövid o, mint דְּבַר-בֹּל דְּבַר; לֶכֶב-בֹּל לֶכֶב; זִקֵּן-בֹּל זִקֵּן; פֶּבֶד-בֹּל פֶּבֶד; קִצִּיר-בֹּל קִצִּיר; גִּדּוּל-בֹּל גִּדּוּל és makképh előtt גִּדּוּל.

A gyönge névtők közül a לֵא nevek az é-t változatlanul megtartják, mint יְרֵא féltő-בֹּל יְרֵא אֱלֹהִים istenfélő.

3. Oly névtők, melyeknek első szótagja változhatlan, és második szótagja hosszú hangzóval bír.

Ide tartoznak: a) a Kal cselekvő igeneve, mint בּוֹתֵב

stb.; b) a hatályozott névtők, mint עַרְר stb.; c) az előtoldásos névtők, mint מִכְתָּב; d) az ךְ— és ן— végtoldásos névtők, mint קָרְבָן, קָרְמוֹן stb. E neveknél a hosszú véghangzók, melyek itt egyedül rövidíthetők, a status constructusban ilyenképen változnak: 1) ó-ból lesz a, mint עוֹלָם-ból lesz עוֹלָם. 2) é-ből a מ előtoldásos névtőkben lesz szinte a, mint מִסְפָּד g y á s z-ből lesz מִסְפָּד; az ide tartozó igenevekben és hatályozott alakokban az é megmarad, mint עוֹר, שׁוֹמֵר stb., hol a st. abs. és st. constr. megegyezők; 3) a többi hangzók változatlanul maradnak, mint צְדִיק, גְּבוּר, מְלֻבוֹשׁ.

4. Hangzón végződő úgymint 1) az ךְ— végtoldású, 2) a לֵה gyökű vagy a gyöngé ךְ— v. הֵ—-be végződő névtőkben az első szótagok változásai — ha azok változók — történnék a fentebbiek szerint, a véghangzók pedig így állanak:

1) ךְ— mindig változatlan;

2) הֵ— a status constructusban הֵ—-vé lesz, mint מְקַנָּה j ó s z á g, מְעֹשֶׂה t e v ő עֹשֶׂה.

Jegyz. Sok név a st. coostructusban költői előadásban visszanyeri a st. absolutusban elveszett esetragokat p. בִּלְעָם בְּנוֹ בְּעַר e. h. בֶּן בְּעַר B i l e 'á m B e 'ô r f i a. Rendesen történik ez אָח és אָב szóknál, melyekből st. constr. אָחִי, אָבִי.

5. A n ő n e m ű és t ő b b e s s z á m u névtőkben az הֵ— visszatér eredeti תֵ— alakjához, az ךְ—-ból lesz ךְ—, az תֵ— változatlanul megmarad. Ha a nőnemben és töhbesszám-ban a szó három szótagból áll, melyek elseje félszótag: a st. constr. visszatér a szó eredeti kétszótagúságához úgy, hogy a svá helyébe egy segédhangzó lép és a második gyökmássalhangzó elveszti hangzóját, p. בְּרִכָּה st. constr. בְּרַכְתִּים; חֲבָמִים st. constr. חֲבָמִי; צְדָקוֹת st. constr. צְדָקוֹתִים.

constr. עֲבָדֵי. Ha a szó kéttagu: akkor az első szótag vagy elveszti hangzóját vagy megtartja a szerint, amint az eredeti vagy változó p. מוֹרָה; שְׁנֵי; שְׁנַת e s z t e n d ő מוֹרָה; שְׁנֵי; שְׁנַת j ó (nőn) מוֹרָה.

6. A kettősszámban az יִם-ből lesz en y pl. בְּרָבִים st. constr. בְּרָבֵי; a hosszú á svává gyengül mint שְׂדִים st. constr. שְׂדֵי.

Jegyz. מֵיִם v i z st. constructusa vagy מֵי vagy מֵיִי.

§ 64. (Birtokragozás.) A birtokragok nem egyebek, mint rövidült személyes névmások, melyekhez a birtokot kifejező név stat. constr.-ban áll. A névnek birtokszemélyi viszonyát mutatják, és tökéletesen megfelelnek a latiu pronomen possessivumnak. Alakjuk a szerint a mint a birtok egyes vagy többes különböző. L. 10. gyak.

A birtokragozás alkalmával a rag módosító befolyással van az előtte való névtőre úgy, hogy az a rag különfélesége szerint idomul. Az ide tartozó szabályok röviden e következők:

1) (Egy birtok a) N e m r a g n é l k ü l i n é v t ő k. I. oszt. Az ídetartozó névtők szegőlát alakjukat egytagúva vonják össze, mint מְלָכָו, מְבָרָו, מְדָשָׁו.

Az ídetartozó gyöngé névtők közül:

ל"ה, mint פְּרִי שְׂבִי, rendesen פְּרִי, úgy t. i. hogy a svá teljes magánhangzóvá változik; ellenben az egytagu alakok (שָׁם, בֵּין) magánhangzón kezdődő ragok előtt: שְׂמוּ, בְּנוּ, a mássalhangzón kezdődő ragok előtt rendesen: שְׂמֵכֶם, בְּנֵךְ.

ע"ו, mint מֵת, בֵּית a ragozásban az eredeti kettőshangzót hosszú magánhangzóvá húzzák össze és a második szótag segédhangzóját kilökik mint מוֹתוֹ, בֵּיתוֹ.

2. és 3. oszt. Az idetartozó névtők

1) Magánhangzón kezdődő ragok előtt úgy hangoztatnak, mint a nem- és számragok előtt, így lesz **גְּדוּלָה, זְקֵנוּ, דְּבָרוֹ, גְּבוּרוֹ, עוֹלְמוֹ, בּוֹתְבוֹ**.

2) **כֶּם, בֵּן** előtt úgy hangoztatnak mint a status constructusban, mint **זְקֵנְכֶם, דְּבָרְכֶם**; azonban a 3-ik osztályu é féle névtők az é-t a-ra, vagy i-re változtatják, mint **מִסְפָּדְכֶם, מִסְפָּד, אוֹיְבֵיכֶם, אוֹיֵב**.

3) **הֵ** előtt úgy hangoztatnak mint magánhangzón kezdődő ragok előtt, mint **זְקֵנְהָ, דְּבָרְהָ**; kivéven a 3-ik osztályu é-féle névtöket, melyek úgy hangoznak mint 2) alatt.

4. oszt. 1) Az **י־** végzetűek a magánhangzón kezdődő ragok előtt, ugyanazon változásokon mennek keresztül mint a nem- és számragok előtt; 2) az **ה־** végzetűek, e végzetet a ragok előtt vagy egészen elvetik, mint **גְּלָהּ, גְּלִי, גְּלָהּ** stb. vagy ritkább alakú ragot vesznek föl, melyben a személyes névmás **ה־**ja megmaradt, mint **מִקְנֵהוּ, מִקְנֵה** stb.

b) **ה־** n e m r a g o s n é v t ö k. Itt a ragok előtt a nőnem eredeti szilárd végzete **ת־** ismét visszatér, úgy hogy 1) magánhangzón kezdődő ragok valamint **הֵ** előtt, a páthach nyílt szótagot képző kámesszé válik, mint **מִלְכָהּ, מִלְכָתוֹ, מִלְכָתְהָ** (olv. malkhâ-thechá) stb. 2) **כֶּם, בֵּן** előtt **ת־** változatlan marad, mint **מִלְכָתְכֶם**.

§ 65. (Folytatás 2.) Több birtok.) A szerint a mint a ragok a stat. constr. végzetéhez részint hangsúlytalanul járulnak és azzal szinte összeolvadnak (gyöngye ragok, suffixa levia), részint a névtőhöz új, hangsúlyos szótagokképen adatnak (erős ragok, suffixa gravia): azoknak a névtőre való módosító befolyása is különböző lesz.

— — st. c.	יִלְדָת	שְׁמֵלֹת	גְּרָנֹת
— — suff.	יִלְדָתִי	שְׁמֵלֹתִי	גְּרָנֹתִי
pl. f.	יִלְדוֹת	שְׁמֵלוֹת	גְּרָנוֹת
— — st. c.	יִלְדוֹת	שְׁמֵלוֹת	גְּרָנוֹת
— — suff.	יִלְדוֹתִי	שְׁמֵלוֹתִי	גְּרָנוֹתִי

2. Gyöngelövüek.

A. Torokb.

1. Rad.			2. Rad.		
1.	2.	3.	1.	2.	3.
חֶסֶד	חֶפֶץ	חֶדֶשׁ	נְעָר		פְּעַל
חֶסֶד	חֶפֶץ	חֶדֶשׁ	נְעָר		פְּעַל
חֶסְדִּי	חֶפְצִי	חֶדְשִׁי	נְעָרִי		פְּעֻלִי
חֶסְדְּכֶם	חֶפְצְכֶם	חֶדְשְׁכֶם	נְעָרְכֶם		פְּעֻלְכֶם
חֶסְדִּים	חֶפְצִים	חֶדְשִׁים	נְעָרִים		פְּעֻלִים
חֶסְדִּי	חֶפְצִי	חֶדְשִׁי	נְעָרִי		פְּעֻלִי
חֶסְדִּי		חֶדְשִׁי	נְעָרִי		פְּעֻלִי
חֶסְדֵיכֶם		חֶדְשֵׁיכֶם	נְעָרֵיכֶם		פְּעֻלְכֶם
חֶמְדָּה		עֲרַמָּה	נְעָרָה	אֲחֹוּחַ	טְהַרָּה
חֶמְדַּת		עֲרַמַּת	נְעָרַת	אֲחֹוֹת	טְהַרַּת
חֶמְדָּתִי		עֲרַמַּתִּי	נְעָרַתִּי	אֲחֹוֹתִי	
חֶמְדוֹת		עֲרַמּוֹת	נְעָרוֹת	אֲחֹוֹת	
חֶמְדוֹתֵי		עֲרַמּוֹתֵי	נְעָרוֹתֵי	אֲחֹוֹתֵי	

b. ה"ה

c. ע"ו

1.			2.		1.		2.	
פְּרִי	שְׁבִי כְּלִי	חֶלְי (חֶלְי)	מְוֹת	שׁוֹר	עֵינַי	שׁוֹק		
פְּרִי	שְׁבִי	חֶלְי	מְוֹת	שׁוֹר	עֵינַי	שׁוֹק		
פְּרִי	שְׁבִי	חֶלְי	מְוֹתִי	שׁוֹרִי	עֵינַי	שׁוֹקִי		
כְּלִים	שְׁבִי	חֶלְיִים	שׁוֹרִים	שׁוֹרִים	עֵינֹת	שׁוֹקִים		

פְּלִי	שְׁבִי	חֲלִי	שׁוּרִי	עֵינֹת	
פְּלִי	שְׁבִי	חֲלִי	שׁוּרִי	עֵינֹתַי	שׁוּקִי
פְּלִיכֶם	שְׁבִיכֶם		שׁוּרֵיהֶם	עֵינֹתֵיכֶם	
				עֵינִים	
				עֵינֵי	

d. ע"ע

	1.	2.	3.
sg. m. st. abs.	גַּל	אֵם	חַק
— — st. constr.	גַּל	אֵם	חַק
— — suff. lev.	גַּלִּי	אִמִּי	חַקִּי
— — — gr.	גַּלְכֶם	אִמְכֶם	חַקְכֶם
pl. m. st. abs.	גַּלִּים	אִמּוֹת	חַקִּים
— — st. constr.	גַּלִּי	אִמּוֹת	חַקִּי
— — suff. lev.	גַּלִּי	אִמּוֹתַי	חַקִּי
— — — gr.	גַּלְיֶכֶם	אִמּוֹתֵיכֶם	חַקֵּיכֶם

II. Alak.

1. Éptörték.

	1.	2.	3.	4.	5.
	דָּבָר	לֶבֶב	זָקֵן	גְּדוֹל	פְּתוּב
	דָּבָר	לֶבֶב	זָקֵן	גְּדוֹל	פְּתוּב
	דְּבָרִי	לִבִּי	זָקְנִי	גְּדוֹלִי	פְּתוּבִי
	דְּבָרְכֶם	לִבְכֶם	זָקְנֵיכֶם	גְּדוֹלְכֶם	פְּתוּבְכֶם
	דְּבָרִים	לְבָבִים	זָקְנִים	גְּדוֹלִים	פְּתוּבִים
	דְּבָרִי	לִבִּי	זָקְנִי	גְּדוֹלִי	פְּתוּבִי
	דְּבָרִי	לִבִּי	זָקְנִי	גְּדוֹלִי	פְּתוּבִי
	דְּבָרֵיכֶם	לְבָבֵיכֶם	זָקְנֵיכֶם	גְּדוֹלֵיכֶם	פְּתוּבֵיכֶם
du.	כְּנַפִּים			שְׁבָעִים	
	כְּנָפִי			שְׁבַעִי	

fem. זְקֵנָה רַבָּה יִשְׂרָה
 זְקֵנַת רַבַּת יִשְׂרָת
 זְקֵנוֹת רַבּוֹת יִשְׂרוֹת
 זְקֵנוֹת רַבּוֹת יִשְׂרוֹת

2. Gyöngelövüek.

a. Torokb.

b. ל"ה

1.	2.	4.	1.2.3.	4.	5.		
חָכֵם	שְׂעֵר	יֵרֵא	קְרוֹיֵא	יִפֹּה	גְּלוֹי	נְקִי	דָם
חָכֵם	שְׂעֵר	יֵרֵא	קְרוֹיֵא	יִפֹּה	גְּלוֹי	נְקִי	דָם
חָכְמִי	שְׂעָרִי						דְּמִי
חָכְמֵכֶם	שְׂעוֹיְכֶם						דְּמֵכֶם
חָכְמִים	שְׂעָרִים	יֵרֵאִים	קְרוֹיֵאִים	יִפֹּים	גְּלוֹיִם	נְקִיִּים	דְּמִים
חָכְמִי	שְׂעָרִי	יֵרֵאִי	קְרוֹיֵאִי	יִפֹּי	stb. mint כְּתוּב	נְקִיִּי	דְּמִי
חָכְמִי							דְּמִי
חָכְמֵיכֶם							דְּמֵיכֶם
f. אֲדָמָה	שְׂעָרָה	בְּהֶמָּה		יִפֹּה		נְקִיָּה	
אֲדָמַת	שְׂעָרַת	בְּהֶמַּת		יִפֹּת		נְקִיַּת	
אֲדָמוֹת	שְׂעָרוֹת	בְּהֶמּוֹת		יִפּוֹת		נְקִיּוֹת	
אֲדָמוֹת	שְׂעָרוֹת	בְּהֶמּוֹת		יִפּוֹת		נְקִיּוֹת	

c. ע"ע

סל

גל mint

III. Alak.

a) מוֹפֵת	שִׁמְע	עוֹלָם	a) מוֹזֵבַח	אֵלְמָן	נְזָרִי
מוֹפֵת		עוֹלָם	מִזְבַּח	אֵלְמָן	נְזָרִי
מוֹפְתִי		עוֹלְמִי	מִזְבְּחִי		
מוֹפְתֵכֶם		עוֹלְמֵכֶם	מִזְבְּחֵכֶם		
מוֹפְתֵיכֶם		עוֹלְמֵיכֶם	מִזְבְּחֵיכֶם	אֵלְמָנִים	נְזָרִים

מוֹפְתֵי	עוֹלָמִי	מִזְבְּחִי	אֱלֹמֵנִי	נְכַרְיִי
מוֹפְתֵי				
מוֹפְתֵיכֶם				
b) תֹּעֲבָה	שמעת	b) מִצְבָּה	אֱלֹמְנָה	נְכַרְיָה
תֹּעֲבֹת		מִצְבֹּת	אֱלֹמְנֹת	נְכַרְיֹת
תֹּעֲבֹתֵי		מִצְבֹּתוֹ	אֱלֹמְנֹתֵי	
תֹּעֲבֹתְכֶם		אֱלֹמְנֹתְכֶם	מִצְבֹּתְכֶם	
תֹּעֲבֹת		אֱלֹמְנֹת	מִצְבֹּת	נְכַרְיֹת
תֹּעֲבֹת		אֱלֹמְנֹת	מִצְבֹּת	
תֹּעֲבֹתֵי		אֱלֹמְנֹתֵי	מִצְבֹּתֵי	
תֹּעֲבֹתֵיכֶם		אֱלֹמְנֹתֵיכֶם	מִצְבֹּתֵיכֶם	

c ע"ע.

sg. abs. constr. suffixa pl. abs. constr. suffixa
 מְעִיבִים, מְעִי, מְעִי, מְעִיזִים, מְעִיזִים, מְעִיזִים, מְעִיזִים, מְעִיזִים, מְעִיזִים.

§ 66. (Rendhagyó névragozás.) Igen sok nevek a stat. absolutusban már egy eredetileg bővebb alak rövidülését képviselik; ezek közül többen eredeti gyökanyagukat a ragozás alkalmával ismét előtüntetik. Ide tartoznak szorosán véve már azon gyöngye gyöküek, melyek a nyugvó hangot a ragozás alkalmával ismét hallatják, mint פָּרִי, פָּרִי s a t. De rendhagyóknak csak azokat nevezzük, melyeken a feuntebb tárgyalt névosztályok szabályaiból eltérőleg nyilvánul az eredeti gyökanyag előtünése, vagy hol a mássalhangzóira nézve nem változott névtő magánhangzói eltérnek a rendes képzéstől. Ilyenek:

אָב a t y a, stat. constr. אָבִי pl. אֲבוֹת.

אָח f i v é r, st. constr. אָחִי, suff. אָחִי, אָחִי, אָחִי
 pl. אָחִים, אָחִי, de אָחִי helyett אָחִי.

אֶחָד e g y, st. constr. אַחַד nőnemű אחַת (אַחַדוֹת helyett), pl. אַחָדִים.

אִישׁ f é r f i, pl. אַנְשִׁים, אֲנָשִׁי, suff. אֲנָשָׁי s a t.

אָמָה s z o l g á l ó, pl, אַמְהוֹת st. constr. אִמְהוֹת.

אִשָּׁה u ó, stat. constr. אִשְׁתִּי, אִשְׁתְּךָ, pl. נָשִׁים, נָשִׁי suff. נְשִׁיהֶם, נְשִׁיךָ, נְשִׁיךְ.

בֵּית h á z, st. constr. בֵּית, pl. בָּתַיִם.

בֶּן f i u, st. constr. בֶּן, בָּנִי, בָּנֶיךָ, בָּנֵיהֶם, pl בָּנִים.

בַּת l e á n y (בָּתָּה helyett), st. constr. בַּת, בָּתִּי, pl בָּתוֹת, st. constr. בָּתוֹת.

חֵם i p a, suff. חָמִי, חָמִיךָ, חָמֵיךָ.

יּוֹם n a p, pl. יָמִים, st, constr. יָמֵי.

מַיִם v i z e k, st. constr. מֵי v. kettőztetéssel מַיִמֵי.

עִיר v á r o s, pl. עָרִים, st. constr. עָרֵי.

פֶּה s z á j, st. constr. פִּי, suff. פִּי, פִּיךָ, פִּיו v. פִּיהוּ pl. פִּיּוֹת.

רֹאשׁ f e j, pl. רְאשִׁים, st. constr. רְאשֵׁי.

§ 67. (A számnevek.) A számnevek oly névszók, melyek eredetileg elvont vagy gyűfoglalmat fejeztek ki, azonban eredeti jelentésüket elvesztették, úgy hogy csupán csak a meghatározott számviszony jelölésére szolgálnak (pl. עֶשְׂרֵה eredetileg g y ű l e k e z e t, שְׁלֹשָׁה ered. l á n c z o l a t v. h a l o m; מֵאָה ered. n a g y s á g; שְׁמֹנֶה ered. k ö v é r s é g, v a s t a g s á g azaz: s o k a s á g s a t.)

A héberben kétféle számnév vagyon: t ő s z á m n é v és s o r s z á m n é v.

§ 68. (Tőszámnév.) a) A tőszámnévek 1—10-ig a következők:

hímnemű névvel

nőnemű névvel

I. אֶחָד, אַחַד אַחַת nyugban אַחַת, hol a ר hanghasonítás következtében a ת-be olvadt:

2.	שְׁנַיִם (שְׁנַיִם)	שְׁתַּיִם (שְׁתַּיִם)
3.	שְׁלֹשָׁת (שְׁלֹשָׁה)	שְׁלֹשׁ (שְׁלֹשׁ)
4.	אַרְבַּעַת (אַרְבַּעַה)	אַרְבַּע (אַרְבַּע)
5.	חֲמִשָּׁת (חֲמִשָּׁה)	חֲמִשׁ (חֲמִשׁ)
6.	שֵׁשֶׁת (שֵׁשׁ)	שֵׁשׁ (שֵׁשׁ)
7.	שִׁבְעַת (שִׁבְעַה)	שִׁבְעַ (שִׁבְעַ)
8.	שְׁמֹנֶת (שְׁמֹנֶה)	שְׁמֹנֶה (שְׁמֹנֶה)
9.	תִּשְׁעַת (תִּשְׁעַה)	תִּשְׁעַ (תִּשְׁעַ)
10.	עֲשָׂרַת (עֲשָׂרַה)	עֲשָׂרַ (עֲשָׂרַ)

E táblából látható, hogy 3—10 a nőnem végzetével járó számnévi alak a himnemű nevek mellett, és a nemjelölő nélküli — azaz himnemű — alak a nőnemű nevek mellett használtatik, mi onnét van, mert ezen számnevek eredeti alakja a nőnemű végzettel ellátott, mely később, midőn a rövidebb alakot is megteremtette a héber nyelv, a gyakrabban előforduló himnemű nevek mellett tartatott meg, míg a későbbben fejlődött alak a nőneműeket határozza meg.

b) A tizes számok az egyszerű számokból úgy képezettek, hogy a himnemű többesrag járul a megfelelő egyes számhoz; így (mindkét nemre):

20. עֲשָׂרִים	50. חֲמִשִּׁים	80. שְׁמֹנִים
30. שְׁלֹשִׁים	60. שִׁשִּׁים	90. תִּשְׁעִים
40. אַרְבָּעִים	70. שִׁבְעִים	

c) A tizeseket meghaladó egyszerű számok a következők (mindkét nemre):

100 מֵאָה kett. מֵאֹת, több. מֵאֹתַיִם

1000 אֶלֶף kett. אֶלְפִים, több. אֶלְפִים

10.000 רֶבֶן v. רֶבֶן, kett. רֶבְבָה, több. רֶבֶת, רֶבֶתַיִם, רֶבֶתוֹת, רֶבֶתוֹתַיִם.

d) Ezen egyszerű számokból az összetettek következőképen

állnak elő. A 11—19-ig, az egyesek minden összekötő szó segítségével nélkül tétetnek a tiz (himn. עֶשֶׂר nön. עֶשְׂרֵה) elé, pl. himn. אֶחָד עֶשֶׂר, nön. אַחַת עֶשְׂרֵה = 11, אַרְבָּעָה עֶשֶׂר = 14 s a t. — 21-99 az összetett számok úgy fejeztetnek ki, hogy az egyes kötváv segítségével járul a tizes számnak vagy eléje vagy, mint a későbbkori szövegekben gyakorta fordul elő, utána pl. שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים vagy עֶשְׂרִים וְשְׁלֹשָׁה = 23 s a t. — A c) alatti egyszerű számok, ha eléjük kisebb szám járul, mint főnevek tárgyaltatnak p. אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְשִׁבְעִים = 4000, אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים וְשְׁלֹשָׁה = 4073.

Jegyz. 1. A 11 kifejezésére ezen sajátos alak jegyzendő meg; עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה, עֶשְׂרֵה עֶשֶׂר.

2. Némely egyesek itt-ott kettősszámu alakot is képeznek, mely a mi sokszorozó számneveinket helyettesíti, p. אַרְבַּעַתִּים n é g y s z e r e s e n.

3. A tőszámok közé sorolandó még e kettőssz. alak: כְּלָאִים (ered. k e t t ő), mely két különneű tárgy összefoglalását jelöli.

§ 69. (Sorszámnevek.) A sorszámnevek a tőszámnevek gyökeiből képeztetnek az י־ névképző rag által. Csak a z e l s ő = ראשון (ebből ראש fej); a többi sorszám: שֵׁנִי m á s o d i k, שְׁלִישִׁי h a r m a d i k, רְבִיעִי n e g y e d i k, חֲמִישִׁי ö t ö d i k, שֵׁשִׁי h a t o d i k, שְׁבִיעִי h e t e d i k, שְׁמִנִי n y o l c z a d i k, תְּשִׁיעִי k i l e n c z e d i k, עֲשִׂירִי t i z e d i k. A nőnemben a sorszámnévhez ת vagy ה־rag járul, mely utóbbi esetben a megelőző י megkettőztetik p. שְׁלִישִׁית v. שְׁלִישָׁה.

Jegyz. 1. אַחֲרֹן = u t o l s ó.

2. A sorszám gyakran csupán tőszám által is szokott kifejeztetni.

§ 70. A sokszorozó és osztó számok a héberben nem ké-

peznek külön alakot. A sokszorozók képzésére a tőszámnévvel, mint sok egyéb nyelvben is, bizonyos főnevekkel tétetnek össze, p. **שְׁתֵּי פְעָמִים, עֶשְׂרֵת מַנִּים** vagy **שְׁלֹשׁ רְגָלִים** (vagy **פְּעָמִים**) = 3-szor (három láb), 10-szer (tíz osztályrész), 2-szer (két lépés). Az osztó számok a sor-számnevek nőnemű alakjai által szoktak kifejeztetni p. **רְבִיעִית** negyed rész, **עֲשִׂירִיה** tized rész, vagy külön névi alakok által: **חֲמִשׁ** ötdrész, **רְבַע** negyed rész, **הַצִּי** fél, **עֶשְׂרֹן מְעֵשֵׁר** tized rész (dézsmá).

25. gyakorlat.

וַיְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשְׁלֵי וַיְהִי שִׁירוֹ²
 חֲמִשָּׁה וְאַלְף. וַיַּעַשׂ יָרְבֵּעַם וְחָג³ בַּחֹדֶשׁ⁴ הַשְּׁמִינִי בַחֲמִשָּׁה-
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ. וְאַבְרָם בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים
 בָּלָדָת הָגָר אֵת יִשְׁמַעֵאל לְאַבְרָם וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים
 שָׁנָה וְתִשְׁעֵי שָׁנִים וַיֵּרָא⁶ יְיָ אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי
 אֵל שְׁדַי הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים. וַיְחִי⁶ נָח אַחֵר חֲמִבּוּל⁷
 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיְהִי כֹל יְמֵי נֹחַ תִּשְׁעֵי
 מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמוּת. בְּשֵׁנַת שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע
 שָׁנָה לְיוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ יְהוּאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז עַל
 יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שֵׁשׁ עָשָׂר שָׁנָה. שׁוּבָה יְיָ רַבְבוֹת אֲלֵפֵי
 יִשְׂרָאֵל.

¹példabeszéd, ²ének, ³ünnep, ⁴hónap, ⁵sorszám, ⁶megjeleneni,
⁷hatalmas, mindenható, ⁸élni, ⁹vízözön.

§ 71. (Viszonyszók.) A birtokviszonyon kívül a főnévi fogalmak egymáshoz való viszonyát a héber nyelv önálló nevek által fejezi ki, melyek az utánuk következő névvel status constructusba lépnek, p. **אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** ezen dolgok után tulajdonképen: ezen dolgoknak után a. Ily viszonzókként szereplő nevek vagy

1) teljes alakjukban maradtak fenn; mint:

נָגַד átellen, birtokrag. נְגִידוֹ, נְגִידָיו s a t

נָכַח átellen, birtokragozva: נִכְחוּ.

אָחַר több. אַחֲרָיו után, birtokragozva csak a többes alak fordul elő: אַחֲרָיו, אַחֲרָיו s a t.

תָּחַת (több. תַּחְתָּי *) alatt, birtokragozva csak a több. תַּחְתָּי, תַּחְתָּי s a t.

אַצֵּל mellett, birtokrag. אֶצְלָיו, אֶצְלָיו s a t.

בֵּין között (több. בֵּינָם, בֵּינֵיהֶם) birtokrag. mind az egyesz. mind a többesz. alak בֵּינֵיהֶם, בֵּינֵיהֶם és בֵּינֵיהֶם s a t.

מִן (tulajdonképen r é s z) mint viszonyozó a -ból, -ből, -t képviseli, birtokragozva:

	<i>Egyez.</i>		<i>Többes.</i>
1. sz.	מִמֶּנּוּ		מִמֶּנּוּ
2. sz.	him. מִמָּךְ nyugh.	מִמָּךְ	מִמָּם
	nőn. מִמֶּךָ		מִמֶּן
3. sz.	him. מִמֶּנּוּ ritkább	מִנְהוּ	מִמָּהֶם
	nőn. מִמֶּנָּה		מִמֶּהֶן

עִם (e g y ü t t á l l á s, társaság) a val-, vel-, -t képviseli, birtokrag. עִמִּי, עִמָּךְ, עִמָּנוּ s a t. Még teljesebb alakja ezen viszonzónak ez: עִמָּד, mely csak ezen egy alakban: עִמָּדֵי fordul elő.

עַד (határ, vég) = -ig több. עִדָּיו birtokrag. עִדָּיו, עִדָּיו s a t.

עַל (fölött) -ra, -re több. עָלָיו birtokrag. עָלָיו, עָלָיו.

עֲלֵיכֶם, עֲלֵינוּ, עֲלָיו s a t.

אֵל hoz- hez több. אֵלָיו birtokrag. אֵלָיו, אֵלָיו s a t.

אֵת e g y ü t t (makkèph-phel אֵת) birtokrag אֵתֵי, אֵתֵי s a t.

Ezen viszonzó mint accusativus kitévője is szerepel és ez esetben birtokragozása אֵתֵי, אֵתֵי s a t. A későbbi nyelv

*) A zárjel közé helyezett többesz. alakok önállótág nem fordulnak elő.

azonban a chόμεles névtő birtokragozását is használja a társviszony kifejezésére.

A három utolsó viszonzyszó már némileg kurtult névalakokat mutat, melyekben az előbbiekkal ellenkezőleg már alig ismerünk eredeti főnévi értékükre; ezért átmenetet képeznek azon viszonzyszókhöz, melyek

2) a teljes névalakok tetemes rövidülése által keletkeztek, úgy hogy az eredeti alakból csak egy mássalhangzó maradt meg. Az utána következő szóhoz ugyan status constr.-ban állanak, de rövidségük miatt vele egy szóbá forrnak össze; ilyenek:

ב -ban, -ben birtokrag. בְּכֶם, בְּנִי, בּוֹ, בְּךָ, בִּי s a t.

ב (egy névből rövidült, mely „hasonlatosság”-ot jelent; birtokrag. בְּמוֹדוֹ, בְּמוֹדוֹהוּ, בְּמוֹנֵנוּ, בְּמוֹכֶם, בְּמוֹהֶם, בְּמוֹנֵי; a többesz. 2. és 3. személyben בְּכֶם, בְּהֶם.

ל hoz, hez (ebből לָאֵל) birtokrag. לִּי, לְךָ, לוֹ, לָנוּ s a t.

מ (ebből מִן) birtokragozva úgy mint מִן.

Jegyz. 1. בכל-hoz néha מו szótag függesztetik így לְמוֹ, בְּמוֹ, mely alakok azonban a birtokragokat nem veszik fel, csak a בְּמוֹ — mint látuk — veszi fel azokat.

Jegyz. 2. Ha a בכל svával járó betű elé jutnak, saját svájuk -vé erősödik p. בְּשִׁמְנֵי m e g h a l l v á n, בְּבְרִית frigyben, svá compositum előtt azon magánhangzová erősödik a svá, melyről a compositum elneveztetik p. בְּאֲנוּשׁ, לְהַרְיוֹג.

3) Összetett viszonzyszók, azaz olyanok, melyek az 1) és 2) alattiak összetételéből keletkeznek p. מִנְּנֵד, מִמְּחָרִי, מִמְּעַד, בְּעֵד, לְבֵין, מֵאֵת s a t. Csupán csak mint összetett viszonzyszó szerepel a לְפָנַי előtt, birtokrag. לְפָנֶיכֶם, לְפָנַי, לְפָנֶיהֶם, לְפָנֶיהָ s a t.

§ 72. (Adverhium.) Az adverbialis fogalom kifejezésére a

héber nyelv eredetileg külön beszédrésszel nem bír, hanem arra a főnév tárgyeseletét használja. Erre nézve négy fokot kell megkülönböztetni:

1) A régi, legtöbbször elveszett tárgyeseletrag (teljesen $\text{ה} _$ gyengülve $\text{ה} _$) függesztetik a névhez, így ezen szókban: הַנֶּחֱמָה (ebből הֵן) ingyen, הַיּוֹמָה nappal, הַיּוֹמָה hallgatólag, הַיּוֹמָה üresen, hiába, הַיּוֹמָה valóban; az אִם néha אִם , em alakban fordul elő, mint הַיּוֹמָה hirtelen, הַיּוֹמָה tegnap előtt (azaz három nappal ezelőtt, ebből הַיּוֹמָה), הַיּוֹמָה mielőtt, alig (eredetileg הַיּוֹמָה e gyökből הַיּוֹמָה = frissesség). Az $\text{ה} _$ tárgyeseletraggal ezekben: הַיּוֹמָה most (ebből הַיּוֹמָה idő azaz: ez idő szerint) הַיּוֹמָה szentségtelen, הַיּוֹמָה legelőször, הַיּוֹמָה legutószor, הַיּוֹמָה tovább.

2) A tárgyeseletrag a szó végéről eltűnt, de a név névmutatóval ellátva virtualiter tárgyeseletet képvisel, mint הַיּוֹמָה ma, vagy névmutató nélkül ugyanazon esetben gondolandó, p. הַיּוֹמָה igen nagyon, הַיּוֹמָה v. הַיּוֹמָה tegnap, הַיּוֹמָה együtt, הַיּוֹמָה már régen, הַיּוֹמָה már nem, הַיּוֹמָה még egyszer. הַיּוֹמָה körös-körül. Ezen adverbialis alakok eredetileg önálló főnevek, és jelentésük: erő, estvét, egyességet, hosszúságot, megszünetést, visszatérést, kört, épen úgy mint nyelvükben is a tárgyrag ily adverbialis fogalom kitevőjeként szerepel p. folyvas-t s a t.

3) A főnévhez az elvont fogalmat kifejező הַיּוֹמָה főnévképző járul, mely ez esetben jelentésére nézve a magyar ül, ül-nek felel meg pl. הַיּוֹמָה (tulajdonképen: zsidóság) zsidó ül הַיּוֹמָה hanyatt, הַיּוֹמָה másodikban.

4) A név már nem lép elő teljes alakjában vagy rag-

gal ellátva, hanem kurtulva. Ily alaku adverbiumnok átmenetet képeznek a mutató gyökökhöz és közelebből a kötszókhöz pl. **רק** csak, **פה** itt, **כזה** így, **הנה** íme.

Jegyz. Némikép 1) alá tartoztk, **אכן** csak ugyan, való-ság gal, hol az **אך** elveszett név, egy régi tárgyeselraggal **י-** van megtoldva.

A főnévi adverbiumok mellett még igealakok is használtatnak, de ez esetben is olyanok, melyek a nevet közvetítik az igevel t. i. a részesülő és az infinitivus p. **יותר** inkább (tulajdonképen: maradékot hátrabagyván, azaz: bőven), **הרבה** (sokat tenni, sokat tévén azaz:) nagyon. Miről bővebben a mondattanban leend szó.

26. gyakorlat.

וזכור את בוראיה בימי בחורותיה עד אשר לא יבאו
ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי כהם חפץ²
עד אשר לא תחשד³ השמש והאור והירח והכוכבים
ושבו העבים אחר הגשם. ויותר מהמה בני הזהר⁶ עשות
ספרים הרבה אין קץ ולהג⁷ הרבה יגיעת בשר. דבר
אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירת⁸ בין
מגדל ובין הים בעל לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים
ויי הלך לפניהם יומם בעמוד⁹ ענן לגחותם הדרך
ולילה בעמוד אש להאיר¹⁰ להם ללכת יומם ולילה.
ויאמר אחאב אל יהושפט היתלך אתי למלחמה רמות
גלעד ויאמר יהושפט אל מלך ישראל כמוני כמוך
בעמי בעמיה כסוסי כסוסי וילכו שניהם יחדיו למלחמה
נגד מלך ארם. ואתה פה עמוד עמדי ואני ברה אליך
את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמד ועשו
כארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה.

¹ifjuság, ²gyönyör, ³sötétedni, ⁴felhő, ⁵eső, ⁶öriz kedni, ⁷tanulmány, ⁸n. pr., ⁹oszlop, ¹⁰világítani, ¹¹n. pr.

§ 73. (Kötszók.) Azon kötszók kivételével, melyek mutató gyökökre vezethetők vissza, azoknak nagy része névtők ből vagy azok rövidüléseiből áll.

a) Mutató gyökökből alakult kötszók:

הֲ kérdő szócska, mely a magyar „-e“-nek felel meg és a kérdő mondat legelső szava elé függesztetik. Ha ezen szó svá-s mássalhangzóval kezdődik, a הֲ chátéph páthachja teljes páthach-chá változik, és a következő mássalhangzó vagy dögessel láttatik el vagy — mi leginkább torokhangoknál fordul elő — a nélkül marad pl. הַבְּסוֹד אֱלֹהֵי תִשְׁמַע hallo-d-e t a l á n i s t e n t i t k á t ? (Jób XV. v. 8.) de: הַמַּעַט מִמֶּךָ תִּנְחַמְנוֹת אֵל הַאֲנוֹשׁ מֵאֵלֶיךָ יִצְדֵּק אִם מַעֲשָׂהוּ יִטְהַר (ugyanott v. 11) הַאֲנוֹשׁ מֵאֵלֶיךָ יִצְדֵּק אִם מַעֲשָׂהוּ יִטְהַר (ugy. IV. v. 17.) V a l j o n i g a z s á g o s a b b e a z e m b e r i s t e n n é l , v a g y t i s z t á b b e a f é r f i t e r e m t ő j é n é l ? Ha a torokhang á-val hangoztatik, a kérdő szócska הֲ alakban függesztetik a szónak eléje p. וּרְאִיתֶם אֵת הָאָרֶץ מָה הִיא וְאֵת הָעָם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק הֲוּא הַרְפָּה הַמַּעַט הֲוּא אִם רַב (Numeri XIII. v. 18). M i n t e p é l d á k b ó l l á t j u k , a הֲ- n a k a z u t ó m o d a t b a n אִם felel meg.

אֲ is, כִּי mert, mivel, midőn, hogy.

אִם ha; ha is (l. הֲ alatt).

לֹא bár csak, feltéve hogy, לֹא־לִי ha nem (volna), p. לֹא־לִי תוֹרַתְךָ שֶׁעָשָׂעִי אִז אֲכַדְתִּי בְּעֵנַי Ha a te tanod nem volna mulatságom: ak-

kor elvesztem volna nyomoromban (Zsolt. CXIX. v. 92.)

b) Névtökből alakult kötszók.

פֶּן h o g y n e, אִו v a g y.

אֲשֶׁר h o g y. Ezen kötszó megfelel a visszaható névmásnak (ki, mely, mi) és וֹ-vé rövidülve is gyakran fordul elő. Másállhangzó előtt a שֵׁ után kiesett ך, a ל־del dâges által hasoníttatik, mely hasonítás azonban ritkábban egyéb másállhangzó előtt is előfordul p. עַד שִׁקְמַתִּי דְבוֹרָה שִׁקְמַתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל. m í g f e l k e l t e m (שֵׁ e helyett שֵׁ) é n D e b ó r a, l é l k e l t e m m i n t a n y a I z r a é l b e n. (Birák V. v. 7.)

יַעַן m í v e l, és egyéb okadatolásra használt nevek.

c) A kétes származásu ך és (leginkább ךֿ h o r o g szóból szokták származtatni), melynek eredeti ך-féle hangoztatása sok összetételben és hangsúlyos szótag előtt meg van tartva p. יוֹמָם וְלַיְלָה n a p p a l é s é j j e l, וּבֶקֶר és r e g g e l s a t. Legtöbb esetben azonban a ך csak svával jár, mely aztán teljes hangzóvá is szokott erősödni; ugyanis ajakhangok és svával járó másállhangzó előtt ך-va változik p. וּבֶקֶר és r e g g e l יוֹמָם וְלַיְלָה és s z a v a k. י és ה, ritkábban ה előtt, ך-vé, p. וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה. é s t u d j á t o k m e g, h o g y é n v a g y o k J e h o v a. וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה k e r e s s e t e k e n g e m é s é l j e t e k. וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה é s l e s z t e k m i n t i s t e n, j ó t é s r o s z a t t u d ó k. Svá compositum előtt a ך hangoztatása úgy alakul mint a בְּנֵל-é (l. 70. § 2. jegyz. 2.) p. וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה és k ö r ü l v e s z e m, וַיִּדְעֶתֶם é s d i e s ő s é g e.

HARMADIK RÉSZ.

Mondattan.

I. Szakasz.

§ 74. (A mondat általában.) a) A mondatban két fogalmat kötiünk össze: 1) azon fogalmat melyről valamit állítunk, mely a l a n y u a k neveztetik 2) azzal, a mit ezen alanyról állítunk, s ez állítmánya k mondatik, pl. **הָאִישׁ גָּדוֹל** a férfi ú n a g y, **הָאֲנָשִׁים הָלְכוּ** az e m b e r e k m e n t e k. A mondatban előforduló többi szók csak e lényeges két mondatrész bővebb jelölése, meghatározása és kiegészítésére szolgálnak.

A szerint a mint a mondat állitmánya névszó vagy ige: a mondat név i n e k vagy i g e i n e k mondatik p. **נָח** **אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו** N ó e i g a z s a g o s e m b e r (v o l t), t ö k é l e t e s v o l t a z ő k o r á b a n (Gen. VI. v. 9), mely mondatcsoportnak első része n é v i, második a i g e i mondat. Eunnélfogva minden verbum finitum igei mondatot képvisel.

§ 75. (Folytatás.) b) A mondat határozatlan alanyát a héber nyelv különös szóval nem jelöli és a magyar „az ember,“ a német „man“-nak megfelelő szó a héberben nincsen, hanem ha határozatlan személyes alanyról van a szó, rendesen az igeinek himuemű többes 3-dik személye használtatik, mint **יֹאמְרוּ** m o n d j á k; ritkábban himuemű egyes 3-ik személy, mint **קָרָא שְׁמוֹ** u e v e z t e k n e v é t. Ez utolsó esetben világos-

ság kedvéért néha igenév adatik az ige mellé alanyképen, mint **יְהוֹרִישׁ הַחַרְשׁ** szánt a szántó. Némelykor azáltal nyer a mondat határozott alanyt, hogy a cselekvő alakú igei állitmány szenvedő alakra változtatik p. **יָקַח נָא מֵעַם מַיִם** vétessék egy kis víz azaz: vegyenek, hozzanak, egy kis vizet (Genes. XVIII. v. 4).

Ha az ige alánya úgynevezett személytelen fogalom: az ige rendesen nőnemű egyes 3-ik személybe tétetik, ritkábban cselekvő alakú hímnemű egyes 3-ik személybe, hol aztán a hímnemű **הַדָּבָר** a dolog értetik alattomban, mint **לֹא עָלְתָה עָלַי לְבִי** nem szállt a szívemre (azaz eszembe nem jutott (Jerem. VII. v. 31), **לֹא יִקְשֶׁה** ne legyen kemény szemedben (azaz ne essék nehezedre (Deut. XV. v. 18).

§ 76. (Folytatás.) c) Köt-ige (Copula) az állitmánynak az alanyhozi csatolására, mint a latinban, a héber nyelv névi mondataiban nem szokott előfordulni. Van azonban a héber nyelvben a copulának egy másik neme, tudniillik **הוּא** személyes névmás és a többesszámban neki megfelelő **הֵמָּה**, melyek különösen akkor szuratnak alany és állitmány közé, ha a) az alanyról semmi egyéb nem állítatik, mint épen csak, hogy az, pl. **אֲנִי הוּא** én vagyok az, **אַתָּה הוּא** te vagy az, **מִה הֵמָּה אֵלֶּה** kik ezek? b) ha a névből álló állitmányt különösen kiakarjuk emelni mint olyat és reá akarjuk vonni a mondat értelményi súlyát, pl. **דָּוִד הוּא הַקָּטָן** Dávid ő a legkisebb, **יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים** Jehová ő (és nem más) az isten (I. kir. XVIII, v. 39); c) ha az alany távolabb esik állitmányától mint rendesen szokott, pl. **אֲשֵׁי יִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נִחַלְתּוֹ** Áldozatai Jehovának, Izrael istenének, azaz ő birtoka (Jos. XIII. v. 14).

Jegyz. Oly mondatokban, hol יש van vagy אין nincs szerepel, ezen szókat nem lehet copuláknak tekinteni, hanem a névi mondat állítmányának, mert mindkét szó liszta név, p. יש תקוה van remény, tulajdonk = létező dolog a remény, אין צדקה erő nincsen tulajdonk. = nem étező dolog az erő.

§ 77. (Az állítmánynak az alannyali egyezése). Általában a héberben is az a törvény, a mi más nyelvekben, hogy a szóegyeztetést mindenkor a mondat alanya vezérli, és így az állítmány mind számra mind nemre nézve az alanyhoz alkalmazkodik; azonban a héberben e tekintetben nagy a szabadság, és a szóknak gyakran inkább értelmük vétetik tekintetbe, mint nyelvtani értékük. Erre nézve megjegyzendő:

1. Midőn az állítmány a mondatot megnyitja: akkor az, épen mivel az alany még megnevezve nincsen, egész általánoságban, mint ha a mondat alanya határozatlan volna (v. ö. § 75) többnyire hímnemű egyes harmadik személybe tétetik, mint יהיה לו נשים és valának neki feleségei (I. Kir. XI. v. 3).

2. A nőnemű egyes szám alakja különösen akkor, ha a többesben álló alany oly összességet képvisel, mely könnyen fogható fel mint együvé tartozó egység, többesre és kettősre is vitetik pl. ועיניו קמה és szemei kikelttek, kidüledtek (I. Sám. IV. v. 15), כי אנושה מבוטיה כי כחה עד יהודה גגע עד שער עמי עד ירושלים mert súlyosak (e. h. אנושות) az ő sebjei, mert eljöttek (e. h. באו) Jehudáig (גגע itt személytelen értelemben áll), népem kapujáig, Jerúsálemig (Mikh. I. v. 9). A nőnemű egyesszám általában véve a héberben és minden más sémi nyelvben igen gyakran viszi a többesszám szerepét, így p. a gyűnevek képzésére is, mint az alaktanbau láttuk a

nőnem végzete ép úgy használtatik mint a himnemű többesé.

3. Gyűnevek és oly szók, melyek az egyes alakban is több egyesekből álló egészet jelölnek, különösen ha élő lényekről van a szó, az állitmányt többesben veszik fel, mint **הַבָּקָר** a barmok szántottak (Jób I. v. 14), **וְהָעָם מְחַלְלִים בְּחַלְלִיִּים וְשִׂמְחִים שִׂמְחָה גְּדוּלָּה** és a nép sípokon sípolt (tk. sípoltak) és nagy örömmel örült (ek) (I. Kir. I. v. 40).

4. Ha az alany status constructusban vagyon, akkor az állitmány gyakran nem azon szóval egyezik, mely a mondat tulajdonképeni alanya, hanem azzal, mely a mi genitivusunknak felelne meg p. **קוֹל דְּמִי אֶחָד צָעָקִים אֵלַי מִן הָאָדָמָה** fivéred vérének hangja kiáltozik én hozzám a földből (Gen. IV. v. 10).

5. Ha több alanyhoz egy állitmány járul, ez többesbe tétetik, inég pedig különböző nemű alanyoknál himnemű többesbe, pl. **וּמְנוֹיָהּ וְאַשְׁתּוֹ רוֹאִים** és Mánôâch és az ő felesége látták (Birák XIII. v. 20).

§ 78. (A jelzőnek egyezése főnévvel.) 1. A számra nézve ugyanoly szabadság uralkodik a jelzőnek az általa meghatározott főnévvel való egyeztetésére nézve, míg a nemre nézve itt már szorosabb az egyezés, p. **חֲמוֹת בְּבַל הִרְחֲבָה** Babel széles falai (azaz: falazata), mi részint § 77. 2. részint 4. szerint nyerheti értelmezését (Jerem. LI. v. 58).

2. A számnévvel a számlált tárgy úgy köttetik össze, hogy 2—10 leginkább többesszámba kívánják azt, a 10 után következő ös sz e t e t t s z á m o k pedig egyesszámban tűrik maguk után. — A tizesek 20—90-ig az utánuk következő nevet egyesbe kívánják. mint: **שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, חֲמִשָּׁה, שִׁבְעִים וְשָׁנִים אִישׁ, חֲמִשִּׁים אִישׁ, עָרִים.**

Jegyz. A számnévnek appositioni viszonyáról későbbben lesz szó.

27. gyakorlat.¹

מִזְמוֹר² לְדָוִד יְהוָה מִי־יָגוּר בְּאֶהְלֵךְ מִי יִשְׁכַּן בְּהַר קֹדְשׁךָ:
הוֹלֵךְ תַּמִּים וּפְעַל צְדָק וְדוֹבֵר אֱמֶת פִּלְבָּבוֹ: לֹא רָגַל³
עַל־לִשְׁנוֹ לֹא עָשָׂה לְרַעְהוּ רָעָה וְחָרְפָה לֹא־נִשְׂא עַל
קַרְוֹבוֹ: נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס⁴ וְאֵת יְהוָה יִכְבֵּד גִּשְׁבַּע⁵
לְהַרְעֵ⁶ וְלֹא יִמִּיר⁷: כִּסְפוֹ לֹא נָתַן בְּגִשְׁד⁸ וְשִׁחַד⁹ עַל נַקִּי
לֹא לָקַח עֲשָׂה אֱלֹה לֹא יִמוּט¹⁰ לְעוֹלָם:

¹Zsolt. XV., ²ének, ³rágalmazni, ⁴utálni, megvetni, ⁵esküdni,
⁶Hiph. ártani (önmagának), ⁷מִיר kicsereálni, megváltoztatni,
⁸uzsora, ⁹vesztegetés, ¹⁰מוֹט Niph. ingadozni.

II. Szakasz.

Az ige.

§ 79. (Idők.) Az idő jelölésére csak két forma létezőn, az időviszonynak szabatosb meghatározását csak az összefüggés adhatja. Ennyit azonban megjegyezhetünk, hogy általában

1. a perfectum, mint a megtörtént, befejezett cselekvés kifejezése, használtatik:

a) a mult jelölésére, midőn a mondat nem kezdődik közvetlen igén, mint בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים kezdetben teremté isten (Gen. II. v. 1) vagy מִי הָגִיד לְךָ ki jelentette neked? (Gen. III. v. 10).

b) a jelen kifejezésére, midőn a beszélő a cselekvésről mint a cselekvés pillanatában végbementről szól; a mult időnek ezen használata igen közönséges, pl. Gen. XIV. v. 22. הִרִמְתִּי יָדַי אֶל יְהוָה felemeltem kezemet Jehovához, azaz: íme, ezennel felemeltem sat. בָּרַךְךָ חֲכָמָה a bölcsesség útjára oktattalak (azaz oktattalak ezennel) a becsületesség ösvényire vezettelek (vezettek ezennel. Példab.

V. v. 11. midőn az oktatás maga csak a további versekben következik).

c) Perfectum szokott a héber nyelvben fölötte sokszor alkalmaztatni ott, hol a mi nyelveinkben pusztá jelen idő használtatnék, akkor ha a jelen cselekvés v. állapot a mult időbe visszanyúlónak képzeltetik és azt akarom kifejezni, hogy régtől fogva teszem azt, mit a jelenben is cselekszem p. **כִּי לָךְ יְהוָה הוֹחֵלְתִּי** mert te beléd, Jehôvâ, helyezem reménységemet (azaz: mostan épen úgy mint az előtt Zsolt. XXXVIII. v. 16), vagy ha azt akarom kifejezni, hogy tapasztalati tény az a miről szólok és rendesen úgy szokott történni p. **כִּי הִלַּל רָשָׁע עַל תַּאֲוֹת נַפְשׁוֹ** dicsekedni szokott a gonosztevő lelkének vágyával (Zsolt X. v. 3).

d) a jövendő jelölésére ׀ consecutivummal, a hol az ige a mondatot rendesen megkezdi, mint **וְהִלַּכְוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ** és menendenek sok népek és azt mondják s a t. (Esa. II. v. 3).

e) ugyancsak a jövendő jelölésére (hibásan úgynevezett perfectum propheticumban), midőn a jövendő számára reményelt eseményekről, ha azok már előre miut bizonyosan bekövetkezők gondoltatnak, mint mult dolgokról beszélnek p. **שָׁם נָפְלוּ פְעֻלֵי אֲנִי דָחוּ וְלֹא־יָקֻמוּ קוֹם** = akkor fognak elesni a gonosztevők, elfognak taszitatni úgy hogy nem birnak felkelni (Zsolt. XXXVI. v. 13). A perfectum ezen használatával összefügg annak alkalmazása akkor, midőn csupán vélt, feltett dolgokról mint bizonyosokról, végbementekről van szó p. **עוֹד מָעַט וְיִסְקְלוּנִי** kevéssé be mulik, hogy megkövezzenek engem (Exod. XVII. v. 4).

f) Valamint a történeti előadásban az új szakasz rendesen

וְיָהִי-val kezdődik, úgy a jövődölésekben וְיָהִי az állandó forma, mint וְיָהִי בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים és leend az idők végén (Esa. II. v. 2).

2. Az imperfectum mint a befejezetlen, még folyamatban levő cselekvés kifejezése használtatik:

a) a jövő jelölésére, midőn az ige nem a mondat elejére tétetik, a hová természetesen azon esetek is szorozandók, hol valamely cselekvés más cselekvésre nézve vagy a szóló képzeletében jövőnek nézetik, habár valóságban tán jelenben van vagy szinte elmúlt. Ehez képest használtatik az imperfectum a vonzott mellékmondatokban, kétkedő kérdésekben, óhajtasoknál, parancsolásoknál stb. és így különösen וְיָעַן אֱשֶׁר לְמַעַן בִּי יַעַן hogy, a végett hogy, בְּלֹא אֵל פֶּן hogy ne és נָא ugyan szócskák után, pl. וְיָעַן אֱשֶׁר לֹא יִרְאֶה hogy ne lássa (Éz. XII. v. 12). דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשְׁבוּ mondjad Izrael fiainak hogy visszaforduljanak (Exod. XIV. v. 2);

b) a jelen jelölésére, különösen ha oly cselekvésről van szó, mely még tart és nincs tökéletesen befejezve, pl. מִהֲתַבְּקֶשׁ מִהֲתַבְּקֶשׁ mit keressz; אָנָּה תֵּלֵךְ hová még y? (épen menőfélben lévén); vagy ha szokásos vagy folytotonos cselekvésről van szó p. כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיזֹב כָּל הַיָּמִים így cselekvék (szokott cselekedni) Jób minden nap (Jób I. v. 5);

c) mult események jelölésére, midőn azokra a történeti elbeszélésben olyképen vonatkozik a szóló, hogy magát azon időbe, melyről szól, beleképzeleti, és a tulajdonképeni mult időre á nézve viszonylagos jelenné változik, mint כֵּן יְהִי תָמִיד כֵּן יְהִי תָמִיד על פי יי יחננו ועל פי יי יסעו úgy vala szüntelen,

Jehôvâ szava szerint helyben maradnak vala és Jehôvâ szavára indulnak vala tovább (Num. IX. v. 16, 20); továbbá midôn valamely cselekvés a történeti elbeszélésben más már tökéletesen befejezett cselekvésre nézve mint későbbben történt és az elsõvel viszonyban mint épen folyamatban levõ iratik le, és így különösön אָז a k k o r, בְּמָרְסָם, מָרְסָם még nem, mielőtt szócskák után, mint אָז יִדְבֵר יְהוָה (t. i. midôn az említett események már befejezve voltak) szõla J ó s u a (Jos. X. v. 12; אָנִי מָרְסָם אֲכַלֶּה לְדָבָר még nem végeztem vala beszédemet (Gen. XXIV. v. 45); végre az elbeszélés élénk folyamában, midõn a költõ képzelõdésében a multat mint épen most történõt jeleníti lelke elé, mint מִן אֲרָם יִנְחֵנִי בְּלֶקֶת Arámból vezetett engem Balák (Num. XXIII. v. 7).

Ezen történeti imperfectumok sorába (melyek leginkább a görög aoristusnak felelnek meg) tartozik a ך consecut. imperfectivel ellátott igealak, melyrõl a 28. §-ban volt szó.

§ 80. (Az infinitivusok.) A héber nyelv kiváló sajátosságai közé tartozik különösön a kétféle infinitivus, melyekrõl általánosan már a második részben volt szó, hol azt láttuk, hogy az infinitivus az igének névi alakjai közé tartozik. A két infinitivus között (absolutus és constructus) tekintetben némi fokozatosság létezik, a mennyiben az elõbbi még közelebb jár az igéhez, míg az utóbbi a névvel már sokkal rokorabb.

Az infinitivus absolutus ugyan is az igét még egész általánosságban, alanyra való vonatkozás nélkül fejezi ki, mint milyen a latin állapotjegyzõ helyét is pótolja; míg az infinitivus constructus névféle természetet vált, s a mondat összefüggése által határozottatván, bir-

tokragokat is vesz fel, status constructusba léphet más névvel, és előljárók segítségével egész adverbialis mellékmondatokat képvisel.

28. gyakorlat¹.

לְמַנְצַח² מִזְמוֹר לְדָוִד: עַד-אֲנֵה יְהוָה תִּשְׁבְּחֵנִי נֹצַח³ עַד
 אֲנֵה תִסְתִּיר אֶת-פְּנֵיךָ מִמֶּנִּי: עַד אֲנֵה אֲשִׁית עֲצוֹת
 בְּנַפְשִׁי יַגֹּן⁴ בְּלִבִּי יוֹמָם עַד אֲנֵה יְרוּם אֹיְבֵי עָלַי:
 הַבִּיטָה עֲנֵנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הָאָרֶץ עֵינֵי פֶךְ-אִישׁן הַמּוֹת:
 פֶּן יֹאמֵר אֹיְבֵי יִכְלְתִּי צָרִי יִגִּילוּ בִּי אֲמוּט: וְאֲנִי בַחֲסֵדְךָ
 בְּטַחְתִּי יִגַּל לְבִי בִישׁוּעָתְךָ אֲשִׁירָה לִיהוָה בִּי גַמְל⁶ עָלַי:
¹Zsolt. XIII., ²ügyesen énekelni, ³örökké, ⁴aggodalom, ⁵birni
 vkivel, győzedelmeskedni, ⁶cselekedni vkivel valamit, leróni
 valamit.

§ 81. Az infinitivus absolutus használatik:

1. magában állva, nem támaszkodva verbum finitumra, és így maga verbum finitum erejűve lévén, mint הָלֹךְ וְקָרָאתָ eundum est, menni kell, menj és hirdessed Jeruzsálem füleibe! (Jer. II. v. 2.)

2. verbum finitumhoz mellettesítve, még pedig vagy

a) maga gyökebelijéhez hatályosítás végett, pl. רָאִיתִי רָאָה לָאֵן látni láttam én v. látva láttam én (Exod. III. 7); רָאִיתִי לָא נָמִיתָ megölni, meg nem öltünk téged (Birák XV. v. 13). Az infinitivus ekkor legtöbbször a verbum finitumnak eléje helyeztetik, de néha ekkor emez meg is előzheti az infinitivust p. וְהִנֵּה בְרַכְתָּ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ im e megáldottad, áldani! (Numeri XXIII. v. 11), különösen ha az ige parancs. módu p. שָׁמַעוּ שָׁמַעוּ halljátok. Mellettesítetik továbbá az infinitivus

b) más gyökű verbum finitumhoz — és pedig utána — határozólag, mint וַיִּכּוּ אֶת כָּל הַנֶּפֶשׁ הַחַרָם és

megölenek minden lelket pusztítva (pusztítólag) (Jós. XI. v. 11). Ezen esetben igen gyakran történik, hogy a verbum finitum után saját gyökébeli infinitivus tétetik, mely után következik azon ige infinitivusa, mely a főige által kifejezett cselekvést és véghemenetelének módját közelebbről meghatározza p. **וַיַּכּוּ הָאִישׁ הַכֹּהֵן וַיַּכּוּ** megveré őt az ember, **וַיַּכּוּ** és sebet ejtve rajta (I. Kir. XX. v. 37); **וַיִּתְּשָׁתִי אֶת נַגְוֵי הַהוּא נָתַשׁ וַאֲבָד** kiszakasztom azon népet, kiszakítván es kiirtván azt (Jerem. XII. v. 17);

c) a gyakoriság vagy folytonosság eszméjének kifejezésére különösen a menést, járást kifejező verbum finitumok után következik az infinit. absolut. p. **הֵלֵךְ הֵלֵךְ** ment egy folyton; rendszeren úgy történik ez esetekben az infinit. mellettesítése, hogy a menés igejének infinitivusa után következik még infinitivusa azon igeének, mely a menés közben véghez vitt cselekvést fejezi ki p. **וַיֵּלֶךְ** és menten mennék vala fel sírva (II. Sam. XV. v. 30), ritkábban fejeztetik ki e fogalom az igék másfele elrendezése által p. **הֵלֵךְ וַיֵּלֶךְ** (Jerem. L. v. 4).

d) a folytonos növekedés eszméjének kifejezésére gyakran különös ige, **וַיֵּלֶךְ** használtatik, mint **וַיֵּלֶךְ וַיֵּלֶךְ** és előmenetelt tőn a férfi és előbb előbb ment vala (Gen. XXVI. v. 13).

§ 82. Az infinitivus constructusnak a mondat-szerkezetében való sokféle használatai onnan erednek, hogy míg egyfelől mint név előljárókkal köttethetik össze és stat. constructusba tétetbetik, addig más részt mint ige tárgyat, néha alanyat vonz s a t.

1. E szerint majd a mondat alanyat képezi, mint **לֹא טוֹב**

לְבָרָאֵךְ nem jó az embernek magánosan lenni v. nem jó az ember magános léte (Gen. II. v. 18); majd vonzott állapotba jő, mint בְּיוֹם עֲשׂוֹת a napon, melyen alkotá Jehôvâ a földet és az eget, v. az alkotás napján (Gen. II. v. 4), וַיִּבְקֶשׁ הַמֵּיתוֹ és akarâ megölni v. és keresé megölését (Exod. IV. 24); majd végre vonzóképen, pl. לְפָנַי mielőtt Jehôvâ Szodomát elvesztette volna, v. Szodomának Jehôvâ által történt elvesztése előtt (Genes. XIII. v. 10), a mely viszonyok az infinitivushoz ragasztott suffixumok által is fejeztethetnek ki p. וְהָיָה כְּרְאוֹתָו és lesz a mint látandja (ő, alany), tk. és lesz látandásában (Gen. XXXIV. v. 31); וַיִּצִילֵו וַיִּצִילֵו és lementem megmentésére v. megmentendő őt (tárgy) (Exod. III. v. 8).

2. A vonzott infinitivusnak egy más igéhez vagy főnévhez való tiszta névi, rideg füzése helyett előfordul még annak szabadabb használata is ott, hol mint a mondat tárgya szerepel, midőn t. i. az accusativus לְ praepositió által helyettesítetik, mint וַיִּהְיוּ לְבָנֹת és megszűntek építeni (Gen. XI. 8); וַיִּבְקֶשׁ לְהָרֹג וַיִּבְקֶשׁ לְהָרֹג és akarâ megölni (Exod. II. 15).

3. Az infinit. absol. elé tagadó szó nem járulhat, hanem az infinit. és a verbum finitum közé szúratik p. וַיִּנְקָה לֹא יִנְקָה וַיִּנְקָה büntetlenül nem hagy (Exod. XXXIV. v. 7).

29. gyakorlat¹.

יְהוָה אֱדוּגֵנוּ מִהֲדָדִיר שְׂמָךְ בְּכֹל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּנָה²
 הוֹרָךְ³ עַל הַשָּׁמַיִם: מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּזְנְקִים יִסְדָּתִי עוֹז⁴
 לְמַעַן גִּזְרֵרֶיךָ⁵ לְהַשְׁבִּית⁶ אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם⁹: כִּי אֶרְאֶה שְׂמֶיךָ

מַעֲשֵׂי אֲצַבְעוֹתַיָּךְ יָרַח וּבֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנָתָה¹⁰: מֶה
 אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וּבְךָ אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ וּתְחַסְרֵהוּ¹¹ מַעַט
 מֵאֱלֹהִים וּבְכֹד וְהִדְר¹² תַּעֲטִירְהוּ¹³: תִּמְשִׁילֵהוּ¹⁴ בְּמַעֲשֵׂי
 יָדְיָךְ כֹּל שֵׁתָהּ¹⁵ תַּחַת רַגְלָיו: צַנָּה¹⁶ וְאַלְפִים¹⁷ כָּלֶם וְגַם
 בְּהִמּוֹת שְׂדֵי¹⁸ צִפּוֹר שָׁמַיִם וּדְגֵי הַיָּם עִבְרֵ אַרְחוֹת¹⁹ יָמִים:
 יְהוָה אֲדוֹנֵינוּ מֶה־אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכֹל הָאָרֶץ:

¹Zsolt. VIII, ²=תֵּן, ³lény, méltóság, ⁴dadogó gyermek, ⁵ala-
 pítani, ⁶hatalom, erősség, ⁷eluyomó, ellenség, ⁸nyugodni hiph.,
 megszüntetni, kiirtani, ⁹boszut állani, ¹⁰alapítani **בוֹן**, ¹¹hiá-
 nyossá tenni, ¹²dísz, ¹³körülövedzeni, különösen vki fejét koro-
 nával (עֲטָרָה), ¹⁴uralkodni hiph., ¹⁵gy. שִׁית helyezni, tenni,
¹⁶apróbb barom, külön. juhok = צֵאן, ¹⁷ökör, ¹⁸=שְׂדֵה,
¹⁹út.

§ 83. (Mellék igék.) A héber nyelv, mint már a második
 részben (§ 72) láttuk sajátképeni adverbiumokkal nem bír.
 Azon szerep, melyet ezen beszédrészek visznek más nyelvek-
 ben, a héberben accusativusban álló nevek által szokott képvi-
 seltetni. De képviseltetik még az által is, hogy a mondat főigéje
 mellé egy másik (mellékige) tétetik, melyben az adverbium
 által kifejezendő határozó fogalom rejlik. Ez kétféle módon
 történik.

1) Oly igék mint: **שׁוּב** vissza térni, **הוֹסִיף** ho z-
 z á t e n n i, s z a p o r í t a n i tétetnek azon ige elé, melynek
 fogalmáról azt akarjuk mondani, hogy i s m é t e l v e v a g y
 f o l y v á s t történt p. **שׁוּבָה יְהוָה חֲלָצָה נַפְשִׁי** m e n t s d
 m e g i s m é t ó J e h o v á a z é n l e l k e m e t (Zsolt.
 VI. 5). Leggyakrabban a főige ל-al összekötött infin. constr.-
 ban áll ilyenkor p. **לֹא תָשׁוּב לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ בָּהּ**
 n e m e n j i s m é t a z o n ú t o n, a m e l y e n m e n t-
 é l (I. Kir. XIII. v. 17); **וַיֹּסִיפוּ עוֹד לְחַטּוֹא** é s m é g i s

folyvást vétkeztek (Zsolt. XXVIII. v. 17); **לֹא תֹסִיפוּ לִרְאוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם** nem fogjátok őket ismét látni örökké (Exod. XIV. v. 13). Ezen igéken kívül, melyeknek ily értelembeni használata leggyakoribb, még egyéb, különösen hiph'il törzsű igék is használtathatnak a főige közelebbi meghatározására melléigékképen p. **הַקְּשִׁיטָה לְשֹׂאֵל** nehezét kértél (tulajdonk. nehezül kértél II. Kir. II v. 10); **הַטִּיבִי נֶגְזַן הַרְבִּי נְשִׁיר** énekelj jól, énekelj sokat; azaz hosszán (Jes. XXIII. 16. mindkét főige elől elmaradt a **לְ**) **מֵהֵרָף לְכַצֵּא** hamar találtál (Pi'él törzsű melléigével Genes. XXVII. 20).

2) A melléige némelykor — különösen **הֵיטֵב** és **הֵרְבֵה** és igen gyakran — a főigének utána tétetik p. **וְשִׁמַּעְתָּ וְדַרְשָׁתָּ הֵיטֵב** hallgasd meg és kutasd ki jól (Deut. XVII. v. 4); **וְלִבִּי רָאָה הֵרְבֵה חֲכָמָה** szívem bölcseséget sokat látott (Préd. I v. 16).

Jegyz. 1. A melléige a főigétől egyéb szók által lehet elválasztva p. **עֲשִׂיתָ סְפָרִים הֵרְבֵה** sok könyvet csinálni (Préd. XII. v. 12); **וְדַרְשׁוּ הַשׁוֹפְטִים הֵיטֵב** jól kutassanak a bírák (Deut. XIX. v. 18).

Jegyz. 2. A melléige adverbialis szerepet viszen néha főnevek mellett is (mely használathoz átmenetet képez a melléige alkalmazása infinitivus absolutus előtt, melyet feant megismertünk), p. **לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וְהֵאֲרַכְתָּ יָמִים** hogy jól legyen dolgod és soká élj (Deut. XXII. v. 7); **הַפְּלִיא חֲסָדוֹ לִי** csodálatossá tette kegyelmét irányomban (azaz csodálatosan kegyelmezett meg nekem Zsolt XXXI. v. 22).

Jegyz. 3. Már az infinitivus absolutus használata is némi tekintetben a melléige rovatába tartozik.

III. Szakasz.

A név.

§ 84. (A név határozottsága v. határozatlansága.) Magában véve minden név, a tulajdonneveket kivéve, határozatlan és így a határozatlanság különös jelölése szükségtelen. Csak ritkán használtatik אָחַד e g y szó határozatlan névmutatóképen, mint אִישׁ אָחַד férfi v. אָחַד הָאֲנָשִׁים a férfiak e g y i k e. Határozottá lesz a név, ha általános fogalma valamely egyes, bizonyos tárgyra vitetik. Ennek jelölése történik részint névmutató hozzájárulása által, részint az által, hogy a név egy másikkal status constructusba lép vagy, mi az utóbbival azonos, az által, hogy a névhez birtokragok járnak, a birtokragos név nem levén egyéb, mint a névhez st. constr. álló, rövidült személyes névmás, mint הַבַּיִת a ház, בַּיִת אֱלֹהִים isten háza, בֵּיתוֹ az ő háza.

§ 85. (A nevek egymáshoz viszonya a mondatban) háromféle:

a) Alany és állítmányi viszony. Ez mint fent láttuk csak a névi mondatban lehetséges.

b) Mellettesítési viszony (appositio), midőn az egymás mellé helyezett nevek egymástól független és ugyanazon mondatrészt képező kifejezések, de úgy hogy a második helyen álló mindig közelebbi meghatározása az első helyen állónak, p. יֵשַׁעְיָה הַנְּבִיא Ésaias a próféta. — Itt héber sajátságokképen megjegyzendők: 1) oly mellettesítések, hol egy abstract fogalmat kifejező név az első helyen álló névnek tulajdonságát határozza meg és így a mi nyelveinkben melléknév felelne meg neki, mint דְּבָרִים נְחֻמִּים szók, vigasztalás, azaz vigasztaló szók (Zach. XI. v. 13), אֲמָרִים אֱמֶת beszédek, igazság, azaz igaz beszédek (Példab. XX. v. 21); הָאֲרוֹן הַקִּבְרִית

a szekrény, a frigy azaz frigy szekrény (Jos. III. v. 17); 2) hol a mellettesített főnév a megelőzőnek anyagát fejezi ki, mint סִיגִים כֶּסֶף s a l a k, e z ü s t, azaz e z ü s t s a l a k (Ezech. XX. v. 18.); אִיפָה שְׁעוּרִים Ê p h á, á r p a 3) hol a mellettesített név az első helyen levőnek számát nevezi meg pl. מִסְךָ עֶשְׂרִים אִמָּה תְּבִלַת וְאֶרְגָּמָן f ü g g ö n y, h u s z r ő f, b i b o r é s k a r m a z s i n (Exod. XXVII. v. 16 hol a 2 alatti mellettesítés is képviselve vagon.)

Jegyz. A számnevek a számlált tárgyat kifejező névhez vagy jelzői viszonyban állnak (I. § 72. 2) vagy mellettesítési viszonyban. Utóbbi esetben a számnév a főnév után következik, mint az imént felhozott példában, míg a jelzői viszonyban annak eléje tétetik. A számnév mellettesítési viszonyát illetőleg megjegyzendő: hogy a főnév ily viszonyban mindig többesszámban áll.

c) Jelzői viszony mindig a tulajdonság kifejezésére használtatik. Ez a mellettesítésnek csak egy neme, de tőle annyiban különbözik, hogy a jelző mondattani tekintetben alsóbb fokon áll a jelzett főnévnél, ámbár neki teljesen nincsen alárendelve. A szerint a mint a jelzett név határozott vagy határozatlan a jelző is névmutatóval vagy a nélkül járul a név mellé, p. הָאָרֶץ הַטּוֹבָה a j ó f ö l d; אֲמָרִים גְּעִימִים k e l l e m e s s z a v a k. Csak némely eltérés fordul elő mégis ezen szabály alól p. גְּבֻעוֹת הַגְּבוּהוֹת (24. gyak.)

§ 86. (Folytatás.) d) A l á r e n d e l é s i v i s z o n y. Ennek az úgynevezett status constructusban vagon helye, mely mint egyéb nyelvekben az annak megfelelő genitívus, a legkülönfélébb viszonyok kifejezésére szolgál. Használatáról elég lesz a következőket megjegyezni:

1. A status constr. használtatik mindenk előtt a) a tulajdonképeni birtokviszony kifejezésére úgy, hogy a birtok

képezi a stat. constr. első tagját, mely után a birtokos neve következik p. **עיר האלהים** isten városa; továbbá b) tulajdonságok kifejezésére úgy, hogy a tulajdonságot kifejező név után következik azon személy vagy tárgy neve, melyre nézve létezik az illető tulajdonság p. **ישׁוּר הַדֶּרֶךְ** egyenes út, útjára nézve egyenes (Példab. XXIX. v. 27); **נָבַח רִגְלִים** lábaira nézve megvert, sánta (II. Sám. IV. v. 4); **נָקִי בָּפִים וּבֵר לֵבָב** ártatlan kezű és tiszta szívű (Zsolt. XXIV. v. 4); c) az anyagnak, melyből valami készült, kifejezésére p. **מִזְבֵּחַ אֲבָנִים** a köveknek oltára azaz kőből való oltár (Exod. XX. v. 25.)

2. superlatív értelmében, midőn a status constructusnak mindkét része ugyanazon név, de úgy, hogy a vonzott név mindig többesszámban vagon p. **עֲבָד עֲבָדִים** szolgák szolgája, azaz: legalacsonyabb szolga **שִׁיר הַנְּשִׁירִים** énekek éneke, azaz a legbecsesebb, legszebb ének.

Jegyz. Ha ugyanazon szó st. absolutusban ismételtetik, akkor ez által az ismétlődés, gyakoriság, folytonosság v. egyenkéntiség s a t. fejeztetik ki, p. **יּוֹם יּוֹם** minden nap; **מַעַט מַעַט** lassacskán (azaz folytatólag mindig valami keveset, p. **חָגַר אֲשֶׁר בְּקִרְבָּךְ יַעֲלֶה** az idegen, ki köztöd lakik, mind inkább föledbe kerekedik, és te mind inkább alább sülyedsz (Deut. XXVIII. v. 43).

3. A számnak kifejezésére p. **עֶשְׂרֵת אֲלָפִים** négyezer, az ezreknek négye (mi a latin genitivus partitivussal hasonlítható össze.)

Mindebből látható, hogy a st. constr. igen sokszor használtatik ott, hol a mellettesítés is szokott szerepelni a 85. §. szerint. A st. constr. ugyanis már szabadabb tovább fejtése a rideg appositionának.

Több példában lehet a kétféle szófüzés egymásba való átmenését szemlélni p. הַמְּזַבַּח הַנְּהוֹשֵׁת (II. Kir. XVI. v. 14).

4. A vonzott tag nem csak név lehet, de lehet név erejű névmás v. rövid visszaható mondat is, mint בְּדָמֵי אֶתֶּה kinek fia vagy te? (I. Sám. XII. v. 58), הַקְּמַת־דָּמָה minek a bölcsesége? v. micsoda bölcsesség? (Jerem. VIII. v. 9); אֲדִירֵי כָּל הַפְּצִירָם az erők, kikben egész kedvem telik tk. nemesei azoknak, kikben egész kedvem telik (Zsolt. XVI. v. 3); קְרִית הַנָּה דָּוִד a város, melyben Dávid lakott (I. Sám. XXV. v. 15); מְקוֹם אֲשֶׁר אֲסוּרֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים a hely, a hol a király foglyai fogva vannak (Gen. XXXIX. v. 20).

5. Névmutatót a status constructusban csak a vonzott név kap, melynek határozottsága a vonzó névre is visszahat, olyannyira, hogy hol a vonzott név magában határozott, ha az p. tulajdonnév, és azt akarjuk hogy a vonzó határozatlan maradjon: status constructus helyett másféle szófüzést kell választani, így pl. מְזַמֵּר לְדָוִד Dávidnak egy éneke, holott מְזַמֵּר דָּוִד annyit tenne, mint Dávidnak az éneke.

6. Vonzott név több lehet, mint קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ ég és föld szerzője (Gen. XIV. v. 19); elienben vonzóképpen mindig csak egy állhat. Ha tehát több vonzó név van, akkor másféle szófüzés használatik, így pl. nem lehet mondani אִישׁ וּמַעַלְלָיו az ember útjai és tettei, hanem így אִישׁ וּמַעַלְלָיו דְּרָכֵי אִישׁ az ember útjai és az ő tettei; rosszul volna מִשְׁקָה וְאֹפֶה מֶלֶךְ Miszrajim királyának pohárnoka és sütő mestere, hanem mondatik מִשְׁקָה מֶלֶךְ

מִצְרַיִם וְהַאֲפָה Misra jím királyának pohár-
noka és a sütőmester (Gen. XL. v. 1), vagy így
is: הַמְשָׁקָה וְהַאֲפָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם (Gen. XL. v. 5).

§ 87. (Az esetek.) A héber nyelvnek, a mint azt az Ó.
T.-ban szemlélhetjük, esetrágjai, a melyekkel kétség kívül tör-
ténetének egy régibb korszakában még birt, már elvesztek a ne-
vek végéről; még csak kevés nyomát találjuk a régibb nyelv-
vezethez szívesen alkalmazkodó költői darabokban és régi tulaj-
donnevekben és összetételekben, ezen esetrágoknak, így יִתְרוֹ e
mellett פְּנִינָאֵל, יְרוּשָׁלַיִם, חֵיתוֹ יַעֲרֵר אֵל = רַעֲוֵאל, יִתְרֵר
s a t. hol י, י, י, régi esetrágok. De mind között legépebben
tartotta fenn magát az accusativusnak ׀־ és ה־־ ragja,
amaz némely adverbiumban (l. § 72. 1), emez is adverbiumok-
ban (p. מִהֲרָה g y o r s a n) és különösen az úgynevezett
irány ragban: ה־־, mely mindakkor használtatik, ha e kér-
désre h o v á? akarunk felelni, p. יְרוּשָׁלַיִם J e r ú z s á-
l e m b e, הָאֹהֶלְהָ a s á t o r b a s a t. Mindezen eseteket
úgy kell felfogni mint accusativusokat.

A sémi nyelveknek külön dativusok nincsen; ez mindig prae-
positió által iratik körül; ritkábban fejezi ki azt a tárgyeset pl. לִי יְאוּרִי
וְאֲנִי עֲשִׂיתִי enyém az én folyamom és én készítettem azt ma-
gammak, magam számára (nem: készítettem magamat Ezech. XXIX. 3.)

§ 88. (A tárgyeset) azon eset, melyet minden ige vonz
maga után. Alkalmazása a héberben és a rokon nyelvekben
sokkal tágabb mint egyéb nyelvekben. Nemcsak átható, hauem
benható igék után is közvetlenül állhat oly esetekben, midőn
egyéb nyelvek praepositiót használnának vagy a főnév helyett
adverbiumot alkalmaznának. Az accusativus — a rag kive-
szése után — a pusztá főnév által jelöltetik, mely néha אֵת
(makképh-phel אֵת) viszonzsót vesz maga elé. Ez ma-

gában vevé accusativusban álló és a következő főnévvel status constructusban levő név (l. a köv. §-t).

A nyelvnek e tekintetbeni sajátosságait következőkben foglalhatjuk össze:

Az accusativus a héberben az igének különböző — irányzat, mód, anyag, tartalom, eszköz, hatás és rendeltetés sat. — körülményeit fejezi ki, minél fogva többnyire határozó természetű, valamint a magyarban is azt mondjuk: „sokat aggodni, nagyot változni.“

a) Irányt jelentő accusativus. Mint föntebb láttuk, az irány kifejezésére még gyakran használtatik a tárgyeset régi ה־ ragja. Ez azonban igen sokszor elmarad és a puszta rag nélküli főnév (többnyire határozottan) tárgyesetben áll p. הָלַכְוּ שְׁבִי fogságba vándoroltak (Siral. I. v. 5, e mellett הָלַכְוּ בְּשִׁבִי v. 18); תְּבוֹאָהּ שׁוֹאָהּ borzalom szállja meg (jó reá) (Zsolt. XXXV. v. 8). De e kérdésre honuét? is állhat accusativus a járás, menés sat. igék mellett p. בְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר a mint a várost (azaz: a városból) ki megyek (Exod. IX. v. 29), továbbá oly értelemben mint e magyar tárgyeset: járom az erdőt sat. p. עָבַר אֶרְחוֹת יַמִּים jární a tengerek ösvényein (Zsolt. VIII. 9).

b) Állapotot módot jelentő accusat. pl. קוֹל גְּדוֹל דָּבַר קוֹל גְּדוֹל nagy fenszóval beszélt (Deut. V. v. 19). Különösen történik az, midőn hatályozás végett az igéhez maga gyökéből származtatott főnév járul, mint וַיִּצְעַק וַיִּמְרָה צַעֲקָה גְּדוֹלָה וַיִּמְרָה és keserves nagy kiáltással kiálta (Gen. XXVII. 34); אָנִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי én gyermektelen járok (Genes. XV. 2).

c) Anyagot és tartalmat jelentő accu-

sat. pl. וַיִּצַר אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאָדָמָה és alkotá az embert a föld porából (Genes. II. 7); כָּל מִינְהוּ עָשָׂה נְחֹשֶׁת מִלְּאֵוֹ אֶת הָאָרֶץ חָמָס megtölték a földet erőszakoskodással (Ezek. VIII. 17).

d) Eszközt jelentő accusat. pl. וַיִּדְבְּרוּ אֵתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶבֶן וְצִפִּיתָ וְאַתֶּם זָהָב és agyon kövezék őt minden izraeliták kövekkel (Josúa VII. 25); וְאַתֶּם זָהָב és azokat borítsd be arannyal (Exod. XXV, 24).

e) Hatást, rendeltetést jelentő accusat. pl. פֶּן אֵישׁן הַמָּוֶת hogy ne aludjam el a halálban (Zsolt. XIII. 4); וְאַתְנָה גוֹיִם נִחְלָתָךְ és adom neked a népeket örökül. (Zsolt. II. 8).

f) Időt jelentő accusat. és pedig α) időpontot, mikor valami történik p. הֵנָּה הַלַּיְלָה (Jós. II. 2) emberek jöttek ide ez éjjel β) időtartamot p. אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים יָמִים esőt bocsátok a földre negyven napig és negyven éjjig (tartót) (Gen. VII. 4).

§ 89. (Viszonyszók.) Az igének a tárgyesettel való összeköttetésének még egy neme vagyon; az t. i. hogy az accusativusban álló főnév status constructussá változik. Történik pedig ez azáltal, hogy a név elé viszonzzó tételik. Minden viszonzzó ugyanis accusativusban álló név, mely az utána következőt genitivusba kívánja. Ha p. azt mondom וַיִּלֶךְ אַחֲרָי וְעַם מִשָּׁה akkor עַם = „társaság“ accusativusban álló név, mely מִשָּׁה-vel st. constructusba lépett; hasonlóképen áll ez a többi viszonzóra nézve is.

Csak a כִּי viszonyjelölő, mely nem vonzatik mindig ige által, gondolható mint a névi mondat alanya vagy állítmánya vagy az alany appositíója nominativusban is p. **מִי כַּמּוֹדֵךְ** ki oly au mint te? hol כִּי állítmány, tehát nominativusban áll, de **בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אָנִי** éjjel tájban megyek ki (Exod. XI. 4) כִּי a **יִזְאָא** ige által vonzott időt jelentő accusativus.

30. gyakorlat.¹

אֲשֶׁר־יֵאָמֵר הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת³ רְשָׁעִים וּבְדַרְךְ חַטָּאִים
 לֹא עָמַד וּבְמוֹשָׁב לְצִים לֹא יָשָׁב. כִּי אִם בְּתוֹרַת יְהוָה
 חִפְצוֹ⁴ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה⁵ יוֹמָם וְלַיְלָה: וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלֵד⁶
 עַל פְּלוֹגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיו יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ⁷ לֹא יִבּוֹל⁸
 וְכֹל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ: לֹא בֶן הָרְשָׁעִים כִּי אִם בְּמִץ⁹
 אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ¹⁰ רוּחַ: עַל בֶּן לֹא יִקְמוּ רְשָׁעִים בְּמִשְׁפַּט
 וְחַטָּאִים בְּעֵדַת צַדִּיקִים כִּי יוֹדַע יְהוָה דָּרֶךְ צַדִּיקִים וְדַרְךְ
 רְשָׁעִים תֵּאָבֵד:

¹Zsolt. I., ²boldog! (tulajdonképen st. constr. álló főnév, de felkiáltásképen is használtatik) ³tanács, ⁴kivánság, gyönyör, ⁵gondolkodni, ⁶ültetni, ⁷patak, ⁸עֵלְהוּ levél (l. § 64, 4. 1), ⁹hervadni, ¹⁰polyva, ¹¹elfüni.

§ 90. (Polytatás.) A viszonzszókról azoknak alaki sajátságaira nézve már a második részben volt szó. Itt csak használatukra nézve fogjuk a legszükségesebbeket érinteni.

Legtöbbnyire helyi viszonyokra vonatkoznak vagy helyben maradást jelentenek és hol? kérdésre felelnek; vagy helybe v. helyből mozgást jelentenek és hová? és honnan? kérdésekre adnak feleletet; de számos oly elvont viszonyt is jelölnek, melyet a héber nyelv a tér szempontjából fog fel. Legrövidebbek közülök **בְּ**, **אֶל** és a belőle rövidült **לְ**, **מִן** és a rövidült **מִ**, és **עַל**. Ezekről tehát egyenkint szólunk.

1) **ב**. E viszonyjelölőnek helyre vonatkozó (**בבית** a házban), segítő azaz eszközt jelentő (**בידי** a kézzel, **בחרב** a fegyverrel), és időbeli (**בשנה** évben, **בבואו** jövetelekor) használata világos és különös fejtegetést nem kíván. Sajátságosak ellenben a **ב** viszonyjelölőnek következő használatai: a) az úgy nevezett **ב** *essentia e*, melylyel valamely dolognak mibenlétét fejezzük ki: így Exod. VI. 3 **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בְּאֵל שְׂרַי** s megjelentem vala Ábrahámnak mint mindenható isten (azaz mindenható isten minőségében), Jób XXIII. 13 **וְהוּא בְּאֶחָד** ő egyetlenegy (azaz ő egyetlenegynek minőségében létezik); b) értéket, árat kifejező **ב** p. **עֵין בְּעֵין** szemet szemért (Deut. XIX. 21); c) társaságot kifejező **ב** = val, vel **בְּמַקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן** Botommal mentem át a Jordánon (Genes. XXXII. 11); d) ellenségeskedést kifejező **ב** p. **וְנִלְחַמְוּ אִישׁ בְּבָרְתוֹ** kiki saját fivére ellen (Jes. XIX. 2); e) a magyarázó **ב**, melylyel valamely általános kifejezés alkatrészei soroltatnak elő mint melyekre részletesen vonatkozik azon cselekmény, melyet a mondat igéje kifejez p. Gen. VII. 21 **וַיָּנוּעַ כָּל־בְּשָׂר הָרִמָּשׁ עַל־הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה** és elveszett minden a földön nyüzsgő test, (t. i.) madár, barom, vad sat.; f) a részletező **ב**, mely a magyar között, közének felel meg, mint II. Sám. XV. 31 **אֲחִיתֹפֶל בְּקִשְׁרִים** Achithóphel az összeesküvők között van; mint ilyen az előtte való melléknévnek superlativusi értelmet kölcsönöz, mint Énekek Én. I. 8, **הַיָּפֶה בְּנָשִׁים** az asszonyok között a legszebb. Bir. VI. 15. **הִנֵּה אֵלַי הָדַל בְּמִנְשָׁה וְאֲנֹכִי** imé az én nemzetségem leg-

szegényebb Manassében és én legcsekélyebb vagyok atyám házában; g) áll továbbá átható igék után a pusztá tárgyasetű név helyett, mint Jób VII. 13 **יָשָׂא בְּשִׁיחִי מִשְׁכְּבִי** viselendi panaszomat (kinomat) fekttem, Bir. XIII. 16 **לֹא אָכַל בְּלֶחֶמֶךָ** nem eszem kenyeredet; Genes. XXI. 16 **אֵל הַיֶּלֶד** nelássam a gyermek halálát. Ily esetekben néha — mint az utóbbi példában — a cselekvésnek az ige tárgyára való közvetlen kihatása emeltetik ki.

2) **לְ** (rövidítve **לָ**-ből) irányzást jelent valahová vagy valamire, mind tulajdon mind átvitt értelemben; valamint mondjuk **יָרַד לְגַנּוֹ** lement a kertjébe (azaz kertjébe irányozta menetét), szintígy mondjuk **נִפְשָׁנוּ לְיְיָ** lelkünk Jehôvába veti reményét (azaz irányozza reményét). Ezen alapértelméhez képest a **לְ** tömentelen sokféle viszonyok kifejezésére szolgál. Legközelebb a) datívust jelöl; aztán átvive a sajátító viszony kifejezésére használtatik, különösön midőn több birtoknév egymástól függő viszonyban jő elő, pl. Ruth II. 3 **חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה** Boaz földrésze, I. Kir. XV. 31 **דְּבָרֵי הַיָּמִים** Izrael királyainak kortörténetei; **מְזִמּוֹר לְדָוִד** Dávidnak egy éneke. b) Mint a magyar nak, nek és a német zu használtatik továbbá úl v. vá, vé gyanánt, mint Esth. VII. 4 **וְאֵלוֹ לְעַבְדִּים** és bár szolgálk és szolgálókul adatnánk el, Exod. IV. 3 **וַיְהִי לְנַחֵשׁ** és lön kigyóvá, II. Sám. VII. 14 **אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא** én leszek neki atyja s ő nekem fiam lészen. c) Az irányzat fogalmára visszavihető az is, hogy gyakran vmire nézve, vmit illetőleg, j a v á-

ra, számára értelmében használtatik, pl. Exod. XX. 5, 6 לשנאי az engem gyűlölőkre nézve, לאהבי az engem szeretőkre nézve. ויעש לאביו אכל atyja számára gyászt rendezett (Gen. L. 10). אמרי לי אחי הוא mondjad rólam (reám nézve) bátyám ő (Genes. XX. 13). d) Sajátságos a ל használata, midőn a cselekvőnek a tette irányzott különös igyekezetét jelenti, vagy általában az ige mellé nagyobb nyomatosság kedvéért adatik, mint לך לך menj (egész igyekezettel), לך ברח fuss, Jób VI. 19 קוֹי לְמוֹ reményelnek. e) Használtatik a ל viszonyzó valamely cselekvés indokának kifejezésére is p. לואת יחרד לבי e végett rettegek az én szívem (Jób XXXVII. 1). Mint általános mutatószócska helyben és időben lételt is jelent, mint לימין jobbról, לערב este sat.

3) מן tól, től; ből, ből jelent távozást, eredést, elvett helyi, időbeli vagy átvitt értelemben. Sajátságos használatai: a) hogy az igének, mely után jő, távozási értelmet kölesönöz, ha az eredetileg benne nem is volt, így רשע gonoszul cselekedni, מן רשע gonoszul elpártolni, elszakadni, mint II. Sám. XXII. 22 ולא רשעתי מאלהי és istenemtől nem szakadtam el; szintígy בגד hűtelenkedni, מן בגד hűtlenül elhagyni, mint Jer. III. 20 אכן בגדה אשה מרעהו valamint hitestársát hűtlen elhagyja a nő. Ide tartozik b) a מן privativum is, mint Jób XXI. 9 בתיהם מן שלום házaik békében vannak rettegés nélkül; I. Sám. XV. 23 וימאסך ממלך megvetett téged, hogy ne légy király; c) מן partitivum, midőn a főnév fogalmának egy részét jelenti, mint Exod. XVI. 27 יצאו מן העם

kimenének egynémelyek a nép közül; Ezek. XX. 1 **אֲנָשִׁים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל** férfiak Izrael vénei közül; d) hasonlításoknál jelent inkábbbságot, elsőbbséget szolgál a comparativus jeleül, mint Példa b. XVI. 16 **בְּחָכְמָה מִהַדְּשׁוּב מִחֶרֶץ וְקִנּוֹת בֵּינָה נִבְחַר מִבְּסָף** bölcseséget szerezni mennyivel jobb az aranynál, és értelemszerszés inkábbb választandó az ezüstnél; Ruth I. 12 **זְקֵנָתִי מְהִיּוֹת לְאִישׁ** korosabb vagyok, mintsem hogy férjhez mehetnék; Gen. IV. 13 **גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא** nagyobb az én bűnöm, mintsem hogy megbocsáttathatnék; e) okot, alkalmat jelentőleg miatt-ért-tel fordítandó, így Deut. VII. 7, 8 **לֹא מִרַבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים הַשֶּׁקׁ יִי בְּכֶם כִּי מֵאַהֲבַת יְיָ אֶתְכֶם וּמִשְׂמֵרוֹ אֵת הַשְּׁבוּעָה** nem minden népeknél való számosbvoltatok miatt kedvelt megtiteket Jehôva, hanem mivel szeret titeket Jehôva, és mivel meg akarja tartani esküjét sat.

4) **עַל** rendszeren ott használtatik, hol mi is ra, re-t monduk, mind tisztán helyi mind átvitt értelemben p. haragudni vkire **עַל** **קִצַּף**; re á róni vkire valamely kötelezettséget pl. **הֲרָבוּ עָלַי מְאוֹד מִהֵר וּמֵתָן** kérjetek tőlem bármisok nászajándékot (Gen. XXXIV. 12); vkire bizni vmit p. **לֹא הוּא־פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת לֹא** ő bizott meg engem azzal, hogy építsek neki házat Jeruzsálemben (II. Chron. XXXVI 23), **עַל** **יֹשֵׁב** az a ki az ítélet fölött ül (Jes. XXVIII. 6) azaz ítélő hivatallal van megbizva; re á parancsolni valakire p. **עַל** **הָעַבִּים אֲנֹחָה**

מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר és a felhőknek megparancsolom, hogy ne hullassanak reá esőt (Jes. V. 6). Valamint minden más héber viszonyzó, úgy az **עַל** is nagyon sokféle használata. A sok közül jegyezzük meg a következőket: a) valami mellett, valaminél lenni, állni, ülni, valami körül foglalkozni s a t. **וַתִּרְבֶּנָּה הַנְּצֻבוֹת עָלֶיהָ** és szólának a körülötte állók (I. Sám. IV. 20); **סוּרוּ נָא מֵעַל אֲהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה** Távozzatok ezen gonosztevő emberek sátrai mellől (Num. XVI. 26); b) okot, célzt kifejező **עַל** p. **עַל כֵּן אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוּנֵי הַרְעוֹת הָאֵלֶּה** azért, mert istenem nincsen velem, talált engem ezen sok szerencsétlenség (Deut. XXXI. 17, nem szükséges hogy az **עַל** után **כֵּן** következik); c) ezzel összefügg a magyar: daczára értelmében való használata p. **עַל רֵעֵךְךָ** **כִּי לֹא אֲרֻשֶׁע** ámbár tudod hogy nem követelek eligaztalanságot (Jób X. 7); d) minden oly fogalmak mellett is használtatik **עַל** hol nem annyira helyi mint inkább átvitt értelemben való felüllevés gondoltatik p. uralkodni valaki fölött, örködni valaki fölött s a t.

5) **מִי־כְמוּזָה בְּאֵלִים** p. hasonlóságot kifejező viszonyjelölő p. **כִּי** olyan a hatalmak között mint te Jehová (Exod. XV. 11); kifejezi a „körülbelül“ fogalmat is p. **בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי** körülbelül 600.000 gyalogos (Exod. XII. 37); két egymás mellett álló név előtt ismételve, azt fejezi ki, hogy a két név által megnevezett személyek vagy tárgyak egymással tökéletesen megegyeznek p. **וְהָיָה כְּעַם כְּפָדֶן** **כְּעַבְד כְּאֲדוֹנָיו כְּשֶׁבַחָהּ כְּגִבְרָתָהּ כְּקוֹנָהּ כְּמוֹכֵר כְּמִלּוֹה** „Leendő a köznép ép olyan mint a pap, a szolga olyan mint az

úra, a szolgálónő ép olyan mint úrnője, a vevő olyan mint az eladó, a kölcsönadó mint a kölcsönvevő, az uzsorás mint a kin uzsorát vesznek" (Jezs. XXIV. 2). A כּ után következő főnév legtöbbször határozott, (l. az ép idézett példát) ritkábban határozatlan.

§ 91. (Folytatás.) a) Néha a viszonyjelelő a kifejezett igéhez hozzágondolandó igétől vonzatik, és képezi az u. n. constructio praegnans-t, így Gen. XLII. 28 וַיִּחְרְדוּ אִישׁ אֶל אָחִיו és megrémülések (azaz megrémülve fordulának) egymáshoz. — Esai. XIV. 17 לֹא סָפְתָה בֵּיתָהּ foglyait nem oldotta fel háza (azaz feloldva haza nem bocsátá).

b) Ha ugyanazon viszonyjelölő vonatkozik több névre: úgy szükséges azt mindegyik név előtt ismételni p. בֵּינִי וּבֵינָם köztem és Izráel fiai között (Ex. XXXI. 28); לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּבֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב hogy feldolgoztassék a kék, bibor és karmazsinszinű gyapju között művészimunkával (Exod. XXXIX 3).

c) Néha a mondat első tagjában lévő viszonyjelelő a második tagra is vitetik, mint Esai. XLVIII. 14 יַעֲשֶׂה הַפְּצוּ בְּבָבֶל וְזָרְעוּ בְּשָׂדִים Babelben és hatalmát (szósz. karját) a kaldeusokon; Jób XXXIV. 10 חֲלִילָה לְאֵל מְרַשַׁע וְשׂוֹי מֵעוֹל távol legyen istentől gonoszság s a mindenhatótól igaztalanság.

IV. Szakasz.

A mondatok képzése.

A. § 92. (A különböző színezetű egyszerű mondatok képzésére használt szók):

1) Tagadó mondatokat képez: a) לֹא mely

valamely tényálladékot egyenesen tagad v. valamely eseményről azt állítja, hogy nem fog bekövetkezni p. **לֹא צָחַקְתִּי** nem nevettettem; **לֹא אֵלֶיךָ עָמָהֶם** nem fogok velük menni. Rendesen az egész mondatot tagadja, miért is a mondat főtagja, az ige előtt áll és többnyire igei mondatokban alkalmaztatik. A névi mondat a **לֹא** befolyása alatt igeivé alakul; a határozatlant, és az igenevet legtöbbszörre kerüli. Közvetlenül név előtt csak akkor áll, ha nem az ige által kifejezett cselekvés v. esemény tagadtatik, hanem azon körülmény, hogy az alany vitte ezen cselekvést végbe, úgy hogy a tagadás súlya az alanyt illeti p. **לֹא יְהוָה שְׁלַחְנִי** nem Jehôvâ küldött engem (Num. XVI. 29). Ugyanazon okból találjuk a tagadó szót egyéb mondatrészek előtt is, az állitmánytól elválasztva, ha a tagadás súlya azokat illeti p. **אֲרֵץ לֹא בְּמִסְכְּנֹת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם** oly föld, melyben nem szükkölködésben eszel kenyeret (Deut. VIII. 9).

b) **אֵין** melynek tagadó ereje főképen a mondat alanyára vonatkozik, mely előtt foglalja el rendesen helyét a mondatban p. **אֵין שְׁלוֹם אָמַר יְהוָה לְרָשָׁעִים** nincs békesége, úgy mond Jehôvâ a gonoszoknak (Jes. XLVIII. 22). **אֵין** a következő főnévhez st. constr.-ban áll (abs. **אֵין**), ezért ha névmás a mondat alanya, az a tagadó szóhoz birtokrag alakjában járul p. **יֹסֵף אֵינוֹ** József, ő nincsen! = József, az ő nem léte (Genes. XLII. 36).

A mondottakból világos, miszerint **אֵין** verbum finitummal, mint a mely soha mondat-alanyt nem képezhet, össze nem köttetik, hanem ha részesülő alakjában név gyanánt áll. Mint-hogy a részesülő magában nem foglalja a személy kifejezését, ez a tagadó szóhoz járuló birtokragban nyilvánul, mint **אֵינוֹ**

נֹתֵן nem vagyok adó, nem adok (Exod. V. 10).

c) בְּלִתי és זוֹלָתי ha nem ha, az első inkább egész mondatok, a második egyes szók előtt használtatik. בְּלִתי még nem értelmében is használtatik ott, a hol לֹא szónak helye nincs, mint pl. infinitivus előtt, pl. לְבִלְתִּי אֵבֵל nem enni (Gen. III. 11). זוֹלָתי a kivételt szokta kifejezni p. לֹא וְתִמְוִנָה אֵינְכֶם רְאִים זוֹלָתי קוֹל alakot nem láttok, csak hangot (hallottatok), nem észleltetek egyebet kivéven hangot (Deut. IV. 12).

Jegyz. A kivétel kifejezésére még בְּלֵעֲדֵי és אַפֶּס szoktak használtatni.

d) בְּלִי és בְּלֵ az előbbinek rövidítései. בְּלִי különösen viszonyjelölők után mondatik pl. עַל בְּלִי הַגִּיד לֹא mint hogy nem jelentette neki (Gen. XXXI. 20). בְּלֵ régi szó, és különösen költészetben használtatik לֹא v. אֵל helyett.

e) פֶּן nehogy azt jelenti, hogy a mi következik e-l hárítandó, elkerülendő, a miért is rendszeren imperfectummal köttetik össze p. לֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶּן תִּמְוִתוּן ne nyúljatok hozzá, hogy meg ne haljatok (Gen. III. 3); ritkábban következik utána perfectum de imperfectum jelentésével.

2. Kérdő mondatokat képeznek:

a) הֲ előrag, mely mindig azon szó elé jő, melyen a kérdés nyomatéka fekszik, pl. הֲ שָׁלוֹם אֲכִיכֶם jól van atyátok? (Gen. XLIII. 27); néha הֲלֹא nem de?, vagy kihagyólag (elliptice) egész mondat gyanánt, ily értelemben: nem de úgy van? pl. הֲלֹא אִם תִּיטִיב nem de úgy van? ha jó vagy sat. (Gen. IV. 7).

b) אִם, mely tulajdonképen = ha, kérdőszóképen használtatik részint függő (indirect) kérdésben, mint נִרְאָה אִם פָּרְחָה נִרְאָה lássuk hogy virágzik-e a szőlő? (Eue-

kek éneke VII. 13), részint egyenes kéttagu kérdésben a második tagot vezeti be (I. § 73 a.)

Jegyz. Néha minden kérdőszó nélkül is ejtetik kérdés, hol aztán a kérdés jelölése csak a kiejtés által történik, mint **הָאֵתָהּ זֶה** te vagy-e? (Gen. XXVII. 24).

3. Ohajtó mondatokat képeznek:

a) **לוּ** és **אֲחֻלִּי** bár, vajha! p. **לוּ יִשְׁמַעֲאֵל יְהוָה** vajha Ismáél élne, (Gen. XVII. 18); **אֲחֻלִּי יִבְנֶה דְרָכַי** vajha úgy intéztetnének utjaim! (Zsolt. CXIX. 5); vagy a perfectummal **לוּ מִתְּנֵנוּ** vajha meghaltunk volna! (Num. XIV. 2).

b) Egészen sajtóságos az óhajtás kifejezése **מִי יֵתֵן** ki adná mondatka által, vagy ige előtt, mint **מִי יֵתֵן יָדַעְתִּי** vajha tudnám (Jób XXIII. 3); **מִי יֵתֵן מוֹתְנֵנוּ** ki adná halálunkat v. vajha meghalnánk (Deut. XVI. 3); vagy név előtt mint **מִי יֵתֵן עָרֵב** ki adna estét, v. vajha este volna! (e. h. **מִי יֵתֵן וְהָיָה עָרֵב**) (Deut. XXVIII. 67).

c) De általában is néha kérdés formában fejeztetik ki az óhajtás, mint **מִי יֵאָכִילֵנוּ בָּשָׂר** ki ad húst ennünk? v. vajha adna valaki húst ennünk! (Num. XI. 18).

d) Tagadó óhajtás vagy kiváncsi rendszerint **אַל** által vezetetik be, mely után imperfectum következik. Ugyanezen **אַל** a tagadó óhajtás hatályosítására, t. i. a tilalom kifejezésére is használtatik p. **אַל יִפּוֹל דָּמִי אֶרְצָה** ó! ne hulljon az én vérem a földre (I. Sám. XXVI. 20). Az óhaj többnyire **נָא** által erősítetik p. **אַל תַּעֲזֹב אוֹתְנוּ נָא** ó ne hagyj el bennünket (Num. X. 30). Tiltó értelemben is használtatik **אַל** p. **אַל יֵצֵא אִישׁ מִמִּקְוָמוֹ** ne távozzék ember az ő helyéről (Exod. XVI. 29).

Jegyz. A tilalom különösen szigorúbb értelemben igen sokszor לָא által reá következő imperfectummal fejeztetik ki p. לָא תִנְטֹב ne l o p j l

B) § 93. Mellékmondatokat képző szócskák.

1. A visszamutató mellékmondatok jelölésére szolgál:

a) mondat elején álló אֲשֶׁר szó, mely csupán csak általános értékű és visszahozó értelmén kívül magában mást nem foglal. Ennél fogva közelebbi meghatározás végett a személy, a tárgy, a hely vagy idő, a mire vitetik még hozzáadandó, így lesz a ki, אֲשֶׁר הוּא, a kik אֲשֶׁר הֵמָּה (himn.), a ki אֲשֶׁר הִיא, a kik אֲשֶׁר הֵנָּה (nőn.), a hol אֲשֶׁר שָׁם; p. מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם; a hol József fogva volt (Gen. XL. 3). A főmondatban említett azon személyre vagy tárgyra, a melyre a mellékmondat visszamutat, az utóbbiban a névhez függesztett birtokrag által is szoktok reámutatni, legyen ezen név a mondat alanya vagy tárgya p. oltalmaz meg engem az idegenek kezeitől אֲשֶׁר פִּיָּהֶם דִּבְרֵי-שׂוֹא וַיְמִינֵם יְמִין שָׁקֵר a kiknek szája hazug beszéd és jobbkeze a hamisságnak jobbkeze (Zsolt. CXLIV. 8). Ha pedig a visszamutató mellékmondatban miut tárgy szerepel a főmondat alanya: akkor ezen névre a visszamutatás a mellékmondat igei állítmányához függesztett tárgyrag által történik p. כְּרִיחַ שָׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ יְיָ mint a mező jó szaga melyet megáldott (tulajdonk. megáldotta őt) J e h ô v â; ezen tárgyrag azonban igen gyakran el is marad, p. Gen. XXVII. 27 הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם a tized, a melyet nektek adtam (Num. XVIII. 26 e. h. נָתַתִּיהוּ vagy נָתַתִּי אֹתוֹ). Ugyanily értelemben vonatkozunk a főmondati névre a mellékmondatban a viszonyszóhoz járuló bir-

tokrag által p. **אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנֹת תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם** (Deut. VIII. 9).

A héber ez úton az első és második személyt is beviheti a visszamutató mondatszerkezetbe, így **אֲנִי יוֹסֵף אֲשֶׁר מְבַרְתֶּם** én vagyok József a kit eladtatok (engem) (Genes. XLV. 4); **אֲשֶׁר רָכַבְתָּ עָלַי** a kin jártál (rajtam) (Num. XXII. 30).

Mint hogy **אֲשֶׁר** mindenféle névre vonatkozhatik, nem lehet feltűnő, hogy igen sokszor viszonszóra mutat vissza és pedig akár teljesre, akár egy betüvé rövidültre pl. **וּמִשְׁחָתָהּ** és kend föl (azt), kit én mondandóknak neked (I. Sám. XVI. 3), **שְׂתִיתָ מֵאֲשֶׁר** igyál (abból), a mit meritenek (Ruth II. 9), **רוּחַ יְיָ יִשְׁאָף עַל אֲשֶׁר לֹא אָדָע** Jehová lelke elragad téged (oly helyre), melyet én nem tudok (I. Kir. XVIII. 12).

Még sajtászerűbb az **אֲשֶׁר** szócskának használata, midőn a mellékmondat által meghatározandó név kiteve nincsen, hanem hozzá értendő, mint pl. **אֲשֶׁר עַל בֵּיתוֹ** ki háza felett van értsd: az ember, ki háza felett van, azaz házfelügyelő.

b) **אֲשֶׁר** az általa megkezdett mondatot határozottá teszi (épen úgy mint a névmutató a nevet melynek elején áll); a dolog természetében fekszik tehát, hogy azon név, melyre az **אֲשֶׁר**-es mellékmondat vonatkozik, rendszerint határozott (ámbar a héberben ezen szabály nincs általánosan keresztülvive). Ha határozatlan névre kell visszavonatkozásnak történni: a mellékmondat **אֲשֶׁר** nélkül szükölködik és minden kapocs nélkül füződik azon névhez, melyre vonatkozik, p. **עֵץ לֹא יִרְקַב יִבְחָר** fát, mely nem rothad, választ

(Jes. XL. 20). A határozott és határozatlan mellékmondatok közt fenforgó ezen különbség azonban nincs igen szigorúan megtartva.

Jegyz. A fentebbi példák közül egynehányból láthattuk, hogy a visszamutató szó előtt a név néha st. constr.-ban is állhat.

c) Néha אֲשֶׁר helyett a mutató névmás זֶה vagy זו, ritkábban a névmutató használtatik, pl. מְקוֹם זֶה יִסְדַּתְּ לָהֶם a hely, melyet te alapítottál nekik (Zsolt. CIV. 8), אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֵלְכוּ אִתּוֹ hadfiak, kik velem mentek. (Jos. X. 24).

Azon viszonynál fogva, mely a fentebbiek szerint a visszamutató אֲשֶׁר és az előtte álló viszonzó között létezik, oly színezetű mondatok is, melyek a mi felfogásunk szerint nem tartoznak a visszamutatók rovatába, mint visszamutató mondatok lépnek fel a héber mondatok szerkezetében. Ilyenek:

α) Tárgymutató mellékmondatok. Ezeknek jelölésére szolgál mindenek előtt אֲשֶׁר úgy, hogy azt את viszonzó előzi meg p. רְאוּ עֵינֶיךָ אֶת אֲשֶׁר נָתַתָּךְ יְיָ בְיָדֵי לֹא תִּיךְ látják a te szemeid, hogy Jehová tégedet kezembe adott vala, tulajdonképen: látják a te szemeid a zontényállást (את) mely (a b b a n á l l) h o g y s a t. (I. Sám. XXIV. 11). A tárgymutató mellékmondat jelölésére használtatik ezenkívül még כִּי = quod p. וַיֵּרָא עֵשָׂו בִּי בְרָךְ יַצְדֹּק אֶת יַעֲקֹב látá Esau, hogy megáldá Izsák Jákobot (Gen. XXVIII. 6). E jelölés akkor is használtatik, ha a tárgyként következő mellékmondat a főmondat alanyának beszédét idézi direct vagy indirect módon p. וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע יְיָ בִּי שְׁנוֹאָה אֲנֹכִי és mondá: meghallgatá Jehová hogy gyűlölnék engem (Gen. XXIX. 33).

használtatni, ha a főmondatot az okok egész sorozata előzi meg.

δ) Időtjelölő mellékmondatok. Ezekben a visszamutató szó **כ** v. **עד** viszonyzókkal lép stat. constructusba p. **כַּאֲשֶׁר** midőn (a mint), p. **עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ** míg kiirtották (Bir. IV. 24); képeztetnek azon kívül még **כִּי** vagy pusztán **כ**, **ב** által reá következő infinitivussal mint pl. **וַיְהִי כִּי הָחֵל** **הָאָדָם** és lőn a mint kezdett az ember (Gen. VI. 1), **וַיְהִי כַּשְׁמַע** és lőn a mint hallá. Továbbá időt jelentő szók: **כַּאֲשֶׁר**, **עוֹד** és lőn a mint a mezőn voltak (Genes. IV. 9), **עוֹד זֶה מְדַבֵּר** még ez szólott (Job I. 16), végre **בְּטָרְם**, **אֲחֵרֵי בֵן**, **אֲחֵרֵי** mielőtt, **מֵאַחֲרַי** miután, **מֵאַחַד** mióta.

§ 94. (Folytatás.) 2. Föltételes mondatok. Ezek **אם** és **לִּי** ha, **אם לא** és **לִּיֹּא** ha nem kötszők által fűzetnek a főmondathoz, még pedig ha a föltétel és a következmény valósággal lett dolgokképen vétetnek, akkor **אם** ha pedig azok csak lehetőségek képen jelenkeznek, **לִּי** szócska használtatik. A mi az igét illeti, úgy az előmondat igéje lehet perfectumban és imperfectumban, az utómondatban az ige legtöbbsnyire **ו** consecutivummal jár, úgy hogy a két mondat igéje időre nézve váltakozni szokott és ha az előmondat igéje imperfectumban van, az utómondaté perfectumba tétetik (l. § 28). Néha az utómondatnak bevezető **ו**-ja nem bír a consecutivum erejével és az előmondat igeidejét folytatja, mint **אם לא הביאתיו** **אם לא** **אֵלַיךְ וְחָטָאתִי לְפָנֶיךָ** ha nem hozom őt hozzád: úgy vétkecs vagyok előtted (Genes. XLIII 9). Megtörténik az is, hogy az utómondat ridegen minden kapocs nélkül fűződik az előmondathoz p. **אם הִכְמַתְתָּ וְחָכַמְתָּ לָךְ** = ha bölcs vagy, úgy magad számára vagy

bölcs (Példab. IX. 12), **אם בחקתי תלכו... ונתתי** ha rendelésimben járatok..., adok (Lev, XXVI. 3), **אם מצאנו חן... יתן** hogy ha találtunk kedvet... a dásék (Num. XXXII. 5).

Az utómondat vagy kapocs nélkül fűzetik az előmondat-hoz, mint a példából látjuk, vagy **כִּי עִתָּה** által, mely mellett még egyéb kapocs szók is fordulnak elő mint **כִּי אֵין** s a t.

לֹא-mel lett az előmondatban az ige vagy perfectumba tétetik vagy participiumba, az utómondatban pedig a feltételesen jelenben gondolt következmény rendesen imperfectumba, a feltételesen multban gondolt következmény pedig mindig perfectumba, pl. **לֹא חָבְמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת** ha eszök volna, meg gondolnák azt (Deut. XXXII. 29), **לֹא יֵשֶׁר** ha kard van kezemben, már most megöltelek volna (Num. XXII. 29), **לֹא חָרַשְׁתֶּם בְּעֵגְלָתִי לֹא מְצֹאתֶם חֵידָתִי** ha nem szántottatok volna az én üszömön, el nem találtátok volna az én mesémet (Bir. XIV. 18).

31. gyakorlat.¹

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רָעִי² לֹא אֶחָסֵר: בְּנֵאוֹת³ דָּשָׂא⁴ יִרְבִּיצֵנִי
עַל־מִי מִנְחֹזֹת יִנְהַלְנִי⁵: נִפְשִׁי יִשׁוּבֵב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי⁶
צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ: גַּם כִּי אֶלֶף בְּנֵיא צְלָמֹת⁷ לֹא אִירָא
רַע כִּי אֶתָּה עִמָּדִי שְׁבֹטְךָ וּמִשְׁעֵנֶתְךָ⁸ הֵמָּה יִנְחַמְנִי:
תַּעֲרֹךְ⁹ לְפָנַי שְׁלַחַן נֶגֶד צַרְרֵי דַשְׁנָתִי¹⁰ בְּשִׁמְן רֵאשִׁי
כּוֹסִים¹² רוּיָה¹³: אֵךְ מֵוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיֵּי וְשִׁבְתִּי
בְּבֵית יְהוָה לְאַרְךָ¹⁴ יָמִים:

¹Zsolt. XXI., ²pásztor, ³gyöke נָאָה (נוּהָ) l a k n i, n y u -
g o d n i; névtő: נָאָה nyughely, legelő hely, ⁴fű, ⁵heverni,
⁶vezetni, ⁷ösvény, ⁸setétség (ódon alak), ⁹támasz, ¹⁰rendezni,

¹¹kövérré tenni, ¹²serleg, ¹³bőséges ital, mely teljesen kielégíti a szomjasságot, ¹⁴hosszúság.

C. § 95. Mellérendezett mondatok összekötésére szolgáló kötszók.

1. Szavak és mondatok egyszerű mellérendezésére szolgál a köt ׀, mely a héberben nem csak szorosan hasonnemű mondatokat fűz össze, hanem a mondatok közti más viszonyok jelölésére is szolgál. Így köttetnek össze ׀ által:

a) mindennemű utó mondatok, mint: én pedig az egész nép indulunk a város ellen, וְהָיָה és leend hogy ők kirohannak ellenünk, וְנָסוּ akkor mi megfutamodunk előttük וְיָצְאוּ ők pedig ki mennek utánunk, וְאַתֶּם וְתִקְוּמוּ akkor ti keljetek ki a lesből sat. (Jos. VIII. 5—7);

b) a kifogásos es ellenzetes mondatok, hol szinte néha pusztá köt-׀ val beérik, mint לֹא אֲדַנִּי לא nem uram, hanem szolgálid jöttetek sat. (Gen. XLII). כֹּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְהִי שְׁמִים כל a népek minden istenei hamis istenek, hanem Jehová alkotá az egeket (Zsolt. CXVI. 5);

c) az állapotjegyző mellékmondatok, melyek a főmondatban említett cselekvést kísérő állapotot vagy eseményt fejeznek ki, és a melyek nyelvünkben különböző határozók vagy kötszók által fűzetnek a főmondat-hoz, mint וְנָח בֶּן-שָׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְבּוּל הָיָה מִיָּם עַל וְנָח Noé hat száz éves volt, midőn az özönviz volt a földön (Gen. VII. 6), vagy הַנְּבִיאִים הַנְּבִיאִים a próféták kik

nevemben szónokolnak, holott én nem küldtem őket (Jerem. XIV. 15).

2. A mellérendezésnek más neme alakul a disjunctivus kötszók által, a minők: **או** vagy, **אֶלֶּא** és, **גַּם** is, sőt, **וְאֵף גַּם** sőt is, **וְאֵף גַּם זֹאת** vagy egyszerűen **וְאֵף גַּם** sőt még (azt) is pl. **וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיזְתֶּם בְּאַרְצְךָ אוֹיְבֵיכֶם** sőt még ellenségeik országában való lételükkor (Lev. XXVI. 44), **אֵף כִּי** mennyivel inkább, mennyivel kevésbé, pl. Ime az ég, és az egeknek egei bé nem foghatnak téged **אֵף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה** mennyivel kevésbé e ház (I. Kir. VIII. 27).

3. Ide tartozik a nevezett kötszóknak azon célbóli ismétlése, hogy különböző tárgyak, akár mint egymeműek akár ellenkezőleg mint egymástól különváltak egy fogalom alá vétessenek, **אוֹרְבֵן יְגַח אוֹרְבַת יְגַח** vagy fiút öklelend, vagy leányt öklelend (Exod. XXI. 31). **גַּם-תִּמְכַּן גַּם-** mind szalma, mind abrak elég van mi nálunk (Gen. XXIV. 25), **אִם בְּהֵמָה** akár barom, akár ember (Exod. XIX. 13), **גַּם-לִי גַם-לְךָ לֹא יִהְיֶה** se nekem se neked ne legyen (I. Kir. III. 26).

4. Még más nemét a mellérendezésnek képezik a hasonlító és a kifogásos kötszók, minők: a) **כַּאֲשֶׁר...כֵּן** valamint...úgy, (időről: midőn — épen akkor), b) **אִלֵּם** hanem, **אֲדָרָא** csak, csak hogy.

V. Szakasz.

S z ó r e n d.

§. 96. Az esetjelölés a héberben nem történvén külön végzetek által: igen bajos volna a névnek mondattani értékére, a mennyiben az alany vagy tárgy, reá ismerni, ha nem határozatnék meg maga a hely által, melyet a név elfoglal. E mondatban p. o. **בֵּן יִבְרָד אֶבְרָם וְעֶבֶד אֲדֹנָיו** (Mal. I. v. 6), a névszóknak csupán alakja eltérő értelmezéseknek adhatna helyet, ha azon hely melyet elfoglalnak, nem mutatna arra hogy **עֶבֶד** és **בֵּן** alanyok **אֶבְרָם** és **אֲדֹנָיו** tárgyak.

A következőkben az eddig még meg nem említett legszükségesebb tudni valókat adjuk elő a héber szórendet illetőleg, megjegyezvén azonban, miszerint e szabályok nem oly általános természetűek, hogy azok alól kivétel elő nem fordulhatna.

§ 97. (Folytatás) a) A héber szórend általános szabálya az, hogy a mondat nyomósabb részei annak kevésbé fontos részeinek eléje tétetnek. Az igei mondatban legnyomósabb rész az állitmány, s így az igei mondatot rendesen az nyitja meg különösen akkor, ha η consecutivummal jár. Az állitmány után jön az alany, mint a melyről valami mondatik, és csak harmadik helyre jő a tárgy, mint az állitmánynak kiegészítése, pl. **וַיַּחֲלֶק יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ** és elosztá Jósua az országot, **וַיִּאסְפוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל** és összegyűjté Jósua Izrael fiainak minden törzsét. Ha az állitmány perfectum alaku, akkor az alany után is szokott következni.

b) Ha azonban suffixummal ellátott viszonyzó képezi a tárgyat, az jó legközelebb az ige után, s akkor az alany

zárja a mondatot, pl. וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד és szóla hozzá a szolga (Gen. XXIV. 5).

c) A közvetlen tárgy az igéhez mindig közelebb áll, mint a közvetett és a mondatba viszonyjelzők által bevezetett tárgy pl. וַיִּפֹּל יְיָ אֱלֹהִים תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם és bocsáta Jehová isten mély álmot az emberre (Gen. II. 21).

d) A névi mondatot, minthogy benne az alany a legfontosabb, rendesen ez kezdi p. נָח אִישׁ צַדִּיק. A tárgy a névi mondatban rendesen az állitmány után következik mint a mondat legutolsó része p. וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהֶל és ő (alany) ült (állitm. szószerint: ülő) a sátorajtájában (Gen. XVIII. 1).

e) A mondat mellékes részei, a mint az igéhez, alapszóhoz vagy a tárgyhoz tartoznak, ezekkel együtt nyerik helyöket.

f) Midőn valamely mondatrészt különösen ki akarnak emelni és nyomósítani, ezt a mondottak szerint az által tüntethetni ki, hogy a nyomósítandó mondatrészt első helyre teszszük, ha bár azt különben más hely illetné. Így jó pl. az alany legelől ezen igei mondatban: אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר A brám lakozék Kenaan földjén, és Lót lakozék a kerület városiban (Gen. XIII. 12); vagy a tárgy jó elől, mint וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹדָר és nevezé isten a világosságot napnak és a sötétséget nevezé éjnek (Gen. I. 3); vagy névi mondatban az állitmány elől jó p. (Jób. VI. 12) אִם כַּח אַבְנִים (állitm.) כַּחֵי (alany) אִם בְּשָׂרֵי (alany) נַחֲוֵשׁ (állitm.).

§ 98. Néha valamely mondatrész, hogy különösen kiemeltessék, függetlenül állítatik a mondat elejére úgy

hogy az a következő mondatfüzetbe bele nem illesztetik; ez az u. n. nominativus absolutus, mint pl. Exod. XXII. 1. **זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ לֹא יָדַעְנוּ מֵהֲדָהָה לּוֹ** e férfi Mózsés! nem tudjuk mi lett belőle, vagy Zsolt. XI. 4 **יְהוָה בַּשָּׁמַיִם כְּסֹאוֹ** Jehôvâ — égben az ő trónusa.

Jegyz. A nyomosításnak más módjai is vannak, nevezetesen:

a) az igék nyomosítására szolgál az infinitivus absolutus l. fel. §. 81.

b) a főnév hatályosabb nyomosítása az által történik, hogy a névnek megfelelő névmását is a mondatához toldjuk, így Gen. IV. 4 **וְהַבֵּל הֵבִיא גַם־הוּא** Abel is hozott, jobban: a mi Abelt illeti, ő is hozott, vagy Ésaías VIII. 13 **אֵת יְיָ צְבָאוֹת** Jehôvát, a seregek urát, őt szenteljétek.

c) a személyrag nyomosítása hasonlóképp az annak megfelelő személyes névmás hozzáadása által történik, így I. Kir. XXI. v. 19 **בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לָקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּם נְבוֹת יִלְקֶה הַכְּלָבִים אֵת דָּמָה גַם־אֶתָּה** a helyen, melyen Nábôth vérét nyalták a kutyák, nyalni fogják a kutyák a te véredet is.

faj. — בְּהֵמָה barom, oktalan állat. — חָיָה élni, fn. חַי élő, חַיָּה vad állat. — רִמָּשׁ csúszómászó állat. — יָצַר képezni (v. ö. צִוַּר alakítani honnét צִוְרָה alak) פִּי gyökű ige, וַיִּצַּר im-perfectum egyes 3. szem. vāv consecutivummal, fn. יָצַר az emberrel vele született hajlam. — נָפַח (v. ö. פָּוַח) fúni a נ a פִּנ"ג gyökű igék módjára dages által hasonult a פ־vel mint וַיִּנְשֵׁף. — אָח (gyöke אָחַף) kettősben használtatik: אָפִים arcz. — נָשַׁם (= נָשַׁב, נָשַׁף, נָשַׁף) fúni, lehelni, innen נְשָׁמָה lehelet, lélek (st. constr. נְשָׁמָה t. נְשָׁמוֹת). — שָׁבַת pihenni, a munkától szünni, innen שַׁבָּת szünnap és nagyító וַיִּנְשֵׁף raggal וַיִּנְשֵׁף שַׁבָּתוֹן nagy szünnap, nagy ünnep. — צָלַם t. k. nykép (צֶלֶם árnyból) aztán által. kép, képmás. — דָּמָה hasonlítani fn. דְּמוּתֵי hasonkép. — נָפַל esni, (פִּנ"ג ige) וַיִּנְפֹּל (e. ből: וַיִּנְפֹּל) hip h'íl vāv consecutivummal. — נָטַע ültetni, plantálni (e. h. וַיִּנְטַע). — גָּן kert (ebből: גָּנַן befedni). — רָדַם k a n. h. niph. נָרַדַם mélyen elaludni s innen תְּרִדְמָה mély álm. — צָלַע constr. צָלַע suff. צָלַע t. צָלַע v. צָלַע const. צָלַע oldalborda, oldal. — קָלַל k a l n. h. kicsiny, csekély lenni, Pi'él: kicsinnyé tenni, külön. megátkozni. — סוֹת k a l n. h. hiph. הִסִּית (fut. יִסִּית juss. יִסֵּית) rábeszélni, rávenni. — נָחַשׁ kigyó נָחַשׁ = לָחַשׁ sziszegni-ből.

א

אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּרָא יְיָ אֱלֹהִים: בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן אָמַר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי עָשָׂה רִקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וַיִּקְרָא לְרִקִיעַ שָׁמַיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְוּ הַמַּיִם אֶל־מְקוֹם אֶחָד, וְתִרְאָה הַיַּבְּשָׁה, וַיִּקְרָא לַיַּבְּשָׁה אָרֶץ וְלַמְּקוֹה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים, וַיִּבְרָא דָשָׁא וַיִּצְמַחִים וַעֲץ־פְּרִי לַמִּינֵהֶם. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בַּיּוֹם הָרְבִיעִי אֶת־הַשָּׁמַשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי אֶת־הַדְּגָיִם

וְאֶת־הָעוֹף לְמִינֵיהֶם. וַיִּבְרָא בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי כָּל־בְּהֵמָה וְרִמָּשׁ
וְחַיָּה לְמִינֵיהֶם וַיַּעַשׂ אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ וּבְדַמּוֹתָיו. וַיְכַלֵּהוּ
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם וַיִּשְׁבּוּת אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ. וַיִּצַּר יי אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֶפְרָם מִן־הָאֲדָמָה וַיַּפַּח
בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים. וַיִּשַׁע יי אֱלֹהִים גַּן־בְּעֵדֶן וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־
הָאָדָם לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה. וַיֹּאמֶר יי לֹא־טוֹב הָיִוֹת הָאָדָם
לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֹזֵר כְּנַגְדּוֹ. וַיִּפְלִי יי תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם
וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּבְּן אֶת־הַצֵּלַע לְאִשָּׁה וַיְבִיאֶיהָ אֶל־
הָאָדָם. וַיֹּאמְרֵי אֶל־הָאָדָם מִכָּל־עֵץ הַגֵּן אֲכַל תֹּאכַל.
וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֲכַלְךָ
מִמֶּנּוּ מוֹת־תָּמוּת. וַיִּסֶּת הַנָּחַשׁ אֶת־הָאִשָּׁה לְאֲכַל מִפְרֵי
עֵץ הַדַּעַת. וַתֹּאכַל הָאִשָּׁה וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ וַיֹּאכַל אִפְּ
הוּא. וַיִּקַּלֵּל אֹתָם יי וַיִּגְרַשֶׂם מִגֵּן־עֵדֶן. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם
אִשְׁתּוֹ הַזֶּה כִּי הִיא הָיְתָה אִם־כָּל־חַי:

2.

שֵׁם név. — עבד munkálkodni, dolgozni; f n. עבודה
munka. — רעה ügyelni vmire, innen nyáját őrizni, azt á n
legelni, f n. מרעה legelő hely. — צאן juh, שיה bárány, איל
kos, פרה tenyészmарha v. tehén, שור ökör, עגל borjú, בקר
barom, igás marha, גמל teve, המור szamár. — מנה n. h. aján-
dékoni vmit; f n. מנחה (t. מנחות constr. מנחות), adó-
mány, ajándék, áldozat. — בכור első szülött בכר n. h. = פקר
felhasítani, kinyitni-ból. — הלב (constr. הלב rag. חלב
töb b. הלבים constr. הלבִי) kövérség, kövér, ellenben
חלב tej. — פנה fordulni f n. פנים arcz. (ויפנה: ebből: ויפנה)
שעה pillantani. nézni, ránézni, innen f n. שעה tk. egy pillan-
nat, aztán: minden kisebb nagyobb időrés, a később
használatban: óra. — נורה fellobbanni küllő n. harag-

ra, megharagudni, innen: חָרוֹן harag, végtoldásos לָהֶם névtő az עָוֹר-ők képezése szerint (l. 100 lapon), mint רָצָה akarni-ből רָצוֹן akarat, הָהָה zajongani-ből, הַמוֹן zaj, (zajongó) sokaság, עָוָה véteni-ből עָוָה vétek. — בְּהִיוֹתָם (gyöke הָיָה lenni) i. in it. constr.; tölje הִיוֹת az egész áll e. h. בְּהִיוֹתָם. — נָע ingadozni, tétovázni, kóborolni; נָדָה bujdosni; נָע וְנָד kóbor és bujdosó (alliteráció), a נָ-tilletőleg l. 125 l. — סָתַר elrejtve lenni. Hiph. elrejtni; hithp. elrejtőzködni; innen סָתַר rejték és סָתַרְתָּ ótalom. — נָשָׂא (imperf. אָשָׂא) emelni; vinni, נָשָׂא פְּנֵי אִישׁ valakire ügyelni, őt kitüntetőleg tekintetbe venni, kérését meghallgatni, נָשָׂא עֵוֹן bünt bocsátani. — גָּרַשׁ Pi'él elüzni.

ב

וּתְלַד חֲוָה שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד קַיִן הוּא הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי הָבֵל הוּא הָיָה רֹעֵה צֹאן. וַיָּבֵא קַיִן מִנְחָה לַיהוָה מִפְּרִי הָאֲדָמָה וְהָבֵל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמֵהַלְבָּהֶן מִנְחָה לַיהוָה. וַיִּפֶן יְהוָה אֶל־מִנְחַת הָבֵל וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא־שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד. וַיְהִי בְּהִיוֹתָם בְּשָׂדֵה וַיִּקֶם קַיִן עַל־הָבֵל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־קַיִן מַה עָשִׂיתָ כֹּזֵל הָיָה אָחִיךָ צִעֲקִים אֵלַי מִן־הָאֲדָמָה וְעַתָּה נָע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל־יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֵׂא הֵן גִּרַשְׁתָּ אוֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְאַנְהִי מִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר. וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶל־קֹלוֹ וַיִּשָּׂא פְּנָיו. וַיֵּצֵא קַיִן וַיֵּשֶׁב בָּאָרֶץ נֹדָד. וּתְלַד חֲוָה בֵּן אַחֵר תַּחַת הָבֵל וּתְקַרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:

3

חָלַל Kal n. h, hiph. תְּחִלָּה kezdeni, fn. תְּחִלָּה kezdet.

— **רָבַב** sokasodni, szaporodni, **לָרַב** infin. constr. e t ö -
b ö l **רָב**; igené v: **רַב** n ö n. **רָבָה** sok. — **שָׁחַת** Kal n.
h.; n í p h. romlani; pi. és h i p h. rontani. — **חָשַׁב** szám-
lálni, gondolni f n. **מַחְשָׁבָה** (t ö b b. **מַחְשָׁבוֹת** s t. c o n s t r.
מַחְשָׁבוֹת) gondolat. — **מָחָה** kitörölni, a z t á n kiirtani. — **נָחַם**
K a l n. h.: N i p h. megbánni, sajnálni; P i 'è l vigasztalni, á t v.
megbánni (v. ö. **נָקַם**). — **הוֹר** körben járni, forogni, megfordulni,
á t v. lakni (vmely helyen megfordulni), i n n e n: **הוֹר** az időnek
egy nagyobb cyclusa, egy nemzedék. — **יָבַל** megnedvesíteni f n.
מַבּוּל özönvíz. — **תָּבַח** szekrény, bárka. — **כָּפַר** = **גָּפַר** elta-
karni, befödni, á t v. a vétséget eltakarni, megbocsátani, engesztelni,
f n. **כָּפַר** a mirel valamely hasadék befödetik, szurok, s y n o n,
זָפַת. — **גָּפַר** egy bizonyos fanem, v a l ó s z i n ü l e g gyántafa.
— **חָיָה** élni. — **כָּלָא** elzárni, befogni, á t v. visszatartóztatni,
meggátolni, i n n e n: **כָּלָא** elzárás, börtön. — **כָּסָה** P i 'è l el-
födni, beborítani, i n n e n f n. **כְּסִית** takaró, ruha, (r o k o u:
סָכַךְ befödni, fődözni, i n n e n: **סֹכֶה** sátor, födelek). — **אָסַף**
gyűjteni, összefoglalni; befogadni. — **מָטַר** eső; s y n. **גֶּשֶׁם**, a
d e n o m i n a t i v i g e h i p h 'í l t ö r z s e **הַמְטִיר** esőztetni,
esőt hullatni. — **רוּם** magas lenni, **רָם** magas. — **יָקוּם** l. 99 lap
c. — **שָׂאָר** n i p h. meg, hátra maradni, f n. **שְׂאֵרִית** maradvány. —
גָּוַע meghalni, künulni. — **גָּבַר** nagygyá, hatalmassá lenni, f n. **גִּבּוֹר**
férfi, **גִּבּוֹר** erős. — **חָסַר** hiányossá lenni, csökenni. — **מָדַד**
tisztá; **טָמֵא** tisztátalan. — **בָּרַךְ** térd, i n n e n d e n o m i n.
בָּרַךְ térdet hajtani, térdet hajtva imádni, dicsérni istent: P i 'è l
áldani; f n. **בְּרָכָה** áldás. — **מָלָא** telve lenni, pi. felté tenni,
megtölteni. — **אוֹת** jel. — **בָּרָא** hasítani (v. ö. **בָּרָא** teremteni),
i n n e n f n. **בְּרִית** szerződés, szövetség (minthogy szövetség meg-
kötése alkalmával kettévágott áldozat darabjai között mentek el a
szerződő felek). — **קָשַׁת** (g y ö k e **קָוַשׁ** n. h.) ív, k ü l ö n.

szivárvány. — עָנָן felhő. — יָבֵשׁ kiszáradni, (r o k o n: קָרַב
impf. יִהְיֶה יָבֵשׁ) i n n e n f n. יָבֵשׁה szárazság. — עָלָה felmenni,
felszállni; h i p h. felvinni, f n. עוֹלָה a mi felmegy, (k ü l ö n.
az oltárra), áldozat, k ü l ö n. égő áldozat. — זָבַח (= מָבַח)
leölni, levágni állatot, áldozni, i n n e n מִזְבֵּחַ áldozó hely, oltár. —
שָׂפָה széle vminek, i n n e n: a száj széle, ajak; a víz széle,
part.; föld széle, határ; á t v. é r t. nyelv, beszéd. — פָּוַץ
(= נָפַץ) b e n h. elszóródni; n i p h. נָפַץ elszóródni, elter-
jedni; h i p h. הִפְיִץ szétszórni, elterjeszteni, (v. ö. פָּרַץ, elter-
jedni, szétterjedni). — הִדֵּל abban hagyni, megszűnni. — מִגְדָּל
torony (e b b ö l גָּדַל nagy, magas). — בָּלַל zavarni, összezavarni.
— אָכַל enni, i n n e n f n. מֵאֲכָל. אָכַל étel, enni való; מֵאֲכָלָת
a mivel esznek, kés.

וַיְהִי כִּי־חָחַל הָאָדָם לָרַב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וַיִּשְׁחַתּוּ אֶת־
הָרָקִים. וַיֵּרָא יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וַיִּלְעֹצַר מִחֲשֹׁבֶת
לְבָבוֹ רַק רַע כָּל־הַיּוֹם. וַיֹּאמֶר יְיָ אִמְחָה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר
בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה כִּי גַחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתֶם. וְגַח אִישׁ
צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְגַח הַגִּנִּי מִבֵּיא
אֶת־הַמַּבּוּל מִיָּם לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים כִּי
הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דָּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ וְרַק אַתָּה רָאִיתִי
צַדִּיק לִפְנֵי בְדוֹר הַזֶּה. עֲשֵׂה לָּךְ תִּבְתָּ עֲצִיגֹפֶר וְכַפְרֵת
אֶתָּה מִבֵּית יִמְחוּץ בַּכֶּפֶר וּבָאתְךָ אֶל־הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֵיךָ
וְאִשְׁתֶּךָ וּגְשֵׁי בְנֵיךָ אַתָּה וּמִכָּל־חַי תָּבִיא שְׁנַיִם שְׁנַיִם
אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ אַתָּה אֶל־הַתֵּבָה. וְגַם מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר
יֹאכֵל תֹּאסֹף אֵלֶיךָ לְמַעַן תִּהְיוּ אִתָּה וְכָל אֲשֶׁר אַתָּה
בַּתֵּבָה. וַיַּעַשׂ גַּח כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים. וַיִּמְטֵר יְיָ
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּגְפְּרוּ הַמַּיִם וַיְהִי גֶשֶׁם גָּדוֹל
עַל הָאָרֶץ. וַתָּרֶם הַתֵּבָה מֵעַל הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ עַל־פְּנֵי הַמַּיִם.

וַיִּכְסּוּ הַמַּיִם אֶת־הַהָרִים הַרְמִים נִמְתָּ כָּל־הַיְקוּיִם אֲשֶׁר
 בָּאָרֶץ וַיִּשְׂאֵר אֲדֹנָם וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה. יִהְיֶה אַחֲרַי גּוֹעַ
 כָּל הַחַי אֲשֶׁר בָּאָרֶץ וַיִּבְלֵא הַגֹּשֶׁם וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם הַלֹּדֶד־
 וְחִסּוֹר. יִהְיֶה כַּאֲשֶׁר רָאָה נֹחַ וְהִנֵּה יִבְשֶׁה הָאָרֶץ וַיֵּצֵא
 נֹחַ וְכָל־אֲשֶׁר אִתּוֹ מִן הַתְּבָה. וַיִּבְנֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח
 מִכָּל־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעֶף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת
 בַּמִּזְבֵּחַ לַיהוָה. וַיְבָרַךְ אֹתָם יְיָ לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־
 הָאָרֶץ. וַיִּמְנַח לָהֶם יְיָ אֶת הַקֶּשֶׁת לְאוֹת לֵאמֹר זֹאת אוֹת
 הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקִּימְתִי בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם עַד עוֹלָם. אֶת־קִשְׁתִּי
 גָּתִיתִי בְּעַנְן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ לְבִלְתִּי
 שַׁחַת עוֹד אֶת־הָאָרֶץ. וַיְהִי כִּבְנֵי נֹחַ הַיּוֹצֵאִים מִן־הַתְּבָה
 שֵׁם וְחָם וְיֶפֶת. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִחַל הָאָדָם לָרֶכֶת וַיְהִי לָהֶם
 שָׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים וַיִּאָּסְפוּ אֶל־הָאָרֶץ שֹׁגֵעַר וַיֹּאמְרוּ:
 נַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם וְנִבְנֶנָּה עִיר וּמִגְדָּל וּרְאִשׁוּ בַשָּׁמַיִם פֶּן־
 נִפְוֶן עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ. וַיִּבֶל יְיָ אֶת־שִׁפְתֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא
 יָדַע אִישׁ אֶת־שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ וַיַּחְדְּלוּ לִבְנֹת אֶת־הַמִּגְדָּל.
 וַיִּרְאוּ שֵׁם הָעִיר כִּבְּל כִּי שֵׁם בָּלַל יְיָ אֶת שִׁפְתֵיכֶם וּמִשָּׁם
 נִפְצוּ עַל פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ:

4.

שָׂפָה v. ö. סִפַּח csatlakozni, i n n e n f n. שִׁפְחָה nöeselés,
 szolgáló; מִשְׁפָּחָה család (v. ö. a latin: familia) és familia). —
 שָׂבַע n i p h. esküdni. — נָחַל elfoglalni, birtokába venni; örö-
 kölni; á t h. birtokba adni; i n n e n f n. נְחִלָּה birtok, örökség;
 h i p h. הִנְחִיל birtokba adni, mint örökséget elosztani, osztályrész-
 szül adni. — עָקַר gyökerestül kitépni, kiirtani; i n n e n b e n h.
 terméktelennek, magtalanak (= עָקַר) lenni. — פָּרַת elvágni, el-
 metszeni, פָּרַת בְּרִית szövetséget kötni; h i p h. kiirtani; n i p h.
 kiirtatni. — מוּל körülmetezni; n i p h. נִמְוַל körülmetélkedni. —

פתח nyitni; innen fn. פתח nyilas, ajtó, מפתח kulcs, nyitó eszköz. — אהל a. m. כבה sátor. — נצב Kal n. h.; niph. נצב állani, fennállni; hiph. הציב felállítani. — רוץ szaladni; קרה találkozni vkivel, vmivel, miből ezen inf. constr. képezetik לקראת találkozás végett, aztán viszony-szó i értelemben: רוץ לקראת valaki elibe szaladni, azaz: vele találkozás végett szaladni. — בין flu, בין בקר marhafi, tinó; בין יונה kis galamb. — רץ gyöngé. — ענג v. עוג (v. ö. חגב honnan חג ünnep, azaz: körjárás, processio) körben járni, gömbölyüvé, köralakúvá csinálni valamit; innen fn. ענה vagy ענה köralku sütemény, lepény; חמאה tejszín. — עת היה tulajdonk. az életnek induló, feléledő időszak, azaz: azon időszak, melynek életbe lépése még csak ezután fog következni, a jövőendő év.

וּלְתַרְחַם מִמֶּנּוּ פָּתַח שֵׁם יֵלֶד בֶּן יִקְרָא שְׁמוֹ אֲבָרָם הוּא
הַחֵל לְקָרָא בְּשֵׁם יְיָ. וַיִּצְוֶהוּ יְיָ לְלַכֵּת מֵאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ הִיא
חֶרֶן אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיִּשְׁבַּע לוֹ לֵאמֹר לֹא לְתַת לְזָרְעוֹ אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת
לְגַחְלָהּ. וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם בְּקוֹל יְיָ וַיֵּלֶד אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיִּשְׂרִי
אִשְׁתׁ אֲבָרָם עִקְרָה אֵין לָהּ וָלֶד. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אֲבָרָם
לֵאמֹר. הִנֵּה בְרַכְתִּי אֶת שְׂרֵי אִשְׁתְּךָ וַיֵּלֶד לָךְ בֶּן וּקְרֵאתָ
אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק. וְזֹאת אֹתָהּ הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ וּבֵין זָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ עַד עוֹלָם הַמּוֹלַד לָכֶם בְּלֹא־זָכָר.
וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹזֵן גּוֹיִם וְלֹא יִקְרָא עוֹד שְׁמֶךָ אֲבָרָם כִּי אִם
אֲבָרָהּ יִהְיֶה שְׁמֶךָ. וְנִסְמְאִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא עוֹד שְׁמָהּ
שְׂרֵי כִּי אִם שָׂרָה. וַיִּמַּל אֲבָרָהּ אֶת־בְּשֵׁר עַרְלָתוֹ בֶּן־
תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה. וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא פֶתַח הָאֵהֶל
כַּחַם הַיּוֹם וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָץ
לְקִרְאתָם וַיָּבִיאוּם הַחַיִּיתָה וַיַּעַשׂ לָהֶם בֶּן־בְּקָר רֶד וּטוֹב

וַיִּקַּח עִגְתָּ וְחִמְאָה וְחֹלֶב וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאבְלוּ. וַיְהִי כִּצְאֹתָם וַיְבָרְכוּ אֶת־אֲבֹרָהָם לֵאמֹר: כָּפַעַת חַיָּה וְהִנֵּה־בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיְהִי בֵן. וַתַּהַר שָׂרָה וַתֵּלֶד בֵּן לְאֲבֹרָהָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק. וְאֲבֹרָהָם בְּרָמְאֵת שָׂנָה וְשָׂרָה בַת־תְּשָׁעִים שָׂנָה בְּהוֹלִידָם אֶת־יִצְחָק:

5.

שָׂכַם Kal n. h. Pi'él נָסָה kisérteni, próbára tenni. — väll, i n n e n H i p h. הַשְׂכִּים t. k. a teherhordó állat vállára tenni (a holmit) elinduláskor, a mi rendesen igen korán reggel történt, t e h á t: korán elindulni, korán fölkerekedni, fölkelni. — שָׁחַר hajnal, בָּקָר reggel, צָהָרִים dél, עָרֵב este, לַיְלָה éjszaka. — שָׁחַט ölni (állatot). — עָרַךְ sorozni, rendezni; csatát rendezni, csatát rendbe állítani; i n n e n: מְעַרְכָּה csatarend, עָרַךְ asztalt rendezni, teríteni. — עָקַד (v. ö. אָגַד) kötni. — שָׁלַח eleresztteni 1) küldeni; 2) nyujtani, kinyujtani, i n n e n f n. מְלֹאכָה angyal, מְלָאכָה munka, foglalatosság n. h. לָאָךְ gyökből. — גָּעַר flú, גְּעָרָה leány. — מְאוּמָה e b b ö l: מְאוּם = מוּם = egy kis foltocska, egy csekélység (t e h á t: ne tégy neki s e m m i t = egy c s e p p e t s e m). — אָחַז megfogni, megkapni, i n n e n f n. אֶחָז foglalatás, birtok. — חָשַׁךְ visszatartóztatni. — סָבַךְ t. k. fonadék, a z t á n bokor és שִׁבְכָה rostély. — בָּרַךְ áldás. — קָרָא 1) kiáltani; híni; 2) összehíni; 3) קָרָא שֵׁם híni, nevezni; 4) olvasni.

ה

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת־אֲבֹרָהָם לֵאמֹר קַח גֹּאֵל אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְהַעֲלֵהוּ לִי לְעֹלָה עַל־אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים. וַיִּשְׁכַּם אֲבֹרָהָם בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הַמֵּאֲבָלֹת וְאוֹתֵי־הָעֵצִים

וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנֹו בְלֶךְ אֶתֹו הַר הַמְרִיָּה. וַיְהִי בַּהֲיוֹתָם
בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אָבִיו הֲנֵה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַאֲיֵה
הַשֶּׁה לְעֹלָה. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֵה לֹו הַשֶּׁה לְעֹלָה
בְּנִי. וַיִּבְאוּ הַר הַמְרִיָּה וַיִּבְן שָׁם אַבְרָהָם מִזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת־
חַעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקַּח אֶת־הַפֶּאֶקֶלֶת
לְשַׁחֵט אֶתֹו. וַיִּקְרָא אֱלֹוֹ מִלֵּאדָּי מִן־הַשָּׁמַיִם לֵאמֹר אֶל־
תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל־הַנְּעַר וְאֶל־תַּעַשׂ לֹו מְאוּמָה כִּי עִתָּה
יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֵ אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־
יְחִידְךָ מִמֶּנִּי. וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֵ וְהִנֵּה אֵיל
נִצְחֹו בְּסִבְבָּד בְּקִרְנָיו. וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ עֲלֵה תַחַת
בְּנֹו. וַיֹּאמֶר יי אֶל־אַבְרָהָם עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקִלִּי הֲנֵה
בְּרֶךְ־אַבְרָכָה וְהַרְבֵּה־אַרְבָּה אֶת־זֶרְעָךָ כַּכְּכֹוֹ הַשָּׁמַיִם
וְכַחֲזֹל אֲשֶׁר עַל־שֵׁפֶת הַיָּם וְהַתְּבָרְכוּ בְּזֶרְעָךָ כֹּל בְּנֵי
הָאָרֶץ:

6.

עֵתֶר v. ö. קָטַר füstölni (k ü l ö n. tömjént áldozatul); a z t á n imádni, imádkozni; H i p h. könyörögni. — הָרָה megfogam-
zan, terhessé lenni. — תָּאֵם n. h. több. תְּאֵמִים iker. — אָדָר Kal
n. h. t. k. bőséges, nagyszerű lenni, n i p h. pompáskodni, k i p h.
dicsőíteni, i n n e n f n. אֶדְרֵת köpény, palást. — שָׁעַר constr.
שָׁעַר szőr, haj; שְׁעִיר tk. szőrös, i n n e n : bakkecske. — אָחַז
fogni, kezében tartani. — עֲקֹב sark, lábsarok. — צִוָּד utána le-
selkedni, vadászni, i n n e n f n. צִיד (st. constr. צִיד) 1) vadászat;
2) vadászat tárgya, vad. צִידָה, צִידָה t. k. v a d, a z t á n : utra-
való vad és á l t a l. utravaló (eledel). — תָּמַם befejezett lenni,
i n n e n תָּם nön. תָּמָה befejezett, tökéletes; jámbor; תָּמִים ép,
egész, tökéletes; á t v. é r t. őszinte, ártatlan, kegyes; תָּם (rag-
תָּמִי) befejezettség, tökéletesség; i n n e n, עַד תָּמוּ v é g k é p e n . —
זָקַן öregedni, vénülni, i n n e n f n. זָקֵן, זָקֵן v é n e s e g . — בָּתָּה

megtompulni, meggyengülni. ész; **טעם** izlelni, i n n e n f n. **טעם**
iz; á t v. é r t. értelem, ész; **מטעם** valami izletes, étel. — **שמם**
(v. ö. **שמן** gyűlölködni, törni valaki ellen) gyűlölni. — **אכל** 1) her-
vadozni, 2) gyászolni, i n n e n f n. **אכל** gyász.

1

וְיִהְיֶה יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּקְחָתוֹ אֶת־רִבְקָה בֵּת בְּתוּאֵל
כַּמִּשְׁפַּחַת אַבְרָהָם לֹא לְאִשָּׁה. וְתִהְיֶה רִבְקָה עַקְרָה וַיַּעֲתֵר
יִצְחָק לֵאמֹר וְתִהְיֶה רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְתִלְדֵּן תְּאֵמִים. וַיֵּצֵא הָרֵאשִׁוֹן
אֶדְמוֹנִי כֹלֹ בְּאֶדְרַת שַׁעַר וַיִּקְרָא שְׁמוֹ עִשׂוֹ. וְאַחֲרָי כֹּן
יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ אֶחְזָת בַּעֲקֵב עִשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.
וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עִשׂוֹ אִישׁ יוֹדֵעַ צִיד אִישׁ־שֹׂדֵד
וַיַּעֲקֹב אִישׁ־תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים. וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עִשׂוֹ
וְרִבְקָה אֶהְבֵּת אֶת־יַעֲקֹב. וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וְתִכְהִי־ן עֵינָיו
מִרְאוֹת וַיֹּאמֶר אֶל־עִשׂוֹ הִבִּיאָה לִּי צִיד וַעֲשֵׂה לִּי מִטַּעֲמִים
כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֶכְלָה וְאַבְרָכְךָ בְּטָרֵם אֲמוֹת. וְרִבְקָה
שָׁמְעָה בְּדַבַּר יִצְחָק אֶל־עִשׂוֹ. וַתַּעַשׂ רִבְקָה מִטַּעֲמִים
וַתֵּצֵא אֶת־יַעֲקֹב לְהַבִּיאֵם לְאָבִיו לְמַעַן יְבָרְכֵנוּ אָבִיו תַּחַת
עִשׂוֹ. וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר צִוְּתָהּ לֹא אָמוֹ. וַיֹּאכַל יִצְחָק
וַיְבָרְךָ אֶת־יַעֲקֹב וַיַּחֲשֹׁב כִּי הוּא עֹשֶׂה בְּכוֹרוֹ. וַיְהִי כַּשְׁמַע
עִשׂוֹ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיַּחַר לוֹ מְאֹד. וַיִּשְׂטֵם אֶת יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יְמֵי אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי:

7.

ברח futni valaki elől, elfutni, szökni. — **רָדַף** tk. követni,
vkit; futni vki után, üldözni vkit. — **תִּזְאָר** (תִּזְאָרֵן) alak,
termet; r o k o n: **מִרְאָה** tekintet, kinézés (רָאָה nézni-ből). —
בְּרַחֵל l. 147 lapon b). — **קוּף** (= נִקְפָה) körben járni, kerülni,
i n n e n f n. **תְּנוּמָה** forgás, m i n t **תְּנוּמָה** szenderegés

מִשְׁתָּה lakoma. — שְׁתָּה in n i fn. — בֵּין értelém תְּבוּנָה
 — רָמָה hajintani, Pi. רָמָה rászedni, megcsalni vkit, in n e n fn.
 רְמִיָּה ámitás, csalás; csalárdság, מְרָמָה csel. — רָכַשׁ va-
 gyont szerezni, fn. רְכוּשׁ vagyon. — אָבַק (v. ö. חָבַק ölelni)
 n i p h. birkózni, tk. ölelkezni. — שָׁרָה viaskodni; uralkodni, i n-
 n e n fn. עוּר (t. שָׁרִים) ur, parancsoló, tiszt. — יָכַל (i m p e r f.
 וַיִּכַּל) birni (vkivel), -hatni, -hetni, győzni.

וַיְבַרַח יַעֲקֹב מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אָחִיו וַיֵּלֶךְ אֶל-לָבָן אָחִיו אִמּוֹ
 חֲרָנָה. וַיְהִי כִשְׁמַע לָבָן כִּי בָא יַעֲקֹב בּוֹ אֶהְיֶה וַיֵּרֶץ
 לִקְרָאתוֹ וַיְבִיאוּהוּ אֶל-בֵּיתוֹ. וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה
 לָאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל וַעֲיִנִּי-לָאָה רַפּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה
 יִפְתַּת תֹּאֵר וַיִּפְתַּת מְרָאָה. וַיֹּאֲהֵב יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל מְאֹד.
 וַיֹּאמֶר אֶל-לָבָן אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתֻרְךָ הַקְּטָנָה
 וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תַּתִּי אֹתָהּ לְךָ מִתַּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר.
 וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיִּרְעָה אֶת צֹאן לָבָן.
 וַיְהִי לְתַקּוּפַת הַיָּמִים וַיַּעַשׂ לָבָן מִשְׁתָּה וַיְהִי בְּעֵרֶב וַיִּשָּׁח
 אֶת-לָאָה בַּתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֶל-יַעֲקֹב. וַיְהִי בִּבְקָר וַיִּרְא
 וְהִנֵּה הִיא לָאָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבָן לָמָּה רָמִיתְנִי לְתַת
 לִי אֶת-לָאָה בְּתֻרְךָ לְאִשָּׁה הֲלֹא בְּנִדּוּל עֲבֹדְתִיךָ שִׁבְעַת
 שָׁנִים. וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא יַעֲשֶׂה בֶן בְּמִקְוֹמִנִי לְתַת הַצֹּעִירָה
 לִפְנֵי הַבְּכִירָה. מַלְּא שִׁבְעַת זֹאת וְגִתָּנָה לְךָ גַּם-אֶת-זֹאת
 בְּעֵבֶדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִים אַחֲרוֹת.
 וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב בֵּן וַיִּתֵּן לוֹ לָבָן גַּם אֶת-רָחֵל בַּתּוֹ לְאִשָּׁה.
 וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב עִם-לָבָן עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִים אַחֲרוֹת. וַיִּבְרָךְ יְיָ
 אֶת-יַעֲקֹב: וַיְהִי לוֹ בָּנִים וְעֲשָׂר בָּבֶד מְאֹד בְּצֹאן וּבְבָקָר
 בְּגִמְלִים וּבְחֲמָרִים בְּעֵבֶדִים וּבְשִׁפְחוֹת. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל-יַעֲקֹב
 שׁוּב אֶל-אָרְצְךָ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְוֹלָדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. וַיִּשָּׁח
 יַעֲקֹב אֶת-נָשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-קָלְרָבְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ וַיֵּלֶךְ

וַיִּסַּע אֶל-אֲרֶז מוֹלְדֹתָיו. וַיְהִי בְּאֲשֶׁר הָעֵבִיר אֶת-בֶּל-אֲשֶׁר-
 לֹא אֶת-הַנְּחָל וַיִּזְתֵּר לְבַדּוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֶלְת
 הַשָּׁחַר וְלֹא יָכוֹל-לֹא. וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׂמֵךְ
 בִּי-אִם יִשְׂרָאֵל בִּי שְׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל.
 וַיְהִי אַחֵר חֲדָבְרִים הָאֵלֶּה וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד מִפְּנֵי עֲשׂוֹ
 אָחִיו וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מְנַחָה בִּי אָמַר אוֹלֵי אַכְפָּרָה פָּנָיו
 בַּמְּנַחָה אוֹלֵי יֵשׂא פָּנָיו. וַיִּי גָתָן אֲתוֹ לְחֹן בְּעֵינָיו עֲשׂוֹ
 אָחִיו וַיִּלְךְ לִקְרֹאתוֹ וַיַּחֲפָקְהוּ וַיִּנְשָׁקְהוּ וַיְדַבֵּר בְּשִׁלְמוֹ
 וְאַחֲרֵי-כֵן שָׁב עֲשׂוֹ לְדִרְכּוֹ שְׁעִירָה וַיַּעֲקֹב גִּסַּע אֶרְצָה
 בְּגַעַז:

8.

בְּתַנּוֹת (t ö b b. בְּתַנּוֹת) v a g y בְּתַנּוֹת (t ö b b. בְּתַנּוֹת)
 ruha, köntös. — פֶּסֶם (t ö b b. פְּסִים) vég, széle vminok; פְּתַנּוֹת
 פֶּסֶם a végtagok széleig, bokáig érő hosszú köntös. — דִּבְבֵּי שֹׁלֵן, külön.
 k ü l ö n. megszólalni, rágalalmazni, i n n e n f n. דִּבְבֵּי שֹׁלֵן, külön.
 megszólás, rágalom. — סָפַר t k. róni, i n n e n f) róva írni, írni
 2) róva számlálni, számolni; 3) á t v. é r t. előadni, elbeszélni (t k
 előszámlálni, elősorolni), f n. סָפַר író, írnok; סֵפֶר iromány, könyv;
 מִסְפָּר szám, P i 'é l elbeszélni, beszélgetni. — אָלַם kötni; P i 'é l
 erősen megkötnözi; k ü l ö n. kevét kötni, i n n e n f n. אֲלָמָה
 köteg; k ü l ö n. kéve; אָלַם kötött nyelvü, néma; n i p h. נִאֲלָם
 kötött nyelvünek lenni, elnémulni. — גָּעַר kiáltani, rákiáltani, rá-
 riasztani vkire, f n. גָּעַרָה rálamadás, megrovás, dorgálás. — נָבַל
 allattomoskodni, alattomosan cselekedni: P i 'é l ravaszkodni, Hithp.
 ármánykodni; f n. נָבַל ármány, ravaszság. — חָלַם álmodni, f n.
 חִלּוֹם álom. — בָּאָר (v. ö. בָּרָה) ásni, n. h. i n n e n f n. בּוֹר
 verem, בָּאָר kút; P i 'é l בָּאָר kutatni, magyarázni. — שָׁפַד on-
 tani. — יָסַף h i p h. הוֹסִיף lásd S 83, 1. — פָּשַׁט kiteríteni;

á t v. é r t. **פָּשַׁם בְּנָד** ruhát kiteríteni, azaz levetkezni (ellenk. **לְבַשׁ** ruhát öltetni). hiph. levetkeztetni, kettős tárgyesséttel. -- **אָרַח** menni, vándorolni, **אֹרַח** vándorló, utas, **אֹרְחָה** út, **אֹרְחָה** uti társaság, karaván. — **סָחַר** körben járni, (v. ö. **סָנַר** körül zárni), járni-kelni k ü l ö n. kereskedés végett, **סֹחֵר** kereskedő. — **עַז** (t ö b b. **עֲזִים**) kecske. — **נָכַר** hiph. megismerni; ezen gyök sajáttságos fogalomátmenettel az ellentétes értelményt is kifejezi e főnévben: **נָכַר**, **נָכְרִי** idegen, ismeretlen, hithp. ismeretlennek letetni magát. — **טָבַל** bemártani (v. ö. **טָבַע** vízbe merülni, **צָבַע** festeni, tk. valamely színes folyadékba mártani) **מָאֵן** Kal n. h., Pi'él **מָאֵן** vonakodni, (ellenk. **אָכַה** akarni). — **שָׂאוֹל** (g y ö k e: **שָׂאָל** v. ö. **שָׂעַל** kivájt lenni) a régi héberek szerint azon alvilági hely, hová haláluk után az emberek árnyai vándorolnak (orcus).

ח

וַיְהִי לְיַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר בָּנִים וּבַת אַחַת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב: רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי יְהוּדָה יִשְׁשַׁכָּר זְבוּלֹן דָּן גַּפְתָּלִי נָדָב אֲשֶׁר יוֹסֵף וּבְנֵימִין וְשֵׁם אַחֻזַּת דִּינָה. וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו וַעֲשָׂה לוֹ בְּתוּלָת פְּסִים. וַיִּשְׁנֹאוּ אָחָיו אֶת־יוֹסֵף כִּי הֵבִיא אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם. וַיְחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָבִיו וּלְאָחָיו לֵאמֹר חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם נִצְבָה וַתִּשְׁתַּחֲוֶינּוּ אֲלֵמְתֵיכֶם לְאֵלֵמְתִי בְּחֲלוֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר גַּם אֹתוֹ לְאָחָיו. וַיֹּאמֶר חֲלַמְתִּי וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כְּכֹבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי. וַיַּגֵּד בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֵהַ חֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ חֲבֹא גְבוּא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אַרְצָה. וַיִּקְבְּאוּ בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר. וַיְהִי

כַּאֲשֶׁר הָלַכְנוּ אַחֲיוּ לְרַעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֹׁכֵם וַיִּשְׁלַח
 יַעֲקֹב אֶת־יוֹסֵף לְרֹאֵת אֶת־שְׁלוֹם אַחֲיוּ וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק
 וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־אֲחִיו הֲנֵה בַעַל־הַחַלְמוֹת הַלְזָה בָּא לָנוּ וְנִהְרַגְהוּ
 וְנִשְׁלִיכֵהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאָמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהּ
 וְנִרְאָה מִה־יְהִיוּ חַלְמֹתָיו. וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם
 הַשְּׁלִיכוּ גַם אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחוּ־כּוֹ לְמַעַן
 הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֻ אֶל־אֲבִיו. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף
 אֶל אַחֲיוּ וַיִּפְשְׁטוּ אֹתוֹ אֶת־כְּתֹנֶת־הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלָיו
 וַיִּשְׁלִיכוּ אֹתוֹ הַבְּנֵה. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִלֵּךְ רְאוּבֵן מֵאֲתָם וְהִנֵּה
 אֹרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה לְרֹדֵת מִצְרַיִם. וַיִּמְשְׁכוּ אֹתוֹ
 אַחֲיוּ מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֹתוֹ לְסַחְרִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף. וַיִּקְהוּ
 אֶת־כְּתוֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתֹנֶת
 בַּדָּם וַיִּשְׁלַחוּ אֹתָהּ אֶל־אֲבִיהֶם לֵאמֹר זֹאת מִצְאָנוּ הַכֹּהֵן
 גַּם הַכְּתֹנֶת בְּנֵהּ הִיא אִם לֹא. וַיִּפְרֹה יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת
 בְּנֵי הוּא חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהּ וַיִּבְרַךְ וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ יָמִים
 רַבִּים. וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֲרֹד אֶל־בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה:

9.

קָנָה szerezni, megvenni, מָכַר eladni. — סָרִים herélt k ü-
 l'ö n. herélt hárem-ör, á l t a l. udvari tiszt. — צָלַח tk. áthatolai
 valamin; i n n e n a z t á n: átkelni (folyamon), reászallni (a szellem
 mely az embert megszállja); h i p h. sikert aratni, sikeresen végezni
 vmit (tk. a dolgokon keresztül hatolni). — הַלְשִׁין l. § 17. —
 סוֹרֵר torony (kerékded alakjáról v. ö. סָחַר), i n n e n הַסֵּהר
 toronyház, k ü l l ö n. fogház, börtön. — שָׁקָה = שָׁתָה inni
 (m i n t פָּקָה = פָּתָה nyitni) H i p h. הַשְּׁקָה itatni, i n n e n
 מִשְׁקָה itató, pohárnok. — אָפָה sütni. — אָסַר megkötözni,
 i n n e n: kocsizhoz kötni, befogni és אָסַר מִלְחָמָה harcot kezdeni

(t. k. a harckocsit befogatni). — אָשָׁבַל שָׁרִיג; גָּפֶן szőlőtő; שָׁרִיג venyige. אָשָׁבַל gerezd. עֵנַב szőlő, szőlőbogyó. — כּוֹס serteleg. — כָּשַׁל főzni; H i p h. הִבְשִׁיל érlelni (v. ö. πέπτω főzök és érlelek). — שָׁחַט kifacsarni. — פָּתַר megfejteni (rejtvényt stb.), i n n e n f n. פְּתָרוֹן megfejtés. — כּוֹן = כָּנַן fennállani, erősen állani, i n n e n כָּן állóhely, állás (a m. hivatal); lenni, előállani, kész lenni; P i 'è l כּוֹנֵן megállapítva lenni, elkészültnek lenni; H i p h. הִכִּין felállítani; megállapítani; elkészíteni, elintézni; intézni valakire (ל) (nyilat); (szívét, eszét) intézni valamire, valamit szemügyre venni. — סָל kosár. — זָכַר megemlékezni, h i p h. említeni, שָׁכַח felejtteni.

ט

וַיֹּסֶף הַיּוֹדֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פְּטִיפֵר סָרִיס פְּרַעֲזָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וַיְהִי יי אֶת־יוֹסֵף וַיְצַלִּיחַ בְּכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיֵּאָהֵב אֹתוֹ פְּטִיפֵר וַיִּפְקֹדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יְשֻׁלוֹ גָּתוֹן בְּיָדוֹ. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר גָּפְתָה אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו לְהַסִּית אֶת־יוֹסֵף וְלֹא אָבָה יוֹסֵף לְשָׁמַעַ בְּקוֹלָהּ. וַיַּחַר אַפָּהּ עָלָיו וַתַּלְשֵׁן אֹתוֹ אֶל אֲדֹנָיו. וַיֵּאֱמֶן פְּטִיפֵר לְדַבְּרֵי אִשְׁתּוֹ וַיִּתֵּן אֶת־יוֹסֵף אֶל־בֵּית הַסֵּהר. וַיְהִי יי אֶת־יוֹסֵף וַיִּתֵּן חֲנֹו בְּעֵינָי שֹׁר בֵּית־הַסֵּהר. וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֲדֹנָיָהּ. וַיִּתֵּן אֹתָם הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּית חַסְהָר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם. וַיַּחֲלְמוּ שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם וַיִּסְפְּרוּ אֹתוֹ לְיוֹסֵף. וַיֹּאמֶר שֹׁר הַמִּשְׁקִים חֲלַמְתִּי וְהִנֵּה גֶפֶן לִפְנֵי וּבְגֹפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים הִבְשִׁילוּ אֲשֶׁבֶלֹתֶיהָ עֲנָבִים וְאִשְׁחַט אֶת הָעֲנָבִים אֶל הַכּוֹס וְאִתְּגָהוּ בְּיַד פְּרַעֲזָה. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף זֶה פְּתָרוֹן חֲלוֹמֶךָ. בְּעוֹד שְׁלֹשַׁת יָמִים יִשָּׂא פְּרַעֲזָה אֶת־רֹאשְׁךָ וְהִשִּׁיבְךָ עַל בֶּטֶן וְגַמְתָּ כּוֹס פְּרַעֲזָה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרָאוּשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִית מִשְׁקָהוּ. וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יִיטָב לְךָ וְהִזְבַּרְתָּנִי אֶל פְּרַעֲזָה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה.

כִּי בָּאִין פֶּשַׁע הַבֹּאֲתִי הִנֵּה. וַיֹּאמֶר הָאִפֶּה אַף־אֲנִי בַחֲלָמִי
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סָלִי חֲרִי עַל־רֵאשֵׁי וּכְסֵל הָעֲלִיזֹן מִכָּל
מֵאֲכַל פְּרָעָה מַעֲשֵׂה אִפֶּה וְהֶעֱף אֲכַל אֲתָם מִן הַסֵּל.
וַיֹּאמֶר יוֹסֵף זֶה פֶּתְרוֹן חֲלוֹמֶךָ. בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא
פְרָעָה אֶת־רֵאשֶׁךְ מֵעֲלֶיךָ וְתָלוּ אֶתְךָ עַל הָעֵץ וְאֲכַל הָעֵף
אֶת־בְּשָׂרְךָ מֵעֲלֶיךָ. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדֹת אֶת־
פְּרָעָה וַיִּתְּלוּ אֶת־הָאִפֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁקָה הַשִּׁיבוּ עַל מִשְׁקָהוּ
בְּאֲשֶׁר פֶּתַר לָהֶם יוֹסֵף. וְלֹא זָכַר שְׂרֵה־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף
וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

10.

קֵץ (r a g: קֶצוּ) vég, קֶצֶץ elvágni-ból. — יֹאזֵר folyó
k ü l ö n. Nil folyama. — פָּרָר n. h. t u l a j d o n k. futni, fõn.
פָּר bika, n õ n. פָּרָה tehén. — בְּרִיאָה hizott, kövér; דֶּק üsztö-
vér, sovány. — יִבֵּן (i m p e r f. יִבְנֶן v. יִבְנֶן) felébredni, l. S.
41. — מָבַח (= זָבַח) levágni, leölni; i n n e n f n. מָבַח 1) ba-
romölõ v. szakács; 2) emberölõ v. hóhér; i n n e n királyi testõr,
ki a keletieknél a hóhér teendõit is végzi. — בֵּין érteni, נָבוֹן
értelmes, m i n t בּוֹן erõsen állalu-ból נָבוֹן helytálló, erõs, szilárd.
— שָׁבַע bövelkedni, jóllakni; שָׁבַע böség; יָעַב éhezni, רָעַב
éhség. — קָבַץ (v. ö. קָמַץ összefoglalni, gyűjteni h o n n é t
קָמַץ (t ö b b. קָמַץ) marok. — בּוֹא jöni, הִבּוֹאָה t. k, jö-
vedelem, a z t á n: gabona, termés. — רָכַב t. k. raita ülni, rajta
feküdni; i n n e n 1) lovon ülni, lovagolni; 2) kocsiu ülni, kocsizni;
i n n e n רָכַב kocsi és רָכַב kocsis, kocsiigazgató; h i p h. הִרְבִּיב
kocsiztatni, מִרְכָּבָה és מִרְכָּבַת kocsi. — פָּקַד ügyelni valamire:
h p h. vki felügyelése alá adni valamit, letéteményezni; i n n e n;
פָּקֶדוֹן letétemény, פָּקִיד ügynök. — מִבְּעַת (t. מִבְּעוֹת c.
מִבְּעוֹת), bevéssett valami (מִבְּעַת bevésni, bemártani-ból), pocset-

nyomó gyűrű, aztán által. gyűrű. — שש nyakláncz. — שש
egyiptomi finom gyapot s ebből készült szövet. — אֶבְרָךְ a kopt
bőr vetni ige, par. m. 2. személye (abórek) tk.
vessétek le magatokat, boruljatok földre. — מִשְׁנָה tk. másod be-
lyen álló; מִשְׁנֵה הַמֶּלֶךְ a király után második, alkirály. — שֶׁבֶר
gabona, i n n e u שֶׁבֶר gabonával foglalkodni, k ü l l ö n. gabonát
venni v. eladni. — בְּלַעַדְיָה nélkülöd, a te tudtodon, akaratodon
kívül (l. § 92, 1, c. jegyz.). — בָּרַר elkülöníteni, elválasztani, ki-
tisztítani, i n n e n f n. בָּר tiszta búza.

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וַפְרֹעָה מָלְךְ מִצְרַיִם הוֹלֵם וְהִנֵּה
עֹמֵד עַל הַיָּאֹר וְהִנֵּה שִׁבְעַת פְּרוֹת בְּרִיאֹת וּשְׁבוֹת עֲלוֹת
מִן הַיָּאֹר וְשִׁבְעַת פְּרוֹת דְּקוֹת וְרַעוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן.
וְתֹאכְלֵנָה הַפְּרוֹת הַרְעוֹת אֶת שִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַשְּׁבוֹת וְלֹא
נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קַרְבָּנָהּ. וַיִּקַּץ פְּרֹעָה וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־
כָּל־חֲכָמֵי מִצְרַיִם וַיִּסְפַּר לָהֶם אֶת־הַלּוּמֹו וַאֲיֵן פּוֹתֵר אוֹתוֹ
לְפְרֹעָה. וַיֹּאמֶר שׁוֹר הַמִּשְׁקִים אֵל הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲטָאֵי אֲנִי
מִזְבִּיר הַיּוֹם. אֲנִי וְהָאִפָּה הֵיינו אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהֶר. וַיְהִי
שֵׁם אֲתָנוּ נַעַר עֲבָרֵי עֶבֶד לְשׁוֹר הַטְּבָחִים. וַנְּחַלְמָה חֲלֻמוֹת
כְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא וַנִּסְפַּר לוֹ וַיִּפְתֵּר לָנוּ אֶת־חֲלֻמוֹתֵינוּ
וּכְאֲשֶׁר פִּתֵּר לָנוּ בֵּן הָיָה. וַיִּשְׁלַח פְּרֹעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף
וַיִּסְפַּר לוֹ אֶת חֲלֻמוֹ. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף שִׁבְעַת פְּרוֹת הַשְּׁבוֹת
שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַרְעוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה.
הִנֵּה שִׁבְעַת שָׁנִים בָּאוֹת וְשִׁבְעַת גְּדוֹל כְּכֹל־אֶרֶץ מִצְרַיִם.
וְקָמוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעַב אַחֲרֵיהֶן וְגִשְׁפַח כָּל־הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם. וְכָל־הָרָעַב אֶת הָאֶרֶץ וְלֹא יוֹדַע הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ
מִפְּנֵי הָרָעַב הַהוּא כִּי כָבֵד הוּא מְאֹד. וַעֲתָה יֵרָא פְּרֹעָה
אִישׁ גְּבוּז וְחָכֵם וַיִּשִׁיתָהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְקֹד פְּקָדִים

עַל הָאָרֶץ וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֹכֵל הַשָּׂנִים הַטְּבוֹת הַבָּאָה
בְּעָרִים וּשְׁמָרָה וְהָיָה הָאֹכֵל לְשִׁבְעַ שְׁנֵי הָרָעַב אֲשֶׁר
תִּהְיֶינָה וְלֹא תִכְרַת הָאָרֶץ בְּרָעַב. וַיִּיטָב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פָרְעֹה
וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו. וַיֹּאמֶר פָּרְעֹה אֵל עַבְדָּיו חֲנַמְצָא כֹּזֵה
אִישׁ חֹכֶם וְנָכוֹן וַיִּסַּר פָּרְעֹה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן
אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיִּשֶׂם רֶבֶד
הַזָּהָב עַל־צִוְיָאוֹ וַיַּרְכֹּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־
לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבִרָה. וַיֹּאמֶר פָּרְעֹה אֵל יוֹסֵף אֲנִי פָרְעֹה
וּבְלָעַדְיָה לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְרַק הַפֶּסֶא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ. וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי
הַשָּׁבָע לְקַמְצִים וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנֵי פָרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל
אֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיִּקְבְּצוּ עַל פִּיהוּ בָר כַּהֹל הַיָּם לְרוֹזֵב.
וַתַּחֲלִינָה שְׁנֵי הָרָעַב לָבֹא וַיְהִי רָעַב בְּכָל הָאָרֶץ. וַיִּשְׁבֹּר
יוֹסֵף בָּר לְבַל־יֹושֵׁב הָאָרֶץ. וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְוֹיָמָה
לְשָׁבֵר אֹכֵל:

11.

רָגַל (v. ö. רִכַּל h o n n é t: rágalmazó) רָגַל
láb-ból, jární, kelni, küllön. rágalmazás kedveért, rágalmazni:
P i 'é l רָגַל 1) rágalmazni; 2) kikémlélni (járva-kelve); i n n e n
i g e n. מְרַגֵּל kém. — בֵּן (בִּוּן) szilárdul állani-ból) á t v. é r t.
őszinte, igazlelkű. — עָרִידָה n. h. meztelennek lenni, (v. ö. עָרוֹם
meztlen), עָרִידָה meztlenség, csúf. — אֲשָׁם (אֲשָׁמִים) bűnös,
vétkes. — צָרָה szorítani, kinoszni; i n n e n f n: צָר üldöző, ellen-
ség; צָרָה szorultság, nyomorúság. — חָמַל kimélni, könyörülni, ir-
galmas lenni, f n. חֲמָלָה irgalom, könyörület. — אָפַק K a l n. h.,
H i t h p. magát tartóztatni. — לֹוִיץ K a l n. h. h i p h. הַלִּיץ
1) csúfolni; 2) tolmácsolani i n n e n f n. מְלִיץ tolmács. — עָצַב
szzenvedni bánkodni, búsúlni, i n n e n f n. עָצַב baj, bánat, bú. —

מִפֶּנֶה tipegni, futkározni (kis gyerekek módjára), מִן (r a g o z v a : מִפִּי) kis gyermekek. — נָתַן adni, מַתָּנָה adomány, ajándék. — עָנַל tulajdonk.: hengergetni, a z t á n : sietni, i n n e n f n. עֲגָלָה szekér, kocsi, מַעֲגָל ösvény.

א

וַיֵּרָא יַעֲקֹב בִּי יֵשׁ-שֶׁבֶר בַּמַּצְרִים וַיִּשְׁלַח אֶת-בָּנָיו מִצְרֵימָה לְשֶׁבֶר-אֲכָל. וַיְהִי כִּי-בָאוּ בְנֵי-יַעֲקֹב שָׁמָּה וַיִּבֶר אֹתָם יוֹסֵף וְהֵם לֹא הִבִּירָהוּ. וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת-חֲלֻמוֹתָיו וְאֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ אָחִיו וַיִּדְבֵּר אִתָּם קִשּׁוֹת לֵאמֹר. מִרְגְּלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת עֲרוֹת-הָאָרֶץ בְּאֵתָם. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנָי בְּנִים אֲנַחְנוּ וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֶׁבֶר-אֲכָל. וְלֹא שָׁמַע אֵלֵיהֶם יוֹסֵף וַיִּתְּנֵם אֶל-בֵּית הַסֹּהַר וַיִּדְבְּרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו לֵאמֹר. אֲבִל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל-אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרוֹת אָחִינוּ וְלֹא חֲמַלְנוּ עֲלֵיו וְהֵם לֹא-יָדְעוּ בִּי שִׁמְעַתָּה יוֹסֵף אֶת-לְשׁוֹנִם בִּי הַמְּלִיץ בֵּינוֹתָם. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יוֹסֵף בִּי יִנְחָמוּ אָחִיו עַל-אֲשֶׁר הִרְעוּ לוֹ וְלֹא יָבֵל עוֹד לְהִתְאַפֵּק וַיִּתְּוֹדַע אֶל אָחִיו וַיַּחֲבִקֵם וַיִּנְשָׁקֵם וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם. אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם הֵעַד אָכִי הִי. וְעַתָּה אֶל-תַּעֲצֹבוּ כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחִיָּה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם לְהַחֲיוֹת אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶם בְּרַעַב הַזֶּה הִנֵּה אִתְּם חֲשֹׁבְתֶם לְרַעַה וְאֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָהּ. וַיִּתֵּן לָהֶם מַתָּנֹת וְגַם עֲגָלוֹת נָתַן לָהֶם לְהֵבִיא אֶת-אֲבֵיהֶם וְאֶת טַפָּם וְאֶת-כָּל-רֵכוֹשָׁם מִצְרֵימָה:

12.

מָהֵר Kal n. h. Pi'él מָהֵר sietni, sürgetni; מָהֵר = hamar. — יָקְרָה találni, b e n h. esnl, történni (a l á b b : יָקְרָה e. h. יָקְרָה). — מָשַׁל uralkodni, מוֹשֵׁל uralkodó. — פּוּג megszűnni, i t t e n : szive megszűnt t. i. élni, dobogni. — אָמַן 1) tá-

masztani, fentartani, 2) támaszt nyerni, erős, biztos lenni. Hiph. bizni, bizodalomát valakibe helyezni, hinni vkiben fn. אֲמוּנָה bizodalom, hit. — אָסַר kötni, át v. befogni (lovakat a kocsiba). — צָנָאָר nyak. — פָּעַם l. k. lépés; át v. ért. -szor, aszer; l. § 70; הפַּעַם most'an, most az egyszer. — נָגַד Kal n. h. Hiph. jelenteni. — קָנָה szerezni; מְקָנָה szerzemény, külföldi barom, marha. — קָבַר (v. ö. הָפַר ásni) temetni; קְבָר temető-hely, sír. — אָחַז kezében tartani, fogni, fn. אֲחֻזָּה birtok.

יב

וַיִּמְהָרוּ וַיַּעֲלוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּסְפְּרוּ לוֹ אֶת-
אֲשֶׁר קָרָה לָהֶם וְכִי יוֹסֵף אֲחִיהֶם עֲרֹנּוֹ חַי וְכִי הוּא מוֹשֵׁל
בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְגַּע לְבֹו כִּי לֹא הָאֲמִין לָהֶם. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
רָאָה אֶת הָעֲגֻלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רוּחַ
יַעֲקֹב. וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה הוּא וְכָל-בֵּיתוֹ שִׁבְעִים נַפְשׁ. וַיֹּאסֶר
יוֹסֵף אֶת-מֶרְכָּבָתוֹ וַיַּעַל לְהֵרֵאת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיִּפֹּל
עַל-צַוְאָרָיו. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֲמוּתָהּ הַפַּעַם אַחֲרֵי רֵאוֹתִי
אֶת-פְּנֵיךָ כִּי עוֹדֶיךָ חַי. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֲחָיו
לְפָנָי פְּרַעֲזָה. וַיֹּאמֶר פְּרַעֲזָה יֵשְׁבוּ אִתְּךָ וְאֲחִיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן
כִּי מְרַעָה מְזוּב שֶׁם וְהֵמָּה אֲנֹשִׁי מְקָנָה. וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ
גִּשְׁן. וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי כִּי
קָרְבוּ יָמָיו לָמוּת וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו הֲאִסְפוּ וְאֲגִידָה
לָכֶם אֶת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב
אֶתֶם אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוֹ בְּרֶךְ אֹתָם וַיֵּצֵאוּ אֹתָם לֵאמֹר
אֲנִי נֹאסֵף אֶל עַמִּי קָבְרוּ נָא אֹתִי בְּאֲחֻזַּת קָבַר אֲבוֹתַי
בְּשֵׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וַיְכַל יַעֲקֹב לְצִוֹת אֶת-
בָּנָיו וַיִּגְוַע וַיֹּאסֵף אֶל עַמּוֹ וַיִּשְׂאֵהוּ בָנָיו אֶרְצָה כְּנָעַן
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה. וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף וְכָל-אֲחָיו מִצְרַיִמָּה
וַיָּמָת שֶׁם יוֹסֵף בֵּין-מָאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנִים:

עָצָם erős lenni, fn. עֲצָם csont (szilárdságáról), עֲצוּם erős hatalmas. — לָהֶם N i p h. גָּלַחַם harcolni; מִלְחָמָה harc, אִישׁ מִלְחָמָה harci, hadfi. — עָנָה elnyomoltnak lenni, görnyedezni; magát megalázni; P i 'é l עֲנֶה megnyomorítani, sanyargatni; megalázni; עָנִי nyomorult, szegény; עֲנִי (n y u g b a n עֲנִי) nyomor. — מִם (több. מַסִּים) adó, rendkívüli adó, robot; שֵׁר הַמַּס robotliszt. — קָבַל viselni i n n e n fn. קָבַל teher; nehéz munka. — מִסְכָּנוֹת raktár, oly hely hol a készlet gyűjtetik (valószínűleg בְּסָבָן = בְּנָסָם gyűjteni-ből). — חֶמֶר gyanta, r o k. חֶמֶר agyag, i n n e n: verb. den. חֶמַר betapasztani. — לָבַן h i p h. égetve tisztítani, megégetni, i n n e n לִבְנָה égetett téglá. — יָרַח hold; i n n e n: יָרַח hónap (t. יָרְחִים c o n s t r. יָרְחִי) közönségesebb: חֹדֶשׁ hónap t. k. annak legelső napja, i n n e n חֹדֶשׁ újulni, t k, holdújulás. -- שָׁלַךְ (v. ö. שָׁלַח) K a l n. h. H i p h. השָׁלִיךְ vetni, dobni. — גָּמָא papírnád. — סוּף sás, hínár. — צָפַן (r o k. מָצַן) rejteni; H i p h. הִצְפִּינוּ elrejtetni e. h. הִצְפִּינוּ, a hehezetes פ a megelőző svà mobile végett, melyet a צ megkettőztetése okozott; ezen megkettőztetés csupán széphanyszat végett történt (L. § 7 jegyz.) — רָחַץ mosni (k ü l ö n. a testet); mosdani, fürödni. — עָלָם ifjú; עָלָמָה bajadon. — שָׂכַר díj, jutalom.

ע

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּיבֹּי בְמָאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. וַיָּקָם מֶלֶךְ חֹדֶשׁ עַל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת־יֹסֵף. וַיֹּאמֶר אֵל עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעַצוּם מְמֹנִי. הֲבֵיאָה גַּת־חֲבֻמָּה לּוֹ פֶן יִרְבֶּה וְהָיָה בֵּית־תְּקִרְאָנָה מִלְחָמָה וְנֹסֵף גַּם־הוּא עַל־שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ. וַיְשִׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מַסִּים לְמַעַן

ענתו בסבלתם ויבנו ערי־מסגנות לפרעה את פיתם ואת־
 רעמם. וימרו את־היהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים
 ובכל־עבדה בשדה וכאשר יעני אתו פן ירבה וכן יפוז.
 ויצו פרעה לכל עמו לאמר כִּדְהֵן הַיְלֹוד הַיְאֹדָה
 תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכֹל הַבֵּת תַּחֲיוּן. וּתְלֹד יִכְבֵּד אִשֶּׁת עַמָּרִם
 מִבְּנֵי לְוִי בֶן וּתְצַפְנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים. וַיְהִי כִּי לֹא־יָכְלָה
 עוֹד הַצִּפְיָנוּ וּתְקַח תַּבַּת גָּמָא וּתְהַמְרֶהּ בַּחֲמֵר וּבְזָפֶת
 וּתִשָּׂם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וּתִשָּׂם אֶת־הַתַּבָּה בַּסִּף עַל־שַׁפַּת
 הַיְאֹד. וּתִתְצַב מַרִים אַחוֹת הַיֶּלֶד מֵרַחֵק לִרְעוּהָ מִהַיְעֲשֶׂה לָּהּ.
 וּתְרַד בַּת־פְּרֹעַה לְרַחֵץ עַל־הַיְאֹד וּתִרְאֶה אֶת־הַתַּבָּה בַּסֹּף
 וּתִקַּח וּתִסְתַּח אֹתָהּ וְהִנֵּה נְעוּרֵי־בָבָה. וּתְחַמֵּל עָלָיו וּתֹאמֶר
 מִיִּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה. וּתֹאמֶר אַחוֹת הַיֶּלֶד אֵל־בַּת־פְּרֹעַה
 הַאֵלֶּה וּקְרָאתִי לָךְ מֵיְנֵקֶת מִן הָעִבְרִית וּתֹאמֶר לָהּ בַּת־פְּרֹעַה
 הַעֲלֵמָה וּתִקְרָא אֶת אֶחָיִל. וּתֹאמֶר לָהּ בַּת־פְּרֹעַה
 הַלִּיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנִּיקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶזֶן אֶת־שִׁבְרָךְ.
 וּתִקַּח־הָאִשָּׁה אֶת־הַיֶּלֶד וּתְנִיקְהוּ:

14.

מָשָׁה (v. ḡ. מָשָׁה) kihúzni, vonni, kivonni. — נָכָה K a l
 n. h. H i p h. הָכָה (i m p e r f. יָכָה j u s s. יָךְ i m p. הָךְ, כָּכָה)
 sujtani, verni; űlni, csapni; k ű l ö n. agyon űlni. מָכָה sujtás, csa-
 pás, stb. — שָׂאֵב meríteni, r o k. דָּלָה felhúzni, meríteni innen
 f u. דָּלִי (r a g o z v a דָּלִיּוּ) meritőedény, vödör. — יָשַׁע K a l n. h.
 H i p h. הוֹשִׁיעַ segíteni, kiségiteni megszabadítani, innen f u.
 יָשַׁע (r a g o z v a יוֹשְׁעִי) boldogság, üdv. — נָצַל K a l n. h. N i p h.
 מָכָה, מִיד, מִן) הִצִּיל (מִן, מִן) menekülni, megszabadíttatni; H i p h.
 megszabadítani, megmenteni. — וַיִּשְׁקַח gyöke שָׁקָה; alakunk h i p h.
 i m p e r f. e g y e s s z. 3. s z e m. (וַיִּשְׁקַח) mely a vele össze-
 kötött ך consecutivum következtében rövidült először וַיִּשְׁקַח-ké, eb-

ből összehuzás folytán (L. § 42 jegyz) lett **יָאֵל** — **יִשְׁק** Kal
n. h. H i p h. t. k. akaratot mutatni valamibe, aztán beleegyezni;
vállalni, kezdeni. — **כָּהֵן** intézni, felügyelni Kalban csak part.
כָּהֵן i. k. a templomot szolgáló, a templom ügyei körül intézkedő,
pap; P i 'ê l **כָּהֵן** paposkodni, papi szolgálatot tenni. — **אָנָּה** Kal
n. h. N i p h. **נִאָּנָּה** fohászzkodni, fn. **אָנָּה** (ragozva **אָנָּה־תִּי**) fohász,
panasz. — **זָעַק** = **צָעַק** kiáltani, kiabálni, innen fn. **זָעָקָה**
kiáltás, jajgatás, r o k. **שׁוּעָה** Kal n. h. P i 'ê l **שׁוּעָה** segítség után
kiabálni, esengeni; **שׁוּעָה** segítség utáni kiabálás, esengés.

י

וַיְגַדֵּל הַיְלֹד וַתְּבִיאֵהוּ לְבַת־פְּרַעֲה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִיהוּ. וַיְגַדֵּל מֹשֶׁה
וַיֵּצֵא אֶל־אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ־מִצְרֵי מִכָּה־אִישׁ־
עִבְרֵי וַיִּפֶן כַּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדְּ אֶת־הַמִּצְרִי
וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל. וַיִּשְׁמַע־פְּרַעֲה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ
לְהַרְגַּ אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל
הַבְּאֵר. וְהִנֵּה בָנוֹת יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן יֹצְאוֹת לְשֹׂאֹב מַיִם
מִן הַבְּאֵר לְהִשְׁקוֹת אֶת־צֹאֵן אֲבִיהֶן. וַיִּבְאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׁוּם
וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשִׁיעֵן וַיִּשְׁק אֶת צֹאֲנָם. וַתִּכְאֹנֶה אֶל־אֲבִיהֶן
וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מֵהֲרַתֵּן בְּאֵי הַיּוֹם. וַתֹּאמְרָה אִישׁ מִצְרִי
הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרְעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאֵן.
וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמָה זֶה עֲזַבְתֵּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאבֵל
לָחֶם. וַיּוֹאֵל־מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־יִתְרוֹ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בְּתוֹ
לוֹ לְאִשָּׁה. וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְהוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוּדָה וַיִּזְעֻקוּ. וַתַּעַל שׁוּעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים
מִן הָעֲבוּדָה וַיִּזְכּוֹר יי אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־אֲבוֹתָם:

15.

וַיִּתֵּן Kal csak igen. **הִתֵּן** n ō n. **הִתְּנָת** ipa, n ō n.

napa; küllő n. a nő apja és anyja; **התן** vő, vőlegény (**בלה** meny, menyasszony); **H i t h p. הרתתין** rokonulni, sógorságra lépni. — **סנה** t. k. bökő valami, liáske. — **בער** égni, gyuladni; áth. gyújtani; **P i 'è l בער** (i n f. **בער**) 1) gyújtani; 2) megsemmisíteni, kiirtani (r o k. **הקרות, השמיד** **H i p h.** 1) meggyújtani, elégetni; 2) kiirtani. — **תנג** t. k. körben járni, i n n e n: ünnpélyes és az isten tiszteletéhez tartozó körjáratokat tenni, és általában: ünnepet ülni f n. **תנ** ünnep, (t ö b b. **תגות, תגים**).

טו

וּמִשֶׁה נִיחַדְעָה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוּ וַיַּחֲגֵג אֶת הַצֹּאן אַחֵר הַמִּדְבָּר. וַיָּבֹא אֵל הַר הָאֱלֹהִים חֲרֵבָה וַיֵּרָא וַהֲנִיחָה סְנֵה בְעַר בְּאֵשׁ וְהִסְנֶה אֵינָנוּ אִפְּל. וַיְהִי כִי סָר לְרֵאוֹת אֶת הַמִּרְאָה וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֵה וַיֹּאמֶר. אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב רֵא-וֹתֵי רֵאִיתִי אֶת עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וַיְכַרְתִּי אֶת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתֶם וְאָרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִיא אֵל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם. וְעַתָּה לָכֵה וְאֲשַׁלְּחֶךָ אֵל פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וַיִּלֶךְ מֹשֶׁה וַיִּקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְכִּיבֵם עַל הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב מִצְרַיִמָּה. וַיֹּאמֶר אֶל־פְּרַעֲה כֹה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח עַמִּי וַיַּחֲגֵג לִי בַּמִּדְבָּר. וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה מִי יי אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל. לֹא יֵדְעָתִי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

16.

נגע (i m p e r f. **יגע**) ütközni, ütködni (valamibe); a z t á n: érinteni, illetni; oda érni; **P i 'è l** megcsapni, csapással illetni, megverni; **H i p h.** **הגיע** érintetni, közelhozni f n. **נגעים** (többször)

esapás. — **שית לב** **שית לב** szívét irányozni valamire, figyelni.
 — **מה** Kal n. h., kettőztetett alakú Hithp.
התמהמה késedelmezni. — **בצק** feldagadni fn. **בצק** tészta. —
חמץ megsavanyodni, megkelni (mint a tészta), **innen** fn. **חמץ**
 kovász. — **צָרָר** bekötni, összekötni. — **שְׁמָלָה** (átléve **שְׁלָמָה**)
 öltöny, ruha (r o k. **מְלָבוּשׁ**, **לְבוּשׁ**, **בְּגָד**). — **עָרַב** keverni,
 elegyíteni; **innen**; **עָרַב רַב** elegyes nép, gyülelevész-nép. — **פָּסַח**
 átugrani, átlépni (v. ö. **פָּשַׁח** szétterjesztelni és **פָּשַׁע** lépni, **פָּשַׁע**
 a törvényt átlépni, vétkezni), **innen** fn. **פָּסַח** átugrás, **חַג**
הַפָּסַח v. **חַג הַמִּצּוֹת** a peszach ünnepe v. lepények ünnepe;
חַג הַשְּׁבִיעוֹת a hetek ünnepe vagy pünköst; **חַג הַסִּיּוֹת** a sátrak ünnepe. — **שָׂאָר** n. h. forni, eredésbe jöni (v. ö. **סִיר** forró fazék) fn. **שָׂאֹר** kovász. — **מִצֵּין** édes éttárgyakat szopni, szini, édes nedveket élvezettel szörpölni, **innen** fn. **מִצָּה** tulajdonk. édesség s által. savanyúság nélküli, kovásztalan kenyér.

טו

וַיִּגַע יְיָ אֶת־פְּרַעֲהוּ וְאֶת־בֵּיתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ נְגַעִים גְּדוֹלִים
 וּבְכָל־זֹאת לֹא שָׁת פְּרַעֲהוּ אֶת־לִבּוֹ. וַיִּקְשֶׁה יְיָ אֶת־לֵב
 פְּרַעֲהוּ וְלֹא אָבָה לְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־
 מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פְּרַעֲהוּ וְעַל־מִצְרַיִם וְאַחֲרָיִם
 כִּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה. וַיְהִי־יָמָּה יְיָ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מִבְּכוֹר אָדָם עַד־בְּכוֹר בַּהֲמָה אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת.
 וַיִּקְרָא פְּרַעֲהוּ לַמֹּשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵימֹר וַיֹּאמְרוּ קוּמוּ צֵאוּ מֵתוֹךְ
 עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם כִּדְ־יִשְׂרָאֵל. וַיַּמְהֲרוּ מִצְרַיִם לְשַׁלַּח אֶת־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־אָמְרוּ בְּלָנוּ מֵתִים. וַיִּשָּׂא הָעַם אֶת־בְּצֻקוֹ
 טָרָם יַחְמִין צָרַת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁבְמָם. וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבְּצֻק
 בְּדַרְךָ עַגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חִמֵּץ וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם־
 צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם. וַיִּצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
 הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִסָּן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בִּישָׁשׁ

מֵאוֹת אֱלֹהֵי הַגְּבֻרִים לְבַד מִמֶּנּוּ וְגַם עָרַב רַב עֲלֶיהָ
 אַתֶּם. וַיֵּצֵאוּ יְיָ אֹתָם לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לִי כִּי פֶסַח יְיָ עַל בְּתֵי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַרְגוֹ אֶת־בְּכֹרֵי מִצְרַיִם וְאֶת בְּכֹרֵי־יִשְׂרָאֵל
 הַצִּיל. וַיֵּצֵאוּ יְיָ אֹתָם לְהַשְׁבִּיט בְּדַחֲמָן וּבְל־שָׂאֵר מִבְּתֵיהֶם
 שִׁבְעַת יָמִים וּלְאָכַל מִצַּת:

17.

נָחָה verézeln, נָחַם Kal perf. himn. egy. 3 személye himn. több. 3. sz. tárgyraggal). — עָמוּד oszlop, עָמַד állani-ból. — חָרַשׁ süket lenni, aztán. hallgatni (az alak végén levő ך a jussivus hatályosítására függesztetett hozzá), fn. חָרַשׁ süket. — נָטָה (imp. יָטָה juss. יָט) 1) nyujtani, kinyujtani, 2) hajolni; 3) fordulni; Hiph. הָטָה (imperf. יָטָה juss. יָט) 1) kinyujtani, kiterjeszteni; 2) hajtani, félre hajtani; eltérni, 3) fordítani. — בָּקַע hasítani, innen fn. בִּקְעָה tk. hegyhasadék, aztán: völgy (tk. váladék). — הוּם n. h. körülvenni, innen fn. הוּמָה fal. — אֵיתָן kitartó, állandó; folyóról) szakadalan folyású, ellent. אֶכָּזֵב. — גָּעַר tk. nyomni, taszítani, itten: beletaszítani, elmeríteni.

י

וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעֲהַ אֶת־הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דָּרֶךְ אֲרָץ
 פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דָּרֶךְ הַמִּדְבָּר
 יַם סוּף. וַיִּי הַלֶּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדָּרֶךְ
 וְלַיְלָה בְּעָמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וְלַיְלָה. וַיִּגְדַּר
 לְמַלְאָךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי
 שַׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ. וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְהַשִּׁיב אוֹתָם מִצְרַיִמָּה. וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
 עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מָאֵד. וַיֹּאמֶר

מִשָּׁה אֶל הָעַם אֵל תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְהוָה
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם. יי יִלְחַם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן.
 וַיַּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם וַיִּבְאֹוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 בַּתּוֹךְ הַיָּם בַּיּוֹשֵׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹטָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם
 נִדְרְפוּ מִצָּרִים אַחֲרֵיהֶם אֶל תּוֹךְ-הַיָּם. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה
 נִטָּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם. וַיַּט מֹשֶׁה
 אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיִּשַׁב הַיָּם לְאַתְנֹו וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרַאתוֹ.
 וַיַּגְעַר יי אֶת מִצְרַיִם בַּתּוֹךְ הַיָּם לֹא-רִגְשׂוּ אֶת-עַד-אֶחָד.
 וַיֹּשַׁע יי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
 אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יי בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעַם אֶת
 יי וַיֹּאמִינוּ בַּיְי וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

18.

מֶר (n ō n. מֶרָה) keserű; מֶתוֹק édes. — לִזְן K a l n. h.
 N i p h. (עַל-lal) makacskodni, zúgolódnı (valaki ellen) f n. תְּלוּנָה
 zúgolóadás. — יָרָה (impf. יִירָה) hajintani, vetni, (p. nyilat) h i p h.
 הִירָה 1) hajintani, 2) mutatni, tanítani, i n n e n תּוֹרָה tanítás,
 tan, מוֹרָה tanító, útmulató. — קָהַל K a l n. h. N i p h. gyü-
 lekezni, H i p h. gyülekezettel összehíni f n. קָהָל, קְהָל gyüleke-
 zet. — עָרַב est, k e t t ő s: עַרְבִים két est, בֵּין הָעַרְבִים a két
 est között, azaz azon időtájban, mely a nap leáldozása és a teljes
 selétség között van. — יָשָׁר fúrj. — רִיב perlekedni denomin.
 e z e n f ő n.-b ő l רִיב per, perlekedés; צוּר szikla, kő. — לָקַט
 szedni, szedegetni. — פָּה (st. constr. פִּי löbb. פִּיּוֹת) 1) száj;
 á l t a l. nyílás; i n n e n: a mit egyszerre a szájba vehetni, falat,
 adag, rész; e l ő r a g o k k a l: לָפִי szon mértékben, -hoz, -hez
 képest, pl. לָפִי רַב הַשָּׁנִים az évek mennyiségéhez képest; כָּפִי
 szerint, -hoz, -hez képest; 2) á t v. é r t. él; פִּי הָרֶב kard éle:
 תּוֹת חֲלָשׁ v. חֲרַב לָהּ שְׁנֵי פִיּוֹת kétélű kard. — חֲלָשׁ k. le-

vetni, földhöz teríteni, innen 1) áth. értelemben (imp. **יחלש** az ellenséget földre vetni, legyőzni, 2) beható ért. (imp. **יחלש**) gyenge lenni. — **שָׂרַת** Kal n. h. **פִּי'èl שָׂרַת** szolgálat, szolgálatot tenni innen fa. **מְשָׂרַת** szolgálattevő, inas. — **נָסַע** (imp. perf. **נָסַע**) kiszaggatni, kiszedni (pl. sátorstoeget), fölszedni (sátort); elköltözni.

יח

וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֵל מִדְּבַר שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם. וַיָּבֹאוּ מֵרְתֵה וְלֹא יָבְלוּ לְשֹׁתֵת מַיִם מִמָּדָה פִּי מַרִים הֵם. וַיֵּלְנוּ הָעַם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה. וַיַּעַק אֱלֹהֵי וַיֹּדְהוּ יְיָ עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם. וַיִּסְעוּ מִמָּדָה וַיָּבֹאוּ אֵילִימָה וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ אֶל־מִדְּבַר סִין וַיֵּלְנוּ הָעַם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְיָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁבְּתָנוּ עַל־סִיד הַבָּשָׂר בְּאֶכְלָנוּ לֶחֶם לְשֶׁבַע פִּי הַזֹּצְאֹתֶם אֲתָנוּ אֵל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהַמִּית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעַב. וַיִּדְבֹר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר שְׁמַעְתִּי אֶת תְּלִינֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבַּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לָחֶם. וַיְהִי כְעֶרֶב וַתַּעַל הַשֶּׁלֹּ וַתִּכַּסּ אֶת הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר מָצְאוּ אֶת הַמֶּן עַל פְּנֵי הָאָרֶץ. וַיְיָ הַמְטִיר לָהֶם אֶת־הַמֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־בּוֹאֵם אֶל־קִצֵּה אָרֶץ כְּנָעַן. וַיִּלְקְטוּ מִמֶּנּוּ בִּבְקָר בִּבְנֹקֶר אִישׁ כָּפִי אֶכְלוּ מִסְפַּר נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וּכְבִיּוֹם הַשָּׁשִׁי לָקְטוּ לָחֶם מִשָּׁנָה פִּי לֹא מָצְאוּ אֶת הַמֶּן בַּיּוֹם הַשֵּׁשֶׁת. מִשָּׁם נָסְעוּ לְרִפְדִים וְאִין מַיִם לָעַם לְשֹׁתֹת. וַיִּרֶב הָעַם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תָנוּ לָנוּ מַיִם וַנִּשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעַם וְקַח אֶת־מַטְּךָ וְהַפִּיתָ כַּאֲזִיב וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם. וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה וַיִּשְׁתַּ הָעַם. וַיָּבֹא עִמְלָק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִים. וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹשֶׁעַ מְשָׂרְתוֹ וַיִּלָּחֶם בְּעִמְלָק וַיַּחְלֵשׁ אֹתוֹ וַיִּךְ אֶת־עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב:

בָּרַק csillogni, fn. **בָּרָק** villám. — **כָּבֵד** nehéz súlyos lenni
 á t v. é r t. tekintélyes lenni i n n e n f. n. **כְּבוֹד** tisztelet, becsület,
 és ezen d e n o m i g e **כִּבְּד** tisztelni. — **חָרַד** behh megijedni,
 megrémülni. — **עָשָׂן** füst, i n n e n d e n o m. ige füstölögni. —
שָׁפַר szarúbról készült hangszer, trombita. — **פָּסַל** faragvány **פָּצַל**
 (v. ö. **פָּצַל** bevágni) faragni-ból. — **תְּמוּנָה** képmás **מִן**-ből,
 m i n t **תְּבוּנָה** értelem **בִּין** érteni-ből. — **שָׁחָה** = **שָׁחָה** meg-
 hajolni; a H i t h p.-ban a gyöknek eredeti ך mássalhangzója a ה és ה
 közé csúsztatva ismét érvényre jut, mint **הַשְׁתַּחֲוֶה** magát meghaj-
 tani, valaki előtt leborúlni, i m p. vāv consecutivummal **וַיִּשְׁתַּחֲוֶה**. —
שָׂוָא hiba, hiabavalóság; **לְשׂוּאָה** hiába. — **קָנָא** Kal n. h. Pi'él:
 igen haragudni k ü l ö n. féltékénységből, irigyből fn. **קִנְיָה** harag,
 k ü l ö n. irigység **קָנָא** haragos. (L. § 54 a 1). — **שְׁלֵשִׁים** és
רְבָעִים ezen egyszerű számnevekből **שָׁלֹשׁ** és **אַרְבָּעָה** tovább ké-
 pezett nevek = harmad- és negyedizbeli utódok. — **נָקָה** tiszta
 lenni, ment lenni valamitől; Pi'él **נָקָה** felmenteni (büntetés alól),
 büntetlen hagyni. — **גָּר** jövevény, idegen lakó (**גָּרָה** szállásolni-ból),
תּוֹשָׁב honosított lakó (**יָשַׁב**-ből); **אָזְרָה** benszülött. — **נָיָה** nyu-
 godni fn. **מְנוּחָה** nyugalom. — **אָרַךְ** (v. ö. **אָרַח**) hosszú lenni,
 nyúlni, i n n e n fn. **אָרַךְ** és **אָרַךְ** hosszúság; H i p h. **הֵאָרַךְ**
 hosszítani, hosszúvá tenni, hosszabítani: **הֵאָרַךְ יָמִים** meghosszítani a
 napokat a z a z hosszú életűnek lenni. L. § 83 jegyz. 2. — **רָצַח** (meg-
 fúrni, v. ö. **רָצַע**) átdöfni, gyilkolni. — **נָאֵף** paráználkodni. — **עָנָה**
 kimondani, nyíltan kimondani; felelni, **מַעֲנָה** feletet. — **עוֹד** Kal
 n. h. H i p h. **הֵעִיד** tanúságot tenni, tanúskodni fn. **עֵד** tanú **עֵדוּת**
 tanúság. — **שָׁקַר** hamisság, hazugság (**שָׁקַר**-ből m e l y t. k. szin-
 ezni, kendőzmi; á t v. é r t. szinelni, hamiskodni, hazudni). — **חָמַד**
 t. k. valami iránt tetszéssel viseltetni, i n n e n: megkívánni valamit

fn. **המָדָה** kívánság, a z t á n: a mi rögell valami megkívántatik, szépség kelemesség, hájosság.

י

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו מדבר סיני ויחזן שם ישראל נגד הָהָר. ויקדש משה את העם ויבבסו שמלתם ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים כי ביום ההוא ירד יי על-הר סיני. ויהי ביום השלישי בהיות הבקר והי קלות וברקים וענן כבד על-ההר וקל שפר חזק מאד ויחדר כל-העם אשר במחנה. ויוצא משה את-העם לקראת האלהים מן-המחנה ויתנצבו בתחתית ההר והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו יהוה באש. והי קל השער הולך ויחזק מאד וירד יי על הר סיני אל ראש ההר וידבר אלהים את הדברים האלה לאמר:

(b) אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. (c) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ. לא תשתחיה להם ולא תעבדם. כי אנכי יי אלהיך אל קנא פקד עון אבת על בנים על-שלישים ועל רבעים לשנאי. ועשה חסד לאֱלֹהִים לֹאֲהָבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי. (d) לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא ינקה יי ארת אשר ישא את-שמו לשוא. (e) זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת ליי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגוף אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל-אשר-בם וינח ביום השביעי על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו. (f) כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיה על

הַאֲדָמָה אֲשֶׁר יִי אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ. (ו) לֹא תִרְצָח. (ז) לֹא
 תִּנְאַף. (ח) לֹא תִגְנוֹב. (ט) לֹא תַעֲנֶה כְרַעַף עַד שֶׁקֶר. (י) לֹא
 תַחַמֵּד בֵּית רֵעֶךָ. לֹא תַחַמֵּד אִשְׁת׃ רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ
 וְשׁוֹרוֹ וְחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

20.

לוֹחַ tábla. — פּוֹשׁ (v. ö. פּוֹשׁ, פּוֹיץ terjedni) húzódni,
 sokáig húzódni; szégyenleni magát (t. k. vonakodni); P ó ' I é l פּוֹשׁ
 húzni, halasztani, késedelmezni. — פָּרַק törni, széttörni, szaggatni,
 leszaggatni. — נָזַם fülbe- és orrbavaló ékszer. — נָסַף önteni,
 i n n e n : מַסְכָּה ötvény, m i n t נָצַב állani מַצְבָּה állvány, bál-
 vány, oszlop. — חָרַט (v. ö. חָרַת) bevésni, i n n e n, חָרַט véső.
 — צָחַק = שָׁהַק nevetni; játszani, tréfálódni; mulatni. — שָׁחַת
 t. k. megsemmisíteni, P i ' é l elrontani, elromolni.

3

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֵרָה וְאֶתְנֶה לְךָ אֶת־לְחֹזֹת
 הָאֲבֵן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר פָּתַכְתִּי. וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הָהָר
 וַיְכַסּוּ הָעֵינַן אֶת הָהָר. וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אֲרָבָעִים יוֹם וְאֲרָבָעִים
 לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה. וַיִּרְא הָעַם כִּי בִשְׁשׁ
 מִשָּׁח לָרָדַת מִן הָהָר וַיִּקְהֲלוּ עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם
 עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ
 אֲשֶׁר הֵעֲלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יַדְעֵנוּ מַה הָיָה לוֹ. וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶהֱרֹן פָּרְקוּ נְזָמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׁיכֶם בְּנֵיכֶם
 וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי. וַיְבִיאוּ הָעַם אֶת נְזָמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר
 בְּאָזְנֵיהֶם. וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אוֹתוֹ בַּחֲרָט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֲגֹל מַסְכָּה
 וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.
 וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עֲזֹלוֹת וַיֵּשֶׁב הָעַם לֶאֱכֹל וּשְׁתּוֹ
 וַיִּקְמוּ לְצַחֵק. וַיְדַבֵּר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לְדָרֹד כִּי שָׁחַת עִמָּךְ

אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֲרֶז מִצְרִים סָרוּ מֵהָר מִן הַדֶּבֶר אֲשֶׁר
צִוִּיתִים:

21.

מָחֹל (v. ö. גָּחַל 1) körben forogni, i n n e n f n. מָחֹל
körtánc (m i n t לֹחַץ meghálni, מְלוּחַץ hálóhely, szállás); 2) görnye-
dezni (fájdalmában); H i p h. הִחִיל (i m p e r f. יָחִיל j u s s.
יָחַל 1) görnyedezni (fájdalmában), reszketni, remegni. — חָרָה
(v. ö. חָרַד) kigyuladni, meleg lenni, חָרָה אַף פ' kigyuladt vki-
nek a haragja, a z a z: igen haragudott, f n. חָרוֹן harag. — יָרַף
ágyék. — שָׂרַף elégetni, i n n e n: שָׂרַפָה égés. — מָחַן össze-
zúzni, megörlení. — זָרַר (v. ö. זָרַע, זָרָה) = s z ó r n i. — דָּבַק
(p e r f. דָּבַק, i m p e r f. יָדַק v. ö. דָּבַדַּךְ, דָּבָה) porrá törni, i n n e n
m n. דָּבַק porrá tört, finom, vékony; a z t á n; ösztövé, sovány. —
יָעַד meghatározni, rendelni, i n n e n f n. מֵיָעַד meghatáro-
zott idő k ü l ö n. ünnep (חַג), a z t á n határozott helyen való
összejövetel, gyűlés; עָדָה gyülekezet. — אָרוֹן szekrény; נֵר lámpa
és מְנִיחָה gyertyatartó נֵר (= נֵהַר) fényleni, világítani-ból.

כא

וַיִּפֶן וַיֵּרָד מֹשֶׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לַחֹת הַיְעוּדוֹת בְּיָדָיו וַיְהִי
בְּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֹל וּמַחֲלוֹת וַיִּחַר
אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדָיו אֶת הַלַּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אוֹתָם פַּחַת
הָהָר. וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂו וַיִּשְׂרַף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן
עַד אֲשֶׁר דָּבַק וַיִּזֹּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
וַיִּצֹ מֹשֶׁה עַל בְּנֵי לֵוִי הַנֶּאֱסָפִים אֵלָיו לֵאמֹר שִׁימוּ אִישׁ
חֶרְבוֹ עַל יָרְכוֹ וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת-קָרוֹבוֹ וַיִּפֹּל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ.
וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל יְיָ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ לֵאמֹר. פָּסַל לָךְ שְׁנֵי
לַחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשׁוֹנִים וְקִתְבֹתִי עַל הַלַּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים

אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחֹזֹת הָרֵאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ. וַיְהִי מִשֶּׁה שָׁמַע
עַל הָהָר עִם הָאֱלֹהִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם
לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתַּב עַל הַלְהֹת אֶת וַיְדַבְּרֵי
הַקְּבִירִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים. וַיֵּרֶד מִשֶּׁה מִן הָהָר וַיִּתֵּן אֶת
שִׁגְיֵי לְחֹזֹת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶזֶן אֲשֶׁר עָשָׂה עַל פִּי יי. וַיַּעַשׂ
גַּם אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל כְּלָיו אֶת הַשְּׁלֶחֶן וְאֶת הַמִּנְבֵּה
וְאֶת הַמִּזְבְּחֹת וַיִּבְגְּדֵי קִדְשׁ לְאֹהֶרֶן וַיִּלְבְּנוּ לְשָׂרֵת בְּהֵם
בְּקִדְשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יי:

22.

תּוֹרָה (v. ö. אָבָה) Pi 'él kíváncsozni fn. תִּיאָוָה kívánság. —
(v ö. הוֹר) körüljárni, kü l ö n. vizsgálás kedvéért, kémleni —
שָׁבַט vessző; á t v. é r t. néptörzs, nemzetség; s z i n t i g y מִטָּה bot;
á t v. é r t. nemzetség. — זָמַר vágni, metszeni (venyigét); P i 'é l
húrokat pengetni; dalolni, dallani. זְמוּרָה venyige. — אֲשָׁפַל
szőlőfürt, עֵנָב szőlő. — רְמוֹזֵן gránátalma, תִּיאָוָה datolya. — זָבַח
(v. ö. הוֹף) folyni. — מוֹזֵם emelőrúd. — בָּצַר 1) elvágni, elmet-
szeni (k ü l ö n. szőlőfürtöt), i n n e n : בּוֹצֵר vincellér és בָּצִיר
szület; 2) elmetszeni árok által, elárkolni, elsáncolni, i n n e n
בָּצוּר erősített és מְבָצֵר erősség. — בְּנֵי עֵנָב t. k. nyak (mely érte-
lemben az Ó T.-ban nem fordul elő, hol csak n y a k k ö t ö
n y a k l á n c z értelemmel bír; i n n e n.) hosszúnyaku emberek,
óriások. — חָגַב sáska. — חָפִיץ hajlandósággal lenni valaki iránt,
tetszeni; megkívánni (valamit) - i n n e n fn. חָפִיץ kívánság, חָפִיץ
készséges. — קָרַע szakítani, tépni. — רָגַם (a. m. סָקַל) agyon
kövezni. — קָרַב belseje vminek a z t. által. belseje, bélei, innen ezen
összetett viszonyzó בְּקָרַב (reá következő névvel v. birtokraggal)
közepette. — דָּבַר halál, dögvész. — סָלַח bünt megbocsátani. —
מָרַד (r o k. מָרָה) ellenszegülni, feltámadni (valaki ellen), fellázadni).

— נָאֵץ megvetni; Pi 'él נָאֵץ bosszantani; szidalmazni; נִאָצָה
bosszantás; szidalmazás. — חֶסֶד kegy, kegyelem; חֶסֶדִים kegyes. —
מָלֵא b e n b. tele lenni; á t h. megtölteni; Pi 'él מָלֵא megtöl-
teni; teljesíteni (p. o. ígéretet); מָלֵא אַחֲרַי י"י Jehóvát teljesen
v. tökéletesen követni, Jehóvát hiven követni.

כב

וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקִפְרוֹת הַתְּאוֹרָה
מִשָּׁם נָסְעוּ הָעַם חֲצֵרוֹת וְאַחַר נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאֶרָן.
וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים רִאשִׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
פִּי יי אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לִשְׁבֵט לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן.
וְהַיָּמִים יָמֵי בְּפוּרֵי עֵנָבִים. וַיָּשָׁבוּ הַמְּרַגְלִים מִתּוֹר הָאֶרֶץ
מִמֶּקֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיָּבִיאוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאַשְׁפּוּל עֵנָבִים
אֶחָד וַיִּשְׂאֵהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן הַרְמוֹזִים וּמִן הַתְּאֵנִים.
וַיֵּלְכוּ וַיָּבִיאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׁיבוּ אֹתָם דְּבַר וַיִּרְאוּם אֶת פְּרֵי הָאֶרֶץ וַיִּסְפְּרוּ לֹא
וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתֵּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב
וְדָבַשׁ הִיא וְנֹרָה פְּרִיָּהּ. אֲפֹס כִּי עַז הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ
וְחֲעָרִים בְּצִרַת גְּדֻלוֹת מְאֹד וְגַם יְלָדֵי הָעֵנֶק רָאִינוּ שָׁם
וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחֲנָבִים וּכְזֵן הֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם. לֹא נוּכַל לָעֲלוֹת
אֶל הָעַם כִּי חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ. וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְכָלֵב בֶּן יִסְחָר
מִן הַתְּרִים אֶת הָאֶרֶץ קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עֵדַת
יִשְׂרָאֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתוֹה מְטֹבָה הָאֶרֶץ
מְאֹד מְאֹד. אִם חָפֵץ בָּנוּ יי וְהִכִּיָּא אֲתָנוּ אֶל הָאֶרֶץ
הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר הִיא זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ. אֲךָ
כִּי אֵל תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֵל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאֶרֶץ כִּי לְחַמְנוּ
הֵם וַיִּי אֲתָנוּ. וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לְרֹגֹם אוֹתָם בְּאַבְנִים
וַיִּלְוּנוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּכְּפוּ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר. לָמָּה יי
מְבִיא אֲתָנוּ אֶל הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בְּתֹרֵב נַשִּׁינוּ וְנִטְפְּנוּ
יְהִי לָבוֹז הֲלֹא מְטֹב לָנוּ מְצָרֵימָהּ. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל

אָחיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרַיִם. וַיִּפְּלוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן
עַל פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּכְבוֹד יי נִרְאָה
בְּאַהֲל מוֹעֵד אֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר יי אֵל מִשָּׁה
עַד־אָנָּה יִבְאָצְנִי הָעַם הַזֶּה וְעַד אָנָּה לֹא יֵאֱמִינוּ כִּי בְּכָל
הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ. אֲכַנּוּ בְּדַבָּר וְאַזְרִישׁנִי
וְאֵעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְּדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ. וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֵל
יי אִם הַמֶּתָה אֶת הָעַם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַאֲמַרוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת שְׁמִיעָךְ לֵאמֹר. מִבְּלַתִּי יִכְלַת יי לְהֵבִיא
אֶת הָעַם הַזֶּה אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחַטֶם
בַּמִּדְבָּר. סִלַּח־נָא לְעוֹן הָעַם הַזֶּה כַּגְּדֹל חַסְדְּךָ וּכְאֲשֶׁר
נִשְׂאת לָעַם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנְּהָ. וַיֹּאמֶר יי סִלַּח־תִּי
כַּדְּבָרֶיךָ. וְאוּלַם חַי אֲנִי כִּי כָּל־הָאֲנָשִׁים הַרְּאִים אֶת כְּבוֹדִי
וְאֵת אֹתוֹתִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי
זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי. אִם יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם וְכָל מְנַאֲצֵי לֹא יֵרְאוּ. בַּמִּדְבָּר
הַזֶּה יִתְּמוּ וְשֵׁם יָמוּתוּ. וְשֵׁם אֲשֶׁר אָמְרוּ לְבִנּוּ יִהְיוּ חִמָּה
יִירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ. וְעַבְדֵי כָּלֵב בֶּן יִסָּה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן
יַעַן כִּי מָלְאוּ אַחֲרַי לְכַן הַמָּה יֵרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ:

23.

קש szalma, tarló; i n n e n d e n o m. קשש P ó 'l é l b a n,
tarlózni, ált a l. szedegetni. — נשיא נשא fejedelem fölemelni-
b ó l. — בקע ketté hasítani N i p h. ketté szakadni, hasadni. —
בלע elnyelni. — אכר elveszni, P i 'é l elveszteni, megsemmiliteni.
— אכז k ö; צור és סלע szikla, szirt, kőszirt. — בעיר barom.

כג

וַיִּסְעוּ מִשָּׁם אֶל־רְמוֹן־פְּרִיץ וַיְהִיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר
וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם־הַשַּׁבָּת וַיִּצְיִאוּ אֹתוֹ כָּל
הָעֵדָה מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה יי

ויהי בנסעם משם ויקם קרח ודתן ואבירם וחמשים ומאתים
 נשיאי עדה קראי מועד אנשי־שם ויקהלו על־משה
 ועל־אהרן ויאמרו אלהם רב־לכם פי כלה־עדה כלם
 קדשים ובתוכם יי ומדוע תתנשאו על־קהל יי. וישמע
 משה ויזכיהם על פני כל העדה ויהי כבלתו לדבר ותבקע
 האדמה אשר תחתיהם ותפתה הארץ את־פיה ותבלע
 את דתן ואת־אבירם ואת־בתיהם ואת כל־האדם אשר
 לקרח ואת כל הרכוש וינרדו חיים שאולה ותכם עליהם
 הארץ ויאבדו מתוך הקהל. ואש יצאה מאת יי ותאכל
 את החמשים ומאתים איש אשר היו בעדת קרח. משם
 נסעו עד־בואם אל־מדבר צין וישב העם בקדש ולא היה
 שם מים לעדה. ויקהלו על־משה ועל אהרן וירב העם עם
 משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני יי ולמה
 הבאתם את־קהל יי אל־המדבר הזה למות שם אנחנו
 ובעירנו. ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל־המקום
 הרע הזה לא־מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין
 לשותות. ויאמר יי אל־משה קח את־המטה והקהל את
 העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל־הסלע לעיניהם
 ונתן מימיו ויקהילו משה ואהרן את־הקהל אל־פני הסלע.
 ויאמר להם שמעו־נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם
 מים. וירם משה את־ידו ויך את־הסלע במטהו פעמים
 ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם. ויאמר יי אל
 משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני
 בני ישראל לבן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ
 אשר־נתתי להם:

24.

בָּבָה sirni. — לָסַב e. h. לסב; a hanghasonító gyök (סכב)

itt erős igeként tárgyaltott. — קָצַר (v. ö. קָצַר elvágni, aralni)

kurta v. rövid lenni; 'קצר גִּפְשׁוֹ ס' קצר רוח ס' rövidlelkűnek, gyávának lenni, türelmének kifogyni, türelmetlenkedni. — גָּהֶשׁ kigyó; שָׂרָף tk. égető kigyó, oly kigyó melynek marása iszonyú melegséget és szomjat idéz elő az ember belsejében. — נָשַׁךְ harapni, marni. — נָסַם K a l n. h. magasra emelni, állítani vmit; H i t h p. הִתְנַסַּם magasra emelkedni; i n n e n f n. נָס זászló, (magaslatra jelül felállított) rúd. — גְּבוּל határ. — שָׂרִיד (r o k. פְּלִיט) maradék, menekült. — עֲרָבָה kopár, terméktelen védék, pusztaság, lapály.

כד

וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיָּבֹאוּ הַר הַהָר וַיִּמַּת שָׁם אֶהֱרֹן וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר בְּנֹו תַחְתָּיו. וַיִּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גָּע אֶהֱרֹן וַיִּכְבְּרוּ אֶת אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. וַיִּסְעוּ מֵהַר הַהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף לְסַבֵּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוּם וּתְקַצְרֵן־גִּפְשֵׁי־הָעַם בְּדֶרֶךְ. וַיְדַבֵּר הָעַם בְּאֱלֹהִים וַיִּכְמַשֶּׁה וַיִּשְׁלַח יְיָ בְּעַם אֶת־חֲנֹנִיִּים הַשְּׂרָפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעַם וַיִּמַּת עַם־רַב מִיִּשְׂרָאֵל וַיָּבֹא הָעַם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בְּיַי נְכֹדֵי הַתַּפְּלִל אֱלֹהֵי וַיִּסַּר מֵעֲלִינוּ אֶת־הַנֶּהַשׁ וַיִּתְּפִלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעַם. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׁים אֹתוֹ עֲלֶיךָ וְהָיָה כָּל־הַנְּשׂוּף וְרָאָה אֹתוֹ וַחֲיָי. וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי לֵאמֹר אֶעֱבְרָה־נָּא בְּאַרְצְךָ לֹא נִטָּה בְּשָׂדֶךָ וּבְכַרְם לֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֶר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדָּךְ עַד־אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ. וְלֹא נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵד בְּגֻבְלוֹ. וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל וַיִּלְחַם בָּם. וַיִּכְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֶשׁ אֶת־אֲרָצוֹ. וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיֵּצֵא עֹזֶן מֶלֶךְ־הַבְּשָׁן לְקִרְיַתָּם וַיִּכְהוּ־יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְאֶת־עַמּוֹ עַד בְּלֹתֵי הַשָּׁאִיר לָהֶם שָׂרִיד וַיִּירֶשׁוּ אֶת־אֲרָצוֹ. וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנוּ בְּעַרְבֹת מֹזָאכ מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יַרְחוֹ:

מְבוֹרָה, מְגוֹר (= יָגַר) félni, rettegni, i n n e n f n. מְבוֹרָה
 félelem, a félelem tárgya. — מוֹל v a g y ö s s z e t e l t e n מוֹל
 v i s z o n y s z ó = átellenben. — אָרַר (impf. יֹאֲרַ, imper. אַר
 b ö v i t é s s e l אָרַה) átkozni, megátkozni. — סָמַךְ 1) feltenni
 valamit vmire (p. kezét vkinek fejére); 2) támasztani; — נִים meg-
 szökni, elfutni. — לַח nedves, friss, לָח tk. nedv, életerő, vidor-
 ság, frissesség. — מוֹפֵת jel, csodajel (e gyökből יָפַה v. ö. יָפַע
 szépnek, fényesnek, tőkélyesnek lenni). — נָבֵא (v. ö. נָבַע ki-
 bugyogni) K a l n. h. P i ' é l נָבֵא lelkesedett szavakban kitörni,
 ihletve beszélni; i n n e n f n. נְבִיא ihletett szónok, próféta.

כה

וַיֵּרָא בְּלֶק מֶלֶךְ מוֹאָב אֶת בְּלֶאֱשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָיו.
 וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מְאֹד וַיִּשְׁלַח בְּלֶק מַלְאָכִים אֶל
 בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר לְקַרְאֵלּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצְחָק מִמְצָרִים
 וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי. וְעַתָּה לְכֵה־נָא אֶרְחֵלִי אֶת־הָעַם הַזֶּה
 כִּי עֲצוּם הוּא מִמְּנֵי אוֹלֵי אוֹבֹל גְּבוּרֵי וַאֲנִי־שָׂנוּ מִן הָאָרֶץ
 כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֵׁר תְּבַרְךָ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר יוֹאֲר. וַיִּשֶׂם
 יי בְּפִי בְלָעַם בְּרָכָה תַּחַת קַלְלָה וַיְבַרְךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 קָלְלוֹ. וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יי אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הַר הָעֵבְרִים וּרְאֵה
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמִּיךָ
 גַּם־אֶתְּהָ בְּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֹן אַחִיךָ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יי
 לֵאמֹר יִסְקֹךָ יי אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל־בֶּשֶׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה
 אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לְפָנֵיהֶם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת־
 יי בְּצֵאת אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה. וַיֹּאמֶר יי אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ
 אֶת־הַזֶּשַׁע בֶּן־נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יֹדְךָ
 עָלָיו וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לְפָנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה

וְצוֹיֹת־אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם וְנָתַתְּ מִהוֹרָךְ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל־
 עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֹתוֹ. וַיְבָרַךְ
 אֶת־כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל אֵל הַר נָבוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְיָ אֶת־
 כָּל הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְנָהּ הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךְ
 וְשָׂמָה לֹא תַעֲבוּי. וַיָּמַת טוֹם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ וְלֹא יָדַע אִישׁ
 אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה. וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
 בָּמָתוֹ לֹא כָהֵתָה עֵינָיו וְלֹא נָס לַחֵה וַיִּכְפּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אֶת־מֹשֶׁה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל
 כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ יְיָ פָּנִים אֶל־פָּנִים לְכָל הָאֲתֹת וְהַמִּפְתִּים
 אֲשֶׁר שָׁלַח יְיָ לַעֲשׂוֹת בְּאָרֶץ מִצְרָיִם וּלְכָל הַיַּד הַחֲזָקָה
 וּלְכָל הַמַּדָּא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

26.

מוֹשֶׁה — (גְּדוֹת t ö b b. — גְּדָה v. גְּדָה part ézy. sz. n. h. —
 távozni, elválni. — הִגָּה gondolkodni, elmélkedni. — נָקַף (v. ö.
 קוּף) körben járni, keringeni; H i p h, הִקִּיף körülfogni, környezni.
 — תָּקַע t. k. döfni, szúrni; i n n e n beleverni (szegat a falba);
 felütni (sátrat); (fuvószerekről) belefüni. — תָּמּוּ נְכָרְתּוּ végkép
 elmentsettek, fogytig elszakadtak (l. 137 l.) — הָרַם t. k. elvá-
 asztani; H i p h. különválasztani, különválasztva szentelni; k ü l ö n.
 kiirtási átok alá vetni, átok alá tenni.

כ

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן
 מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר. מִיָּשָׁה עֲבָדֵי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹד
 אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אָנֹכִי נֹתֵן לָרֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אִתָּה תִּנְחִיל אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְתַת
 לָהֶם. רַק חֲזַק וְאַמֵץ מְאֹד לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה־

אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי. לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ
 וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה כִּי אֲנִי תַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְאֲנִי
 תִשְׁכַּל. וַיֹּאמֶר כָּל הָעָם אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּכֵל אֲשֶׁר
 שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֵּן גִּשְׁמֵעַ אֵלֶיךָ רַק יְהוָה יִּי אֱלֹהֶיךָ
 עֲמֹד כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־
 פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק
 הִזְק וְאָמִין. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר עָבְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן
 וַיַּיַּרְדּוּן מֵלֹא עַל כָּל גְּדוֹתָיו. וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׂאוּ הַכַּהֲנִים
 אֶת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָעָם וַיָּבֵאוּ הַיַּרְדֵּנָה. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נִטְבְּלוּ
 רַגְלֵי הַכַּהֲנִים בְּקֶצֶה הַמַּיִם וַיַּעֲמֻוּ הַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִלְּמַעְלָה
 וַיַּיַּרְדּוּ אֶל הַיָּם אַרְיֵם הַמַּלְחָה תָּמִיד נִכְרְתוּ. וַיַּעֲמֻוּ
 הַכַּהֲנִים בְּחֻרְבָה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הַכֵּן עַד אֲשֶׁר תָּמִיד כָּל הָעָם
 לַעֲבוֹר. וַיִּקַּם יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מִצַּב רַגְלֵי הַכַּהֲנִים
 שְׁתַּיִם עֲשׂוּרָה אַבְנִים לְאוֹת כִּי נִכְרְתוּ מִיַּמֵּי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי
 אָרֶץ יִי וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן
 וַיַּחֲנוּ בְּגִלְגָּל וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת הָאָרֶץ וַיִּשְׁבַּת הַחֶמֶן.
 וַיָּבֵאוּ יְרִיחוֹ וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ. וַיְרִיחוּ סִגְרָת וּמִסְגְּרָת אֵין יוֹצֵא
 וְאֵין בָּא. וַיִּקִּיפוּ אֶת הָעִיר שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּשְׁכַּעְרָה כַּהֲנִים
 תִּקְעִים בְּשִׁפְרוֹת. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקִּיפוּ אֶת יְרִיחוֹ בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי וַיִּתְקְעוּ הַכַּהֲנִים בְּשִׁפְרוֹת וְכָל הָעָם הֲרִיעוּ וַתִּפֹּל
 הַחֵמָה וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל אֲשֶׁר בְּעִיר
 מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מִגֵּעַר וְעַד־זָקֵן וְעַד שׂוֹר וְשִׁזָּה וְחִמּוֹר
 לְפִי חֶרֶב וְהָעִיר שָׂרְפוּ כַּאֲשֶׁר וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ. וַיִּשְׁבַּע
 יְהוֹשֻׁעַ בַּעַת הַהִיא לֵאמֹר אַרְוֹר הָאִישׁ לִפְנֵי יִי אֲשֶׁר יָקוּם
 וַיְבָנֶה אֶת־הָעִיר הַזֹּאת:

עָרוֹם = ármányos, ravasz; עָרְמָה = ármány, ravaszság,
 csel. — בָּלָה (v. ö. בַּל-נ) kopni, elkopni, elkorhadni; P i 'è l
 בָּלָה elkoptatni; elkorhasztani; elemészteni; (időről) tölteni, eltöl-

teni. — גַּעַל (k e t t ő s גַּעַלִּים, t ő b b. גַּעַלִּים és גַּעַלּוֹת) lábbeli. — שָׂק = zsák. — מָטְאָ 1) rongyosnak lenni, toldott-foltottnak lenni; 2) foltosnak lenni, tarkállani; P u a l összeférceltetni, összefoldoztatni: מְטָאָ (toldott-foldott. — חָם (többsz. חָמִים) meleg; קָר (többsz. קָרִים) hideg. — נִקְדָּה (többsz. נִקְדָּהִים) pontozott, נִקְדָּהִים pontocskák, á t v. é r t. penészfoltok. — צִוָּה Hithp. (d e n o m. ebből צִוָּה uti eleség) utravalóval ellátni magát. — קָצַף haragudni; H í p h. haragítani; קָצַף harag. — חָטָב (v. ö. חָצַב) vágni, hasogatni (fát). — שָׂאָב (v. ö. שָׂאָף) meríteni.

כז

וַיּוֹשְׁבֵי נִבְעוֹן שָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ
וַיִּירָאוּ וַיַּעֲשׂוּ בְעֶרְמָה וַיִּקְחוּ שָׁקִים פָּלִים לְחִמּוּרֵיהֶם וַיַּגְלִיחוּ
בָּלוֹת וּמְטָאָת בְּרַגְלֵיהֶם וּשְׁלֵמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם וְכֹל לָחֶם
צִידָם יָבֵשׁ הָיָה נִקְדָּהִים. וַיֵּלְכוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
מֵאֲרִיז רְחוּקָה בָּאוּ עִבְדֶּיךָ לָשֶׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי שָׁמְעֵנוּ
שָׁמְעוּ וְאֶת־אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֲשֶׁר עָשָׂה לְשָׂנֵי
מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ זְקֵנֵינוּ
וְכִלְיֵי־וֹשְׁבֵי אֲרָצֵנוּ לֵאמֹר לָכוּ לִקְרֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרָתָם
אֵלֵיהֶם עִבְדֵיכֶם אֲנַחְנוּ וְעַתָּה כְּרַתֵּנוּ לָנוּ כְּרִית. זֶה לְחַמְנוּ
חָם הַצְּמִידָנוּ אֹתוֹ מִבְּתֵינוּ בַּיּוֹם צִאתֵנוּ וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ
וְהָיָה נִקְדָּהִים. וְאֵלֶּה שְׁלֵמוֹתֵינוּ וַיַּגְלִינוּ בְּלוֹ מִרַב הַדָּרָךְ
מְאֹד. וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם כְּרִית לְחַיּוֹתָם
וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְהִי מִקְצֵהוּ שְׁלֵשֶׁת יָמִים
וַיִּשְׁמְעוּ כִּי קְרוּבִים הֵם אֵלָיו וַיֵּלְכוּ פְּלִהֲעֵם עַל הַנְּשִׂאִים.
וַיֹּאמְרוּ הַנְּשִׂאִים אֶל הָעֵדָה אֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָחֶם בְּיָד
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה לֹא נוּכַל לִגְנֹעַ בָּהֶם. זֹאת גַּעַשָׂה
לָהֶם וְהִחַיָּה אוֹתָם וְלֹא יְהִיָּה עֲלֵינוּ קָצַף עַל הַשְּׂבוּעָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם. לָכֵן יַחֲיוּ וַיְהִיו חֲטָבֵי עֲצִים וְשֹׂאֲבֵי מַיִם
לְכֹל הָעֵדָה וַיַּעֲשׂוּ כֵּן:

שָׁלַם (i m p. **יִשְׁלַם**) t. k. ép, egész lenni, (e i l e n t é t e **חָסַר** hiányos lenni), i n n e n: 1) egészséges lenni, jól lenni; békében, jólétben élni; 2) befejeztetni (hogyan egész legyen); P i ' é l t. k. kiegészíteni, i n n e n: a) visszafizetni, visszapótolni; jutalmazni; b) befejezni (p. o. építést); H i p h. 1) kibékülni, békét kötni valakivel; 2) véghezvinni, befejezni, bevégezni; f n. **שָׁלוֹם** 1) jólét, egészség; üdv.; s z ó j. **שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם** üdv nektek! üdvözlek! 2) béke; 3) barátság; **אִישׁ שָׁלוֹם** barátság embere, barát. — **רָפָה** (i m p. **יִרְפָּה** j ú s s. **יִרְף**) tk. ereszkedni, megereszkedni n. h.; á t v. é r t. (**מִן**-nel) alább hagyni; **רָפָה יָדַי מִן** kezei elgyengülnek valamitől, felhagyni vmivel; H i p h. ugyanazon jelentéssel (juss. **יִרְף**) k ü l ö n. nyugtot hagyni, engedni valakinek. — **פָּתַע** szempillanat, i n n e n h a t á r o z ó: **פָּתַא** egy pillanatban, hirtelen. L. § 72. — **הָמָם** (= **הָמָה**, **הוּם**) i m p e r f. összezavarni. — **בְּרָד** jégkő. — **עָמַק** mély lenni i n n e n: **עָמַק** völgy. — **דָּמַם** (i m p f. **יָדַם**, p a r. **דָּם** l. 61 lap jegyz.) vesztég állani, csendben lenni, hallgatni; csendesen nézni; i n n e n **דָּמַמָה** csend. — **אָוַן** (v. ö. **לְחִין גְּחִין**) szorgolni, sürgöltni, szorgalmazni; b e n h. tolakodni, sietve igyekezni. — **תָּפַשׁ** megfogni.

כח

וַיְהִי כַשְׁמוֹעַ אֲדָנַי צְדָק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם וּמַלְכֵי הָאָמּוּרִי יוֹשְׁבֵי הַהָר אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ וְכִי הִשְׁלִימוּ יוֹשְׁבֵי גְבֻעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ מֵאֲדוֹ וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁת מַלְכֵי הָאָמּוּרִי עִם מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם וַיַּחֲנוּ עַל גְּבֻעוֹן וַיִּלְחָמוּ עָלֶיהָ. וַיִּשְׁלַח יוֹשְׁבֵי גְבֻעוֹן אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר אַל תָּרַף יָדְךָ מֵעַבְדֶּיךָ עָלֵה אֵלֵינוּ מְהֵרָה וְעֲזָרְנוּ מִיַּד מַלְכֵי הָאָמּוּרִי הַקָּמִים עָלֵינוּ. וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן הַגִּלְגָּל כָּל־הַלַּיְלָה וַיָּבֹא עֲלֵיהֶם פָּתַאם

עוד פֶּן תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְמוֹקֵשׁ. וַיִּכְרוּת עִמָּהֶם בְּרִית
 לְלֶכֶת אַחֲרַי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּלְבַלְתִּי סוּר מִכָּל־הַכְּתוּב
 בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיַּעֲבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת יְיָ כְּלִימֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר יָדְעוּ אֶת
 כָּל־מַעֲשֵׂה יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה לָהֶם. וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן בֶּן
 מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים. וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבּוֹל נַחֲלָתוֹ בְּתַמְנַת
 סָרַח בַּהַר אַפְרָיִם:

30.

שָׁמַע eltiporni, elnyomni. — שָׁפַט itélni, bíraskodni; i n n e n fn. שׁוֹפֵט biró; מִשְׁפָּט 1) itélés, bíraskodás; 2) itélőszék; 3) itélet, birói itélet; 4) itélet tárgya, peres ügy; 5) törvény; שָׁפַט הַמָּה a törvényt elcsavarni. — שָׁקַט (v. ö. סָבַט) békében, csendben lenni, nyugalomban lenni: H i p h. lecsendesíteni; békét hagyni. — H o s s z m é r t é k e k: אֶצְבַּע újni szélesség; טֵמַח tenyérszélesség; אֶרֶב arasz; אִמָּה rőf; גִּמְדִּי sing; צֶעֶד lépés. — חָגַר felkötni, fölövezni. — נָצַב bóda, nyél, markolat. — לָהַב láng; á t v. é r t. penge, kardvas. — מָד (rag. מְדִי) t. k. terjedő; ruha. — עָלָה felház (עָלָה felmenni-b ő l). — סָכַף (imp. יִסְף) befödni; á t v. é r t. ólalmazni; fn. סִכָּה sátor. H i p h. הִסִּף befödni, fődözni; s z ó j. אֶת רַגְלָיו לָבַיִת betakarni, a z a z: szükségét végezni. — נָעַל tk. hozzáférhetlenné tenni (mely értelemben n. h.) i n n e n 1) befödni, csak fn. נָעַל saru 2) elzárni (k ü l ő n. ajlót) = סָנַר; e l l e n k. פָּתַח kinyitni. — מָלַט (v. ö. פָּלַט) menekülni; P i 'é l מָלַט megmenteni; N i p h. נִמְלַט menekülni, elillanni. — פָּנַע K a l n. h. N i p h. meghajtatni, megaláztatni; meghajtani magát, megalázni magát; H i p h. מִגְּהַיַּת meghajtani, meggyőzni, megalázni. — יָחַל (= חוּל tk.

Körben járn) Kal n. h., Pi'él reményleni, Hiph. várn; fo.
תוחלת remény. — עד בוש úalig.

5

וְיִהְיֶה אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וְהַזְקֵנִים וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
הָרַע בְּעֵינַי יי וַיַּעֲבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים. וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְיָ אֱלֹהֵי
אֲבוֹתָם הַמוֹצִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם. וַיַּחַר אִף יי
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֶם בְּיַד שָׂסִים וַיִּשְׁפוּ אוֹתָם וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד
אִיֻּבֵיהֶם מִסָּבִיב וְלֹא יָכְלוּ עוֹד לָעֲמוֹד לִפְנֵיהֶם. וַיְהִי בַּעַת
צַר לָהֶם וַיָּקָם יי שֹׁפְטִים וַיּוֹשִׁיעוּם מִיַּד שָׂסֵיהֶם. וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָרַע בְּעֵינַי יי וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד
כּוֹשֵׁן רִשְׁעִים מֶלֶךְ אֲרָם נְהָרִים וַיַּזְעִקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל
יי וַיָּקָם יי לָהֶם מוֹשִׁיעַ אֶת־עַתְנִיאל בֶּן קִנּוּ וַיֵּצֵא לְמַלְחָמָה
וַיִּתֵּן יי בְּיָדוֹ אֶת־מֶלֶךְ אֲרָם. וַתִּשְׁקַט הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים
שָׁנָה. וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת עַתְנִיאל וַיִּסְפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת
אֶת־הָרַע בְּעֵינַי יי וַיִּמְכְּרֵם יי בְּיַד עַגְלֹן מֶלֶךְ מוֹאָב וַיַּעֲבְדוּ
אֶת־עַגְלֹן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וַיַּזְעִקוּ אֶל יי וַיָּקָם יי לָהֶם
מוֹשִׁיעַ אֶת־אֱהוּד בֶּן־גֵּרָא הַשֹּׁפֵט. וַיַּעַשׂ לוֹ אֱהוּד חֶרֶב
וְלָהּ שְׁנַי פִּיּוֹת גִּמְד אַרְבָּה וַיַּחַנּוּ אֹתָהּ מִתַּחַת לְמִדְּיוֹ. וַיָּבֹא
אֶל־עַגְלֹן מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֹּאמֶר אֵלָיו דַּבֵּר סֵתֵר לִי אֵלֶיךָ
הַמֶּלֶךְ. וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ לְצֵאת כָּל־הָעַמִּדִים עָלָיו וַיְהִי בְּדַבַּר
אֱהוּד עִם־הַמֶּלֶךְ וַיִּקַּח אֶת־חַרְבּוֹ וַיִּתְקַעָהּ בְּכַמֵּן עַגְלֹן
וַיָּבֹא גַם הַנְּצִיב אַחֵר הַלֵּהָב. וַיֵּצֵא אֱהוּד וַיִּסְגֹּר דְּלַת־תַּת
הָעֲלִיָּה בְּעָדוֹ. וְהוּא יָצָא וַעֲבָדוֹ כָּאוּ וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה דְלַת־תַּת
הָעֲלִיָּה נִעְלֹת וַיֹּאמְרוּ אִיךָ מִסִּיף הוּא אֶת־רַגְלָיו וַיַּחֲלוּ
עַד־בוֹשׁ וַיֵּרְאוּ כִּי אֵין פֶּתַח וַיִּקְחוּ אֶת־הַמַּסְפַּת וַיִּסְתְּרוּ
וַיֵּרְאוּ אֶת־אֲדֹנֵיהֶם נִפְלֵ אַרְצָה מֵת. וְאֱהוּד נִמְלַט עַד־
הַתְּמָהֳמָה וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ

אֶת־מוֹאב בַּיּוֹם הַהוּא כַּעֲשׂוֹרֵית אֲלֹפִים אִישׁ . וַתִּכְנַע מוֹאב
תַּחַת יַד־יִשְׂרָאֵל וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה שְׁמַנִּים שָׁנָה :

31.

לְחַץ = נְחַץ nyomni, elnyomni; nyomorgalni, sanyargatni;

innen fn. לְחַץ sanyaruság, nyomorgatás; nyomorgattatás. —

לְפִיד láng (több. יָם — ér יוֹת —). — פָּאָר Kal n. h. Pi'él
feldiszíteni, Hith p. diszíteni önmagát, átv. ért. dicsekedni, fn.

תַּפְּאָרָה vagy תַּפְּאָרֶת disz, dicsőség. — פָּנִים arc, ábrázat;

מִצַּח homlok; רֶקֶה halánték, גְּבוֹת szemöldök; עַפְעָף szempilla;

אִישׁוֹן emberke, szemfény; לָחִי áll; זָקֵן szakáll. — יָתֵד szeg,

czölöp. — לָאֵט = לוֹט eltakarni, elrejtteni, eltitkolni; innen

igen. לֵט, לָאֵט titkos, בְּלָאֵט titokban. — שְׂמִיכָה terítő. —

מַקְבֵּת lyuggató (נֶקֶב), kalapács, pöröly. — צָנַח (v. ö. זָנַח

זָנַח) t. k. leereszkedni; אֶזְנָה: nyomalni, benyomulni.

לא

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַהֲוִד וַיִּזְסִיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אֶת־

הָרַע בְּעֵינָיו יי וַיִּמְכְּרוּ יי בֵּית יִבִּין מֶלֶךְ כְּנָעַן אֲשֶׁר מֶלֶךְ־

בְּחֶצְרוֹר וְהוּא לְחַץ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲזֻקָה עֲשָׂרִים שָׁנָה .

וַדְּבֹרָה אִשָּׁה גְּבִיָּאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שִׁפְטָה אֶת־

יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהִיא . וַיִּזְעְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְיָ מִפְּנֵי

הַלְּחָץ . וַתַּצּוּ דְּבֹרָה אֶת־בָּרַק בְּזֶדְאֲבִינַעִם בְּדָבָר יי לְצֵאת

לְקִרְאֵת סִיכְרָא שֶׁר־צָבָא יִבִּין לַמְּלַחְמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק

אִם תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ .

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אֲפֹס כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְּאָרְתְּךָ עַל

הַדָּרָךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בֵּית אִשָּׁה יִמְכֹּר יי אֶת סִיכְרָא .

וַיִּזְעַק בָּרַק עֲשֶׂרֶת אֲלֹפִים אִישׁ וַיֵּצֵא לַמְּלַחְמָה לְקִרְאֵת

סִיכְרָא וַיְהִי יי אֶת־סִיכְרָא וְאֶת־כָּל הַרְכָּב וְאֶת־כָּל הַמַּחֲנֶה

לְפִי תֵרֵב לְפָנֵי בָרַק וַיִּגְסוּ . וּבָרַק רָדַף אַחֲרָי הַרְכָּב וְאַחֲרָי

נָתַץ (i m p. יִתֵּץ) összerombolni, ledönteni, lerontani; P i 'é l végkép lerontani és P u á l végkép lerontatni. — נָצַג K a l n. h. H i p h. felállítani. — צָרַף megtisztítani (salaktól). — לָקַק nyalni. — יָתַר (וְתַר) K a l n. h. N i p h. גִּוְתַר (i m p f. יִוְתַר) maradni, hátramaradni; H i p h. הוֹתִיר fenhagyni, hátrahagyni; f n. יָתַר 1) maradék 2) előny.

לב

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָרַע בְּעֵינֵי יי וַיִּתְּנִם יי בְּיַד מִדְּיָן שִׁבְעַת שָׁנִים. וַתַּעַז יַד־מִדְּיָן עַל־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מִדְּיָן עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמְּנַהְרֹת אֲשֶׁר בַּהַרִים וְאֶת הַמְּעָרוֹת וְאֶת הַמְּצָדוֹת. וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְּיָן וְעַמְלֶק וּבְנֵי קָדָם הֵם וּמִקְנֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת־יְכוּלָם. וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד וַיִּזְעַקוּ אֵלֵי יי. וַיְהִי כִּי־זָעַקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה עַל־אֲדוֹת מִדְּיָן וַיֵּרָא מִלֶּאֱךָ יְהוָה אֶל גְּדֵעֹן בֶּן־וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵיִל. וַיֹּאמֶר אֵלָיו גְּדֵעֹן בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשׂ יְהוָה עִמָּנוּ וְלָמָּה מִצָּאֲתָנוּ כָּל־זֹאת וְאֵיךְ כָּל־נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר סָפְרוּ־לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הֶעֱלָנוּ יְהוָה וְעַתָּה גִמְשָׁנוּ יְהוָה וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף מִדְּיָן. וַיִּסֶּן אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לְךָ בְּכַחֶךָ זֶה וְהוֹשַׁעַת אֶת־יִשְׂרָאֵל מִבַּף מִדְּיָן הֲלֹא שְׁלַחְתִּיךָ. וַיְהִי כִּלְיָלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה. קַח אֶת־פָּרֶה־שׂוֹר אֲשֶׁר לְאַבְיָךָ וּפַר הַשָּׁנִי שִׁבְעַת שָׁנִים וְהִרְסַת אֶת־מִזְבַּח הַבַּעַל אֲשֶׁר לְאַבְיָךָ וְאֶת־הָאִשְׁרָה אֲשֶׁר־עָלָיו תִּכְרַת. וּבְנִית מִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל רֹאשׁ הַמְּעוֹז הַזֶּה בַּמַּעֲרֵכָה וְלָקַחַת אֶת־הַפָּר הַשָּׁנִי וְהַעֲלִיתָ עֹלָה בְּעִצֵּי הָאִשְׁרָה אֲשֶׁר תִּכְרַת. וַיִּקַּח גְּדֵעֹן עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מֵעַבְדָּיו וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָרָא אֶת־בֵּית אָבִיו וְאֶת־אִנְשֵׁי הָעִיר מַעֲשׂוֹת יוֹמָם וַיַּעַשׂ לַיְלָה. וַיִּשְׁפִּימוּ אִנְשֵׁי הָעִיר בְּכֶכֶר וְהִגִּיהָ גִתִּין מִזְבַּח הַבַּעַל וְהָאִשְׁרָה אֲשֶׁר־עָלָיו פָּרְתָה וְאֶת הַפָּר הַשָּׁנִי

הַעֲלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ הַבְּנִי. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מִי עָשָׂה
הַדָּבָר הַזֶּה. וַיִּדְרָשׁוּ וַיִּבְקְשׁוּ וַיֹּאמְרוּ גִדְעוֹן בְּדִיּוּאֵשׁ עָשָׂה
הַדָּבָר הַזֶּה. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל־יֹאשׁ הוֹצֵא אֶת־בְּנֶךָ
וַיָּמַת כִּי נָתַן אֶת־מִזְבַּח הַבַּעַל וְכִי כָרַת הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר־
עָלְיוֹ. וַיֹּאמֶר יֹאשׁ לְכֹל אֲשֶׁר־עָמְדוּ עָלָיו הָאֲתָם וְתָרִיכוּן
לַבַּעַל אִם־אֲתָם תּוֹשִׁיעוּן אֹתוֹ אֲשֶׁר יָרִיב לֹא יוֹמַת עַד־
הַבֶּקֶר אִם אֱלֹהִים הוּא יֵרֵב לֹא כִּי נָתַן אֶת־מִזְבְּחוֹ. וַיִּקְרָא־
לֹא בַיּוֹם־הַהוּא יִרְבַּעַל לֵאמֹר יֵרֵב בּוֹ הַבַּעַל כִּי נָתַן אֶת־
מִזְבְּחוֹ. וְרוּחַ יי לְבָשָׂה אֶת־גִּדְעוֹן וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־
שִׁבְמִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו לַמִּלְחָמָה עַל מְדִיָּן. וַיִּבְדֵּל
מֵהֶם גִּדְעוֹן אֶת־כָּל־אִישׁ יָרָא וְחָרַד וַיֵּשְׁבוּ לְבֵיתָם וַיֹּאמֶר
יי אֵל גִּדְעוֹן עוֹד הָעַם רָב הַזֶּרֶד אֹתָם אֵל הַמַּיִם וְאַצְרַפְנוּ
לָךְ שָׁם. כֹּל אֲשֶׁר יֵלֶק בְּלִשְׁוֹנוֹ מִן הַמַּיִם כֹּאֲשֶׁר יֵלֶק
הַכֶּלֶב תַּצִּיג אֹתוֹ לְכָר וְכֹל אֲשֶׁר־יִכְרַע עַל בְּרַבּוֹ לַשָּׂתוּת.
וַיּוֹתֵרוּ אֹתוֹ שְׁלֹשׁ מְאוֹת אִישׁ וַיִּכּוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת אַנְשֵׁים
הַמִּלְקָקִים אֲשֶׁר אֶת־גִּדְעוֹן אֶת־כָּל־חֵיל מְדִיָּן. וַיִּבְנַע מְדִיָּן
לְפָנָי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְפוּ לְשֹׂאת רֹאשָׁם וַתִּשְׁקַט הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים שָׁנָה:

33.

זָנָה (i m p. יִזְנֶה, j u s s. paráználkodni, (vel-אֶהְרִי) utána vetni magát; f n. זֹנָה paráznanő. — בָּגַד hűtlenkedni, elpártolni. — גָּלַל hengeríteni, gördíteni, i n n e n: גָּלַל kerék és גָּלַל koponya. — רָצַץ (i m p. יִרֹץ, j u s s. szétzúzni. — שָׁלַף kihúzni, kivonni, שָׁלַף הָרֶב kardot rántani (rok. הַרִיק — פָּלַח t. k. kardot űriteni, kivonni a kardot). — פָּלַח malomkő; פָּלַח רֶבֶב forgókő, felső malomkő פָּלַח תַּחְתִּית fenékkő, alsó malomkő. — דָּקַר (v. ö. נָקַר) keresztülszúrni, átdöfni.

יהי באשר מת גִּדְעוֹן וַיִּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי
 הַבְּעָלִים . בַּיָּמִים הָהֵם הָאֵסְפוּ כָּל־בְּעָלֵי שָׂמָם וַיִּמְלִיכוּ אֶת־
 אַבִּימֶלֶךְ בֶּן־גִּדְעוֹן לְמֶלֶךְ . וַיַּהְרוּגוּ אֶת־אָחִיו בְּנֵי־רִבְעֵל
 שִׁבְעִים אִישׁ עַל אֶבֶן אַחַת וַיִּשָּׂר עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ שָׁנִים .
 וַיִּשְׁלַח אֱלֹהִים רוּחַ רָעָה בֵּין אַבִּימֶלֶךְ וּבֵין בְּעָלֵי שָׂמָם וַיִּכְבְּרוּ
 בְּעָלֵי שָׂמָם בְּאַבִּימֶלֶךְ . וַיִּלְכְּדוּ אַבִּימֶלֶךְ אֶת־שָׂמָם וְאֶת־
 מִגְדָּל שָׂמָם . וַיִּלְךְ אֶל־תַּבַּיִן נִיחָן עַל־תַּבַּיִן וַיִּלְכְּדָהּ וּמִגְדָּל־
 עַז הָיָה בַתּוֹךְ הָעִיר וַיִּנְסוּ שָׁמָה כָּל־בְּעָלֵי הָעִיר . וַיָּגֶשׁ
 אַבִּימֶלֶךְ אֶל־פֶּתַח הַמִּגְדָּל לְשָׂרְפוֹ בָּאֵשׁ . וַתִּשְׁלַךְ אִשָּׁה
 אַחַת פֶּלֶחַ רֶכֶב עַל־רֹאשׁוֹ וַתִּרְץ אֶת־גְּלִגְלָתוֹ . וַיִּקְרָא
 אַבִּימֶלֶךְ אֶל־הַנְּעִר נִשְׂא־כְּלָיו לֵאמֹר שְׁלַח חֶרֶבָה וּמַתְתַּנִּי
 פָּדְיָאמְרוּ לִי אִשָּׁה הִרְגָתְהוּ וַיִּדְקְרָהוּ גִּעְרוֹ וַיָּמַת . וַיִּשָּׁב
 אֱלֹהִים אֶת רַעַת אַבִּימֶלֶךְ אֲשֶׁר עָשָׂה לְאָבִיו לַהֲרוֹג אֶת־
 שִׁבְעִים אָחָיו . וַיָּקַם אַחֲרָיו תּוֹלַע בֶּן־פִּיֹּאֵה וַיִּשְׁעֹט אֶת־
 יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה וַיָּמַת . וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו יֹאִיר
 אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה וַיָּמַת :

34.

גָּדַר (i m p. יִדַר, יִדַר) fogadni, fogadást tenni; f n. גָּדַר és
 גָּדַר fogadás, גָּדַר גָּדַר fogadást tenni. — תָּף (többsz.)
 dob. — מָחַל és מְחֹלָה (e b b ö l: חֹל körben körben fo-
 rogni) körtáncz. — קָרַע szétszaggatni; ellenben פָּרַע haj-
 tani, hajlítani k ü l ö n. térdet hajtani; Hiph. á t v. é r t. meg-
 törni, megalázni. — עָבַר zavarossá tenni; á t v. é r t. bántani, fáj-
 dalmat okozni. — פָּצָה (v. ö. פָּצַע hasítani) kinyitni (k ü l ö n.
 száját kitétetni); v. ö. פָּקַח kinyitni (k ü l ö n. szemet). — מִיָּמָה
 évről évre, évenként. — תָּנָה K a l n. h. P i 'é l hirdetni, dicsőíteni

ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני יי ועבדו את־
 אלהי העמים אשר סביבותיהם ויעזבו את־יי ולא
 עבדוהו. וידראף יי בישראל וימכרם ביד פלשתים
 וימכרם יי ביד בני־עמון וירצו את־בני ישראל
 שמנה עשה שנה. ויצעקו בני ישראל אל־יי ויסרו
 את־אלהי הנכר מקרבם ויקם יי להם את־יפתח הגלעדי.
 וילכו זקני גלעד וישימוהו לראש ולקצין להלחם בבני
 עמון. ויהי בלכתו וידר נדר ליי ויאמר אם־נתן תתן
 את־בני עמון בידי והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי
 לקראתי בשובי בשלום כבני עמון והיה ליי והעליתיהו
 לק עולה. ויהי כאשר הכה יפתח את־בני עמון וישב
 אל־ביתו. והנה בתו יצאת לקראתו בתפים ובמחלות
 ורק היא יהיח אין־לו ממנו בן או בת. ויהי כראתו
 אותה ויקרע את־בגדיו ויאמר ארהה בתי הברע
 הברעתני ואת היות בעזברי ואנכי פציתי פי אל־יי ולא
 אוכל לשוב. ותאמר אליו אבי פציתה את־פיך אל־יי
 עשה לי כאשר יצא מפיך אחרי אשר עשה לך יי נקמות
 מאויביך. ותאמר אל־אביה יעשה לי הדבר הזה הרפה
 ממני שנים חדשים ואלכה וירדתי על־ההרים ואבכה
 על־בתולי אנכי ורעותי. ויהי מקץ שנים חדשים ותשב
 אל־אביה ויעש לה את־גרוו אשר נדר ותהי חק בישראל
 מימים ימימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת יפתח
 ארבעת ימים בשנה. וישפט יפתח את־ישראל שש
 שנים וימת. וישפט אחריו אבצן מבית־לחם שבע שנים
 וימת. וישפט אחריו אילון הזבלוני עשר שנים וימת.
 וישפט אחריו עבדון בן־הלל שמנה שנים וימת:

arszlán; אַרְיָה v. אַרְי (több. אַרְיֹת) arszlán. — שאַג hangosan kiáltani, ordítani. — סָרֵן (= שָׂר) fejedelem, — פֶּתַח Pi'èl elcsábítani, rábeszélni valakit. — נַחֲשֵׁת réz; נְהֻשְׁתִּים békók, ércbékók. — פָּצַר K a l és H i p h. unszolni. — צוֹק Hi p h. kinezni, unszolni valakit. — מוֹרָה = תַּעַר borotva. — נָזַר K a l n. h. fogadást tenni (= נָדַר) N i p h. szent fogadalom következtében magánba vonulni és mindenfélétől tartózkodni, a z t á n á l t a l á b a n: tartózkodni valamitől; f.n. נָזִיר fogadalom által istennek szentelt ember. f.n. נִזְרֵי fejre voló ékszer, (diadema.) — נָלַח Pi'èl borotválni. — חָלַה gyenge lenni, a z t á n: beteg lenni. — חָלַף Pi'èl változtatni מַחְלָפוֹת hajfonat, fonadék. — נָקַר kiszúrni, (szemel) kivájni. — לָפַת meghajlani, a z t á u megdőnteni.

לה

וַיִּסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת דְּרֹעַ בְּעֵינַי יְיָ וַיִּתְּנֵם יְיָ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה. וַיָּקָם יְיָ לָהֶם אֶת־שִׁמְשׁוֹן בֶּן מְנוּחַ לְשׁוֹפֵט וַיְהִי שִׁמְשׁוֹן גִּבּוֹר חֵיל וּבַעַל כַּחַ לֹא נִרְאָה כְּמֹהוּ בְּכָל הָאָרֶץ. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר צָלַחַה עָלָיו רוּחַ יְיָ וַיִּשְׁפַּע כְּפִיר אַרְיֹת שׁוֹאֵג לְקִרְאָתוֹ כַּשֹּׁפַע הַגָּדִי וּמֵאוֹמָה אֵין בְּיָדוֹ. וְגַם בְּפִלְשְׁתִּים הִכָּה מִכָּה רַבָּה עַד מָאֹד. וַיֵּאָהֵב שִׁמְשׁוֹן נָשִׁים מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר אָהֵב אִשָּׁה אַחַת וּשְׁמָהּ דְּלִילָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים פְּתִי אֹתוֹ וּרְאִי בְמָה כָחוֹ גְדוֹל וּבְמָה נוֹכַל לוֹ וְאִנְחָנוּ נִתֵן לָךְ אִישׁ אֶלֶף וּמֵאָה כֶּסֶף. וַתַּפְצֵר דְּלִילָה בְּשִׁמְשׁוֹן לְהַגִּיד לָהּ בְּמָה כָחוֹ גְדוֹל וְלֹא הִגִּיד לָהּ. וַיְהִי כִי הִצִּיקָה לוֹ בְּדַבְרֶיהָ כָּל הַיָּמִים וַיָּנֹד לָהּ וַיֹּאמֶר מוֹרָה לֹא עָלָה עַל רֹאשִׁי כִי נִזְיֹר אֱלֹהִים אֲנִי מִבְּטָן אִמִּי אִם גִּלַּחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כַחַי וְחַלְתִּי וְהָיִיתִי כְּכֹל־הָאָדָם. וַתֵּרָא דְלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל־לְבוֹ וַתִּישְׁנֶהוּ עַל־בְּרֶכֶּיהָ וַתַּגְלַח אֶת־שֵׁבַע מַחְלָפוֹתָיו וַתַּתְּנֶהוּ בְיַד פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־עֵינַי שִׁמְשׁוֹן

וַיֹּאסְרוּהוּ בַּנְּחֻשְׁתִּים. וְסַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים נֶאֱסְפוּ לַזִּבְחַ לְאֱלֹהֵיהֶם. וַיְהִי כִּי מָוֹב לָבַם וַיִּגְיֹאוּ אֶת־שִׁמְשׁוֹן מִבֵּית הָאֲסוּרִים לְשַׁחַק בּוֹ וַיַּעֲמִדוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַמּוּדִים וַיִּקְרָא שִׁמְשׁוֹן אֶל יי וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה זָכְרֵנִי נָא וְחִזְקֵנִי נָא אַךְ הַפֶּעַם הַזֶּה וְאֶנְקְמָה נָקָם אַחַת מִשְׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים. וַיִּלְפַּת אֶת־שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתֶּיֶד אֲשֶׁר הִבִּית נֶכּוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסְמְךְ עֲלֵיהֶם וַיִּט בַּכַּח וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל הַסָּרְגִים וַעֲלֵל־כָּל־הָעַם אֲשֶׁר בּוֹ. וַיְהִיו הַמֵּתִים אֲשֶׁר הָמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הָמִית בְּחַיּוֹ וְהוּא שִׁפְט אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים שָׁנָה:

36.

חָרַד (r o k. פֹּחַד, רָגַז) rettegni, megijedni: i n n e n f n
 חָרְרָה rettegés; H i p h. הִחְרִיר megijeszteni, megrettenteni. —
 דָּלַת, פֶּתַח פָּרַק (e b b ö l פָּרַק szétválni). — מִפְּרֻקֹת
 ajtó; מִזוּזָה ajtófélf; מִשְׁקוּף felső küszöb; סָף és מִפְּתָן alsó
 küszöb; צִיר sark; בְּרִיחַ retesz; מִנְעוּל zár; מִפְּתַח kulcs. —
 קָסַם varázsolni, kuruzsolni; f n. קָסַם varázslat. — צַד oldal.

לו

וַיְחִי אַחֲרֵי מוֹת שִׁמְשׁוֹן וַיִּשְׁפֹּט עָלָי הַבְּחַן אֶת־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה. וַתְּהִי מַלְחָמָה בֵּין פְּלִשְׁתִּים וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְגַף יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים. וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף אִישׁ וְגַם חֲפְנֵי וּפְנָחַם שְׁנֵי בְנֵי עֲלִי אֲשֶׁר עָשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי יי מִתּוֹ כִּי אֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ אֱלֹהִים עַל פִּי יי וְאַרְזוֹן בְּרִית יי נִלְקָח. וַיְהִי כַּשְּׁמַע עֲלֵי כִּי מִתּוֹ בְּנָיו וְכִי נִלְקָח אַרְזוֹן אֱלֹהִים וַיְחַרַד מְאֹד וַיִּפֹּל מֵעַל הַכְּסֵא אַחֲרָנִית וַיִּשְׁבֶּר מִפְּרֻקָתוֹ וַיָּמַת. וּפְּלִשְׁתִּים לָקְחוּ אֶת־אַרְזוֹן אֱלֹהִים וַיִּצְיִגּוּ אוֹתוֹ בְּבֵית־דָּגוֹן אֱלֹהֵיהֶם. וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַהֲגָה דָּגוֹן נָפַל לִפְנֵי אַרְצָה לִפְנֵי אַרְזוֹן יי וַיָּשִׁיבוּ אוֹתוֹ

למקומו. וישכימו ממחרת והנה דגון נפל לפניו ארצה
 וראשו ושתי כפות ידיו ברתות אל-המפתן. ויך יי את-
 הפלשתים בחללים רעים. ויהי כי כבדה יד-יי עליהם
 וישלחו מאתם את-ארזן יי וישבוהו למקומו. ויקראו
 פלשתים לפהגים ולקסמים לאמר מה-נעשה לארזן יי.
 ויאמרו אם משלחים את-ארזן אלהי ישראל אל תשלחו
 אתו ריקם כי השב תשיבו לו אשם ואז תרפאו. ויעשו
 כאשר דברו הפהגים ויאסרו שתי פרות בעגלה חדשה
 ושימו עליה את-ארזן אלהים ושימו בלי זהב בצדו:

37.

שאל 1) a. m. שעל keresztülvjáni, keresztülánsi; i n n e n
 שאל (l. 180 l.); 2) (valamint רקר t. k. furni, aztán kutatni,
 vizsgálni) a) kérdezni; b) kérni, kívánni, c) kölcsön kérni: H i p h.
 kölcsön adni, kölcsönözni; שאלה (עלה) kérelem, kíván-
 ság: — אמה (ragozva אמתִי több. אמהות st. constr. אמהות)
 szolgáló (r o k. שפחה). — בצע (פצע v. ö. פצע) t. k. szakítani.
 törni, vágni; a z t á n; 1) ragadozni, rabolni; 2) nyereszkedni;
 i n n e n: בצע 1) nyereség; 2) ragadmány; rablás; 3) megtörni,
 megszegni. — אתון nöstény szamar (חמור szamar). — פך korsó.
 — שמן zsiros lenni, hizni, fn. שמן olaj. — יצק önteni. —
 נגיד vezér fejedelem. -- בחר választani, e l l e n k. כּאם
 megvetni, megutálni. — משח megkenni; k ü l ö n. olajjal fölkenni
 i n n e n fn. משיח fölcent, a miből lett a görög Μεσσίας.

לו

נהי איש אחד מִדְּהַרְמָתִים צוֹפִים בִּימֵי עֲלֵי וְשִׁמּוֹ אֶלְקָנָה.
 וַתְּהִינָה לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת חָנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית
 פְּנִינָה. וַיְהִי לְפָנֶינָה יְלָדִים וּלְחָנָה אִין יְלָדִים. וְעַלֶּה
 הָאִישׁ הַהוּא מִיָּמִים יְמִימָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבַּח לַיהוָה בְּשֵׁלֶה

אשר היה שם ארון יי. ויהי היום ויעל אלקנה ושתי
נשיו שלה. ותלך חנה ויהיא מרת נפש בית יי ותתפלל
על יי ובכה תבכה. ותדור גדר ותאמר יי צבאות אם
ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשכח את-אמתך
ונתת לאמתך זרע אנשים ונתתיו ליי כל ימי חייו ומורה
לא יעלה על ראשו. וידבר עלי על לבה ויאמר לה לכי
לשלום ואלהי ישראל יתן את-שלתך אשר שאלת
מעמו. ויזכר אלהים את-חנה ותהר ותלד בן ותקרא
שמו שמואל כי מיי שאלתי. ותעלהו אמו כאשר גמלתו
ותבאנו בית יי שילה אל עלי הכהן. ותאמר בי אדוני
אני האשה הנצבת עמכה בזה להתפלל אך יי ויתן יי
לי את-שאלתי אשר שאלתי מעמו. וגם אנכי השאלתינו
לי כל הימים. וילך אלקנה הרמתה והנער הזה משרת
את-יי את-פני עלי הכהן. ויגדל שמואל ויי עמו ויהי
לנביא בישראל. ויושע שמואל את-ישראל מיד
הפלשתים ותשבנה לישראל הערים אשר לקחו מהם
פלשתים. וינגעו הפלשתים ולא יספו עוד לבא בגבול
ישראל כל-ימי שמואל. ויהי כי זקן שמואל וישם את-
בניו ששמים לישראל. ולא הלכו בניו בדרךיו וישו אחרי
הבצע. ויתקבצו כל-זקני ישראל אל-שמואל ויאמרו תנה
לנו מלך לששטנו ככל-הגוים אשר יצא לפנינו ונלחם
מלחמתנו. ויאמר יי אל-שמואל שמע בקולם והמלכת
עליהם מלך. ויהי בימים ההם וישלח קיש את-שאויל
בנו לבקש את-האזנת אשר אבדו לו. ויהי כאשר בקש
אותו ולא מצאו וילך אל-שמואל הראה לשאל את-פיו
על-דבר האזנת. ויי הגיד לשמואל כי בא שאויל
ניצוהו למשח אתו למלך על-ישראל. ויעש שמואל
משתה ויצא לקראת שאויל וביאהו אל ביתו ויתן לו
מקום בראש הקראים. ויהי כאשר בלו לאכול ולשתות

תִּקַּח שְׂמוּאֵל אֶת־פֶּךָ הַשָּׁמֶן וַיִּצַק עַל־רֹאשׁ שְׂאוּל וַיֹּאמֶר
הִנֵּה מִשְׁחָךְ יִי לְגִיד עַל־עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל. וַיִּצַּעַק שְׂמוּאֵל
אֶת־כָּל־הָעַם אֶל־יְיָ הַמַּצְפֶּה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הַיּוֹם יִרְאֶה
יְיָ לָכֶם אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם. וַיִּפֹּל שְׂמוּאֵל
בְּרֹזֶת וַיִּפֹּל הַגִּדָּל עַל־שְׂאוּל בֶּן קִישׁ וַיִּתְּנֵצַב בְּתוֹךְ הָעַם
וַיִּגְבֶּה מִשְׁכַּמוֹ וּמַעֲקֵה מִכָּל הָעַם. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־כָּל־
הָעַם הִרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַרְבוּ יְיָ כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל־הָעַם
וַיִּרְעוּ כָּל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ:

38.

שָׁכַל t. k. nézni, megtekinteni; á t v. é r t. belátni, belátás-
aal birni; H i p h. **הַשְׁכִּיל** 1) ügyelni valamire v. valakire; 2) ér-
telmesnek lenni; okosan cselekedni; 3) (a. m. **הַצְּלִיחַ**) szerencsés
lenni; fn. **שָׁכַל, שָׁכַל** értelem, okosság. — **עָלַל** kis dadogó gyer-
mek, — **תָּפַשׁ** megfogni, kézhez keríteni. — **עָמְדוּ** 1) eltakarni,
burkolni; 2) H i p h. neki menni, neki esni. — **תָּרַף** egyesben
n. h. t. k. megtartók, táplálók, (rok. **טָרַף** táplálni) valami háziste-
nek neve, melyek a család táplálóinak nézettek. — **קָשַׁב** H i p h.
הַקְּשִׁיב figyelni, ügyelni, hallgatni (valamire v. valakire); fn. **קָשַׁב**
figyelem; figyelmezés. — **שָׁסַף** (v. ö. **שָׁסַע**) K a l n. h. P i 'é l
kettéhasítani.

לח

וַיְהִי יְיָ אֶת־שְׂאוּל וַיִּלָּחֶם סָבִיב בְּכָל־אֹיְבָיו בְּמוֹאָב
וּבְכַנְזֵי־עַמּוֹן וּבְאֲדוֹם וּבְמַלְכֵי צוּבָה וּבְכַפְלֵשִׁתִּים וּבְכָל
אֲשֶׁר פָּנָה יִשְׁכִּיל. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל כֹּה אָמַר יְיָ
צָבָאוֹת פְּקֹדֹתַי אֶת־אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
שָׂם לֹו בְּדַרְךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם. עַתָּה לָךְ וְהַפִּיתָ אֶת־
עִמָּךְ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לֹו וְלֹא תַחֲמוֹל עָלָיו
וְהַמַּתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעַלְל עַד־יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד־שֶׁה

מִנְמַל וְעַד-חֲמוֹר. וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת-הָעַם וַיֵּלֶךְ לְהִלָּחֵם
 בְּעַמְלֵק וַיֵּךְ אֶת-עַמְלֵק וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַנְגַּם מֶלֶךְ עַמְלֵק חַי
 וְאֶת-כָּל-הָעַם דָּחָרִים לְפִי חָרֹב. וַיַּחְמַל שְׂאוּל עַל אַנְגַּם
 וְעַל-מִימֵב הַצֹּאן וְהַבֶּקֶר וְלֹא אָבָה הַמִּיתָם. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
 בָּא שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל וַיֹּאמֶר שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה
 הַקִּימוֹתַי אֶת-דְּבַר יְיָ. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וּמָה קוֹל הַצֹּאן
 הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ. וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 מֵעַמְלֵקִי הַבִּיאוֹם לְמַעַן זְבוּחַ לַיהוָה וְאֶת-הַיּוֹתֵר
 הַחֲרַמְנוּ. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל לְמָה לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְיָ וַתַּעַמַּם
 אֱלֹהֵי-שָׁלָל הַחֲפִיץ לַיהוָה בְּעֵלוֹת וּזְבָחִים כַּשֹּׁמֵעַ בְּקוֹל יְיָ.
 הִנֵּה שָׁמַעַתְּ מִזְבַּח טוֹב לְדַבְּקֵיב מִחֶלֶב אֵילִים כִּי חֲטֵאתָ-
 קָכֶם מְרִי וְאוֹן וְחֲרָפִים הִפְצַר יַעֲזֵב מֵאִסַּת אֶת-דְּבַר יְיָ
 וַיִּמְאַסְדָּךְ מִמֶּלֶךְ וַיִּשְׁכַּף שְׂמוּאֵל אֶת-אַנְגַּם לְפָנָיו וַיִּבְגְּלֵגֵל.
 וְלֹא יָסַף שְׂמוּאֵל לִרְאוֹת אֶת-שְׂאוּל עַד יוֹם מוֹתוֹ וַיִּי-
 גָּחַם כִּי הִמְלִיךְ אֶת-שְׂאוּל עַל יִשְׂרָאֵל:

39.

נָבָה (r o k. נֶשֶׂא, רוֹם) fölemelkedni; magas lenni; H i p h.
 הַנְּבִיָּה fölemelni; fölmagasztalni; נָבָה־ (שָׁפַל) ellenkezője f n.
 גְּבֵה magasság, szintig lesz: אָרְךְ אָרְךְ hosszú-ből hosszú-
 ság, עֲמֵק mély-ből עֲמֵק mélység, és רָחֹב széles-ből
 רָחֹב szélesség — קוֹמָה (קוֹם-ből) termet. — אֲדָמוּנִי (= אֲדוֹם)
 vörös. שְׁחוֹר שֶׁחֹר fekete. לָבָן fehér. יָרֹק zöld. — עָנָה felelni,
 — גָּנַן K a l c s a k r é s z. גִּיּוֹן húrpengető, zenész; P i 'é l גָּנַן
 űrt pengetni, zenélni; i n n e n מְגַנֵּן zenész. — בָּעַת K a l n. h.
 P i 'é l ijeszteni, rettegésbe ejteni. — מַעְלָה felfelé (g y ö k: עָלָה)
 מִמָּה lefelé (נָמַד-ből). — בְּנוֹר cit era; גָּבֵל hárfa.

לֵט

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל שְׂמוּאֵל כֹּלֵא קִרְנֶךָ שֶׁמֶן וְלֶךְ אֲשַׁלְּחֶךָ אֶל-

ישי בית־הלהמי פִּירֵאִיתִי בְּכִנּוּי לִי מֶלֶךְ. וַיַּעַשׂ שְׁמוּאֵל
את אֲשֶׁר דִּבְרָתִי וַיָּבֵא בֵּית לָחֶם. וַיַּחֲרִדוּ זִקְנֵי הָעִיר
לְקָרְאָתוֹ וַיֹּאמֶר שָׁלֹם בְּיָאֵךְ. וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם לְזוֹכֵר
לִּי בְּאֵתִי הַתְּקַדְּשׁוּ וּבְאֵתֶם אֵתִי בְּזִכְחַ. וַיִּקְדָּשׁ אֶת־יְשִׁי
וְאֶת־בָּנָיו וַיִּקְרָא לָהֶם לְזִכְחַ. וַיְהִי כִּבְּאֵם וַיֵּרָא אֶת־
אֱלִיָּאב וַיֹּאמֶר אֵךְ נִגַּד יְיָ מִשִּׁיחוֹ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹה־שְׁמוּאֵל
אֵל תִּבְטֵ אֱלֹה־מְרָאֵהוּ וְאֱלֹה־גִבּוֹהַ קָמְתוּ כִּי מֵאִסְתִּידוּ כִּי
לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם וַיִּי יִרְאֶה
לְלִבֵּב. וַיַּעֲבֹר יְשִׁי שִׁבְעַת בָּנָיו לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֱלֹה־יְשִׁי לֹא בָחַר יְיָ בְּאַלְהָהּ. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֱלֹה־
יְשִׁי הִתְמוּ הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקְּטָן וְהִנֵּה רוּעָה
בְּצֹאֵן וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל שְׁלַחַ וְקָחְנוּ. וַיִּשְׁלַח וַיִּבְיָאֵהוּ
וְהוּא אֲדַמּוּנֵי עִם יִסֵּה עֵינָיִם וְטוֹב רָאִי. וַיֹּאמֶר יְיָ קוּם
מִשְׁחָהוּ כִּי־זֶה הוּא וַיִּמְשַׁחֵהוּ שְׁמוּאֵל וַתִּצְלַח רוּחַ־יְיָ
אֱלֹה־דָוִד כִּהְיוֹם הַהוּא וּמַעֲלָהּ. וְרוּחַ יְיָ סָרָה מֵעַם שְׂאוּל
וּבַעֲתָתוֹ רוּחַ רָעָה כָּאתָ יְיָ. וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי שְׂאוּל יִבְקָשׁוּ
אִישׁ יָדַע מִנֶּגֶן בַּפְּנּוֹר וְהִיָּה בָּהּ זֹת עֲלֵיךְ רוּחַ־אֱלֹהִים
רָעָה וּנְגֵן בְּיָדוֹ וְטוֹב לָךְ. וַיַּעַן אַחַד מִן הַנְּעָרִים
וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֵּן לְיְשִׁי בֵּית הַלְּחָמִי יוֹדַע נְגֵן וַיִּשְׁלַח
שְׂאוּל וַיָּבֵא אֶת־דָּוִד וַיְהִי כִּבְּאִי וַיִּאָּהֲבֵהוּ שְׂאוּל מְאוֹד
וַיְהִי לוֹ נִשְׂאָ כְּלָיו:

40.

קִשְׁקֻשֹׁת — sisak, שְׂרִיזֵן páncél, מְגֵן, צָנַח paizs.

מַעֲרָבָה — csa- (több. קִשְׁקֻשִׁים) pikkely. — עֲרָךְ — rendbe állítani, rendbe tartani. — חֲרָף — (t. k. tépni, szakasztani) átv. ért. 1) rágalmazni, gyalázzal illetni, káromolni;

2) gyalázzal kitenni; s z i n t i g y פִּי'עַל הַחֲרָף; innen: הַחֲרָפָה — gyalázzal, szégyen. — בָּרָה = בָּרַר (r o k. בְּהִיר) kiválasztani. —

הַקֵּי־עַ — hajintani, dobni; parittyázni; s z i n t i g y פִּי'עַל; i n n e n :

קלע parittyá. — מקל (r o k. מטה bot, חנית, lándzsa).
 — ילקוט pászlortarisznya (לקט szedni-ből) s így t. k. a mibe
 holmiját szedi. — חלוק könnyü (חלק részlelni, osztani-ból).

מ

וַתְּהִי מִלְחָמָה בֵּין הַפְּלִשְׁתִּים וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
 הַמַּחֲנֹת אֵלֶּה מִוֶּלֶת אֵלֶּה. וַיְהִי בַּפְּלִשְׁתִּים אִישׁ אֶחָד
 וַשְּׁמוֹ גְּלִית גְּבָהוּ שֵׁשׁ־אֲמוֹת וְזָרָת וְכוּכַע נַחֲשֶׁת עַל־
 רֵאשׁוֹ וְשָׂרְיוֹן קִשְׁקִשִׁים הוּא לְבוּשׁ. וַיֵּצֵא מִן־הַמַּחֲנֶה
 אַרְבַּעִים יוֹם הַשָּׁבָע וַהֲעָרַב וַיַּחֲרֹף אֶת־מַעֲרַכְתּוֹ יִשְׂרָאֵל
 וַיֹּאמֶר לְמָה תֵצְאוּ לָעָרֶף מִלְחָמָה הֲלֹא אֲנִכִּי הַפְּלִשְׁתִּי
 וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוֹל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֶד אֵלַי אִם יוּכַל
 לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי וְהִינֹנִי לָכֶם לְעֲבָדִים וְאִם אֲנִי אוּכַל־
 לוֹ וְהִפְתִּיו וְהִייתֶם לָנוּ לְעֲבָדִים וְעַבַדְתֶּם אֹתָנוּ. וַיְהִי
 שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַגְּדֹזְלִים בַּמִּלְחָמָה וְדָוִד הוֹלֵךְ וּשְׁבַב
 מֵעַל שָׂאוֹל לְרַעוֹת אֶת־צֹאֵן אָבִיו. וַיִּשְׁלַחְהוּ יִשְׂרָאֵל
 הַמַּחֲנֶה לְרֹאוֹת בְּשָׁלוֹם אַחֲיוּ. וַיָּבֹא דָוִד אֶל־אֲחִיו וְהָיָה
 גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי עוֹלָה מִמַּעֲרֹכוֹת הַפְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר בְּדִבְרֵי
 הָאֵלֶּה. וַיִּשְׁמַע דָּוִד אֶת־דִּבְרֵי הַפְּלִשְׁתִּי וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל נָסִים מִפְּנָיו. וַיֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ עַבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלָּחַם
 עִם הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה. וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל־דָּוִד לֹא תוּכַל
 לָלֶכֶת אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִדָּחֵם עִמּוֹ כִּי גַעַר אֶתָּה וְהוּא
 אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעָרָיו. וַיֹּאמֶר דָּוִד יְיָ אֲשֶׁר הִצִּילָנִי מִיַּד
 הָאָרִי וּמִיַּד הַדָּב הוּא יִצִּילָנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה. וַיֹּאמֶר
 שָׂאוֹל לְךָ וַיִּי יִהְיֶה עִמָּךְ. וַיִּקַּח דָּוִד מִקְלוֹ בִידוֹ וַיִּבְחַר
 לוֹ חֲמֹשֶׁה חֲלָקִי אֲבָנִים מִן־הַנַּחַל וַיִּשֶׂם אֹתָם בְּיַלְקוּט
 הָרַעִים אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקַּח אֶת־קַלְעוֹ בִידוֹ וַיִּגַּשׁ אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי.
 וַיִּקְלַל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת־דָּוִד וַיֹּאמֶר הַכֹּלֵב אֲנִכִּי כִּי־אַתָּה
 בָּא אֵלַי בַּמִּקְלוֹת לָכֶה אֵלַי וְאַתָּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ לַעֲוֹת
 הַשָּׁמַיִם וּלְבַחֲמַת הַשָּׁדָה. וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד אַתָּה בָּא אֵלַי

בִּחְרֵב וּבְחַנִּית וְאֲנֹכִי כָּאֱלֹהִים בְּשֵׁם יְיָ צִבְאוֹת אֱלֹהֵי
 מַעֲרֹכֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲרַפְתָּ. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב הַפְּלִשְׁתִּי
 לְקִרְאֵת דָּוִד וַיִּמְהַר דָּוִד וַיִּקְלַע וַתִּשְׁבַּע הָאָכָן בַּמַּצַּח
 הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה. וַיִּרְץ דָּוִד וַיִּקַּח אֶת־חֲרֹב
 הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּכְרֵת אֶת־רֹאשׁוֹ. וַיֵּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי מֵת
 גִּבּוֹרָם וַיָּנָסוּ וַיִּרְדְּפוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם:

41.

הַלָּאה *tovább*, — עֵינַי (עַיִן *szem-ből*) szemmel tartani, irigy
 szemmel nézni. — כְּנָף *szárny*, széle valaminek. — מַעֲיִל *felöltöny*.
 פְּתָנֶת *alsó ujjas, derékköntös*. — נָמַל (i. k. *egybegyűjteni*) vég-
 hez vinni; בְּמַל טוֹב *jót tenni*; בְּמַל רָע *rosszat tenni valakivel*;
 in a n e n גְּמוּלָה *tett, k ü l ö n. jótét*; הַשִּׁיב גְּמוּלָה *visszafizetni,*
viszonozni (a tettel).

מא

וַיִּקַּח שְׂאוֹל אֶת־דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא וְלֹא נָתַנוּ לָשׁוּב בֵּית
 אָבִיו. וַיְהִי כַּשׁוּבְכֶם מִן־הַמְּלָחָמָה וַתִּצְאוּ הַנְּשִׁים מִכָּל־
 עָרֵי יִשְׂרָאֵל בַּתַּפִּים וּבַמַּחֲלוֹת וַתִּשְׂרֹן לְאֹמֶר הִבָּה שְׂאוֹל
 בְּאַלְפֵי וְדָוִד בְּרִבְכָתָיו. וַיַּחַר לְשְׂאוֹל מְאֹד וַיַּרְע בְּעֵינָיו
 הַדְּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נָתַנוּ לְדָוִד הַרְבֵּכּוֹת וְלִי נָתַנוּ הָאֱלֹפִים.
 וַיְהִי שְׂאוֹל עֹזֵן אֶת־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וְהַלָּאה. וַיְהִי
 מִמַּחֲרַת וַתִּצְלַח רוּחַ רָעָה אֶל־שְׂאוֹל וְדָוִד מִנְּגִן
 בְּיָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְהַחַנִּית בְּיַד שְׂאוֹל. וַיִּטֹּל שְׂאוֹל אֶת־
 הַחַנִּית וַיִּבְקַשׁ לְהַמִּית אֶת־דָּוִד וַיָּנָס דָּוִד מִפָּנָיו וַיִּסְתַּר
 בַּמַּעְרָה. וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו וְכָל־בֵּית אָבִיו וַיִּרְדּוּ אֵלָיו שָׁמָּה.
 וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיְהִי לָהֶם לְשׂוֹר וַיַּעַל
 מִשָּׁם אֶל־מְדַבַּר עֵינֵן־גְּדִי. וַיִּרְדֶּף אַחֲרָיו שְׂאוֹל וַיִּתְחַבֵּא
 דָּוִד וְאֲנָשָׁיו בַּמַּעְרָה וְהִגָּה שְׂאוֹל עָבַר עַל־פִּי הַמַּעְרָה
 וַיָּבֵא שָׁם לְחֶסֶד אֶת־דָּגְלָיו וַיֹּאמְרוּ עִבְדֵי דָוִד לְהַמִּיתוֹ

וַיֹּאמֶר דָּוִד חָלִיל־לִי לְשַׁלַּח יָדַי בְּמִשְׁחֵי יְיָ. וַיִּלְךָ דָּוִד
 בַּלַּט וַיִּכְרַת אֶת־כַּנֶּף הַמַּעִיל אֲשֶׁר לְשֹׂאֵל. וַיְהִי כִּי־עָבַר
 שֹׂאֵל מִן־הַמַּעֲרָה נִיצַא דָּוִד וַיִּקְרָא אֶחָד־יָשׂוּר וַיִּרְאֶהוּ
 אֶת־כַּנֶּף מַעִילוֹ בְּיָדוֹ. וַיִּכְרֶךְ שֹׂאֵל אֶת־דָּוִד עַל־כִּי גָמְלָהוּ
 טוֹבָה תַּחַת רַעָה וַיִּלְךָ שֹׂאֵל אֶל־בֵּיתוֹ וְרוּד וְאֲנָשָׁיו עָלוּ
 עִלְיָה־מִצּוֹרָה:

42.

מספר (a. m. אבל) gyászolni; i n n e n מספר gyász. —
 חלל átfúrni, átdöfni; i n n e n חלל agyondöfett v. megülett
 ember. — עלל, P ó 'é l: עולל cselekedni, üzni valamit; H i t h p.
 התעלל valakin (ב) valamit elkövetni, bosszúját tölteni valakin,
 gúnyt üzni vkiből. — בשר Pi 'é l בשר közhirré tenni, jelen-
 teni; i n n e n בשרה hír és אִישׁ בשרה hirnök. — גויה test;
 k ü l ö n. holt test, hulla (r o k. פגור, גויה). — אשל tamariskfa.
 — צום böjtölni; i n n e n צום böjt.

מב

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיָּמָת שְׂמוּאֵל וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל.
 וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים לְמַלְחָמָה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּשׁוֹנָם
 וְשֹׂאֵל וּפְחָנָהוּ חָנוּ בְּגִלְבָּעַ. וַיִּלְחֲמוּ פְּלִשְׁתִּים בְּיִשְׂרָאֵל
 חָנְסוּ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵיהֶם וַיִּפְּלוּ חָלָלִים בְּהַר הַגִּלְבָּעַ.
 וַיִּרְדְּפוּ פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְּבְּקוּ אֶת־שֹׂאֵל וְאֶת־
 בָּנָיו וַיָּבֹו אֶת־שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו. וַיִּמְצְאוּ הַמְּדִים בַּקֶּשֶׁת
 אֶת־שֹׂאֵל וַחֲלַל מֵהֶם מָאֵד. וַיֹּאמֶר שֹׂאֵל לְנִשְׂאָ כְּלוֹ
 שְׁלוֹף חֲרָבָה וְדַקְרָנִי כִּה פֶּן יִתְּפֹשְׁנִי הַפְּלִשְׁתִּים וְהַתְּעַלְלוּ־
 בִּי. וְלֹא אָבָה נִשְׂאָ כְּלוֹ כִּי יֵרָא מָאֵד וַיִּקַּח שֹׂאֵל אֶת־
 חֲרָבוֹ וַיִּפֹּל עָלֶיהָ. וַיֵּרָא נִשְׂאָ כְּלוֹ כִּרְמַת שֹׂאֵל וַיִּפֹּל
 גַּם הוּא עַל־חֲרָבוֹ וַיָּמָת עִמּוֹ. וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיִּמְצְאוּ
 הַפְּלִשְׁתִּים אֶת־שֹׂאֵל וְאֶת־בָּנָיו נוֹפְלִים בְּהַר גִּלְבָּעַ.

וַיִּכְרְתוּ הַפְּלִשְׁתִּים אֶת־רֹאשׁ שְׂאוּל וַיַּפְשִׁימוּ אֶת־כְּלָיו
וַיִּשְׁלְחוּ בָאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים סָבִיב לְבָשׂוּר. וַיַּעֲזִימוּ אֶת־כְּלָיו
שְׂאוּל בֵּית־עֶשְׂתָרוֹת וְאֶת־גְּוִיָתוֹ תָקְעוּ בְּחֹמַת בַּיִת שָׁן.
וַיִּשְׁמְעוּ אַנְשֵׁי יָבֵשׁ גִּלְעָד אֵת אֲשֶׁר עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים
לְשְׂאוּל וּלְבָנָיו. וַיָּקֻמוּ כָּל־אִישׁ חֵיל וַיֵּלְכוּ כָּל־הַלַּיְלָה
וַיִּקְחוּ אֶת־גְּוִיַת שְׂאוּל וְאֶת־גְּוִיֹת בָּנָיו וַיָּבֹאוּ יָבֵשָׁה
וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם שֵׁם. וַיִּקְחוּ אֶת־עֲצָמוֹתֵיהֶם וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת
הָאֵשׁל וַיִּצְמוּ שִׁבְעַת יָמִים:

43.

עֶקֶד, אַנְדֵּר Kal n. b. Hit h p. csoportosodni (v. ő. גִּדֵּד
i n n e n : גִּדֵּד csapat; שֵׁר גִּדֵּד csapat-tiszt, kapitány.
— גִּטָּה (l. 93. lap.), גִּטָּה — בִּרְכָה Pi 'è l levágni. — קֶצֶץ
אֶחָל sátort ütni.

מג

וַיְהִי כַשְׂמוֹעַ דָּוִד כִּי מֵת שְׂאוּל וַיְהוֹנָתָן בְּנוֹ וַיַּחֲזֹק בְּבִגְדָיו
וַיִּקְרַעֵם וּגְם כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ. וַיִּסְפְּדוּ וַיִּכְפּוּ וַיִּצְמוּ
עַד־הָעֶרֶב עַל שְׂאוּל וְעַל יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל עַם יִי וְעַל בַּיִת
יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְדוּ בַּחֲרָב. וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וַיִּמְלִיכוּ אַנְשֵׁי
יְהוּדָה אֶת־דָּוִד עֲלֵיהֶם בַּחֲרוֹן. וְאַבְנֵר בֶּן־נֵר שֵׁר צָבָא
אֲשֶׁר לְשְׂאוּל לָקַח אֶת־אִישׁ־בִּשְׁת בֶּן־שְׂאוּל וַיִּמְלִיכֵהוּ
עַל יִשְׂרָאֵל כָּלָה. וַתְּהִי הַמַּלְחָמָה אַרְבָּה בֵּין בַּיִת שְׂאוּל
וּבֵין בַּיִת דָּוִד וְדָוִד הִלָּךְ וַיַּחֲזֹק וּבַיִת שְׂאוּל הוֹלְכִים
וְדֹלִים. וְלְאִישׁ בִּשְׁת בֶּן־שְׂאוּל אַנְשִׁים שְׁנַי שְׂרֵי גִדּוּדִים
שֵׁם הָאֶחָד בְּעֵנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי רָכָב וַיַּעֲמְדוּ וַיְהַרְגוּ אֶת
אִישׁ בִּשְׁת וְהוּא שׁוֹכֵב עַל־מִטָּתוֹ בַּחֲדָר מִשְׁכָּבוֹ. וַיִּסְרֹו
אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּכְיָאוּהוּ אֶל־דָּוִד חֲבֵרָה. וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ
הִנֵּה רֹאשׁ אִישׁ בִּשְׁת בֶּן־שְׂאוּל אוֹזֵבָה אֲשֶׁר בִּקַּשׁ
אֶת־נַפְשִׁי. וַיֹּאמֶר דָּוִד חַי יִי כִּי בָנִי מוֹת אֹתָם כִּי

הַרְגַתָּם אִישׁ צַדִּיק בְּבֵיתוֹ עַל מִשְׁכָּבוֹ. וַיְצַו דָּוִד אֶת־
הַנְּעָרִים וַיְהַרְגוּם וַיִּקְצְצוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּתְּלוּ
עַל הַבְּרֵכָה בְּחֶבְרוֹן. וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל כִּי מֵת אִישׁ בְּשַׂרְת
וַיָּבֹא כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹנָה וַיִּמְלִיכוּהוּ
עֲלֵיהֶם. בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה
מָלָךְ. בְּחֶבְרוֹן מָלָךְ עַל יְהוּדָה שִׁבְעַ שָׁנִים וְשִׁשָּׁה
חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מָלָךְ שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה עַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה. וַיְהִי יי אֶת־דָּוִד כִּכֹּל אֲשֶׁר יִפְנֶה וַיִּךְ
אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים וְגַם אֶת יֵתֵר אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל הִכְנִיעַ וַיִּירֹשׁ
אֶת אֲרָצָם. וַיִּלָּךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן יי מִבֵּית עֹבֵד
אָדוֹם אֶל־עִיר דָּוִד אֶל־הָאֵהָל אֲשֶׁר נָטָה לוֹ שֵׁם. וַיַּעֲלוּ
דָּוִד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־אֲרוֹן יי בַּתְּרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר אֶל־
יְרוּשָׁלַם:

44.

ארז cédrusfa. — יריעה függöny, kárpit. — מעים bél,
belső. — גוז (v. ö. גָּצִין) nyirni. — שכב leapadni (mint a víz),
lecsillapodni (mint a harag). — אמיץ erős, hatalmas (r o k. חֲזָק,
תקיף). — אלה terebintfa. — פֶּרֶד öszvér. — אפיר, עריץ, תקיף.
שכב összefonni, összebonyolítani, i n n e n: שכבֶה rácsozat, שכבֶה
a fának egymásba bonyolult ágai.

מד

וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּבֵיתוֹ וַיִּי הַנִּיחֵלוֹ מִסָּבִיב
מִכָּל־אוֹיְבָיו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רָאָה נָא אֲנֹכִי
יוֹשֵׁב בְּבֵית אַרְזִים וְאַרְזֵי הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בַּתּוֹךְ הַיְרִיעָה. וַיְהִי
דָּבָר יי אֶל־נָתָן לֵאמֹר לָךְ וְאַמְרָתְךָ אֶל־דָּוִד אֵתָּה
לֹא תִבְנֶה בַּיִת לְשִׁמִּי כִּי אִישׁ מִלְחָמָה אַתָּה וְדָמִים רַבִּים
שִׁפְכָתָּ כִּי אִם בְּנֶה אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶדְךָ הוּא יִבְנֶה בַּיִת
לְשִׁמִּי וּפְנַנְתִּי אֶת־כִּפְסָא מִמְּלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם. וַיְהִי אַחֲרַי

הדברים האלה ותהי מריבה בין אבשלום ובין אמנון
שני בני דוד על־דבר תמר אחות אבשלום. ויעש
אבשלום בערמה ויחריש ולא דבר עם אמנון מטוב
עוד־ע. ויהי לשנתים ימים ויגזז אבשלום את־זאנו
בבעל הצור ויעש משתה ויקרא לכ־בני המלך וגם
לאמנון קרא בתוכם. ויהי כטוב לפס ביין ויצו אבשלום
את־עבדיו ויפו את־אמנון. ואבשלום ברח אל־תלמי
מלך גשור ויהי שם שלש שנים. ויהי כאשר שככה
חמת דוד וילך יואב שר צבא דוד ויבא את־אבשלום
ירושלמה. וישב אבשלום בירושלם שנתים ימים ופני
המלך לא ראה. ויעש לו אבשלום מרפכה וססים
וחמשים איש רצים לפניו וידבר אבשלום רבות לכל־
האנשים אשר באו למשפט אל־המלך ויגנב את־לב
אנשי ישראל. ויאמר מי ישמני שבט בארץ ואלי יבא
כר־איש אשר לו ריב ומשפט והצדקתיו. ויאסוף
אבשלום כמאתים איש ומרגלים שלח אל־אהביו בכר־
שבטי ישראל לאמר כשמעכם את־קול השופר ואמרתם
מלך אבשלום. ויזוי תקשר אמיץ והעם הלך ורב את־
אבשלום. ויירא דוד מפניו ויברח ויצא מירושלם ויחלק
את־העם אשר אתו לשלשה ראשים וישלחם לקראת
אבשלום למלחמה. ויצו המלך את־שרי הצבאות לאמר
לאט לי לגער אבשלום. ותהי המלחמה ביער אפרים
ואבשלום רכב על־הפרד ויבא הפרד תחת שוכב האלה
הגדולה ויחזק ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ
והפרד אשר תחתיו עבר. וירא יואב את־אבשלום תלוי
באלה ויקח שלשה שבטים ויתקעם בלב אבשלום. ויהי
כשמע דוד כי־מת אבשלום בנו ויבך בכי גדול ויאמר
בני בני אבשלום מי יתן מותי תחתיד אבשלום בני
בני. וישב דוד ירושלמה וכל־העם שבו אליו:

(שאל, חקר, בקש, r o k. keresni, vizsgálni) —
 העשיר (v. ö. אשר boldognak lenni) gazdag lenni; H i p h. עשיר
 gazdagítani; gazdagságot szerezni; i n n e n: f n. עשיר gazdagság.

מה

וַיִּקְרְבוּ יָמַי דוֹד לְמוֹת וַיֵּצֵאוּ אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנֹו לֵאמֹר. אֲנֹכִי
 הִלַּךְ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ וְאַתָּה שְׁלֹמֹה בְּנִי יָדַע אֶת־אֱלֹהֵי
 אָבִיךָ וְעַבְדָּהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנַפְשׁ חַפְצָה כִּי כָל־לִבְכוֹת
 דוֹרֶשׁ יִי וְכָל־יֵצֵר מַחְשְׁבוֹת מִבֵּין. אִם תִּדְרָשְׁנוּ וַיִּמְצֵא
 לָךְ וְאִם תַּעֲזֹבֵנוּ וַיִּנְיַחֲךָ לָעַד. שָׁמַר נָא אֶת־מִצְוֹת יְיָ
 אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַקְּתָוִי וַיִּמְשָׁפְטוּ לְמַעַן תִּשְׁכִּיל אֶת כָּל־
 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם לְמַעַן יָקִים יְיָ
 אֶת־דְּבָרֹו אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ אֶת־
 דִּרְכֹם לְלָכֶת לִפְנֵי בְּאֵמַת בְּכָל לִבְכֶם וּבְכָל־נַפְשֶׁם לֵאמֹר
 לֹא יִכְרַת־לָךְ אִישׁ מֵעַל פִּסָּא יִשְׂרָאֵל. וַיִּמַּת דוֹד וַיִּמְלֹךְ
 שְׁלֹמֹה בְּנֹו תַחְתָּיו וְהוּא גַעַר בְּדָשְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה.
 וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּנִבְעוֹז בְּחִלּוֹם הַלִּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאֵל
 מָה אַתָּן לָךְ. וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה יְיָ אֱלֹהֵי אֶתֶרָה הַמַּלְכֶת
 אֶת־עַבְדְּךָ עַל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל תַּחַת דוֹד אָבִי וְאֲנֹכִי גַעַר
 קָטָן לֹא אֲדַע צֵאת וּבֹא. וְנָתַתְּ לְעַבְדְּךָ לֵכ שִׁמְעֵ לְשַׁפֵּט
 אֶת־עַמְּךָ לְהִבִּין בֵּין טוֹב לְרַע כִּי מִי יוּכַל לְשַׁפֵּט אֶת־
 עַמְּךָ הַקָּבֵד הַזֶּה. וַיִּטַּב הַדָּבָר בְּעֵינַי יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל־
 שְׁלֹמֹה יַעַן אֲשֶׁר שְׂאֵלְתָּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא שְׂאֵלְתָּ לָךְ
 יָמִים רַבִּים וְלֹא שְׂאֵלְתָּ לָךְ עֵשֶׂר וְלֹא שְׂאֵלְתָּ נַפְשׁ אֹיִיבְךָ
 וְשְׂאֵלְתָּ לָךְ הִבִּין לְשִׁמְעֵ מִשַּׁפֵּט. הִנֵּה עֲשִׂיתִי כַדְבָרֶיךָ
 הַנֵּה נָתַתִּי לָךְ לֵכ חָכֵם וְנָכוֹן אֲשֶׁר כְּמוֹךָ לֹא הָיָה לִפְנֵיךָ
 וְאַחֲרֶיךָ לֹא יָקוּם כְּמוֹךָ. וְגַם אֲשֶׁר לֹא שְׂאֵלְתָּ נָתַתִּי לָךְ
 גַּם עֵשֶׂר גַּם כְּבוֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמוֹךָ אִישׁ בַּמְּלָכִים

כְּלִימָהּ. וְהָיָה אִסְדְּהַלֹּף תִּלְוֶה בְּדַרְכֵי בְּאֲשֶׁר הִלְךְ דָּוִד
 אָבִיךָ וְהָאֲרָכְתִּי אֶת־יָמֶיךָ. וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֵלוֹם וַיַּעַל
 עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו:

46.

פָּנַע t. k. valamibe ütödni, i n n e n: 1) megrohanni, meg-
 támadni, agyon verni; 2) kérelemmel rámenni valakire, (**ב**);
 3) akadni, találni valakire (**ב**); érni valamihez; i n n e n: **פָּנַע** a
 mi éri az embert, esemény, sors; **פָּנַע רַע** balsors. — **שָׂכַר** bér-
 eni, bérbe fogadni; Niph. és Hithp. elszegődni; i n n e n:
שָׂכַר bér, díj, jutalom. — **יָקָר** becses, drága, ritka. — **יָסַד**
 (impf. **יָסַד** e helyett **יִסַּד**) t. k. fektetni, alapot fektetni, ala-
 pitani; Niph. **נִסַּד** 1) össze ülni, tanácskozni; 2) alapítatni
 Pi'êl; **יָסַד** alapítani; Pu'a'l **יָסַד** Hoph. **הוֹסַד** alapítva lenni.
 — **בְּרוֹשׁ** 1) ciprusfa; 2) fenyőfa. — **בְּזִית** faragás, megfaragás,
אֶבֶן בְּזִית faragott kő (**בְּזִית**-ból, mely **רוֹכַ** igével). —
חַג הָאֲסִיף a begyűjtés ünnepe, sátrak ünnepe.

מ

וְשְׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל־הַמַּמְלָכוֹת מִן הַנְּהַר אֲרָץ
 פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרַיִם מִנִּישִׁים מִנְּחָה וְעַבְדֵי אֶת־
 שְׁלֹמֹה כְּלִימֵי חַיָּו. וַיְהִי כִשְׁכַת הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־כִּסֵּא
 מַלְכוּתוֹ אֵין שָׁמֶן וְאֵין פָּנַע רַע. וַיֹּאמֶר לְבָנוֹת בֵּית
 לָשֵׁם יי אֱלֹהָיו כְּאֲשֶׁר צִוָּה יי אֶת־דָּוִד אָבִיו. וַיִּשְׁלַח אֶל
 חִירָם מֶלֶךְ צוּר אִישׁ בְּרִיתוֹ לֵאמֹר צִוָּה נָא וַיִּכְרְתוּ לִי
 אֲרָזִים מִן הַלְּבָנוֹן וְעַבְדֵי וְהָיָה עִם עַבְדֶּיךָ וְשָׂכַר עַבְדֶּיךָ
 אֲתָן לְךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תֹּאמַר כִּי אֲתָה יִדְעָתָ כִּי אֵין בְּנֵי
 אִישׁ יוֹדַע לְכַרֵּת עֲצִים כְּצִירוֹנִים. וַיִּתֵּן חִירָם לְשְׁלֹמֹה
 עֲצֵי אֲרָזִים וְעֲצֵי כְרוֹשִׁים כְּלִחְפָצוֹ. וַיִּצֹו הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
 וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיִסַּד הַבַּיִת אֲבָנֵי

גזית. ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני
ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית למלך שלמה
ויבן הבית ליה. ותשלם כל המלאכה לבית יי מקץ
שבע שנים. אז יקהל שלמה את זקני ישראל ואת כל
ראשי המטות לבני ישראל אליו וישלימה להעלות
את ארון ברית יי מעיר דוד היא ציון. ויקהלו אל המלך
שלמה כל איש ישראל בחדש השביעי בחג האסיף.
וישאו הכהנים את ארון יי וביאהו אל מקומו אל קדש
הקדשים. ויסב המלך שלמה את פניו ויברך את כל
קהל ישראל. ויעמד לפני מזבחה יי נגד כל קהל ישראל
ויפרוש בפיו השמימה ויאמר. יי אלהי ישראל אין פסוק
אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת שומר הברית
והחסד לעבדיך ההולכים לפניך בכל לבם. אשר שמרת
לעבדך דוד אשר את אשר דברת לו ותרבר בפיו ובידך
מלאת פיו הזה. ועתה יי אלהי ישראל שמר לעבדך
דוד אבי את אשר דברת לו לאמר לא יכרת לך איש
מלפני יושב על כסא ישראל רק אם ישמרו בניך את
דרכם ללכת לפני כאשר הלכת לפני. ועתה אלהי
ישראל יאמן נא דברך אשר דברת לעבדך דוד אבי.
הנה השמים ושמי השמים לא יכלקלך אף כי הבית
הזה אשר בניתי. ופנית אל תפלת עבדך ואל תחנתו
יי אלהי לשמע אל הרנה ואל התפלה אשר עבדך
מתפלל לפניך היום. להיות עיניך פתוחות אל הבית
הזה לילה ויום אל המקום אשר אמרת יהיה שמי שם.
ושמע תאל תפלת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו
אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום שבתך אל
השמים ושמעת וסלחת לכל חטאתם. וגם אל הנכרי
אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען
שמך והתפלל אל הבית הזה. אתה תשמע השמים

מִכּוֹן שְׁבֻתָּךְ וְעָשִׂיתָ כְּכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי
לְמַעַן יִדְעוּן בְּכָל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־שִׁמְךָ לִירְאָה אֶתְךָ
בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל:

47.

חֲנַן könyörülni, kegyeskedni H i t h p. könyörögni; i n n e n:
תַּחֲנֹנָה könyörgés. — שָׁנַן K a l n. h. tulajdonk. élesíteni. P i 'é l
eszére adni valakinek (v. ö. einschürfen) f ő n. שְׁנִינָה tk. éles
beszéd; gúny, a z t á n: gúny tárgya.

מז

וַיְהִי כְּכֹל־זֶה שֶׁלַּמָּה לְבָנוֹת אֶת־בֵּית יִי וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת. וַיֵּרָא אֵלָיו יִי שְׁנִית וַיֹּאמֶר
אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת־תַּחֲנֹנְתְּךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנַי
הַקְּדָשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם שְׁמִי שָׁם
עַד עוֹזְקִם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל־הַיָּמִים. וְאַתָּה אִם
תֵּלֵךְ לְפָנַי כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ דָּוִד אָבִיךָ בְּתָם לִכְבֹּד וּבִישׁוּר
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֻקִּי וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמֹר וְהִקְמַתִּי
אֶת־כִּפְסֹא מִמַּלְכְּתְךָ עַל־יִשְׂרָאֵל לְעַלְמִם. וְאִם שׁוֹב תִּשְׁבּוּן
אִתָּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרַי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי וְהִלַּכְתֶּם
וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהִכְרַתִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל־פָּנַי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְאֶת־
הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר הַקְּדָשְׁתִּי לְשְׁמִי אֲשַׁלַּח מֵעַל־פָּנַי וְהָיָה
יִשְׂרָאֵל לְמַשָּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל־הָעַמִּים:

48.

שִׁלְנָשׁ ágyasnő, melléknő; אָף kettős: אַפִּים orr, á t v.
é r t. harag (gyöke אָנַף H i t h p. haragudni tk. szuszogni, lihegni.)
— חָבַק f ü g g n i v m i n. — בָּמָה magaslat, k ü l ö n. isteni tiszte-
letnek és áldozó helynek szánt magasra épített hely. — אַפְרָתִי
ebből: אַפְרָיִם = Ephrajim nemzetségéből való.

וַיִּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכָּל-מַלְכֵי הָאָרֶץ לְעֹשֶׂר וּלְחֻכְמָה.
 וְכָל-הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים אֶת-פְּנֵי שְׁלֹמֹה לְשִׁמְעַתְּחֻכְמָתוֹ
 אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים בְּלִבּוֹ. אַךְ בְּזֶה חָטָא הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
 כִּי אָהֵב נָשִׁים נְכַרְיוֹת רַבּוֹת מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר יי
 אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תִבְאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא יִבְאוּ בָכֶם
 בָּהֶם דָּבַק שְׁלֹמֹה לְאַהֲבָה. וַיְהִי לוֹ נָשִׁים שֵׁשׁ עָשָׂר
 מֵאוֹת וּפִילִגְנִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּשּׂוּ נָשָׁיו אֶת-לִבּוֹ. וַיְהִי
 לַעֲת זָקֵנָה שְׁלֹמֹה נָשָׂיו הֵשׂוּ אֶת-לִבְבוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהִים
 אַחֲרִים וְלֹא הָיָה לָבָב שְׁלֵם עִם יי אֱלֹהָיו כְּלָבֵב דָּוִד
 אָבִיו. וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הַרַע בְּעֵינָיו יי וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אַחֲרִים
 וַיִּכַּן לָהֶם בָּמֹת וַיִּתְאַנֶּף יי בְּשְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר יי אֵלָיו יַעַן
 הֵיטָה זֹאת עִמָּךְ וְלֹא שִׁמְרָת בְּרִיתִי וְחֻקוֹתַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי
 עָלֶיךָ קִרַע אֶת-הַמַּמְלָכָה מֵעָלֶיךָ וּנְתַתִּיהָ לְעַבְדֶּךָ.
 אַךְ-בְּיָמֶיךָ לֹא אֶעֱשֶׂנָה לְמַעַן דָּוִד אָבִיךָ מִיַּד בְּנֶךָ
 אֶקְרַעְנָה. וְכִּי אֶת-כָּל-הַמַּמְלָכָה לֹא אֶקְרַע שְׂכַט אֶחָד אֶתֶּן
 לְבְנֶךָ לְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי. וַיִּרְבְּעַם
 בְּנֵי-נָכְשׁ אֶפְרָתִי מִן הַצָּרְדָה עַבְדֵי שְׁלֹמֹה וַיֵּרֶם יָד בַּמֶּלֶךְ.
 וַיִּבְקֹשׁ שְׁלֹמֹה לְהַמִּית אֶת-יִרְבְּעֵם וַיָּקָם יִרְבְּעֵם וַיִּכְרַח
 מִצְרַיִם וַיְהִי בְּמִצְרַיִם עַד מוֹת שְׁלֹמֹה. וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ
 שְׁלֹמֹה בִירוּשָׁלַם עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעִים שָׁנָה. וַיִּשְׁכַּב
 עִם-אֲבוֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד אָבִיו:

1) (יִקְלוּ, יִקָּל) (i m p. קָלַל) — (r a g. עלו) iga. —
 nyü lenni, csekély v. alávaló lenni, megvetettnek lenni; 2) megke-
 vesedni, csökkenni; N i p h. נָקַל v. נָקַל (i m p. יִקְלוּ) 1) ugyan-
 az a mi K a l; 2) csekélybe vététni; P i 'é l קָלַל gyalázni, átkozni;
 M i p h. הִקָּל (i n f. הִקָּל, i m p. יִקָּל) megkönnj iteni, megkönnjeb-

bíteni; ellenkezője: **כָּבַד** — **יָעַן** (i m p. יָעַן) 1) tanácsolni, tanácsot adni; 2) határozni; N i p h. **יָעַן** (i m p. יָעַן) 1) tanácskozni; 2) tanácsot tartani; tanácsot elfogadni; 3) tanácskozás következtében elhatározni; i n n e n **יָעַן** tanácsnok; **עֲצָה** tanács. — **קָטַן** (e b b ö l: **קָטַן** kicsiny lenni) kicsiség, csekélység, k ü l ö n ö s e n: kis uj (**בְּהֵן** hüvelyk); r a g. **קָטַנִּי** e. h. **קָטַנִּי**; az első szólag o vagy ô-ja után a következő nyugvó mássalhangzó szintén o-t szokot nyerni svâ compositum alakjában. — **מָתַנִּים** dereka valakinek. — **יָסַר** többnyire P i 'ê l b e n: oktatni, fenyíteni. — **שׂוֹט** korbács. — **עַקְרָב** skorpió (r o k. **נְהַשׁ** kigyó, **פְּתָן** vipera.) — **עָמַם** (terhet) emelni; **עָל**-l a l, terhet rakni (valakire); H i p h. **הָעָמִים** igát v. terhet rakni valakire.

מט

וַיִּלְךְ רַחֲבֵעַם בֶּן-שְׁלֹמֹה שָׁכַם כִּי שָׁם בָּא כָּל-יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ. וַיְהִי כִשְׁמֹעַ יְרַבְעָם וְהוּא עֹודֵנוּ כְּמִצְרַיִם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלַיִם. וַיְבֹאוּ יְרַבְעָם וְכָל-קְהַל-יִשְׂרָאֵל וַיְדַבְּרוּ אֶל-רַחֲבֵעַם לֵאמֹר. אָבִיךָ הַקָּשָׁה אֶת-עַלְנוּ וְאַתָּה עָתָה הַקָּל מֵעַבְדֹת אָבִיךָ הַקָּשָׁה וּמַעַלּוֹ הַכָּבֵד וְנַעֲבֹדְךָ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְכוּ-עוֹד שְׁלֹשָׁה יָמִים וְשׁוּבוּ אֵלַי. וַיָּעַן רַחֲבֵעַם אֶת-הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָיוּ עֹמְדִים אֶת-פְּנֵי שְׁלֹמֹה אָבִיו. וַיֹּאמְרוּ אֲלָיו הַזְּקֵנִים לֵאמֹר אִם הַיּוֹם תְּהִיָּה עֶבֶד לְעַם הַזֶּה וְעַבַדְתָּם וְעִנִּיתָם וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם דְּבָרִים טוֹבִים וְהָיוּ לְךָ עֹבְדִים כָּל-הַיָּמִים. וַיַּעֲזוֹב רַחֲבֵעַם אֶת-עֲצַת הַזְּקֵנִים וַיָּעַן אֶת-הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ אֲשֶׁר הָעֹמְדִים לִפְנָיו. וַיֹּאמְרוּ אֲלָיו כֹּה תֹאמַר לְעַם הַזֶּה קָטַנִּי עָבָה מִמֶּתְנִי אָבִי. וְעָתָה אָבִי הָעָמִים עֲלִיכֶם עַל כָּבֵד וְאֲנִי אֲסִיף עַל-עַלְכֶם אָבִי יִסַר אֶתְכֶם בְּשׂוֹטִים וְאֲנִי אֲיַסַר אֶתְכֶם בְּעַקְרָבִים. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיָּעַן רַחֲבֵעַם אֶת-הָעָם קָשָׁה כַּאֲשֶׁר יָעָזְרוּ הַיְלָדִים. וַיֵּרָא כָּל-יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם

וַיִּשִׁיבוּ הָעַם אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר מִה־לָּנוּ חֶלֶק בְּדוֹד
 וְלֹא נִחְלָה בְּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל. וַיִּמְלִיכוּ אֶת־יָרָבֵעַם בֶּן־נֹבֵם עֲלֵיהֶם
 רַק שָׁבַט יְהוּדָה לְבַדּוֹ הָיָה אַחֲרָי רַחֲבָעַם:

50.

קָמַר (v. ö. עֵתַר) K a l n. h. illatozni, füstölni; P i 'é l
 füstölni (k ü l ö n. tömjént áldozatul), tömjénezni; H i p b. illatozó
 szereket meggyújtani, tömjénezni, füstölni; füstbe felszállítani, elé-
 getni; i n n e n: קָמַרְתָּ illatozó szer. — חָלָה K a l n. h. P i 'é l
 (juss. יָחַל, imperat. חָל) kérlelni valakit, esedezni, imádkozni
 (istenhez). — גָּלָל ganéj, szemét; — ugyanezen גָּלָל szó ezt
 is jelenti: ok (e b b ö l: גָּלָל hengeríteni, v. ö. סָבָה ok, ebből:
 סָבַב körben járni), בֵּן viszonyzóval összetéve viszonyzói érte-
 lemben = ért, miatt, következésképen (r o k o n: עָקַב, בעֵבוֹר,
 — נָתַשׁ (i m p. יָתַשׁ v. ö. נָתַץ) lerontani, elpusztítani; kilökni,
 (országból) kiüzni.

וַיֹּאמֶר יָרָבֵעַם אִם יַעֲלֶה הָעַם הַזֶּה יְרוּשָׁלַיִם לְהַעֲלוֹת
 עֹלוֹת וְזִבְחִים לַיהוָה וַיֵּשֶׁב לִבִּי לְבָם אַחֲרָי רַחֲבָעַם. וַיַּעַשׂ יָרָבֵעַם
 שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב וַיֵּשֶׂם אֶת־הָאֶחָד בְּבַיִת אֵל וְאֶת־הָאֶחָד
 בְּדָן. וַיַּעַשׂ יָרָבֵעַם חָג וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר.
 וְהָיָה אִישׁ אֱלֹהִים בָּא אֶל־בַּיִת אֵל וַיִּקְרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 בְּדָבָר יי. וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יי הִנֵּה־בֵן נֹזֵר
 לְבַיִת־דָּוִד יֵאשִׁיָּה שְׁמוֹ וְזָכָה עָלֶיךָ אֶת־פְּהֵי הַבַּמֹּט
 הַמַּקְטִירִים עָלֶיךָ. וַיְהִי כַשְׁמַע יָרָבֵעַם אֶת־דְּבַר אִישׁ
 הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁלַח אֶת־יָדוֹ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר תִּפְשֶׁהוּ
 וְתִיבֹשׂ יָדוֹ וְלֹא יִכַּל לְהַשִּׁיבָה אֵלָיו. וַיֹּאמֶר יָרָבֵעַם אֶל־
 אִישׁ הָאֱלֹהִים חַל־נָא אֶת־פְּנֵי יי אֱלֹהֶיךָ וְתֵשֶׁב יָדֵי אֱלֹהֵי.
 וַיַּחֲלֵ אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי יי וְתֵשֶׁב יָד יָרָבֵעַם אֵלָיו

וְתָהִי כְּכֹרֵאשָׁנָה. אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֹא שָׁב יִרְבְּעֵם
 מִדְּרָבּוֹ הִרְעָה וַיִּתְנַבֵּא אַחֲרֶיהָ הַנְּבִיא לֵאמֹר. כֹּה אָמַר
 יי הַנְּבִי מֵבִיא רָעָה אֶל־בֵּית יִרְבְּעֵם וּבְעֵרְתִי אַחֲרָיו כִּי־אֲשֶׁר
 יִבְעַר הַגִּלְגָּל עַד־תָּמוֹ. הַמֶּת לִירְבְּעֵם בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
 וְהַמֶּת בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עֹף הַשָּׁמַיִם כִּי יי דָּבָר. וְהָבֵרָה
 יי אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּשֵׁם מֵעַל הָאָדָמָה הַטּוֹבָה
 הַזֹּאת בְּגִלְגָּל חַמָּאת יִרְבְּעֵם אֲשֶׁר הָטָא וְאֲשֶׁר הַחֲטִיֵּא
 אֶת־יִשְׂרָאֵל:

51.

צָוֹר (i m p f. וַיִּצֹר, וַיִּצֹר) tk. nyomni, szörítani; i n n e n
 a z t á n o s t r o m o l n i (várat); fn. צָר elnyomó, ellenség;
 מְצֹר szűk ut, ostromállapotban lévő vár, és általában
 ostrom ellen készült erődítmény, sáncz. — אָצַר összehordani, gyűjteni,
 kincselni; i n n e n: אוֹצַר gyűjtelék, kincs; a z t á n: תָּר, kincstár;
 N i p h. נָאֲצַר (i m p. וַיִּאֲצַר) kincseltetni, a kincstárba tétetni. —
 גָּדַע K a l és P i 'é l eltörni, elvágni, lerontani. — אֲשָׁרָה Astarte
 istennő tiszteletére készült bálványok. — קָשַׁר kötni, átv. ért.
 összeesküdni, szövetekezni valaki ellen; קָשַׁד csomó; a z t á n:
 összeesküvés, szövetekezés vki ellen. — נָגַף (v. ü. נָבַה) v. ü.
 verni valakit, i n n e n: מִנְפָּה tk. ütés, verés, átv. ért. jár-
 ványos betegség. — אֲרָמוֹן palota.

נא

וּרְחַבְעֵם בֶּן־שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ בִּיהוּדָה שִׁבְע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיָּבֵן
 עָרִים לְמְצֹר בִּיהוּדָה וַיִּתֵּן בָּהֶם נְגִידִים וְאַצְרוֹת מֵאֲכָל
 וְשֶׁמֶן וַיִּזֶן. וַיְהִי כִּהְכִין מַלְכוּת רְחַבְעֵם עֲזַב אֶת־תּוֹרַת
 יי וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וַיָּבִנוּ לָהֶם בָּמֹת וּמִצְבוֹת וְאֲשֵׁרִים.
 וַיַּעַל שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּלְכֹּד אֶת־עָרֵי הַמְּצֹדֹת וַיָּבֵא
 עַד־יְרוּשָׁלָּם וַיִּקַּח אֶת־אַצְרוֹת בֵּית יי וּבֵית הַמֶּלֶךְ.

ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל־הימים.
 וימת רחבעם וימלוך אבים בנו תחתיו בשנת שמנה
 עשרה למלך ירבעם וילך בכל־חטאת אביו ולא היה
 לבנו שלם עם יי כלבב דוד אביו. ומלחמה היתה
 בינו ובין ירבעם כל־ימי חייו. והי אחרי מלכו שלש
 שנים וימת וימלוך אסא בנו תחתיו בשנת עשרים
 לירבעם מלך ישראל. ויעש אסא הישר בעיני יי כדוד
 אביו ויסר את־הבמות וישבר את־המצבות ויגדע את־
 האשרים ויצו לעמו לעבוד את־יי אלהי האמת ולעשות
 ככל־תורתו וככל־מצותיו. בשנת שתים למלכות אסא
 מת ירבעם וימלוך גדב בנו תחתיו. ויעש הרע בעיני
 יי ויקשר עליו בעשא בן־אחיה ויבהו וימלוך תחתיו
 בשנת שלש לאסא מלך יהודה. והי במלכו ויך את־
 כל־בית ירבעם לא השאיר כל־נשמה לירבעם עד
 השמדו. כאשר דבר יי ביד אחיה הנביא. ומלחמה
 היתה בין אסא ובין בעשא כל־ימיהם. והי פעלורת
 בעשא מלך ישראל למלחמה על־אסא מלך־יהודה
 ויקה אסא את־כל־הכסף והזהב הנותרים באצורת
 בית־יי וישלחם אל־בן־הדד מלך ארם למען הושיע
 לו מיד מלך ישראל. וישלה מלך ארם עם רב ויך
 בערי ישראל ערים רבים ויחדל בעשא לצור על־
 אסא. וימלוך בעשא עשרים וארבע שנה ויעש את־הרע
 בעיני יי וימת וימלוך אלה בנו תחתיו. בימים ההם יצא
 זרח מלך פוש למלחמה על־אסא בהיל אלף אלפים
 ומרכבות שלש מאות ויקרא אסא אל־יי ויגף יי את־
 הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכושים וירדפם
 אנשי אסא ויבזו את־עריהם וישאו שלל הרבה מאד.
 בשנת עשרים ושש לאסא מלך יהודה מלך אלה בך
 בעשא על־ישראל. ויקשר עליו עבדו זמרי שר מהגית

הִרְכַּב וַיִּמִּיתֵהוּ וַיִּשְׁמַד אֶת־כָּל בַּיִת בַּעֲשָׂא. וְהָעַם חָנִים
עַל־גִּבְתֹּזֶן אֲשֶׁר לַפְּלִשְׁתִּים. וַיִּשְׁמַע הָעַם לְאֹמֶר קָשָׁר
זִמְרֵי וְגַם הִפָּה אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיִּמְלִיכוּ אֶת־עֲמֵרִי שֶׁר צָבָא
עַל־יִשְׂרָאֵל בַּמַּחֲנֶה. וַיַּעַל עֲמֵרִי וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיִּצְרוּ עַל־
תְּרֻצָּה אֲשֶׁר שָׁם זִמְרֵי. וַיְהִי בְּרֵאוֹת זִמְרֵי כִּי גִלְבָּדָה הָעִיר
וַיָּבֹא אֶל־אַרְמֶן בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁוֹף עָלָיו אֶת־בֵּית־הַמֶּלֶךְ
בְּאֵשׁ וַיָּמָת אַחֲרָיו מָלְכוּ שְׁבַע־עַת יָמִים. וַיִּמְלֹךְ עֲמֵרִי וַיִּבֶן
אֶת־עִיר שְׁמֶרֶז וְתָהִי עִיר מְלוּכָה לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. וַיַּעַשׂ
אֲף־הוּא אֶת־הָרַע בְּעֵינָיו יי וַיָּמָת אַחֲרָיו מָלְכוּ שְׁתַּיִם
עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיִּמְלֹךְ אַחֲאָב בְּנֹו תַחְתָּיו בְּשָׁנַת שְׁלֹשִׁים
וַיִּשְׁמְנֶה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה:

52.

הַנָּהם ingyen, hiába, ok nélkül t. k. kegyből חָן s z ó b ó l
l. 122 l. mint רִיק üres, רִיקָם üresen, hiába. — הַיְכָל palota. —
כָּרֶם szőlőkert. — דָּרַשׁ keresni, megkeresni; kutatni, kérdezni. —
מְשֹׁךְ húzni, vonni; feszíteni; מְשֹׁךְ הַקֶּשֶׁת v. בְּקֶשֶׁת feszíteni
az íjat.

נב

וַיָּמָת אַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרָיו מָלְכוּ אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה
וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנֹו תַחְתָּיו. וַיַּעַשׂ יְהוֹשָׁפָט אֶת־הַיָּשָׁר
בְּעֵינָיו יי וַיִּסֶּר אֶת־הַבְּמוֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים וַיִּשְׁלַח לְוַיִּים
וַעֲמָהֶם סֵפֶר תּוֹרַת יי וַיִּסְבּוּ בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה וַיְלַמְדוּ בָּעַם.
וַיְחִי פָחַד יי עַל־כָּל־מַמְלְכוֹת הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹת
יְהוּדָה וְלֹא גָלַחְמוּ עִם יְהוֹשָׁפָט. וַיְהִי יְהוֹשָׁפָט הַלֵּךְ
וַגִּדְלָל עַד־לְמַעְלָה וַיְהִי לוֹ עֶשֶׂר וּכְבוֹד לְרוֹב. וְאַחֲאָב
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוֹסִיף לַעֲשׂוֹת רַע מִכָּל־מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הָיוּ לְפָנָיו. וַיִּקַּח אֶת־אֵיזֶכֶל בֶּת־מֶלֶךְ צִדְוֹנִים לוֹ לְאַשָּׁה
וַיַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם. וְתַסִּיתָהוּ אִשְׁתּוֹ

לְהַכְרִית אֶת־כָּל־נְבִיאֵי יי וּלְהַחִיזוֹת אֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל.
 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הָמִית אַחָאָב אֶת־נְכוֹזוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי חָנָם עַל־
 אֲשֶׁר לֹא אָבָה לָתֵת לוֹ אֶת־כְּרִמּוֹ אֲשֶׁר הָיָה לוֹ אֶצְלָה
 הַיֵּבֶל אַחָאָב וַיֹּאמֶר יי אֵלָיו בִּיד אֱלֹהֵינוּ הַתְּשִׁבֵי הַרְצַחְתָּ
 וְגַם יִרְשֶׁתָּ לְכֵן בַּמְקוֹם אֲשֶׁר לָקְחוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּם גְּבוֹת
 יִלְקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דַּמְךָ גַּם אֶתָּה. וְגַם־לְאִיזֶבֶל דִּבֶּר יי
 לֵאמֹר הַכְּלָבִים יֹאכְלוּ אֶת־אִיזֶבֶל בַּחֵיל יִזְרְעֵאל. וַיְהִי
 אַהֲרָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתְּהִי מַלְחָמָה בֵּין אָרָם וּבֵין יִשְׂרָאֵל
 וַיַּעַל אַחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשֶׁפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶל־
 רַמּוֹת גִּלְעָד לַמַּלְחָמָה. וַאִישׁ מֵאֲנָשֵׁי אָרָם מִשָּׂדֶה בִקְשָׁת
 לָתֵמוּ וַיֵּךְ אֶת־אַחָאָב. וַיֹּאמֶר לְרַכְבּוֹ הַפֶּךָ יָדֶךָ וְהוֹצֵיאֵנִי
 מִן־הַמַּחְנֶה כִּי הִחַלְתִּי. וַיְהִי כַעֲבוּר הַרְגָה בַּמַּחְנֶה כִּי
 הִכָּה הַמֶּלֶךְ וַיִּלְךְ אִישׁ אֶל־עִירוֹ וְאִישׁ אֶל־אַרְצוֹ. וַיָּמָת
 אַחָאָב אַחֲרָי מִלְכּוֹ עֶשְׂרִים שָׁנָה וַיִּלְוֶקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּם
 אַחָאָב כַּדָּבָר יי אֲשֶׁר דִּבֶּר. וַיְהִי אַחֲרָי מוֹת אַחָאָב וַיִּמְלוֹךְ
 אֶחָזִיָּהוּ בֶנּוֹ שְׁתַּי שָׁנִים וַיִּלְךְ גַּם הוּא בְּדַרְכֵי אָבִיו הָרָעִים
 וַיִּפֹּל בְּעַד־הַשִּׁבְכָה אֲשֶׁר בַּעֲדָתוֹ וַיַּחַל וַיִּשְׁלַח לְדָרוֹשׁ
 בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן הַיְחִיה מַחְלֵי זֶה אִם־לֹא. וַיֹּאמֶר
 יי אֵלָיו בִּיד אֱלֹהֵינוּ הִנְבִּיאַ לֵאמֹר עַל־אֲשֶׁר לֹא שַׁלַּחְתָּ
 לְדָרוֹשׁ מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־אִם מֵאֱלֹהֵי עֶקְרוֹן. לְכֵן הַמַּטָּה
 אֲשֶׁר עָלִיתָ שָׁם לֹא תֵרַד מִמֶּנָּה כִּי מוֹת תָּמוּת. וַיָּמָת
 אֶחָזִיָּהוּ וַיִּמְלוֹךְ יוֹרָם אַחֲרָיו תִּהְיֶהוּ בְּשָׁנָת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה
 לַיהוֹשֶׁפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה:

קָרַב belrész; לֵב, לֵבב sziv; קָבָה gyomor; מִרְרָה epe;
 מַעִים belek. — בָּקַע hasítani á t v. é r t. feldúlni. — פָּוֶךְ arcfesték,
 pirosító; שׂוּם עֵינַיִם בַּפּוֹךְ a szemet festékkel bekenni, arcát
 kendőzni. — שָׁקַף Kal n. h. הוֹשִׁקוּף nézni; הַשְׁקִיף בְּעַד הַחַלּוֹן

az ablakon át nézni. — שַׁמַּט tk. elbocsátani, eleresztelni; innen elvetni, eldobni, kivetni, fn. שְׁמָטָה tk. szabadonbocsátás; azon év, (minden hetedik év) melyben a mózesi törvényhozás szerint az adós-ágok nemlétezőknek tekintetnek. — רָמַם elliptorni. — נָזַה (imp. יָזַה, j u s s. יִז, יִז) fecskendezni; szökelleni; H i p h. fecskendezni. — קִיר a. m. חוֹמָה fal. — אָמַן nevelő (אָמַן nevelni-ből). — חֶפְשׁ K a l és P i 'ê l kutatni, fürkészn. — מְלֵתָהּ ruhatár.

נב

וַיִּשְׁכַּב יְהוֹשֻׁפָט עִם אַחֲרֵי מַלְכוֹ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה וַיִּמְלֹךְ יְהוֹרָם בְּנֹו תַחְתָּיו. וַיֵּלֶךְ יְהוֹרָם בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ בֵּית אַחָאָב כִּי בֵּת-אַחָאָב הָיְתָה לוֹ אִשָּׁה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יי. וַיַּהַרְג אֶת-כָּל-אָחָיו בַּחֶרֶב וְגַם מִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל. וַיַּעַר יי עַל-יְהוֹרָם אֶת-רוּחַ הַפְּלִשְׁתִּים וְהָעַרְבִים וַיַּעֲלוּ בִיהוּדָה וַיִּבְקְעוּהָ וַיִּשְׁבּוּ אֶת-כָּל-הָרְכוּשׁ הַנִּמְצָא לְבֵית הַמֶּלֶךְ גַּם בָּנָיו וְנָשָׁיו וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ בֶּן בְּרֵאָם יְהוֹאָחָז קָטָן בָּנוֹ. וְאַחֲרֵי כֵּן יָצְאָה נָגְפוֹ יי בְּמַעֲוֵי לְחָלִי וְאִין מֶרְפָּא וַיָּמָת יְהוֹרָם אַחֲרֵי מַלְכוֹ שְׁמוֹנֶה שָׁנִים וַיִּמְלִיכוּ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶת-יְהוֹאָחָז הוּא יְהוֹאָחָז בְּנֹו תַחְתָּיו. וַיַּעַשׂ אֲפִי-הוּא אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יי כִּי אָמַן אֲשֶׁר הָיְתָה מִבֵּית אַחָאָב יוֹעֲצָתוֹ לְהַרְשִׁיעַ. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הָבּוּ הָאֲרָמִים אֶת-יְהוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב בְּיַזְרְעֵאל לְהִתְרַפֵּא מִן-הַמַּכּוֹת וַאֲחֻזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד לְרֹאשׁוֹת אֶת יְהוֹרָם בִּי חוֹלָה הוּא. וַיִּתְקַשֶּׁר וְהוּא בֶּן-נְמָשִׁי אֶל-יְהוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּקְרַב אֶל-יַזְרְעֵאל וַיִּצְאֵנוּ לִקְרֹאתוֹ יוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַאֲחֻזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה. וַיְהִי מֵלֵא יָדוֹ בְּקִשְׁת׃ וַיָּךְ אֶת-יְהוֹרָם בֵּין זְרוּעָיו וַיִּצְאָ הַחֲצִי מִלְּבוֹ וַיִּכְרַע בְּרַכְבוֹ וַיָּמָת אַחֲרֵי מַלְכוֹ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וַאֲחֻזְיָהוּ גַם וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו הוּא וַיַּדְבִּקְהוּ בְּמַגִּידוֹ וַיָּךְ אֶתוֹ וַיָּמִיתֵהוּ אַחֲרֵי

מִלְכּוֹ שָׁנָה אֶתָּה. וַיָּבֹא יְהוּא יִזְרְעֵאלִי וְשֵׁם אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ
אֲחָאֵב וְהָשֵׁם בַּפּוֹךְ עֵינֶיהָ וְתָמַב אֶת־רֵאשֶׁה וְתִשְׁקֹן
בְּעַד־הַחֲלוֹן בְּבוֹא יְהוּא הַשְּׁעָרָה וְתֹאמֶר לוֹ שְׁלוֹם.
וַיֵּשֶׁא יְהוּא פָּנָיו אֶל־הַחֲלוֹן וַיֹּאמֶר מִי אַתָּי וַיִּשְׁקִיפוּ אֵלָיו
שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה סָרִיסִים וַיֹּאמֶר שְׁמֹטָה וַיִּשְׁמֹטוּהָ וַיִּז
מִדְּמָה אֶל־הַקִּיר וְאֶל־הַפּוֹסִים וַיִּרְמְסֶנָּה. וַיָּבֹא יְהוּא
וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיִּצֹו לְקַבּוֹר אֶת־אִיזָבֵל וְלֹא מָצְאוּ מִמֶּנָּה
כִּי־אִם הַגְּלֹזְלוֹת וְהַרְגָּלִים וְכַפּוֹת יָדֶיהָ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ אָכְלוּ
הַכְּלָבִים כַּדָּבָר יי בַּיַד אֲלֵיהֶוּ הַתְּשִׁבִי. וְלֹא־אֲחָאֵב שְׁבָעִים
כָּנִים בְּשִׁמְרוֹן וַיִּכְתּוֹב יְהוּא סֵפֶר אֶל־אֲמֹנִיהֶם לֵאמֹר.
הִבִּיאוּ לִי אֶת־רֵאשֵׁי בְנֵי אֲדוֹנֵיכֶם יִזְרְעֵאלִי וַיִּשְׁחֲטוּ
הָאֲמֹנִים אֶת־שְׁבָעִים בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיָּבִיאוּ אֶת־רֵאשֵׁיהֶם אֶל־
יְהוּא וַיִּךְ יְהוּא אֶת־כָּל־בֵּית אֲחָאֵב וְכָל־גְּדוֹלָיו וּמִיַּדְעָיו
וְכַהֲנָיו עַד־בֵּלְתֵי הַשְּׂאִירֵלֹו שְׂרִיד כַּדָּבָר יי. וְאָחִי אַחֲזִיהֶוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרְדוּ שְׁמֹרֹנָה לְשְׁלוֹם בְּנֵי אֲחָאֵב מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ יְהוּא בְּדָרֶךְ וַיִּךְ מֵהֶם אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם
אִישׁ. וַיִּמְלוֹךְ יְהוּא עַל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעַשׂ בְּעֵקֶבָה וַיֹּאמֶר
אֲחָאֵב עֶבֶד אֶת־הַבַּעַל מַעַט וַיְהוּא יַעֲבֹדֵנִי הַרְבֵּה.
וַיֹּאסֹף כָּל־נְבִיאֵי הַבַּעַל וְכָל־כַּהֲנָיו וְכָל־עַבְדָּיו וַיָּבִיאוּ
כָּלָם וַיִּמְלֵא בֵּית־הַבַּעַל פֶּה לֶפֶה. וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרָעֵל
הַמִּלְתָּחָה וַיּוֹצֵא הַמְּלָבוּשׁ לְכָל־כַּהֲנָי הַבַּעַל. וַיֹּאמֶר יְהוּא
חַפְּשׂוּ וּרְאוּ פְּנֵי־יֵשׁ פֶּה עִמָּכֶם אִישׁ מֵעַבְדֵי יי וַיַּחֲפְשׂוּ
וְלֹא מָצְאוּ. וַיְהוּא שָׁם לוֹ שֹׁמְרִים בַּחוּץ לְמַעַן לֹא יִמְלֹט
מֵהֶם אִישׁ. וַיְהִי בַּעֲשׂוֹתָם הָעֹלוֹת וַיָּבִיאוּ הַרְצִים וְהַשְּׁלֹשִׁים
וַיְכּוּם לְפִי חָרֹב וְלֹא נִמְלֹט מֵהֶם אִישׁ. וַיִּתְּצוּ אֶת־בֵּית
הַבַּעַל וְאֶת־מִצְבַּת הַבַּעַל. וַיִּשְׂמַד יְהוּא אֶת־הַבַּעַל מִיִּשְׂרָאֵל
וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יי רַק אֶת־הָעֲגָלִים אֲשֶׁר הָעַמִּיד
יִרְבָּעָם בְּבֵית־אֵל וּכְדָן לֹא הִסִּיר וְלֹא שָׁמַר יְהוּא לְלָקֶת
בְּתוֹרַת יי בְּכָל־לִבּוֹ:

חָרַר (k. valamit körülvenni, környezni, innen: valaminek belső (k. körülvelt részébe) behatolni; חָרַר belső szoba. — חֲצֵצְרָה trombita (r o k. שָׁפָר).

וְעַתְלִיָּה אִם אֲחֻזָּיהוּ רָאִתָּה כִּי מֵת בָּנָה וְתִקֵּם וְתֵאבֹד
 אֵת בְּלִזְרֹעַ הַמַּמְלָכָה וְתִקַּח יְהוֹשִׁבֵעַ בֵּת הַמֶּלֶךְ יוֹרֵם
 אֲחֹת אֲחֻזָּיהוּ אֶת־יֹאשׁ בֶּן־אֲחֻזָּיהוּ וְתִגְנוֹב אוֹתוֹ מִתּוֹךְ
 בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַמוֹמְתִים אֹתוֹ וְאֵת מִינְקָתוֹ בְּחֵדֵר הַמַּטּוֹרֹת
 וַיִּסְתִּירוּ אוֹתוֹ מִפְּנֵי עַתְלִיָּהוּ. וַיְהִי אִתָּהּ בֵּית יִי מִתְחַבֵּא
 שָׁשׁ שָׁנִים וְעַתְלִיָּה מְלָכָת עַל־הָאָרֶץ. וַיְהִי בִשְׁנֵה
 הַשְּׁבִיעִית וַיֵּאסֹף יְהוֹיָדָע אֶת־הַשָּׂרִים וַיִּשְׁבַּע אֹתָם בְּבֵית
 יִי וַיִּרְאֵם אֶת־יֹאשׁ בֶּן־הַמֶּלֶךְ אֲחֻזָּיהוּ וַיִּמְלִיכוֹ אוֹתוֹ
 וַיִּמְשְׁחֻהוּ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־הַגִּזְרֹת וְאֶת־הַעֲדוּת וַיִּכּוּ בָּהּ
 וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ. וַתִּשְׁמַע עַתְלִיָּה וַתִּבֹּא אֶל־הָעַם בֵּית־
 יִי. וַתֵּרָא וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד עַל־הָעַמּוּד כַּמִּשְׁפָּט וְהַשָּׂרִים
 וְהַחֲצֵצְרוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַם־הָאָרֶץ שֹׁמֵחַ וְתִקַּע
 בַּחֲצֹצְרוֹת וְתִקְרַע עַתְלִיָּה אֶת־בְּגָדֶיהָ וַתִּקְרָא קָשָׁר קָשָׁר.
 וַיֵּצֵאוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיֵּצִיאוּ אוֹתָהּ וַיִּמִּיתוּהָ. בֶּן־שִׁבְעַת
 שָׁנִים יֹאשׁ בְּמַלְכוֹ וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָי יִי כְּלִימִיו אֲשֶׁר
 הוֹרֵהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן. וַיְהִי אַחֲרָי מוֹת יְהוֹיָדָע וַיִּסַּר יֹאשׁ
 מִדְּרָכָיו הַשׁוֹבִים וַיְהַרֵּג אֶת־זַכְרִיָּהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן עַל־
 כִּי הוֹכִיחוֹ וְלֹא זָכַר אֶת־חֻסְדֹּךְ אֲשֶׁר עָשִׂה אֲבִיו עִמּוֹ.
 בְּיָמִים הָהֵם מָת יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַחֲרָי מַלְכוֹ שְׁמוֹנֶה
 וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיִּמְלֹךְ יְהוֹאָשׁ בְּנֹו בִשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ
 לְמַלְכוֹת יֹאשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה. אִזְ עָלָה חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם
 לְמַלְחָמָה עַל־יֹאשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּקַּח יֹאשׁ אֶת־כָּל־
 הַזָּהָב הַנִּמְצָא בְּאֻצְרוֹת בֵּית יִי וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחֵם

מנחה לחזאל ויעל מעליו. בעת ההיא מת יהאחז מלך
 ישראל אחרי מלכו שבע עשרה שנה ולא סר אף-הוא
 מחטאת ירבעם ומלוד אחריו יהואש בנו:

55.

גָּהַג Kal és Pi'él: vezetni. — גָּרָה (v. ö. חָרָה) Kal
 n. h. Pi'él גָּרָה (imp. יִגְרָה) ingerelni; Hit h p. הַתְּגָרָה
 (j u s s. יִתְגָּר) felingerülni: הַתְּגָרָה מִלְחָמָה háborút kezdeni. —
 עָרַב t. k. lekötni, a z t á n; 1) elzalogosítani; s z ó j. לֵב
 szívét rátenni, bátorságot venni; 2) jót állani, kezeskedni, i n n e n:
 עָרְבָה kezesség, zálog és תְּעוּבָה zálog; בְּנֵי הַתְּעוּבוֹת zálog
 fia, túsók.

נָה

ויהי אחרי עלות חיל מלך ארם מירושלם ויחלה יואש
 מלך יהודה ויתקשרו עליו עבדיו ויהרגוהו על-מטתו וימת
 אחרי מלכו ארבעים שנה וימלוד אמציה בנו תחתיו.
 ויהי כאשר חזקה הממלכה בידו ויך את-העבדים אשר
 המיתו את-אביו ואת-בניהם לא המית בפתוב בתורת
 משה לאמר לא יומתו אבות על-בנים ובנים לא יומתו
 על-אבות פיאם איש בחטאו יומת. ואמציהו התחוק
 וינהג את-עמו ויך את-בני-שעיר עשרת אלפים. ויהי
 אחרי בוא אמציהו מהכות את-אדומים ויבא את-אלהי
 בני שעיר ויעמידם לו לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם
 יקטר ויחר אף יי באמציהו. אז שלח אמציהו מלאכים
 אל-יהואש מלך ישראל לאמר לכה נתראה פנים.
 וישלח לו יהואש גאמר. נבה הפית את-אדום
 ונשאך לבך הקבר ושב בביתך ולמה תתגרה ברעה
 ונבלתה אתה ויהודה עמך ולא שמע אמציהו. ויעל
 יהואש מלך ישראל ויתראו פנים וינגף יהודה לפני

ישראל וגם איש לאהלו. ואת אמציהו מלך יהודה
 תפשי יואש מלך ישראל וביאהו ירושלם ויפרץ בהומת
 ירושלם ארבע מאות אמה. ויקח משם את כל האצרות
 אשר בבית יי ובבית המלך ואת בני התערכות וישב
 שמרון. ויעש יהואש גם הוא את הרע בעיני יי ומת
 אחרי מלכו שש עשרה שנה וימלוך ירבעם בנו על
 ישראל בשנת המש עשרה לאמציהו מלך יהודה. ויהי
 אחר הדברים האלה ויקשרו עבדי אמציהו קשר על
 אדוניהם ומיתו אחרי מלכו תשע ועשרים שנה וימלוך
 עזריהו בנו הנקרא עזיהו תחתיו:

56.

עזר Kal és Pi'el segiteni, fn. עזרה segítség. — אפר szántóvető, földész; ברם vincellér; קצר arató; רעה pásztor; דיג halász; אמן kézmives. — מעל hűtlenkedni fn. מעיל felső ruha (v. ö. ugyanazon fogalmi átmenetetet ebben: בנד és בנד). — חצב tk. hasítani, innen 1) vágni, (v. ö: הטב 2) ásni. — צרע n. h. csapással illetni, innen צרוע isten csapásával illetett, belpoklos és צרעת belpoklosság; Pu'âl, csak part. מצויע belpoklos. — בית החפשיית kórház (חפש elnyúlni, betegem feküdni-ból, v. ö. חפשי szabad ember, tk. nyújtózkodó). — גזר elmetszeni, Niph. elmetszve lenni, elválni, elválasztatni. — כפר = kör innen: kerek valami, kenyér (= körény) és súlynem = 3000 sekel. — ברק szakadás, rés.

נ

ויעש עזיהו הישר בעיני יי ויעזרהו יי על אויביו מסביב.
 ויבן מגדלים בירושלם על שערי העיר ויבן מגדלים
 במדבר ויחצב ברות רבים פי מקנה רב היה לו ואפרים
 וכרמים פי אהב אדמה היה. גם ירבעם השני מלך

ישראל השיב ערים רבות אשר לקח ארם מִיִּשְׂרָאֵל. אֲךָ
 לֹא סָר יַרְבְּעָם מִכָּל־חַפְּסֵי אֵת יַרְבְּעָם בְּזַנְבֹּט וַיָּמָת אַחֲרֵי
 מָלְכוֹ אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה. וַיִּמְלֹךְ זְכַרְיָהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו
 שָׁשָׁה חֳדָשִׁים וַיַּעַשׂ אֶת־הָרַע בְּעֵינָיו יי וַיִּקְשֹׁר עָלָיו שָׁלֹם
 בְּזַנְבֹּשׁ וַיְמִיתֵהוּ לְעֵינָי הָעַם וַיִּמְלֹךְ תַחְתָּיו. וַיְהִי לַיְרַח
 יָמִים וַיָּבֵה מְנַחֵם בֶּן־גְּדַרִי אֶת־שָׁלֹם וַיִּמְלֹךְ תַחְתָּיו. וַיְהִי
 אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּנֹבֵה לְבַעֲזָהוּ עַד־לְהַשְׁחִית
 וַיִּמְעַל בְּיַי אֱלֹהָיו וַיָּבֵא אֶל־הַיִּכָּל יי לְהַקְטִיר עַל־הַמִּזְבֵּחַ.
 וַיִּנָּע יי אֶת־עֲזָהוּ וַיְהִי מְצֹרַע עַד־יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית
 הַחֲפְּשִׁית מְצֹדַע כִּי נָגַז מִבַּיִת יי וַיּוֹתֵם בְּנוֹ שִׁפְטָאֵת
 עִם הָאָרֶץ. אִז עָלָה פֹּה מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לוֹ
 מְנַחֵם אֶלָּף כֶּכֶר כֶּסֶף וַיֵּשֶׁב אֶל־אַרְצוֹ. גַּם מְנַחֵם מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל עָשָׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינָיו יי וַיָּמָת אַחֲרֵי מָלְכוֹ עֶשֶׂר
 שָׁנִים וַיִּמְלֹךְ פְּקַחְיָהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו שְׁתַּיִם שָׁנָה. וַיִּקְשֹׁר
 עָלָיו פְּקַח בֶּן־רַמְלֵיָהוּ שְׁלִישֹׁו וַיְמִיתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַחְתָּיו.
 בַּיָּמִים הָאֵלֶּם מָת עֲזָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי מָלְכוֹ חֲמִשִּׁים
 וּשְׁתַּיִם שָׁנָה וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַחְתָּיו. וַיַּעַשׂ יוֹתָם אֶת־
 הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יי וַיַּחֲזֵק אֶת־בְּרִקֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם וְעָרִים
 בְּנָה בְּהַר יְהוּדָה. וְהוּא נָלַחֵם עִם־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּחֲזֵק
 עֲלֵיהֶם וַיַּחֲזִיז לוֹ לָמָס. וַיְהִי אַחֲרֵי מָלְכוֹ שִׁשְׁעָשָׂרָה שָׁנָה
 וַיֵּשֶׁב יוֹתָם עִם אֲבוֹתָיו וַיִּמְלֹךְ אַחֲזָו בְּנוֹ תַחְתָּיו:

שָׁבָה foglyokat ejteni l. § 42. jegyz. fn. שְׁבִי (g y ü n é v)
 foglyok, fogság. — גָּלָה Kal (benható) számüzetni; Hiph.
 számüzésbe vinni; גָּלָה számüzetés, azon hely hová számüzetik va-
 laki. — רָעַנָן virágzó, zöldelő. — תָּעַב Pi'él utálni, fn. תוֹעֵבָה
 atálat tárgyá. — שָׁפַל (ellenk. גָּבַהּ) alacsony, fn. שְׁפָלָה
 alacsony.

נו

ויעש אחו את־הרע בעיני יי ולא הלך בדרכי אביו
 חטובים וילך בדרכי מלכי ישראל הרעים ויזבח ויקטר
 בפמות ועל־הגבעות ותחת פל־עץ רענן. והוא הקטיר
 בגיא בן־הנם ויבער את־בניו באש פתועבות הגוים
 אשר הדיש יי מפני בני ישראל. ויתגדו יי ביד רצין
 מלך־אנם וביד סקה מלך־ישראל ויהרג ביהודה מאה
 ועשרים אלף ביום אחר. וישבו בני ישראל מאחיהם
 מאתים אלף נשים בנים וקנות וגם שלל־רב בזו
 מהם ועוד אדומים באים ויפו ביהודה וישבו שבי.
 ופלשתים פשטו בעי השפלה וילכדו את־ערי הנגב
 וישבו שם. וישלח אחו את־כל־הכסף והזהב הנמצא
 באוצרות בית יי ובית המלך אל־תגלת פלאסר מלך־
 אשור למען יבוא ויזשע לו. ויעל מלך־אשור
 דמשק וילכדה ואת־רצין מלכה המית גם על־ישראל
 עלה ויקח מהם ערים רבות ויגל את־ישיביהם אשורה.
 ויקטר קטר הושע בן־אלה על־פקח מלך־ישראל
 ומיתו אחריו מלכו עשרים שנה ומלוד תחתיו. ויהי
 אחרי מלוד אחו מלך יהודה שש־עשרה שנה וימזר
 ומלוד הזקיהו בנו תחתיו.

58.

כָּלָא Pi 'el kis darabokra összerödelni, morzsolni. —

elzárás, innen: בית הכלא börtön, tömlő. — סָגַר holt tetem,
 dög. — דָּמַע דָּמַעָה könny; innen: denomin. דָּמַע
 könnyezni. — גָּנַן beföldni, innen: גָּן kert; átv. ért.
 megőrizni, megővni.

נח

ויעש הזקיהו את־הושע בעיני יי ככל אשר עשה דוד
 אביו. הוא הסיר את־הבמות ושבר את־המצבת וכתר

את־האשרה וכתת את־נהש הנחשת אשר עשה משה
פי עֲדֵה־יָמִים הַהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְרִים לוֹ וַיִּקְרָא
לוֹ נַחֲשָׁתָן. בֵּין אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּטַח וְאַחֲרָיו לֹא הָיָה
כְּמֹהוּ בְּכָל מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו. וַיִּדְבַק בֵּין
לְאַסָּר מֵאַחֲרָיו וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר צִוָּה יי אֶת־מֹשֶׁה.
וְהָיָה יי עִמּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא יִשְׁכִּיל וַיִּמְרֹד בְּמֶלֶךְ־אֲשׁוּר
וְלֹא עָבְדוּ וַיָּדְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים. וְהוֹשַׁע מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְכָל־
עַמּוֹ עָשׂוּ הָרַע בְּעֵינָיו יי וַיַּעַל עָלָיו שְׁלֹמֹנָאֶסֶר מֶלֶךְ־
אֲשׁוּר וַיְהִי לוֹ הוֹשַׁע עֶבֶד וַיֵּשֶׁב לוֹ מִנְחָה. וַיִּמְצֵא מֶלֶךְ־
אֲשׁוּר בְּהוֹשַׁע קֶשֶׁר אֲשֶׁר שָׁלַח מְלָאכִים אֶל־סוּא מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם וְאֲשֶׁר לֹא הָעֵלָה לוֹ מִנְחָה בְּשָׁנָה בְּשָׁנָה. וַיַּעַל
מֶלֶךְ־אֲשׁוּר עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּצַר עַל־שֹׁמְרוֹן שְׁלֹשׁ שָׁנִים.
בְּשָׁנַת תִּשְׁעֵי לְהוֹשַׁע לְכַד מֶלֶךְ־אֲשׁוּר אֶת־שֹׁמְרוֹן
וַיִּאֲסֹר אֶת־הוֹשַׁע בֵּית כְּלָא. וַיִּגַּל אֶת־יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה
וַיֵּשֶׁב אִתָּם בְּעָרֵי מְדֵי וַיָּבֹא מֶלֶךְ־אֲשׁוּר אֲנָשִׁים מַעֲמִים
רַבִּים וַיּוֹשִׁיבֵם בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן תַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי
בְּתַחֲלַת שְׁבַתָּם שָׁם לֹא יִרְאוּ אֶת־יי וַיִּשְׁלַח יי בָּהֶם אֶת־
הָאֲרִיזוֹת וַיְהִיו הָרָגִים בָּהֶם. וַיִּצְוּ מֶלֶךְ־אֲשׁוּר וַיָּבֹא אֶחָד
מֵהַכְּהֵנִים אֲשֶׁר הִגְלוּ מִשֹׁמְרוֹן וַיֵּשֶׁב בְּכִית־אֵל וַיְהִי מוֹרָה
אוֹתָם אִיךָ יִרְאוּ אֶת יי. וַיְהִיו יִרְאִים אֶת־יי וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
מִקְצוֹתֵם כַּהֲנֵי כִּמּוֹת. אֶת יי הָיוּ יִרְאִים וְאֶת־אֱלֹהֵיהֶם
הָיוּ עֹבְדִים כַּמִּשְׁפַּט הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִגְלוּ אֹתָם מִשָּׁם. וַיְהִי
בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמֶלֶךְ חִזְקִיָּהוּ עָלָה סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־
אֲשׁוּר עַל־יְהוּדָה לְמַלְחָמָה. וַיִּצַר עַל־יְרוּשָׁלַם בְּהִיל כְּבֹד
מְאֹד וַיִּתְרַף אֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּתְפַּלֵּל חִזְקִיָּהוּ אֵלָיו
בְּכָל־לִבּוֹ. וַיְהִי בַלְיָלָה הַהוּא וַיָּד מְלֹאךְ יי בְּמַחְנֵה
אֲשׁוּר מֵאֵה שְׁמוֹנִים וְחֲמִשָּׁה אָלֶף וַיִּשְׁכַּיְמוּ כְּבִקָּר וְהָיָה
כָּל־סַנְחֵרִיב מֵתִים וַיֵּשֶׁב סַנְחֵרִיב אֶל־אַרְצוֹ. בַּיָּמִים הָהֵם
חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוֹת וַיָּבֹא אֵלָיו וַיִּשְׁעֵהוּ בְּדָאֲמוּץ הַנְּבִיא

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי כַּה־אָמַר יי צו לְבֵיתְךָ כִּי מֵת אָתָּה וְלֹא תַחִיָּה. וַיֹּסֵב אֶת־פָּנָיו אֶל־הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֱלֹהֵי לֵאמֹר. אָנָּה יי זָכַר־נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמֶת וּבְלִבָּב שָׁלֵם וְהַשׁוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי וַיִּבֶךְ חֲזָקִיהוּ בְּכִי גָדוֹל. וַיְהִי דְבַר־יי אֶל־יִשְׁעֵיהוּ לֵאמֹר. שׁוֹב וְאָמַרְתָּ אֶל־חֲזָקִיהוּ נְגִיד עַמִּי כַּה־אָמַר יי אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּפִלָּתְךָ רְאִיתִי אֶת־דַּמְעֹתֶיךָ. הֲנִנִּי רַפָּא לָךְ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַעֲלֶה בֵּית יי. וְהִסַּפְתִּי עַל־יְמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמִכַּף מַלְאָךְ־אֲשׁוּר אֲצִילְךָ וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת וְנִגַּנְתִּי עַל־הָעִיר הַזֹּאת לְמַעַנִּי וְלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי. וַיְהִי אַחֲרֵי מָלְכוֹ תִשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיָּמָת וַיִּמְלֹךְ מִנְּשֵׂה בְּנֵי תַחֲתָיו:

59.

חֲצַר udvar, előcsarnok. — צָבָא sereg: innen denom. összeseregleni. — נְחֻשְׁתִּים (נְחֻשֶׁת) érclánc. — סִמָּר v. סִמָּל kép. — Az áldozatok nemei: עֹלָה v. כֹּלֵל égőáldozat; אֲשָׁם חַטָּאת, אֲשָׁם bűnáldozat; זִבַּח שְׁלָמִים békeáldozat, üdváldozat; זִבַּח תּוֹרָה hálaáldozat. — כְּמָר bálvány, papja (t. k. fekete ruhás). — קוֹן Pó'lél panasolni, kesergeni; innen חִינָה keserv, búdal, kesergődál. — שִׁיר énekelni; innen שִׁיר es שִׁירָה ének, dal; מְשׁוֹרֵר (part. Pó'lél) énekes.

נט

וַיַּעַשׂ מִנְּשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יי וַיִּשָּׁב וַיִּבֶן אֶת־הַבְּמֹזֹת אֲשֶׁר נִתְּן יְחֲזָקִיהוּ אָבִיו וַיִּקַּם מִזִּבְחֹת לְבַעֲלִים וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרוֹת וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם. וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁתֵי חֲצֵרוֹת בֵּית־יי. וַיִּשֶׂם אֶת־פַּסֵּל הַסֵּמֶל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית יי וַיִּרְבֶּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יי לְהַכְעִים וַיִּדְבַּר יי אֶל־מִנְּשֵׂה וְאֶל־עַמּוֹ וְלֹא הִקְשִׁיבוּ. וַיָּבֵא יי עֲלֵיהֶם אֶת־שָׂרֵי הַצְּבָא אֲשֶׁר קִמְּלָךְ־אֲשׁוּר וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מִנְּשֵׂה

וַיֹּאסְרוּהוּ בְּנַחֲשָׁתִים וַיֹּלִיכוּהוּ בְּכַבֵּה. וּבְהַצֵּר לוֹ חָלָה.
 אֶת־פְּנֵי יי אֱלֹהֵיו וַיִּבְנֶע מְאֹד מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו.
 וַיִּשְׁמַע יי אֶת־תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיֵּדַע
 מִנְּשֵׂה פִי יי הוּא הָאֱלֹהִים. וַיִּסַּר אֶת־אֱלֹהֵי הַנֶּגֶר וְאֶת־
 הַסֶּמֶל מִבֵּית־יי וְכָל־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בְּהַר בֵּית יי
 וּבִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁלַךְ חוּצָה לְעִיר. וַיִּבֶן אֶת־מִזְבֵּחַ יי וַיִּזְבַּח
 עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים וְתוֹרָה וַיֹּאמֶר לַיהוָה לְעֲבוֹד אֶת־יי
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּשְׁכַּב מִנְּשֵׂה עַם־אֲבוֹתָיו וַיִּמְלֹךְ אֲמוֹן
 בְּנוֹ תַחְתָּיו. וַיַּעֲזֹב אֲמוֹן אֶת־אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו וַיִּזְבַּח לְכָל־
 הַפְּסִילִים אֲשֶׁר עָשָׂה מִנְּשֵׂה אָבִיו וַיַּעֲבֹדֵם. וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו
 עֲבָדָיו וַיִּמִּיתֵהוּ בְּבֵיתוֹ אַחֲרֵי מָלְכוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים וַיִּמְלֹךְ
 יֹאשִׁיָּהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו וְהוּא בֶן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים. וַיִּלְךְ
 יֹאשִׁיָּהוּ בְּדַרְכֵי דָוִד אָבִיו וְלֹא סָר יָמִין וּשְׂמָאל.
 וּבְשִׁמְנֶה שָׁנִים לְמָלְכוֹ וְהוּא עֶדְנֹו נָעַר הַחַל לְדָרוֹשׁ
 לְאֱלֹהֵי דָוִד אָבִיו וַיִּטְהַר אֶת־יְהוָה וּירוּשָׁלַם מִן־הַבְּמוֹת
 וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִילִים וְהַמִּסְכּוֹת וַיִּנְתֵּן אֶת־מִזְבְּחוֹת
 הַבָּעֲלִים בְּכָל־הָאָרֶץ וַיִּצְוּ לַחֲזֹק אֶת־בְּדָקֵי בֵּית־יי.
 וּכְהוֹצִיאֵם אֶת־הַכֶּסֶף הַמוֹבָא בֵּית־יי מִצָּא חֲלָקָהוּ חִפְהֵן
 אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת־יי בְּיַד מֹשֶׁה. וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסֹף אֶת־
 כָּל־אִישׁ יְהוּדָה יְרוּשָׁלַם וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
 סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בֵּית יי. וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־עַמּוּד
 וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יי לְלַכַּת אַחֲרַי יי וּלְשַׁמּוֹר אֶת־
 מִצְוֹתָיו וְעֲדוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו בְּכָל־לִבְבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת
 אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַפְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה. וַיִּצְוּ הַמֶּלֶךְ
 לְהוֹצִיא מֵהֵיכַל יי אֶת־כָּל־פְּלִי הַבַּעַל וּלְבַעֵרֵם עִם־כָּל־
 הַפְּסִילִים הַנִּמְצָאִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וּלְהַרוֹג אֶת־כָּמְרֵיהֶם
 וּלְשַׂרֹף אֶת־עֲצָמוֹתֵיהֶם עַל־מִזְבְּחוֹת הַבַּעַל וּלְבַעֵר אֶת־
 כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר גָּעִשׂוּ לְהַכְעִים אֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
 בַּיָּמִיו עָלָה גִבּוֹ מִלֶּךְ־מִצְרַיִם עַל־מֶלֶךְ־אֲשׁוּר

וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לְקִרְיָתוֹ וַיָּבֵא לְהִלָּחֵם בְּבִקְעַת
 מְגִדוֹ. וַיִּזְרַח הַמּוֹרִים לְמֶלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ וַיְמִיתֵהוּ וַיָּבִיֵּאֵהוּ
 עֲבָדָיו יְרוּשָׁלַם וַיִּקְבְּרוּ שָׁם. וַיִּקְוֹנֵן יִרְמְיָהוּ עָלָיו קִינָה וַיֹּאמְרוּ
 כָּל־הַשָּׂרִים וְהַשְׂרוֹת בְּקִינוֹתֵיהֶם וַיִּתְּנוּם לְחֶק עַל־יִשְׂרָאֵל
 וְהָגַם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר הַקִּינּוֹת. וַיִּקַּח עִם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז
 בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו:

60.

ענש bünetni, birságotni; i n n e n: עונש bünetés, birság.

□

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָחָז הָרַע בְּעֵינָיו יי וַיִּסְרְהוּ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אַחֲרָיו
 מֶלְכּוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיֹּאסְרֵהוּ וַיִּתֶּן־עֹנֶשׁ עַל־הָאָרֶץ
 מֵאָה פָּנִים בְּסָף וּכְפָר זָהָב. וַיַּמְלֶךְ פָּרְעֹה נָכָה אֶת־
 אֱלִיָּקִים אַחֲרֵי־יְהוֹאָחָז וַיִּסַּב אֶת־שְׁמוֹ יְהוֹזָקִים וְאֶת־יְהוֹאָחָז
 לְקַח וַיָּבֵא מִצְרַיִם וַיָּמַת שָׁם. וַיַּעַשׂ יְהוֹזָקִים הָרַע בְּעֵינָיו
 יי. בְּיָמָיו עָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וַיֹּאסֶר אֶת־יְהוֹזָקִים
 בְּנַחֲשָׁתַיִם דְּהַלִּיכּוֹ בְּבַלְהָ. וּמִפְּלִי בַּיִת יי הֵבִיא נְבוּכַדְנֶאצַּר
 וַיִּתְּנֵם בְּהִיכְלוֹ בְּבָבֶל. וַיְהִי לוֹ יְהוֹזָקִים עֶבֶד שְׁלֹשׁ
 שָׁנִים:

61.

חַרֵּשׁ 1) vézni, faragni, (impf. יַחְרֵשׁ és יִחְרֹשׁ) azt a
 külön. 2) aratni (impf. csupán: יַחְרֵשׁ) és 3) általában művészi
 módon készíteni valamit, i n n e n: fn. חַרֵּשׁ általában mű-
 vész, kézműves, pl. חַרֵּשׁ אֶבֶן köfaragó, חַרֵּשׁ בְּרֹזֶל kovács vagy
 akármely ércművekkal foglalkozó művész; 4) átvitt értelemben: gondo-
 latokat előállítani, gondolkodni, elmélkedni. — סָגַר elzárni, fn
 מְסָגֵר 1) lakatos; 2) elzárt hely, börtön. — זוּלַת l. § 92, c. —
 קָצַץ P i 'é l szétvágni, vagdalni. — דָּלָה szegénység, ügyefogyott-
 ság; הַעֵם a nép alja, a szegényebb néposztály.

וַיַּעַשׂ יְהוֹכִיָּן אֶת־הָרַע בְּעֵינָי יי כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אָבוֹי.
 בַּעַת הַהִיא עָלוּ עַבְדֵי נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלַם
 וַתְּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר. וַיָּבֹאוּ נְבוּכַדְנֶאֶצַּר עַל־הָעִיר וְעַבְדֵי
 צָרִים עָלֶיהָ. וַיֵּצֵא יְהוֹכִיָּן עַל־מֶלֶךְ־בָּבֶל הוּא וְאִמּוֹ
 וְעַבְדָּיו וְיִשְׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּגַּל אֹתָם בְּבִלְהָ.
 גַּם כָּל־נְפוּרָיו חֲחִיל הַגְּלָה נְבוּכַדְנֶאֶצַּר וְכָל־הַחֲרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר
 וְלֹא נִשְׁאָר זִכַּת דָּלַת עִם־הָאָרֶץ. וַיִּקַּח גַּם כָּל־אוֹצְרוֹת
 בַּיִת יי וּבֵית הַמֶּלֶךְ. וַיִּקְצָץ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר
 עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּהֵיבֵל יי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יי.
 וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־מִתְנֶה תַּחַת יְהוֹכִיָּן וַיִּסַּב אֶת־
 שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ:

62.

זַנֵּק tk. összehúzni n. h. (v. ö. הַנֵּק) fn. זָקִים vagy elő-
 toldással אֲזָקִים békók, lánczok. — נָטַר (שָׁמַר) őrizni;
 innen מִטָּרָה oly hely, hol valaki v. valami őriztetés végett el-
 helyeztetik, küllő n. foghely. — כָּרֶם vinczellér (e b b ö l: כָּרֶם
 szőlő). — יֹזֵב arató, földmives. — רַב sok, nagy; mint fn. nagy
 úr, (föb. רַבִּים). — עָנַר a szemet kivájni, megvakítani. — נָתַן
 (i m p. יָתַן) lerontani. — שְׂאֵרִית maradék.

סב

וְצִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ אַחֲרַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָי
 יי כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוֹכִיָּן. וַיִּמְרֹד בַּמֶּלֶךְ נְכוּדְנֶאֶצַּר וְלֹא
 נִכְנַע מִלִּפְנֵי יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֲשֶׁר נָבֵא כִי תִנָּתַן יְרוּשָׁלַם
 בְּיַד הַכַּשְׂדִּים. וְלֹא אָבָה הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל יי
 וַיִּשְׁטְמוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ עַל־כִּי דִבֶּר רָעָה עַל־הָעִיר. וַיִּתְּנוּ
 אֹתוֹ בַּחֲצֵר הַמִּטָּרָה וַיִּאֲסְרוּהוּ בְּאֲזָקִים וַיְהִי שֵׁם עַד־יָמָם
 אֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם. וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲשִׁיעִית לְמַלְכוּ

בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבוכדנאצר הוא וכל
 חילו על־ירושלם ויחן עליה. ותבא העיר במצור עדי
 עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו בחדש הרביעי
 בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם
 הארץ ותבקע העיר. והמלך וכל־אנשי המלחמה גסו מן
 העיר וילכו דרך הערבה וירדפו חיל כשדים אחר המלך
 וישיגו אותו בערבות ירחו וכל־חילו נפצו מעליו.
 ויתפשו את־המלך ויעלו אתו אל־מלך־בבל רבלתה
 וידברו אתו משפט. ואת־בני צדקיהו שחטו לעיניו
 ואת־עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשתים ויביאהו בבל.
 ובהדש החמישי בשבעה לחדש בא נבוזראדן רב
 טבחים עבד מלך־בבל ירושלם. וישרוף את־בית יי ואת־
 בית המלך ואת כל־בתי ירושלם ואת כל־בית גדול
 שרף באש ואת־חומת ירושלם סביב נתצו. ואת יתר
 העם הנשארים בעיר הגלה נבוזראדן רב־טבחים ומדלת
 הארץ השאיר לכרמים וליגבים. ויצו נבוכדנאצר מלך־
 בבל על־ירמיהו ביד נבוזראדן לאמר. קחנו ועיניך שים
 עליו ואל תעש לו מאומה רע פי אם בא אשר ידבר אליך
 כן עשה עמו. וישלחו רבי מלך־בבל ויקחו את־ירמיהו
 מחצר המטרה ויפתחוהו מן־האזקים אשר על־ידיו.
 ויאמר אליו נבוזראדן אם טוב בעיניך לבא אתי בבל
 בא ואשים את־עיני עליך ואם רע בעיניך לבא אתי
 בכל חדל ראה כל־הארץ לפניך אל־טוב ואל־הישר
 בעיניך ללכת שמה לך. וישב ירמיהו בבית גדליהו כך
 אחיקם בן־שפן אשר הפקיד מלך־בבל בערי יהודה על־
 העם הנשארים בארץ יהודה. וישמעו כל־שרי החילים
 אשר בשדה פי הפקיד מלך־בבל את־גדליהו בארץ.
 ויבאו אליו המצפתה וישבע להם גדליהו ולאנשיהם.
 אל תיראו מעבוד הכשדים שבו בארץ ועבדו את־מלך־

בְּכֹל וַיִּיטַב לָכֶם. וְגַם כָּל־הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמוֹאָב וּבְכַנִּי
 עִמּוֹן וּבְקָדוּם וְאֲשֶׁר בְּכָל־הָאָרְצוֹת שָׁמְעוּ כִּי נָתַן מֶלֶךְ
 בְּכֹל שְׂאֵרֵית לַיהוּדָה וְכִי הִפְקִיד עֲלֵיהֶם אֶת־גְּדַלְיָהוּ.
 וַיָּשׁוּבוּ כָּל־הַיְהוּדִים מִכָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נָדְחוּ שָׁם
 וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ יְהוּדָה אֶל־גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפֵּתָהּ. וַיְהִי לַיָּמִים
 וַיָּבֹא יוֹהָנָן בֶּן־קֶרֶחַ וּשְׂרִי הַחֵיל אֶל־גְּדַלְיָהוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו.
 הִתְדַע כִּי בַעֲלִים מֶלֶךְ בְּנֵי־עִמּוֹן שָׁלַח אֶת־יִשְׁמַעְעָאל בֶּן־
 נְתַנְיָהוּ לְהַכְתִּיד נֶפֶשׁ וְלֹא הָאֱמִין לָהֶם גְּדַלְיָהוּ. וַיְהִי
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמַעְעָאל בֶּן־נְתַנְיָהוּ וְעִשָׂרָה אַנְשִׁים
 אִתּוֹ אֶל־גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפֵּתָהּ וַיֹּאכְלוּ שָׁם לֶחֶם יַחְדָּו וַיִּקֶּם
 יִשְׁמַעְעָאל בֶּן־נְתַנְיָהוּ וְעִשָׂרַת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹו
 אֶת־גְּדַלְיָהוּ וַיְמִיתוּהוּ וְאֶת־הַיְהוּדִים וְאֶת־הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר
 אִתּוֹ. וַיִּקְמוּ כָּל־הָעַם מִמָּקוֹם וְעַד גְּדוּל וַיָּבֹאוּ מִצְרָיִמָה
 כִּי יֵרְאוּ מִפְּנֵי הַכַּשְׂדִּים וַיֵּלֶךְ כָּל־שְׂאֵרֵית שְׁבַט יְהוּדָה
 בְּגוּלָה:

63.

נָדַב (i m p. יָדַב) ösztönözni; נָדַב לֵב a szív ösztönzi,
 önszántából cselekszik, i n n e : נָדַבָה önkéntes adomány. — שׁוֹעֵר
 kapús, e b b ö l שְׁעַר kapu. — פָּחַח (st. c. פָּחַת, több. פָּחוֹת
 v. פָּחוֹת) pasa. — שָׂטָן (v. ö. שָׂטָם) ellenséges indulattal
 lenni; שָׂטָן ellenség, שָׂטָנָה ellenségeskedés, vádaskodás. — בָּטַל
 P i 'é l tartóztatni (munkától), gátolni, félbeszakítani (a munkát).

סב

וּבְשָׁנָת אַחַת לְכוּרֶשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס לְכָלוֹת דְּבַר יי מִפִּי
 יִרְמְיָהוּ הָעִיר יי אֶת־רוּחַ פּוֹרֶשׁ וַיַּעֲבֹר־קוֹל בְּכָל־מְלָכוֹתָיו
 וְגַם־בְּמִבְתָּב לֵאמֹר. כֹּה־אָמַר כְּדָשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס כֹּל מְלָכוֹת
 הָאָרֶץ נָתַן לִי יי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת־לוֹ

בית בירושלם. מי בכם מפלעמו יהי אלהיו עמו ויעל
 לירושלם ויבן את בית יי אלהי ישראל ינשא והו אנשי
 מקומו אשר הוא גרשם בכסף ובזהב ובכרוב ובבהמה
 עם הנדבה לבית האלהים אשר בירושלם. ויקמו ראשי
 האבות וכל אשר העיר אלהים את רוחו לעלות לבנות
 את בית יי. וכל סביבותיהם חזקו ידיהם בכלי כסף
 בזהב בכרוב ובבהמה. והמלך פורש הוציא את כל
 פלי בית יי אשר הביא נכונדנאצר מירושלם ויתנם
 בבית אלהיו. ויעלו אל ארץ יהודה ארבע רבוא אלפים
 שלש מאות ושישים ויעל עמהם זרבל בן שאלתיאל
 פחת יהודה ויהושע בן יהוצרק הפהן חגדול וישבו
 הפהנים והלוים והמשררים והשערים והעם בעריהם.
 והי בהדש השביעי בחג הסבות ויאספו העם ירושלימה.
 ויבנו את מזבה יי ויעלו עליו עלות ובשנה השנית
 יסדו את בית יי וישמח כל העם ויריעו ויהללו את יי.
 וימת פורש ומלוך אחשורוש תחתיו. וישמעו צרי
 יהודה ובגמין כי בני הנלה פונים היכל ליי. ויכתבו
 שמנה ויצו המלך עליושבי יהודה וירושלם ויבטל
 זבגין:

64.

lisztáng, קמח közönséges liszt. — gerlice. —
 t. k. a torokba (חך) tölteni; innen: átv. ért. 1) is-
 meretet betölteni, oktatni; 2) beavatni, felavatni; f n, חנקה felavatás.

סד

וימת אחשורוש ומלוך דרוש ויקם זרבל השור
 ויהושע הפהן חגדול ויבנו את בית יי אשר בירושלם.
 ויכתבו צרי יהודה עוד שמנה על היהודים בלשנינו
 עליהם באשר עשו בימי אחשורוש. ויצו המלך לבקש

בספר הזכרונות וימצא פתוב פי כורש מלך פרס צוה
 על־יהודים לבנות את־בית יי אשר בירושלם ואשר
 השיב את־כל־כלי בית יי אשר הביא נבוכדנאצר
 מירושלם בבלה. ויצו המלך דריוש על־הפחות אשר
 בעבר הנהר לתת מנגסי המלך ותבואתו שכר הפונים
 והחרשים ולתת תורים אלים וכבשים להעלות ליי וחמים
 ומלח ושמן ויין לסלת ולנסכים אשר יאמרו הפהגים
 ואת־העם צוה להתפלל בעד־המלך ובעד־ביתו. ויבנו
 בני יהודה את־הבית ליי וישלימו את־הבית בשנה
 הששית למלך דריוש בשלשה לחדש אדר ויעשו בני
 ישראל הפהגים והלוים חנפת בית יי ויעלו עולות
 וזבחים שנים עשר למספר שבטי ישראל. ויעשו בני
 הגולה את־הפסח בארבעה עשר לחדש הראשון. ויעשו
 חג המצות שבעת ימים בשמחה פי שמחה יי והסב יי
 לב מלך־אשור עליהם לחזק ידיהם במלאכת בית
 האלהים אלהי ישראל:

65.

ספר iró, irastudó. — מהיר (e b b ö l: sietni) ügyes.
 — אגרת levél. — גנז (v. ö. פנס) felhalmozott, összegyűjtött kincsek.

סה

ואחר הזיכרונות האלה במלכות ארתחשסתא מלך־פרס
 עלה עזרא הכהן מבבל והוא סופר מהיר בתורת משה
 ותדלו המלך פיד יי אלהיו עליו כל בקשתו ביהכין
 לבבו לדרוש את־תורת יי ולעשות וללמד בישראל חק
 ומשפט. ויעלו עמו מבני ישראל ומן הפהגים והלוים
 והמשוררים והשוערים ויבאו ירושלם בשנת שבע
 לארתחשסתא המלך בחדש החמישי. ויכתוב המלך
 אל־עזרא הכהן אגרת ויצו לכל־פחות עבר הנהר לתת

לְעֹרָא מִגְּנֵי הַמֶּלֶךְ כֶּסֶף וְזָהָב וְבָקָר וְצֹאן וְחַמְשִׁים וַיֵּין
 וְכִרְאֵשׁ יִשְׁאֵל לְעִבְדָּת בֵּית אֱלֹהֵיו וְאֵת־אֲשֶׁר לֹא
 יִבְקָשׁוּ מִסֵּם הַמֶּלֶךְ מִן־הַבְּהֵמִים וּמִמְשֻׁרְתֵי בֵּית יי. וְעַל־
 עֹרָא צִוָּה לָתֵת שׁוֹפְטִים בְּכָל־גְּבוּלֵי יְהוּדָה לְשֹׁפֵט אֶת־
 הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק וּלְהוֹרֹת אֶת־הָעַם דָּרֶךְ יי. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא
 יַעֲשֶׂה חֻקֵי הָאֱלֹהִים וְחֻקֵי הַמֶּלֶךְ עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּפִּי רְאוּת
 עֵינָיו. וַיַּעֲשׂוּ עֹרָא וְהַשָּׂרִים כְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ וַיֵּאסֹף עֹרָא
 אֶת־הָעָם וַיְכַרֹּת עִמָּהֶם בְּרִית וַיִּשְׁבַּע אוֹתָם לְהִקִּים מִצְוֹת
 יי וְתוֹרוֹתָיו :

66.

מדינה tartomány. — פָּרִיץ hasítani; a z t á n: tévelyegni.

— סֶגֶן (v. ö. סֶכֶן) gondnok. — שֶׁלַח hajító fegyver. — פָּרְדָס (i d e g. s z ó) kert. — תָּעָה tévedni; f n. תוֹעָה zavar, háborítás.

— אָלָה megátkozás, átok.

10

וַנְחַמְיָה בֶן־חַכְלִיָּהוּ הָיָה מִשְׁקָה לְאַרְתַּחְשַׁסְתָּא הַמֶּלֶךְ.
 וַיָּבֹאוּ אַנְשִׁים מִיְהוּדָה בְּכֹלָה וַיִּשְׁאַלֶם נְחַמְיָה עַל־
 הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְרוּשָׁלַם. וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 הַאֲנָשִׁים הִנֵּה הַיְהוּדִים אֲשֶׁר שָׁם בְּמַדִּינָה בְּרָעָה גְדוּלָה
 וּבְחֶרֶפָה וְחֹמַת יְרוּשָׁלַם מִפּוֹרְצַת וּשְׁעָרֶיהָ נִצְתוּ בְּאֵשׁ.
 וַיְהִי כִשְׁמַעוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּכְבֵּד נְחַמְיָה וַיִּתְאַבֵּל
 יָמִים וַיִּצַּם וַיִּתְפַּלֵּל לִפְנֵי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּשָּׂא
 אֶת־הַיַּיִן לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ פָּנִיךָ רָעִים וְאַתָּה
 אֵינְךָ חוֹלָה אֵינְךָ זֶה כִּי־אִם רָע לִבִּי. וַיֹּאמֶר לוֹ נְחַמְיָה
 הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם יְחִיָּה. מַדּוּעַ לֹא יָרְעוּ פָנָי אֲשֶׁר הָעִיר
 קְבֵרוֹת אֲבוֹתַי חֲרָבָה וּשְׁעָרֶיהָ אִבְלוּ בְּאֵשׁ. וְעַתָּה אִם
 עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם יֵיטֵב עֲבֹדְךָ לִפְנֵיךָ שְׁלַחְנִי נָא
 אֶל־עִיר קְבֵרוֹת אֲבוֹתַי וְאַבְנֶנָּה. וַיִּתֵּן לַמֶּלֶךְ זִמָּן לְשׁוּב

וישלחהו ואגרת נתן־לו אל־אקה שומר הפרדים אשר
 למלך אשר יתן לו עצים ואבנים לבנות חומות ירושלים.
 ויבא נחמיה ירושלימה ויבן את־חומות העיר ויעזרהו סגני
 יהודה. והיו כאשר שמע סנבלט החורגי ושאר צרי
 ישראל כי עלתה ארוכה לחמות ירושלים ויקשרו כלם
 יחדיו לבוא להלחם בירושלים ולעשות לו תועה. והיו
 מן־היום ההוא הבונים בחומה והנשאים בפסל באחת
 ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח והיו להם
 הלילה משמר והיום מלאכה. ויבנו את־חומות ירושלים
 ובתים רבים וישבו חבהגים והלויים וכל־ישראל בעריהם.
 והיו בחדש השביעי בחג הסכות ויאספו כל־איש יהודה
 ירושלימה לחוג את־החג. ויקרא עזרא הפהן את־דברי
 ספר תורת יי באזני כל־קהל ישראל. וישבע העם ויבאו
 בברית באלה ובשביעה לעשות בכל־הפתיב בתורה
 ויברך עזרא את־העם וילכו איש אל־ארצו ואיש אל־
 עירו:

TARTALOM.

Első rész. Elemtan	lap 1—24
§ 1. A betűk	1
§ 2. A betűsorozat	—
§ 3. A mássalhangzók felosztása	3
§ 4. A pontok	4
§ 5. Nyugvó betűk	6
§ 6. A szótag	7
§ 7. Dáges és mappik	8
§ 8. Hangsúlyozás	10
§ 9. Hangsúlyjelelők	13
§ 10. A hangsúly helye	16
§ 11. Hangkellem	18
Második rész. A beszédrészek	25—12
§ 12. Gyökök és azoknak fokai	25
§ 13. Névmások	26
§ 14. Leiró gyökök	28
§ 15. Egyszerű igetörzsek	31
§ 16. Intensiv igetörzsek	32
§ 17. Miveltető igetörzsek	33
§ 18. Visszaható igetörzsek	—
§ 19. Visszaható intensiv igetörzsek	34
§ 20. Benmaradó igetörzsek	36
§ 21. Igeidők és módok	—
§ 22. Névi alakok	37
§ 23. A határozatlanok és igenevek alakulása	38
§§ 24—26 Személy- nem- és számragok	40
§ 27. Meghagyó, parancsoló, buzdító mód	44
§ 28—29 Váv consecutivum	47
§ 30. Gyöngye gyökű igetők	51
§ 31. Torokhangu igék	52
§§ 32—33 Hanghasznító igék	57
§§ 34—35 Egytagu igegyökök	64
§ 36. Verba ḥ^{h}	69
§ 37. Verba h^{h}	72
§§ 38—41. Verba h^{d}	76
§ 42. Rövidülő igealakok	80

§ 43. Kétszeresen gyöngé igék	lap 81
§ 44. Verba plurilittera	„ 82
§ 45. Tárgyragok az igén	„ 83
§§ 46—48. Segédmassalhangzók a tárgyragok előtt	„ —
§ 49. A névtők	„ 89
§ 50. Másodsúlyos névtők	„ —
§ 51. Végsúlyos névtők	„ 92
§ 52. Változhatlan hangú névtők	„ 94
§ 53. Négybetűs névgyökök	„ 95
§ 54. Hatályozott névtők	„ 96
§ 55. Toldott névtők	„ 97
§§ 56—58. A nevek nemi megkülönböztetése	„ 101
§§ 59—60. A számnak megkülönböztetése	„ 103
§ 61. A névtő változása szám- és nemrag előtt	„ 104
§§ 62—63. Status constructus	„ 106
§§ 64—65. Birtokragozás	„ 109
— — — Névragozási minta	„ 111
§ 66. Rendhagyó névragozás	„ 115
§ 67—70. Számnevek	„ 116
§ 71. Viszonyszók	„ 119
§ 72. Adverbium	„ 121
§ 73. Kötszók	„ 124
Harmadik rész. Mondattan	„ 126—166
§§ 74—76. A mondat általában	„ 126
§§ 77—78. Szóegyezés a mondatban	„ 128
§ 79. Igeidők	„ 130
§§ 80—82. Infinitivusok és használatuk	„ 133
§ 83. Mellékigék	„ 137
§ 84. Határozott és határozatlan név	„ 139
§§ 85—86. A nevek egymáshozói viszonya	„ —
§§ 87—88. Esetek	„ 143
§§ 89—91. Viszonyszók	„ 145
§ 92. Egyszerű mondatok képezése	„ 152
§§ 93—94. Mellékmondatok képezése	„ 156
§ 95. Mellérendezett mondatok összekötése	„ 162
§§ 96—98. Szórend	„ 164
Negyedik rész. Olvasókönyv	„ 167—260

Az olvasókönyvben alkalmazott

RÖVIDÍTÉSEK.

a. m.	= annyi mint	n. h.	= nem használtatik
á t h.	= átható	r a g.	= ragozva
á t v. é r t.	= átvitt értelemben	r o k.	= rokon értelmű
b e n h.	= benható	s z ó s z.	= szószerint
e l l e n k.	= ellenkező értelmű	t.	= többes szám
f n.	= főnév	t. k.	= tulajdonképen
k ü l ö n.	= különösen	v. ö.	= vesd össze.

Ezeket kívül az igeidők és módok valamint az igetörzsek elnevezései is rövidítve fejeztettek ki; mely rövidítések jelentésére mindenki azonnal reá fog ismerni.

Jelentékenyebb sajtóhibák kiigazítása.

13. lapon, 2. sor alúlról: Hangjelelők helyett: Hangsúlyjelelők.
38. „ 10. sor: 22 helyett: 23.
43. „ 5. „ alúlról: § 30 kimarad.
92. „ 9. „ 50 helyett: 51.
121. „ 9. „ alúlról; $\underline{\text{v}}$ -vé helyett: v -vé.
141. „ a 2. pont eleje helyesen így: 2. A st. constr. használtatik továbbá superlatív s. a. t.
168. „ 10. sor alúlról: fut. helyett: imperf.

